


A PESTI NAPLÓ KÖNYVEKET SZERKESZTI  
DR. LACZKÓ GÉZA FELELŐS SZERKESZTŐ.  
A KIADÁSÉRT FELEL: SALUSINSZKY IMRE.  
MEGJELENIK HAVONTA. ELŐFIZETÉSI ÁR  
12 KÖTETRE 48 PENGŐ. AZAZ EGY KÖTET  
ÁRA 4 PENGŐ. A PESTI NAPLÓ, AZ EST  
ÉS A MAGYARORSZÁG ELŐFIZETŐI ÉS  
OLVASÓI - AZ UTÓBBIK AZ EST-  
LAPOKBÓL KIVÁGANDÓ NÉGY ÚJSÁG-  
SZELVÉNY BESZOLGÁLTATÁSA MELLETT -  
EGY KÖTETET EGY PENGŐÉRT KAPNAK.

**MŰVELT**  
ÉS  
**UDVARIAS EMBER**  
**A XX. SZÁZADBAN**

A PESTI NAPLÓ rt  
 LAPKIADÓ RT. ÉS A MAGYARORSZÁG  
NAPLAP RT. KIADÁSA

69922. — Athenaeum r.-t, könyvnyomdája, Budapest,



— Te mindenkit ismersz, — fordult valaki a monoklis ezredeshez a divatos téli sporthely szállójának széles terrasán, vörhenyes alkonyatban, — kik ezek az emberek?

A két pár, amint végighaladt az asztalok között, csakugyan megérdemelte, hogy alaposabban megnézzék.

Mind a négyen magasak voltak és karcsú természetűek. Alakjukon félreismerhetetlen nyomot hagyott a sok sportolás, arcbőrüket bronzszínűre égette a nap, a szél, a szabad levegő. A férfiak hanyag, mégis biztos tartása, a nők ruganyos, természetes mozgása arra vallott, hogy egészségükkel, idegeikkel és éjszakai álmukkal nincs baj.

Az ezredes, aki tizenöt éve tette le az egyenruhát, de máig is gondosan megőrizte a rangjával járó megszólítást és lassan-lassan fogalomná nőtte ki magába társasági életben, eléggülten mosolygott:

— Úgy-e, érdekesek? Sosem tudtam, hogy ismerik egymást...

— De hát kicsodák?

— Az a bronzvörösarcú férfi Geoffrey *Glenskairn*, volt fregatthadnagy az angol király »Nelson« csatahajóján, jelenleg import-export kereskedő.

— Látjátok a bőrét? Ezt a színt nem lehet strandon

szerezni, sem sí-túrákon. Vagy a gyarmatokon kell élni húsz esztendeig, amíg a napsugár mélyen áthatol a bőrön, vagy ugyanannyi ideig kell állni a hajóhídon, amíg ugyanezt a munkát a sós szél végzi el. Aztán hiába tér át a kereskedelmi szakmára, a színe örökké megmarad és elárulja a múltját.

— A nő, aki mellette ül, a felesége?

— Ellenkezőleg, mellette a másik felesége ül. Amerikai leány volt és nagyon csodálkozott, amikor meghallotta, hogy errefelé a férjes asszonyt nem szólítják többé »Miss«-nek és nem viseli a leánykori nevét az esküvő után, ha nem színésznő.

— Tudod mit? A külseje után elfogadnám hollywoodi sztárnak.

— Persze. Csakhogy ez már nem egyéni, hanem típus-külső odaát. Annak a generációnak a leányai, amelynek már az anyja is ápolta magát, sportolt és egészségesen igyekezett élni, ezrével vannak ilyenek. Emlékszem, amikor először jártam Amerikában, már az első napon nem tudtam hová lenni a csodálkozástól és ha ezer szemem lett volna . . .

A másik közbevágott:

— Jó, jó, most nem rólad van szó.

Az ezredes nem sértődött meg.

— Dorothy *McCallum* apja, ha jól emlékszem, gépügynök volt Detroitban, a leánya megnyert egy *Carnegie ösztöndíjat*, mert a késői renaissance szobrászaival foglalkozott az egyetemen. Az Ösztöndíj vitte Párizsba, majd Olaszországba, ott érte utói a végzet.

— Miféle végzet?

— Hát a házasság ...

— Már megint cinikus akarsz lenni!

— Csak szeretnék. Különben nekem nincs is jogom a házasságot szidni, örök agglegény létemre. Szóval megismerkedett egy pesti fiatalemberrel, akit Sásdi Ervinnek hívnak — és íme, az eredmény. Mrs. Sásdi lemondott a késői renaissance-ról és követte férjét, aki cégvezető a textilszakmában. Azt mondják, mérnöki oklevele is van, csak nem használja.

— Szóval Sásdi mellett...

— Úgy van, az Mrs. *Glenkairn*, született Pereszlényi Edit. Ha vártok szombat délutánig, bemutatathatom az apját is. Végzett földbirtokos, végzett bankár, végzett nagyvállalkozó, nagyon mulatós, kedves úr.

— Ha ennyit végzett, micsoda most?

— Nincs rá magyar szó. A francia »*rentier*«-nek nevezné. Valamikor a húszas években évjáradék formájában kapott jutalékot egy közvetítés után és amikor megnehezült az idők viharos járása felette, szerencséjére ezt az egyet nem tudta eladni. Most azokból a csekkekből él, amelyek minden hónapban pontosan érkeznek Londonból. Ügyes ember.

— Furcsa, hogy három világ így összetalálkozott ebben a két házasságban. Amerika, Anglia, Magyarország, három világ.

— Azt mondják, ezek a legjobb házasságok, ha ugyan a pletykának akkor is hinni lehet, amikor jól suttog.

Valaki felsóhajtott:

— Könnyű nekik!

A negyedik asztalnál angolul folyt a beszélgetés.

— Mondd, drágám, — kérdezte Dorothy — nálatok tényleg nem szokott az asszony este elmenni, ha a férjének dolga van?

Edit mosolyogva rázta a fejét:

— Amíg nincs beadva a válóper, addig nem.

— Furcsa! Azt hittem, Ervin csak velem akarja elhitetni. Miért ne mehetne az asszony oda, ahová akar? Féltik? Rabságban tartják? Semmi értelme!

Geoffrey vállat vont:

— Hiába, mi még mindig idegenek vagyunk erre felé. Elismerem, hogy olyan kedves vendégek, akiket a legszeretetre méltóbb idegenvezetővel áldott meg a sors, de mégis csak idegenek.

— Ezt érzed? — kérdezte Ervin. — Dorothy is szokott ilyesmit emlegetni; mindig azzal gyanúsítom, hogy honvágya van, csak nem vallja be, mert attól fél, hogy az nem modern dolog.

Dorothy nem hagyta magát:

— Geoffnak könnyű, van foglalkozása, mestersége, állandóan emberek között mozog, sokkal hamarabb tanulja meg a szokásokat, még fáradtságába sem kerül. De amikor én először hívtam vendégeket és európai akartam lenni, ugyancsak megjártam. Elővettem a »Jó háziasszony« című könyvet és azt olvastam benne, hogy a délutáni meghívásnál fel kell tüntetni: mikortól meddig szól. Azt a magyarázatot láttam mellette, hogy az emberek szeretik előre tudni, hogy az idejüket miképpen osszák be; hátha este még egy helyre akarnak menni. Szóval nem tudtam, hogy ez csak Angliára érvényes és minden cédulára odaírtam: *5-től 7-ig.*

Edit elnevette magát:

— Képzelem, hányan mondtak le!

— Sokan. De a nagyobb baj ott volt, hogy akik eljöttek, azok is úgy viselkedtek, mintha éppen most sikerült volna egy bokor tövisrózsából kismászniuk. Ervin bámulva kérdezte tőlem később, hogy mi ütött beléjük és egy órai tanakodás után jöttünk rá, hogy micsoda hibát követtem el.

Geoffrey a világosság felé tartotta a koktéltjét, aztán nagyot húzott belőle.

— Én sokkal cifrábban jártam. Edit nagybátyja meghívott víkendre. Fáradt voltam, örültem a pihenésnek. Az öregúrnak szép, nagy erdeje van. »Hello« — mondtam neki vasárnap reggel és elmentem egy nagyot jární. Az inastól még megkérdeztem: mikor van a löncs. Pontosán visszajöttem. Nem tetszett nekem a házigazda arca, de hát, gondoltam, mindenki olyan arcot vág, amelyet akar. Délután lementem a tóhoz, kerestem egy csónakot, kiveztem a víz közepére, lefeküdtem és pompásat aludtam. *Dinner-re* megint pontosan érkeztem. Aztán Edit mondta meg, hogy a háziak goromba fráternek *tartanak*, mert elhanyagoltam őket. Hát honnan sejtsem, hogy itt nem azért hívnak vendéget, hogy az jól érezze magát, azt csináljon, amit akar, hanem azért, hogy a háziakat szórakoztassa?

Mind a négyen nevettek.

— Ha már a kalandjainknál tartunk, — szólt most meg Dorothy — ez sem volt utolsó! Az első nagy vacsoránk után látom, hogy Mr. Kertész, Ervin igazgatója, amikor felveszi a kalapját az előszoba asztaláról, ottfelejt egy nagy, kerek ezüstpénzt. »Hello«, mondom neki, »*chief*, elvesztett valamit...« Úgy nézett rám, mint a bolondra és zavarba jött. Én is. Szerencsére más nem nézett oda. Aztán láttam, hogy a többiek is pénzt raknak



le. »*Erv, dear*«, mondtam később Mr. Sásdinak, »nálatok az a szokás, hogy a vendégek csak piknikre járnak és ha nem hoztak semmit, pénzben teszik le a hozzájárulást?« Erre kétségbeesett arcot vág, éppen úgy, mint az előbb Mr. Kertész és azt kérdi: »*Honey*, hová tette azt a pénzt?« »A kisebbik kézitáskámba.« »Hát csak adja oda a szobalánynak, mert az *tip*, borraavaló.« Megint csak én szégyeltem magam, ezúttal az előtt a szobalányhussy előtt.

Edit mosolygott:

— Nekem is van egy borraavaló történetem. Geoff negyedik nagybátyja nyáron Skóciában lakik. Úgy hívják, hogy *Earl of Glenn*. Két napig voltunk náluk, nagyon kedves volt. Mindig mondta: »Kár, Geoff, hogy ahelyett a széllal bélelt Freddie helyett nem te leszel az örökösöm«. Úgy látszik, nem nagyon kedveli a jövődöbéli tizenkettedik Earlt. Hát ennek az öregúrnek van egy még öregebb inasa, Parker. Nagyon vigyázott ránk. Mikor indulunk, azt mondom Geoffnak: »Adj Parkernek borraavalót.« Nem felelt. Azt hittem, nem hallotta, hát én vettem elő egy fontot. Mire Parker meghajol, mint a színpadon és a legválasztékosabb előkelőséggel feleli: »*Thank you, madam*, a család tagjai otthon vannak *Glenn House-ban*.« Ennél határozottabb nyilatkozatot, úgy látszik, nem engedett meg a jó nevelése. Láttam, hogy szegény Geoff szeretne a föld alá süllyedni, hogy ilyen barbár feleséget vitt bemutatni.

— Ne túlozz! — felelt Glenkairn. — Amióta azzal foglalkozom, hogy barackot és paradicsomot szállítok Albionba, magamon látom, hogy ahány ház, annyi szokás.

Dorothy maga elé nézett:

— Tulajdonképen, — mondta lassan — az volna a legjobb, ha minden ország kiadná valahogyan az ott érvényes illem szabályait, mint a büntető törvénykönyvet.

Edit azonnal méltányolta az ötletet:

— Nagyon hasznos munka lenne. Az illem-szabályokkal sokkal többen kerülnek összeütközésbe, mint a törvénnyel. De, hogy te is meg Geoff is megnyugodjon, elárulom, hogy ezeknek az összeütközéseknek köre távolról sem korlátozódik kizárólag — például — a nálunk élő külföldiekre. Egyáltalában nem ...

És megértően nézett össze Sásdival, aki ugyan-csak mosolygott.

— Mi lenne, — fűzte tovább a gondolatot a férfi — ha mi, úgy a magunk használatára, pótlónók ezt a mulasztást?

— Nem értem egészen — nézett fel Dorothy.

— Én sem, — vallotta be Geoffrey Glenkairn.

— Arra gondolok, — melegedett bele az el-képzelésbe Ervin — hogy mi lenne, ha mi négyen kölcsönösen kiegészítenők a többiek ismereteit? Edit meg én többé-kevésbé tisztában vagyunk azzal, hogy Magyarországon az udvarias, művelt emberek közt mi a szokás, Dorothy és Geoffrey pedig azt a világot ismerik, amelyikben ők nevelkedtek. Az ilyen beszélgetésekben könnyen tisztázódnak a fogalmak, amint egyes görög filozófusok is a beszélgetést, a kérdezést használták fel legfontosabb eszközüknek ...

Dorothy felemelte a kezét:

— Jelentkezem. Nem ismerem a görög filozófusokat. Ez is hozzátartozik az udvariassághoz? Akkor kezdje rögtön a mesét, *Erv, dear*.

A fiatalember sietve válaszolt:

— Szó sincs róla, csak bennem is él az a rossz szokás, hogy mindent hasonlattal próbálok erősebbé tenni. Hanem azt, amit mondtam, komolyan gondolom.

Edít a fejét rázta:

— Így nem lesz egészen jó. Hanem ha talán összeválogatnók azokat a barátainkat, ismerőseinket, akik valamihez különösen jól értenek és időnként meghívnök őket, felváltva téra vagy feketére!? A szakemberek korát éljük, nem érthet mindenki mindenhez.

Dorothy tapsolt:

— Nagyszerű! Kezdjük jövő csütörtökön nálunk, jó, *Erv*?

— Nem bánom, ha Geoffreynek nincs ellene kifogása ...

— És ki legyen első oktatónk? — kérdezte Dorothy.

Ervin körülnézett:

— Talán az ezredes úr. Kedves ember és az a híre, hogy a legudvariasabb művelt úr Budapesten.

— Bridsel? — kérdezte Geoffrey.

— Még pedig jól.

— Akkor jó. Legalább, ha már nagyon ráununk a sok illendőségre, áttérhetünk egy kis szellemi üdülésre is.

Tehát: Dorothyéknál vagyunk, a teát már felszolgálták s most a szakembereké a szó. Hallgassuk meg őket!



## A MŰVELT, UDVARIAS ÚR

Évtizedeken át semmivel sem történt annyi visszaélés, mint az úriember fogalmával. Pedig ez nagy szó, éppen napjainkban, amikor a jelszavak élete versenyre kelhet a tiszavirággal és majdnem minden tisztelt, becsült fogalom mögé igyekeztek egyesek több vagy kevesebb sikerrel elrejtetni saját, nem mindig teljesen jogos igényeiket is. Szerencsére, az úriembség egyre kevesebb pozitív haszonnal jár, sőt néha szinte gyanús tulajdonság. Így mégis tisztult a helyzet egy kicsit. Csak az igyekezett ennek a névnek megfelelően viselkedni, akiben megvolt az a bizonyos *belső előkelőségre* való hajlam, ami megkívánta a jó modort, udvarias-ságot és mások tiszteletbentartását. Elmaradtak a külsőségek minden áron való maj mólói közül azok, akiknek ezek az életformák nem feleltek meg teljesen — és nagy általánosságban már nem kötik az úriember felismerését sem ahoz, hogy kizárólag velszi herceg módjára köti-e nyakkendőjét, sem ahoz, hogy vele úszik-e az éppen divatos viselkedési és modorossági áramlatokkal.

A *veleszaladók*« (hirtelen nincs jobb szó az annyira kifejező német *Mitlaeufer-re*) aranykorának leáldozása bizonyos előnyökkel is jár. Csen-

desedik a széles társadalmi rétegekben az az ösztönös, mélyen gyökerező megvetés, amit nem az úriemberség, hanem az *úrhatnámság* váltott ki. Kopik sok előítélet. Egyre kevesebbet emlegetik azt a bizonyos mérges és gúnyos hármasszabályt: *úr nem fizet, nem siet és nem csodálkozik*. Foszlik a mérges legendák sora, amely vad ivászatok és végtelenbe nyúló kártyacsaták, lóversenybotránnyok és asszonyiszöktetések gyenge virtusaiban akarta felfedezni az »úr« fogalmának szükségképeni velejáróit. És — nem utolsó sorban kell hálával említeni ezt a körülményt — egyre ritkábban bukkan fel a középeurópai társadalmak speciális rákfeneje, az ifjú »*jampec*«, aki kizárólag a rossz külsőségek utánzásával, a hibák oktalán, elnagyolt majmolásával időnként, még nem is olyan régen, minden jóízű férfi és nő számára elviselhetetlenné tette bizonyos nyilvános helyeken a megjelenést.

#### *Kiküszöbölődik a felszínesség*

Ha valaki arra a hálátlan feladatra vállalkoznék, hogy meg akarná határozni: milyen az igazi úriember, ki az igazi úr, hamarosan kellemtelen tapasztalatokra tenne szert. Először is alkalmazkodnia kellene bizonyos konzervatív rendőrségek sokat támadott nyomozási módszeréhez: *a kiküszöbölés elvét* kellene alkalmaznia. A konzervatív iskola detektívje a gyanúsítottak csoportjából úgy emeli ki a tettetést, hogy sorra kiküszöböli mindazokat, akik egyik vagy másik oknál fogva nem lehetnek azok. Az úriemberség fogalmának kutatója szintén a negatív módszer mellé volna kénytelen szegődni, mondván: aki képes arra,

hogy ezt ezt és emezt megtegye, így, úgy és amúgy viselkedjék, nem lehet igazi úriember.

Első pillanatra úgy látszik, mintha ez a módszer, összes következményeivel együtt, tisztán tagadó tulajdonságok csoportjává akarná lefokozni az igazi úr helyes viselkedésének és magatartásának szabályait. Nem egészen így áll a helyzet. Annak ellenére, hogy az igazi úriemberre éppen azok a kötelmek állnak ma is, amelyek kétezer év előtt, amikor mindenki, aki elérte a műveltség bizonyos fokát, ismerte, ha nem is mindig tartotta meg a szabályt: *honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere*, azaz: *tisztiesen élni, senkinek nem ártani, mindenkinek megadni azt, ami illeti* — ezernyi olyan külsőség változott meg, aminek elmaradása kétségtelenül a haladás jele és arra vall, hogy a művelt emberiség felfogása egyre jobban halad a belső értékek felismerése és megbecsülése felé. Ez egyszersmind azt is jelentené, hogy háttérbe szorul minden, ami csak a felszínen látható — de hát azzal a gyakorlati életből valamennyien tisztában vagyunk, hogy semmiféle elv nem érvényesülhet a maga teljes tisztaságában, ha már arra kerül a sor, hogy alkalmazni is kell.

Egy bizonyos: vannak bizonyos viselkedési, gondolkodási, magatartási hibák, amiket művelt, udvarias ember nem követhet el. Ha mégis beleesik valamelyikbe, vagy a műveltség, vagy az udvariasság oldalán vannak olyan hiányosságok, amiknek pótlására neki magának van a legsürgősebb szüksége.

*Mi a Jó megjelenés?*

A külső megjelenés fontosságát csak az szokta tagadni, akitől a sors is megtagadta annak lehető-

ségét, hogy megfeleljen az ezen a téren felállított szabályoknak. A jó megjelenés nem feltétlenül és csak azért szükséges, mert korunk levegőjében még mindig kelletténél több hiúság-bacillus nyüzög, hanem bizonyos fokig az udvariasságnak is egyik formája. Fel kell tételezni embertársainkról, hogy maguk is tisztában vannak azzal, mi illik, mi nem, mi helyes, mi helytelen, mi szép, csinos, kellemes és mi mindennek az ellentéte. Ha pedig ezt feltételezzük, akkor nem csak szépérzékük, hanem belső meggyőződésük ellen is vétket követünk el minden olyan kirívó hibával, ami ellentétben áll az általános felfogással.

Kétségtelen, hogy vannak nagy szellemek, hatalmas egyéniségek, akik magasan felette állnak ezeknek a szabályoknak. Hiba és rövidlátás volna tagadni, hogy éppen ezeknek az embereknek adatott meg a viselkedés irányításának szabályozása is, ami más szavakkal annyit jelent, hogy éppen a belőlük kisugárzó személyi energia és vonzóerő szab törvényt az utánzásra mindig annyira hajlamos tömegeknek. Csakhogy rendkívüli hiba volna azt képzelní, hogy ilyen jelentékeny egyéniségek tucatszámra akadnak. Egy-egy évszázadban, még ha az olyan mozgalmas is, mint a második harmadába alig-alig belépett huszadik század, legfeljebb egy-két ilyen ember bukkan fel és aki azt képzeli magáról, hogy szintén maga alkothatja saját szabályait, már el is követte az első és talán legnagyobb hibát a műveltség és udvariasság ellen.

Olyannak lenni, mint a többiek: nem mindenki számára csábító dolog. Legtöbben, ha ezt vetnék a szemükre, riadtan tiltakoznának is minden hasonló beállítás ellen. Pedig hát mégis azt kell

tapasztalni, — csupán egyetlen, kiragadott példáról van szó, de ékesen beszél — hogy az utánzási hajlam azonossága a legtöbb emberben egyformán is működik és a velszi herceg ruháinak, ingeinek, nyakendőjének, cipőjének színét, anyagát, szabását, Összeállítását viharos gyorsasággal kezdik követni. Valljuk be: ez nem hiba. Viszont az a tény, hogy senki nem meri bevallani: »igenis, utánzóm«, már arra vall, hogy az őszinteségnek egyéb tereken is tapasztalható hiánya mellett még az önkritikának bizonyos minimális mértéke is hiányzik éppen azokból az emberekből, akiknek a legfontosabb, hogy mindig a kor színvonalán maradjanak.

### *Feltűnés nélkül*

A kor színvonala...

Erről is lehetne beszélgetni.

Helyesen cselekszik az az úriember, aki viselkedésében, megjelenésében, ruházatában, magatartásában nem törekszik arra, hogy elüssön az elfogadott és éppen divatban lévő szabályoktól. Az angol vezérkar hírszerző iskolájában, ahonnan a világhírű és méltán megcsodált brit titkos szolgálat, az *Intelligence Service* legjobb emberei szoktak kikerülni, azt tanítják, hogy annak a hírszerzőnek, aki külföldön dolgozik, első gondja legyen, hogy ruháját, kalapját, cipőjét, fehérneműjét ott szerezze be, ahol éppen tartózkodik. Ez többet ér minden áruhánál és bonyolult eszközök-nél sokkal jobban biztosítja azt, hogy az illető bele tud olvadni az ottani társadalom tömegeibe.

Ez a beleolvadás, a szabályok követése, a divatok — persze nem a *divattúlzások* — elfogadása jellemzi az úriember külső megjelenését és visel-



kedését. Az a korszak, amelyben való életre ítéltünk, különben sem kedvez pillanatnyilag az egyéniségek túltengésének. A kollektív eszme, az egyén alárendeltségének tudata a legeltérőbb formákban, de teljes bizonyossággal megtalálható a jobb- és baloldali túlzó áramlatokban éppen úgy, mint a polgári demokráciák társadalmában. Itt most még harmadik sorban sem célzunk politikai viszonyokra. Nem, sokkal inkább annak megállapítására szorítkozunk, amit mindenkinek tudomásul kell venni, hogy ezek az eszmei és hangulati áramlatok ellenállhatatlan erővel befolyásolják a társas érintkezés formáit és megszabják azokat a kereteket, amelyek között kellemes és tanácsos mozogni.

Bizonyos, hogy ha valaki a múlt század harmincas éveinek francia divatjában menne végig napsütéses őszi vagy tavaszi délelőttön a Dunapart sétálóiban között, a feltűnés, amit keltene, nem volna nagyobb, mint amit ugyanakkor egy ott sétáló »szendvics-ember« okozna, aki két plakát közé szorítva hirdeti a legjobb cipőkrém vagy egy új szépségápoló szer előnyeit, nem is gondolva arra, hogy az angoloktól átvett elnevezés mögött milyen romantikus és igazi szigetországbeli történet húzódik meg; hogy nevét nem a *Sandwich szigetektől*, hanem attól a nagy kártyás angol főúrtól, *Sandwich lordtól* nyerte, aki még az étkezés idejére sem volt hajlandó otthagyni a zöld posztót, hanem a klub komornyikjával két szelet kenyér közé tételt egy darab húst... Mondom, ez a francia viselet mindenki számára azt jelentené, hogy valami célzatos furcsaság áll előtte: reklám, álarcosbál elkésett mulatója vagy egy éppen folyó filmfelvétel egyik szereplője. Ám milyen más szem-

mel néznék azt az embert, aki a háború előtti divatot vinné sétálni! Nem csak biztosan utána fordulna mindenki, hanem — példát is látni rá — az arcokon megjelenne annak a meggyőződésnek kifejezése is, hogy itt egy letört nagyságról van szó, aki a központból, ahol valaha megvetette a lábát, akarata ellenére kisodródott a társadalom külvárosába és ezt még nem hajlandó illő szerénységgel tudomásul venni.

Olyannak kell lenni, mint a többiek. Elismerjük, ez a szabály nem hízeleg a túltengő egyéniségben szenvedőknek, pedig a mélyén nagyon komoly igazság húzódik meg. Nem az a fontos, hogy az ember a külsejével tűnjön fel, sőt ellenkezőleg. Az igazi úr el is hártja magától az olcsó feltűnésnek, sőt az olcsó sikernek ezeket az eszközeit, hanem sokkal inkább arra törekszik, hogy saját személyiségének jó tulajdonságaival érdemelje ki ott, ahol ez a vágya, a megkülönböztetést,

### *A helyes öltözködés*

A merev szabályok és formák különben nagyjából elveszítették régi jelentőségüket. Ma már nem szólják meg azt, aki nem zsakettben megy délelőtti esküvőre, bár a frakk túlzott használata azokban, akik jártak külföldön, mosolyt kelt és olyanfajta emlékeket ébreszt, hogy például Franciaországban csak a kamara elnöke visel — hivatalos kötelességből — frakkot az ülésteremben, rajta kívül legfeljebb a városháza altisztjein látni ezt a ruhadarabot nappal, Angliában pedig a délelőtti frakk biztos jele annak, hogy viselője erősen másnapos. Nem tekintik hibának, ha valaki fekete kabáthoz Csíkos nadrágot vagy fekete nadrágot vesz fel,

mert ebben a tekintetben például minden három-négy esztendőben változik a mértékadónak elismert diplomáciai testület felfogása és szokása is. Nem ragaszkodnak mereven ahhoz, hogy széles csíkos nyakkendőt, amelynek a divatszakértők felfogása szerint sport-jellege van, csak délelőtt illik viselni, de azért este, fürdőhelyektől eltekintve, mindenki szívesebben látja a sötét ruhát és a kis mintájú vagy sima nyakkendőket. Nem okoz kínos feltűnést, ha valaki már délután felveszi a szmokingot, amit a merev szabály szerint öt óra előtt még a szekrényből sem szabad kiemelni, viszont mindenki természetesnek találja, hogy akit időbeosztása erre kényszerít, az felöltője alatt egy sállal takarja el a nyakát és így eltünteti a különbséget, ami a többiektől elválasztja. Senki sem kérdezi meg attól, aki a városban térdnadrágot hord, hogy a lovardából vagy a golfpályáról jön-e, mert az ilyenfajta érdeklődés nem divat, de azért a vidéknek és a sportoknak ezt a tipikus ruhadarabját kellő ok nélkül felvenni megint csak az alapszabály ellen elkövetett hiba. Senki nem szólt egy szót sem — ezernyi köszönő és beszélgető ismerőse közül — annak a kiváló és ismert jelességnek, aki vidéki birtokáról autón jött be a városba és csizmában sétált a déli korzón, de mindenki érezte, ha szavakba nem is foglalta, hogy a rámás csizma lóháton, az ugaron és a népdalban van a helyén, adott esetben pedig csak modorosságot jelentett.

*Kevesebbet kérdezni!*

Az öltözködésbeli egyszerűség, feltűnéskerülés éppen olyan követelménye a jó modornak, más

szóval udvariasságnak, mint ahogy egyre jobban tért hódít — bizonyára a nyomott gazdasági viszonyok hatása alatt — az a meggyőződés is, hogy nem nagyon belső barátoktól nem illik hogylétükről és anyagi helyzetükről érdeklődni. Sohasem lehet tudni, hogy éppen az adott pillanatban nem bántó-e, nem sértő és fájdalmas-e ez a kérdés. Amerikában például csak nagyon bizalmas és gyakran találkozó barátok engedhetik meg maguknak azt, hogy a férj illetve feleség hogyléte felől érdeklődjenek, mert a gyakori válások és még gyakoribb botrányok azokban a társadalmi rétegekben, amelyek még nem jutottak el a mosolygó cinizmusnak bizonyos magaslatára (vagy mélységébe?), kínos helyzeteket idézhetnek elő. Nálunk még távolról sem tartunk itt, de már senki sem tekinti az udvariasság elleni vétségnek, ha valaki elhagyja a búcsúzásból azokat az amúgy is teljesen üresen kongó frázisokat, amelyekből a komolyság utolsó paránya is régen kikopott:

— Kézcsókjaim önagyságának ...

Mindenki tudja, hogy ezeket az üzent kézcsókokat nem szokás átadni, mert a férfi, mire önagysága val találkozik, már régen el is felejtette azt, akitől az üzenet származik, ha viszont kedves embere, akkor úgyis meg fogja említeni a találkozást, minden külön »kézcsókjaim« nélkül.

*»Kézcsókom«*

*»Kedves egészségére«*

A kézcsók egyébként is egészen külön fejezet.

Harminc esztendővel ezelőtt — a dátum azért fontos, mert akkoriban a szigetország még sokkal

kevesebbet érintkezett a kontinenssel, mint manapság, amikor az utazási irodák az üzletek, műhelyek és gyárak alkalmazottait is ezrével hordják errefelé — egy kiválóan nevelt, igen intelligens magyar fiatalember családjának angol barátaihoz utazott ki Londonba. Megérkezése után, úgy, amint idehaza is tette volna, illendően kezét csókolt a ház asszonyának. Botrány csak azért nem lett a dologból, mert a rosszhiszeműség nem angol szokás és így róla sem tételezték fel, hogy botrányt akart volna okozni. Mindössze, a nagy és meglehetősen kínos meglepetés elmúltával, megmagyarázták neki:

— Kedves fiatalember, ha egy angol hölgynek kezét csókol, akkor nyugodtan megcsókolhatja az arcát vagy a száját is, a kettőnek pontosan ugyanaz a jelentősége.

Ma már a britek is tudják, hogy a kontinens egyes országaiban még mindig kiirthatatlanul dül ez a járvány és már nem botránkoznak meg rajta, bár titokban kicsit ez is hozzájárul annak a meggyőződésüknek megerősítéséhez, amit csak udvariasságból nem mondanak ki hangosan, hogy ez is egyik folyománya a »kontinentális« alsóbbrendűségnek. A nemrég olyan híres kuplészöveg: *»It's Continental«* — »Ez kontinensi dolog« — távolról sem minden vonatkozásban dicsérő megállapítás.

A kézcsók meg a vacsora utáni sorozatos *»kedves egészségére kívánom«* üdvözlések sorozata egyik legprimitívebb része a Közép-Európában bizonyos társadalmi rétegekben még létező szokásoknak. Senki nem vét az udvariasság ellen, ha a nem nagyon koros hölgyekkel egyszerűen kezét fog, kezét pedig csak akkor csókol, ha a nő mozdulatán érzi, hogy az azt elvárja tőle. Ilyenkor azonban el

kell kerülni — nem szerelmesek között — még a látszatát is annak, hogy tényleg csókról volna szó. Tehát: súlyos véték a kellemes modor ellen a tele szájjal odacuppantott puszi csakúgy, mint ügyetlenségnek számít az is, ha a kézcsókot a kéz fejére helyezik el az ujjak helyett. Kesztyűs kezét — ha csak nem királyné vagy főhercegnő keze — soha nem csókolunk meg. Őszi, téli uccai találkozás esetén viszont, ha a hölgy mozdulata kívánja, nem hiba, ha — színpadi nyelven szólva — »markírozuk« a dolgot, tehát csak odahajolunk a kesztyű fölé, anélkül hogy ajkunkkal érintenők.

### *Meghajlás és kézfogás*

Ha már egyáltalán hajlandók vagyunk elismerni a kézcsóknak mint csökevénynek létjogosultságát, akkor ne felejtkezzünk meg egy olyan dologról, ami könnyen nevetségessé tehet és udvariatlan színben tüntethet fel minden férfit éppen olyankor, amikor a legudvariasabb akar lenni. A köszöntésnek ez a módja hódolatot akar kifejezni, tehát alapjában véve nemcsak köszönés, hanem annál valamivel több. A hódolatnak ősidők óta, amióta a térdreborulás kiment a divatból, egy félreismerhetetlen jele van: a mély meghajlás. Így talán minden további magyarázat nélkül is meg lehet érteni, hogy miért csúnya illemhiba az, amit olyan gyakran látunk még a jobb körökhöz tartozó férfiaknál is, hogy tudniillik a kézcsókot nem úgy hajtják végre, hogy ráhajolnak a nő kezére, hanem ellenkezőleg: a nő kezét emelik, sőt rántják fel saját szájuk magasságába, miközben az így üdvözlötnék szemébe néznek. Ez, enyhén szólva, bizal-

maskodás és mint ilyen, sértés. Koccintásnál illik a másik fél szemébe nézni, nem pedig kézcsóknál...

Különben is: a kézcsók a ma bevett udvariasági szabályok szerint csak azonos társadalmi osztályok tagjai között, különös alkalmakkor és idősebb hölgyekkel szemben divatos, ha figyelmen kívül hagyjuk a köszönetet, hálát kifejező mozdulatokat és azt, hogy a magyar nép a papnak is kezet szokott csókolni. Nem illik azonban magasabb társadalmi kategóriába tartozó, tehát előkelőbb hölgynek felszólítás nélkül kezet csókolni, még akkor sem, ha az illető a nagyanyánk lehetne. Külön felszólítás alatt természetesen nem szavak értendők, hanem az a bizonyos félreérthetetlen mozdulat, amivel a hölgy keze kicsit mozdul, kicsit emelkedik a kezünkben. Hogy ezt a könnyed mozdulatot egyáltalában észre lehessen venni, annak egyik feltétele — többek között — az is, hogy sohase fogjuk marokra a nekünk nyújtott kezet, hanem könnyedén tartsuk.

A kézfogás, mint másik rendkívül elterjedt, teljesen felesleges és oktalan köszöntési mód idővel kétségtelenül kimegy a divatból. Egyre többen idézik annak a kiváló japán írónak finoman gúnyos mondását, aki európai utazásáról hazatérve, megírta, hogy errefelé az emberek kilencven százaléka-nak nyilván az orvostudomány a mestersége, mert amint ismerőssel találkozik, megfogja a kezét és hogyléte iránt érdeklődik. Amíg azonban a kézfogás divatozik, két dologra kell vigyáznunk. Az egyik az, hogy korban, társadalmi vagy éppen hivatali állásban felettünk levőnek soha ne nyújtsunk előre kezet, illetve el se kezdjük azt a mozdulatot, ami a másikat vagy kézfogásra, vagy tüntető félrenézésre kényszeríti, a másik pedig az, hogy a

szembenálló fél kezét *fogjuk* és *necsak érintsük*. Nincs kellemetlenebb érzés, mintha az ember petyhüdt, lazán lógó ujjakat kap a kezébe, amelyekből hiányzik az élet energiájának minden jele. Ami persze nem jelenti azt, hogy eróművészi mutatványokat végezzünk és a másiktól, különösen ha gyűrűt is hord, előbb fájdalmas felszisszenést, majd félszeg »nem baj, nem történt semmi« kiáltást csaljunk ki.

*Nem okvetlen kell mindent tudni*

A határozottság, a túlzás nélkül való, de céltudatos viselkedés ugyancsak olyan formája az udvariasságnak, amit mostanában szeretnek elhanyagolni. A művelt ember fellépése bizonyos biztosságot sugároz, ami azonban soha át nem lépi a kellő határt és nem csap át a bántó önhittségbe. A felvetett kérdésekhez nem kell feltétlenül hozzászólni egyenes kérdés nélkül és senkinek sem kell szégyenkezni, ha valamire az igazságnak megfelelően csak azzal tud válaszolni:

— Nem tudom, nem értek hozzá.

Az emberi tudás területei ma már annyira kiszélesedtek, az egyes mesterségeken belül annyi új tudományág és annyi új részlet bontakozott ki, hogy az emberi agyvelő még akkor sem lehetne mindennel tisztában, ha legzsengőbb ifjúságától kezdve soha egy pillanatig nem foglalkozna mással, mint ismeretek gyűjtésével. Capillária királynője nagyon helyesen tette fel a kérdést, amikor a tengeralatti utazó az emberi tudományt egyre emelkedő piramishoz hasonlította előtte, hogy ha



a piramis egyre nő, hogyan kapaszkodhatnak fel a esőbben születettek a csúcsára? A válasz: *sehogy*.

Olyan ember, aki mindent tud, nincsen, ha valaki nem ért valamihez, sokkal kevésbé kerül kellemetlen helyzetbe, ha ezt mingyárt az elején bevallja, mint hogyha ügyeskedéssel és szócsavarással igyekszik egy darabig ezt a hiányosságát leplezni.

Amint nem kell mindenhez hozzászólni, ugyanúgy teljesen felesleges a szerénységet túlzásba vinni. Amit az ember jól tud, amihez mesterségénél fogva ért, amit megbízható forrásból hallott vagy magántanulmányai során tudott meg, azt nyugodtan elmondhatja. A műveltséghez és az udvariassághoz egyaránt hozzátartozik az is, hogy a másik véleményét akkor is meg kell hallgatni, ha az a legkevésbé sem egyezik a miénkkel és hogy a véleménykülönbségből származó vitának soha nem szabad társaságban személyes térre átcsapni. A nagy gúnyolódók, a nagy csipkedők, a mások terhére humorizálók rendszerint nem nagyon népszerűek és ugyancsak rendszerint nem bírják el, hogy ők maguk is személyes gyengeségeikben kapják a kritikát. Ennek megelőzésére a legjobb módszernek eddig az bizonyult, ha az ember legyőzi magában az önmagáért való, amúgy is egészségtelen és oktalan szégyenkezést, tudomásul veszi, hogy hol nyújt támadási felületet és ha már azt látja, hogy a beszélgetés hangja erre a kritikai térre csap át, inkább előzze meg öngúnnal a többiekét; ez a módszer rendesen arra is jó, hogy elvegye esetleges későbbi megjegyzéseinek élet.

### *Beszéd vagy csevegés*

A társalgás művészete, sajnos, csak keveseknek jutott osztályrészül. Minden városnak, minden

társadalmi körnek megvannak a híres csevegői és szinte minden évszázadnak akad egy-egy híres »causeur«-je, akiről sokáig mesélik anekdotákba gyűjtött híres mondásai történetét. Hogy ezek nem mindig hitelesek, semmiesetre sem baj: elegendő, ha a történet, éppen úgy, mint maga a csevegés, jellemzően fejez ki egy véleményt, vagy megvilágít egy-egy helyzetet, egy-egy figurát.

A kellemes csevegővel semmiesetre sem szabad összetéveszteni azt az embert, aki vicceket mesél. Amint a pompás causeur a kifinomult kultúrának jelentéktelensége mellett is pompás virága, ugyanúgy riasztó és rendesen fárasztó jelenség az az ember, aki viccekkel traktálja kényszerű hallgatóságát. A legkevesebb hallgatóban van annyi bátorság, hogy az ilyen nekivadult viccmondót elhallgattassa, pedig minden korszaknak megvannak a maga népszerű tréfái, amelyek éppen annyira köztudattá váltak, mint a nyelv szókincse és így egyszerű, minden célzás vagy találó alkalmazás nélküli felvonultatásuk éppen olyan szellemes foglalkozás, mint ha valaki a nagy nyelvtörténeti szótárt olvasná fel, betűrendben. Az igazi csevegő csak annyiban és csak annyit merít mások szellemi kincsestárából, amennyit az adott helyzet megkíván és akkor is inkább bizonyos adott helyzetek azonosságát emeli ki, húzza alá, hangsúlyozza azzal, hogy ismert történetekre céloz. Az igazi causeur még ennél is tovább megy egy lépéssel: arról lehet felismerni, hogy a történetet, a szójátékot átalakítja, alkalmazza, elferdíti, átformálja, úgy játszik vele, mint minden más művész szórakozik saját művészetének anyagával és végül, szinte a szellemi játék folyamán, önkéntelenül, a teremtő erő öntudatlanságával, pillanatnyi ihlettel jut el

mulattató, szellemes, találó, jellemző megjegyzéseihez.

Csevegőnek születni kell: olyan tulajdonság ez, ami sok mást pótol, de amit megtanulni nem lehet. Azt viszont mindenki elbíráhatja egy parányi kis önkritikával, hogy ezek közé a született szerencsések közé tartozik-e — és ha nem, sokkal kevesebb hibát követ el hallgatásával, mintha vicceket mesélne, hallgatóinak komoly rémületére.

*Idegen tollak, idegen szavak*

A beszélgetés során alig lehet elkerülni az idézést. Nagyon sok olyan helyzet, vélemény, adottság kerül felszínre, amivel kapcsolatban az embernek eszébe jut egy és más, amit hallott, látott, olvasott. Komoly hiba és sok félreértésre, ferde helyzetre ad alkalmat, ha ezekben az esetekben nem vagyunk őszinték. Ne igyekezzünk idegen tollakkal ékeskedni és ha idézünk, lehetőleg találjuk meg az alkalmat arra, hogy mondásunk *idézet-jellegét* kiemeljük, akár azzal, hogy hangsúlyban idézőjelbe tesszük a szavakat, akár azzal, hogy megnevezzük a szerzőt. A társalgás szempontjából nem kisebb érdem jól emlékezni és jól alkalmazni, mint kitalálni. Ezzel elejét vesszük annak, hogy a minden emberi közösségben jelen levő *Kaján* egyszerre csak lecsapjon ránk és szellemi orzást igyekezzék ránk sütni.

Persze a helyes alkalmazás ezen a téren is éppen olyan döntő, mint ahogy idegen kifejezéseket is csak akkor szabad beszédünkbe keverni, ha jelentőségükkel teljesen és minden vonalon tisztában vagyunk. Nincs kínosabb, elmondónak és hallgató-

nak egyaránt, mint a rosszul vagy rosszkor használt idegen kifejezés, ami egyszerre hideg zuhany a beszélgetők nyakába.

Riadjunk meg jó előre a bécsi humor híres figurájának, *Pollack von Parnegg* asszonynak sorsától, akit egy világrész nevetett ki, amiért állítólag így szólt a tervezőhöz, aki új palotáját rendezte be:

— Tanár úr, csak a következő négy stílust alkalmazza: a *miedermayert*, a *tarokkot*, a *vámpírt* és a *rekoneszanszot*.

Általában nemcsak a nyelvtisztaság érdekében, de saját szókincsünk bővítéséért is érdemes annyi fáradságot venni, hogy az ember lehetőleg megkeresi az idegen szavak magyar kifejezését. Az elmúlt évtizedek alatt a magyar nyelv irodalomban is, köznapi beszédben is annyira bővült, annyira hajlékonyra és kifejezővé vált, hogy mindent el lehet rajta mondani, még a legbonyolultabbnak látszó technikai vagy szakkérdéseket is. Így legalább mentesek maradunk a szavakban való tévedés kínos eshetőségétől és nem kell azt éreznünk, hogy a hátunk mögött mosolyognak rajtunk. Általában bánjunk csínjában az idegen szavakkal. Minden nyelv természetéhez tartozik, hogy vannak olyan szavai, amelyeket nem lehet teljes pontossággal visszaadni más nyelven; még az olyan hatalmas nyelv is, mint az angol, erre a kifejezésre, hogy *Vegyes*«, kénytelen volt a francia »*fiancé*« szót kölcsönkérni. Ha tehát valaminek az idegen neve jut hamarabb eszünkbe, ne mondjuk ki azonnal és gondolkodás nélkül: úgy sem érünk vele célt. Hallgatóink legnagyobb része, hacsak nem közös szakmánk dolgairól van szó, nem értékelheti azt a parányi árnyalatot, amennyivel az idegen kifejezés többet vagy kevesebbet mond, mint a hozzá leg-

közelebb álló magyar, mi magunk pedig — talán nem is minden ok nélkül — abba a gyanúba esünk, hogy nagyképűek vagyunk.

És a nagyképűség olyan tulajdonság, ami *»több mint vétek, mert hiba«*. Művelt ember, udvarias ember úgy kerüli, mint az ördög a tömjénfüstöt. Milyen is hát az igazi művelt, udvarias ember?

Mindenkinek saját magának kell a legjobban tudni. Az emberek értékelése aszerint változik, hogy ki mond róluk véleményt, mindenki mindenkit más és más szempontok szerint ítél meg. A határozott, jelentékeny egyéniségek hiába próbálják meg, hogy beleilleszkedjenek a szabályok kereteibe, de azok, akiből nem tör ki mindent elsöprő erővel a saját szempont és saját vélemény, helyesen teszik, ha alkalmazkodnak ahoz, amit általánosságban jónak fogadtak el.

A társadalmi illem olyan keret, amit egy bizonyos műveltségi fok szegez szembe az egyénnel: vagy férj el benne, vagy legyen elég erőd arjod, hogy széttörd.

De a keretből csak kidagadni, kilógni: csúnya látvány.





## IRIGYELT NŐ

A sűrű függönyökön, a csukott ablakon keresztül belopódzott a déli napsugár. Fényes arany tekintete megpihent a toaletasztalon, amely büszkén viselte minden háborúelőtti öltözőasztalok ruháját: a csipkés tüll alsószoknyát. Lapján ezüsthátú fésűk, kefék, tégelyek sorakoztak. Fiókja mélyén pici üvegben némi rúzsocska pihent. Ennek létezéséről azonban csak a toaletasztal, a hálószoba és a nagy lakás úrnője tudott. Isten őrizze, hogy bárki más megsejtse, mit rejt a nagy fiók! 1905-öt írtak. Úrinő számára a rúzs tabu volt, tabu! Rossz fényt vetett volna rá általában, ha megtudják, hogy rabja lett a divatbajótt túlzott testápolásnak is.

»Tisztességes nő kétszer fürdik hetenként« mondták az anyósok s más családi szibillák s jaj volt annak az elvetemedett nőnek, aki heti kétszer-nél többször vágott be a meleg vízbe!

Jól tudta ezt Irigyelt Nő, aki függönyös széles ágyban négy párnán pihent, nagy dunyha alatt. Tudta, de azért mégis hallgatott az ördög sugallatára:

— Fürdőt kérek, Mariska — mondta a belépő szobalánynak s nagyot nyújtózva *hozzátette*: — Kérdezze csak meg a szakácsnét, mit jelent rózsacsokorral álmodni.



A szobalány néhány perc múlva nagy tálcával tért vissza.

— A szakácsné kezét csókoltatja a nagyságos asszonynak és üzeni, hogy rózsacsokor huszárcapitányt jelent.

Irigyelt Nő elmosolyodott és reggelijéhez látott. A kávéba jócskán öntött tejszínt, két vajjas zsömlét evett, s éhez dsemet, sonkát, mézet... No még egy kicsit a libamájból, mely zsírjába merülve ott dagadozott a hagymamintás meissenai tál mélyén ...

Egy óra múlva Irigyelt Nő kalapját tűzte a tükör elé. Mögötte állt a komorna s a szobalány. Mind a ketten gyeplőt tartottak kezükben. A gyeplő Irigyelt Nő fűzőjének derekához vezetett.

— Húzza csak, Etelka — szólta Irigyelt Nő a tükörbe s a komorna meghúzta a gyeplőt.

— A blúzomat — vezényelt az úrnő s miközben a komorna a blúz halcsontos nyakát kapcsolta, tovább beszélt a kövér szakácsnéval, aki a tükrös szekrény mellett állt szerényen.

— Szóval ma huszonnégyen leszünk vacsorára. A mártás sűrű legyen, kérem, a torta cukrosabb, mint múltkor ... Gondolja, elég, ha ennyi embernek csak három tortát, két parfét és szendvicset adunk vacsora után?

— Ha rám tetszik hallgatni, kézit csókolom, mindentől többet csinálunk. Kétféle előételt, négy tortát, három parfét.

— Igaza van, — felelt Irigyelt Nő, lesuhogott a lépcsőn s beült a ház előtt várakozó elegáns fiakerbe. A kocsiban elolvasta a leveleket, amelyeket reggel kapott.

Az egyikben csak ennyi volt:

»Köszönöm, hogy a világon van! ... István.«  
Félóra múlva Irigyelt Nő Madame Lina divatszalonjába lépett be. A jelenlevő hölgyek össze-súgtak láttán.

— Ez az a híres szép nő? — kérdezte szőke fru-fruk alól az egyik. — Olyan sovány, mint a gebe. Ugyan kinek kell az ilyen?

Irigyelt Nő szegény csakugyan sovány volt. Hatvannyolc kilónál alig nyomott többet. Madame Lina nem is hagyhatta ezt szó nélkül. Miközben — két órai rekordidő alatt — kitűzték, húzták, férceittek a készülő új ruhát, így szólta:



— Ajánlatos volna »Pilules orientales-« szedni. Csodaszer ez. Kilenc centiméterrel növelte egyik hölgyem »buste«-jét.

Odahaza éhes, de türelmes férj várta Irigyelt Nőt. A férj mellett két nagy virágcsokor mosolygott. A csokrokon két vacsoravendég névjegye. Ebéd közben másik két fiatalember üzent. Köszönik a meghívást. Boldogan jönnek. Nem hozhatnák magukkal egy-egy barátjukat?

— Lehetetlen — feleli Irigyelt Nő. — Háromszor annyi már a férfivendég, mint a nő.

Ebéd után Irigyelt Nő így szól férjéhez:

— Tűnj el, drágám! Rengeteg dolgunk van ma itthon. Útban vagy. Kávézz máshol. Az irodábamenet azonban szólj be a fűszereshez, a mérsároshoz, a cukrászhoz. Figyelmeztess őket: pontosak legyenek.

Ezzel szobájába vonult Irigyelt Nő s Sully Prudhomme összes költeményeibe merült a díványon. Majd aludt egyet. Hat óraker arra ébredt, hogy a dívány előtt megáll a kislánya.

— Mamikám, kérlek, — mondta vékony gyerekhangon — nem szólhatnál a vendégeknek, hogy hagyják meg nekem azt a kis csokoládémarat, amely a parfé tetején ül?

Hét óraker Irigyelt Nő egy pillantást vetett a terített asztalra, negyednyolckor kifordult a konyhába, ahol lázas premier-hangulatban sürgött-forgott két »kisegítő« és a szakácsné. Félnyelckor Madame Lina hazaküldte az új ruhát. Számlát nem mellékelte. Fizessen a nagyságos asszony, amikor jönnek látja. Irigyelt Nő háromnegyednyolckor — elkésve, idegesen — kezdett öltözködni. Félkilenckor lépett a szalonba, ahol férje — ki észrevétlenül tért haza és észrevétlenül bújt

szmokingjába — jó ideje tartotta szóval a vendégeket.

Féltízkor István, ki jobbján, ült a vacsoránál, így szólt, halkán:

— Mikor hallgat meg végre, mikor jön el hozzám?

Féltizenegykor és féltizenkettőkor megismételte a kérdést

Ekkor Irigyelt Nő így felelt:

— Holnap ötkor.

Tizenkettőkor — mikor a vendégek távoztak — Irigyelt Nő halkán belépett a sötét gyerekszobába. A kislánya mélyen aludt. Lehajolt és megcsókolta.

\*

Harminc év telt el. Irigyelt Nő leánya mélyen alszik hálószobájában.

A nyitott ablakon keresztül befütyül a jég-hideg reggeli szél. Szeretne valamit megglobogatni, de nincs mit. A szoba csupa nikkell, csupa tükör, csupa üveg.

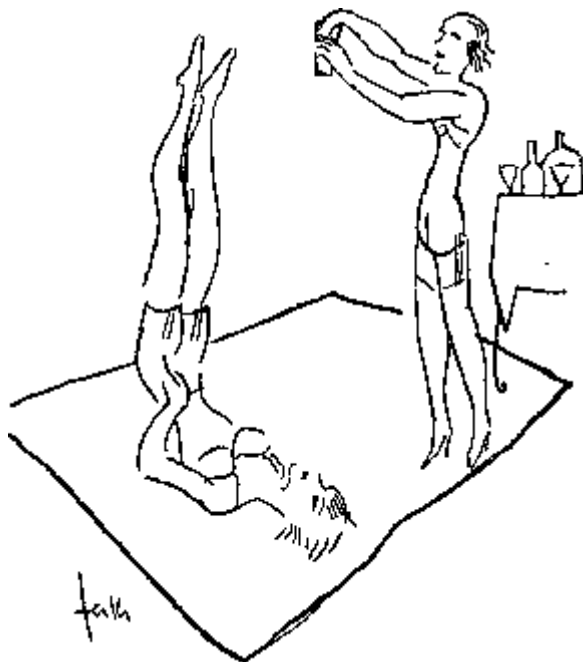
»Lobogtassuk meg magát a hölgyet« süvít a szél. »Negyvennyolc kilónál úgy sem több az istenadta« — ezzel a zöld-kék-sárga futuristamintájú paplan alá fűjt s megzörgette Irigyelt Nő csontjait.

Az ajtóban e percben jelent meg a szobalány.

— Hét óra, tessék felkelni — mondta. — A fürdő már hideg.

Irigyelt Nő felemelte fejét a lapos lószörpárnáról, leugrott a kőkemény díványról, amelyen aludt.

— Jaj de szépet álmodtam — kiáltotta. — Azt álmodtam, hogy a harmadik férjem...



— Harmadik férj jó szerencse! — felelt a szobalány s letette az asztalra a reggelit, kis csésze cukortalan feketekávé, két narancsot, kis darab kétszersültet. De Irigyelt Nő ekkor már ott állt a nyitott ablak előtt. Nem a lábán, hanem a fején. Vígan tornázott a rádió vezénylete mellett. Torna után egy percre szédülve hunyta be a szemét .... most jön a hideg fürdő! Rövid lelkitusa után eltűnt a fürdőszobában. Nyolckor megszólalt a telefon: a tenisztréner érdeklődött, jön-e ma játszani a nagyságos asszony. Negyedkilenckor

a kalaposnő »Sürgős« feliratú borítékban küldte a tegnapi szállított kalap számláját. Félkilenckor, mikor Irigyelt Nő gőzölgő szépítő-borogatás alá pislogott a kezén dolgozó manikűrre — expressz-ajánlott levelet hozott a posta. A borítékból Irigyelt Nő legjobb fényképe hullott ki, valamint egy levél a Gloriola-arckrém r. t.-tól, mely szentül ígéri, életfogytig ellátja Gloriolával a hölgyet, ha képét hajlandó egy kis dicsérő dedikációval reklám-célokra átadni.

Féltízkor megjelent a cipész, — a holnap szállítandó aranyzandálra kért egy kis előleget. Tízkor a népszerű illusztrált hetilap Társaság-rovatának szerkesztője hívta telefonhoz Irigyelt Nőt. Részleteket kért arról az estélyről, amelyen a nagyságos asszony tegnap résztvett. Ki volt jelen, ki mondott le s — ami a fő — ki *nem* volt meghíva az intímusok közül. Milyen ruhát viseltek a jelenlevő hölgyek s igaz-e, hogy egy kis botrány is történt?

Az utolsó kérdésre Irigyelt Nő nem felelt azonnal.

— Maradjon csak a telefontól — mondta. Gondosan becsukott maga körül a szobában minden ajtót, ismét felvette a kagylót és így szólt:

— Igaz, hogy botrány történt. Érdekes botrány. Elmondom, ha ezért külön honoráriumot kapok.

Féltizenegykor a teniszpályán ugrált Irigyelt Nő. Zoknit viselt és shortot és majd megvette az Isten hidege. Tizenkettőkor a »Lisette«-szalon próbafülkéjében harmadszor fejtették szét rajta az új cocktail-ruhát.

— Három kilót kell még fogynod, fiam — mondta »Lisette«, aki, mióta szalont nyitott és

karriert csinált, túrhetetlenül fölényes lett. (Bezzeg szerény volt valaha, mikor saját autóján járt s egyszerű gazdag nő volt, mint többi barátnője!) Egy órakor Irigyelt Nő Jean úr fodrászüzletében fényes nikkellavórba hajtotta le fáradt fejét. A fehér szappanhab jótékonyan vette körül homlokát ... Elszenderült, mikor egy brutális hang nevével szólította. A telefonhoz hívják.

— *Ő* az! — ujjong magában Irigyelt Nő. — *Ő* az! Valami kedveset akar mondani nekem. Csak *Ő* tudja, hogy itt vagyok.

De a kagylóban nem az *Ő* hangja csendül, hanem a titkárnője hangja. A doktor úr üzeni, hogy, sajnos, ma délután nem jöhet el a nagyágos asszony cocktail-partyjára ... Irigyelt Nő furcsán válaszol, lecsapja a kagylót. Visszatér a szappanhabhoz, a kis boksza, ahol már várja a »szempilla-specialista«.

— Ha tetszik, kezdetjük a szempilla-festést — mondta.

— Jöjjön inkább tíz perc múlva — feleli Irigyelt Nő — s mielőtt szempilláját tartósfeke-tére festetné — hamar letörül két nagy könnyet.

Kettőkor Irigyelt Nő betér egy kis boltba, melynek kirakatán ez áll hegyes nőírást utánzó arany betűkkel: »*The Lady*«. A pult mögül csinos szőke nő közeledik.

— Szervusz! — mondja. — Megérkezett az áru Bécsből. Ki kell menned a vámhivatalba, beszélned kell a forgalmiadó-ellenőrrel, el kell intézned ... De mondd, mi bajod, rém rosszkedvűnek látszol?

— Az is vagyok — feleli Irigyelt Nő, aki »csendes társ« a kis üzletben.

Csendes ... nagyon csendes .. . Isten ments, hogy megtudja a világ, milyen rosszul állnak férje financial!

— Várj, — folytatja a »hangos társ« — minyárt jókedvre derítek. Nagy rendelést kaptunk. Az új operett második felvonása Kitzbühelben játszik. Mi szállítjuk a szvettereket. Kaptunk is előleget. Gyere, igyuk meg valahol az áldomás-cocktailt.

Három órakor Irigyelt Nő kislányával és a francia kisasszonnyal ebédhez ül. Férjét megvárni nincs ideje. Négykor a vámházban kell lennie. Ebéd közben két férfivendég lemond telefonon. A harmadik sürgönyben kér elnézést, hogy nem jelenhetik meg a cocktail-partyt.

Irigyelt Nő kétségbeesik. Négy férfivendége maradt nyolc nőhöz. Szerencsére a francia kisasszonynak mentőötlete támadt. Hívja meg Madame azt a barna fiatalembert, aki itt bridselt múltkor, s őt, a kisasszonyt — de ezt persze nem mondja — megcsókolta az előszobában. Majd ő tárcsázza »ce jeune homme charmant« telefonszámát, mialatt Madame a kávéját issza. A fiatalember szerencsére szabad, sőt megígéri, hogy barátját is magával hozza. A barátot ugyan nem ismerik a háziak, de sebjaj! Férfi! Hatodik férfi a nyolc nővendéghez.

Irigyelt Nő megkönnyebbülten siet a vámházba.

Mire hazaér, már csak annyi ideje van, hogy meggyőződjék: elég szendvicset, cocktailt készített-e a vendégeknek mademoiselle és a házi-gyöngy: a szobalány-szakácsné-komorna egy személyben. Hamar még egy kis púdert az orra, rúzszt az arcra, mosolyt az ajakra. így libben a szalonba, ahol már felhúzta a gramofont az első vendég.

Kilenc órakor eltávoznak a vendégek. Irigyelt Nő magára marad. Egy ideig rakosgat a szalonban. Majd leül a telefon mellé. Biztos, hogy Ő telefonálni fog. Mentegetődzik, bocsánatot kér, hogy nem jöhetett... de a telefon nem szól. Makacsul hallgat éjfélig ... Irigyelt Nőről közben lekopott a rúzs, a púder és a fiatalság .. . Feláll. . . Halkan benyit a gyerekszobába. A kislánya már régen alszik. Lábujjhegyen lép az ágyhoz.

— Marika, — suttozja az alvó gyereknek — Marika drágám, mindent el fogok követni, hogy sohase légy Irigyelt Nő, mint az anyád!

\*

De Marikából mindezek dacára Irigyelt Nő lesz mégis. Örökölte az irigység-gerjesztés különös



vénáját, mely úgy száll anyáról leányra, mint a muzikalitás, mint a rajztehetség, mint a sex-appeal. Ám mire 1960-at írnak, mire Marika felnő,

sok száz lap fordul megint a szokás és illemkódexben. A hipokrizis lassan eltűnik . . . Sőt már el is tűnt. Alig maradt valami belőle. Az úridáma, aki hajdan kétségbeesetten titkolta, hogy dolgozik, ma büszke munkájára.

Ha valamilyen tehetsége van, azt kamatoztatja, ha nincs, addig töri a fejét, amíg ki nem süti, mit gyümölcsöztethetne természetadta tőkéiből.

Ezek a tőkék gyakran szerények, de a nők remek üzletemberek s ha önmagukról van szó, egy kis uzsorakamattól se riadnak vissza.

Amerikában például mind több nő él a szépségéből. Karcsú bokájából, amellyel nem bűvöl, bájol, nem affektál — ő dehogy! Gazellaláb a fényképészhez siet. A híres kötött-szövöttáru üzlet rajta mutatja be — reklámképen — legújabb harisnyakreációját.

A nagyvilági váll se rest. Reklámképekkel keresi meg mindennapi ezüstrókját.

Kitűnő üzlet a mosoly is. Különösen, ha ismert, gazdag nő mosolyogja legszebb fényképén, melynek dedikációján az új cipőt, kesztyűt, arckrémot dicséri. E mosolygók közt azonban sok a dilettáns gazdag nő, aki őszinte lelkesedésből dicsér s mosolyáért nem fogad el semmit. Rontja az üzletet, a professzionistákét, akiket egész életükre ellát a hálás cég a dicsért áruval.

Míg az amerikai nők szépségüket kamatoztatják, az angolok előkelőségükkel keresnek. Idős lady vadászkastélyában fogad például fizető weekend vendégeket. Persze nem valamennyi vendég fizet. Csak az a kettő-három, aki soha, soha megismerkedne Lord X-szel és Y hercegnővel, ha e kis fogással segítségére nem sietne a ravasz lady.



Vagy ha azok nem sietnének segítségére a ravasz ladynek... A segítség, az áldozatkészség is relatív dolog, mint látjuk.

Relatív, akár a rokoni szeretet. Az ősz princessa például úgy megszereti, megsajnálja a szegény kis amerikai, gazdag lányt, — akit sehol se vesznek be a jó társaságba — hogy adoptálja néhány évre. Férjhez is adja. Ezúttal azonban nemcsak a leányka kap hozományt papájától, hanem a hercegnő is.

Nemcsak a *történelmi* név kamatoz ilymódon, hanem az *irodalmi* hírnév is. Mrs. Somerset *Maugham*, a világhírű angol író felesége túlságosan tevékeny nő ahoz, hogy férje babérain nyugodjon. Elhatározta hát, hogy üzletet nyit. Lakberendező stúdiót, amely kitűnően ment évekig.

A jó ízlés általában nagy kincsnek bizonyult, mióta a nők elhatározták, hogy nemcsak saját ruhájukra, kalapjukra fordítják, hanem felebarát-nőjükre is.

Amerikában egy-egy west-beli kis városban a jólöltözködő úrihölgyek azzal keresik meg tüpénzüket, hogy a környéken lakó farmok asszonyait öltöztetik. Megvásárolják számukra a tavaszi, nyári, téli vásárokon árusított occasio-ruhákat, kalapokat. Megírják nekik, mi a divat. A messzi farmon lakó nő ilymódon csinos, olcsó, divatos holmihoz jut. Ha hébe-hóba a városba megy, nem kell drága idejét ruhavásárlással tölteni.

Nagyobb stílusban ugyanezt a teendőt végzi a newyorki, chicagói, filadelfiai elegáns áruházban a »*stylist*« is. Ez a dáma oly kitűnő ízléssel, szimattal áldatott meg, hogy az óceánon túlról meghatározza, mit érdemes meghozatni az új divatkreációk közül Párizsból, mi meddig marad

»sláger«, melyik retikült, sált, púderdobozt kell drágítani, melyiket a forgalomból kivonni.

Ilyen stylist-je volt egyik newyorki áruház-nak Mária orosz nagyhercegnő, a cár rokona. Estéit azonban nem divatproblémákkal, hanem egy könyv írásával töltötte. A könyv akkora sikert aratott, hogy a harmadik kiadás után nyugodtan küldhette nyugdíjba híres divat-»flair«-jét a nagyhercegnő.

— Ha a hírnév, az ízlés, a szépség ily jól kamatozik, miért ne kamatozzon a pletyka is? — mondta magában egy ravasz nő és megírta az első pletyka-cikket.

A cikknek akkora sikere volt, hogy azóta — 10 éve, 15 éve — majdnem minden újságnak megvan a maga fizetett pletykázója Amerikában. Minél előkelőbb e hölgy, annál többet keres.

Hogy a munka új szokásokat, új illemtant is hozott a nők számára — nem csoda. »A virágnak megtiltani nern lehet«, hogy kollégával, fellebbvalóval meg ne beszélje az üzleti ügyeinek étterembeli ebéd, cukrászdái tea közben. A legfélétekenyebb férj, a legszigorúbb apa is érzi, milyen nevetséges ilyenkor »gardírozni« a fiatal lányt vagy a feleséget. Vonaton, hajón, repülőn útnak indítják hát a szép hölgyeket, akiknek akkor történik legkevesebb bajuk, mikor saját maguk vigyáznak magukra.





## AZ ETIKET HALÁLA

A polgári gondolkozás legszentebb helyeinek szentélye: az udvar. Spanyol etiket! Káprázatos pompa, ragyogó szertartások fénye, örgrófok és hercegnők, kamarások és csillagkeresztes hölgyek... akik szánakozó mosolygással nézik a gyakorlatlan polgár megbocsáthatatlan baklövéseit.

Hová tűnt már ez a világ! Ferenc József udvara még tartotta a spanyol etiket tízezernyi ceremóniáját, de utóda, a fiatal IV. Károly a maga közvetlenségével sokat lerombolt a magas elválasztó falakból, Magyarország mai államfője udvartartásának uralkodó vonása pedig — a polgári egyszerűség. A demokrácia elvesztette talaját sok európai parlamentben és — létjogosultságot kapott az udvarokban.

Magyarország kormányzójának fogadószobájába mindenki bejuthat. Katonaságnál szolgálati úton kell kihallgatást kérni, polgárember pedig a kormányzói kabinetirodában jelentkezik kihallgatásra. Előadja, hogy milyen ügyben szeretne személyesen előterjesztést tenni a főméltóságú úrnak, aki azután a hozzá terjesztett jelentés alapján maga bírálja el, hogy szükségesnek tartja-e a személyes

meghallgatást. Hogyan kell jelentkezni? Miniszterpapiros . . . kérvény ...? Ó, dehogy: levélben vagy akár telefonon a kabinetirodánál.

Joga van kormányzói kihallgatásra annak, aki a kormányzótól kitüntetést kapott. A legfelsőbb kitüntetést illik megköszönni, de a személyes megjelenés nem kötelező. A kormányzó szívesen felmentést ad ez alól, különösen, ha valakinek vidékről kellene a kihallgatás miatt Budapestre utaznia.

Mikor most már legfelsőbb kihallgatásra kerül a sor, a boldog halandó legnagyobb gondja a ruha. Milyen öltözékben járuljon az államfő elé? Pedig ez egyáltalában nem gond. A hivatalos előírás a divat ját múlt (de Angliában ismét feltámadó) *redingote* — ferencjóska — helyett a *zsaket*. Akinek nincs zsaketje, megjelenhet fekete zakóban is. Akinek fekete zakója sincs, viselhet sötét uccai ruhát. Postaaltiszt, tűzoltó, mentő egyenruhában is lehet. A csizma sem tilos. A kormányzó előtt nem a ruha teszi az embert.

Hogyan kell viselni a kitüntetést? A szigorú felfogás szerint rendjeleket, kitüntetést polgári ember csak frakkhoz visel. Egyébként legfeljebb csak a kitüntetések miniatűrjeit veszi fel ünnepélyes alkalmakkor. De a miniatűrök miatt azért senki se verje magát külön költségbe, mert akár a kisgazdalmányra is feltűzheti összes eredeti érmeit.

Hogyan kell viselkedni a kormányzó előtt? Természetesen meg kell hajolni és meg kell várni, hogy az államfő kezét nyujt-e, helyet kínál-e? »Főméltóságú úr«-nak kell szólítani és illik megvárni, amíg ő kérdez. Nem illik alkalmatlan kérdészködéssel tolakodni vagy túlsókat beszélni. De ez sem jelent merev megszorítást, hiszen a jólnevelt ember minden idősebb úrral vagy hölgygel

szemben mindig megadja a tiszteletnek ezeket a jeleit. A kihallgatás előtt a kabinetirodában pár szóval különben is megmagyarázzák, hogy miként kell viselkednie.

Ellenben van egy nagyon fontos illemszabály: a pontosság. A meghívás órára és percre szól. A meghívón jelzett percben a meghívott a kormányzó előtt fog állni! Szóval: a kormányzói kihallgatás nem pesti zsúr, ahonnan legalább két órát illik késni. Ez az egyetlen igazi »etiket« a budai Várban. Tanulhatnának belőle, megvalósíthatnák; a polgári családok is.

Ugyanez a polgári egyszerűség jellemzi a nagyobb fogadásokat, ünnepeket is. Villásreggeli zsaketben, estebéden frakkban jelenik meg a meghívott a kormányzónál. Egyszerű az étkezés, polgári fesztelenség uralkodik az asztalnál még akkor is, ha előkelő diplomaták, államférfiak a vendégek. A két asztalfőn ilyenkor a kormányzó felesége és vele szemben a házigazda kormányzó foglal helyet.

Vannak természetesen ünnepi alkalmak, amikor kötelező a pompa kifejtése. Díszelőadások, parlament megnyitása, Szent István ünnepe, Úrnapja ezek az alkalmak, amikor kötelező a díszmagyar vagy frakk és viselni kell a rendjeleket, nagykeresztek szalagjait. De ez is csak illik és nem kötelező. Aki nem tartja meg, legfeljebb a jóízlés ellen vét. Vagy kiteszi magát annak, ami külföldi színházakban mindenféle ünnepi alkalom nélkül is elérheti: ha nincs megfelelő ruhában, nem eresztik be a »nézőtérre«.





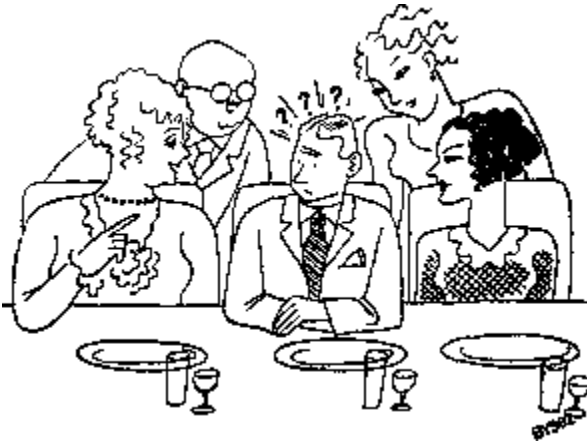
## AZ UDVARIAS HÁZIGAZDA

*Brillât-Savarin*, *SL* gasztronómia atyamestere, aki egyben művésze volt a vendéglátásnak is, azt mondja, hogy: »Meghívni valakit annyi, mint felelősséget vállalni a jóléteért mindaddig, míg a fedelünk alatt marad.«

Tömörebben és szabatosabban kifejezni, megállapítani a vendéglátó gazda feladatát bizonyára aligha lehet. Aki vendéget hív, valóban jelentős felelősséget vesz magára, kötelezettséget arranézve, hogy kellemes órákat (vagy napokat) szerez a házában tartózkodó látogatónak.

Érezd magad úgy, mint otthon — bíztatjuk a kedves vendéget. (Es minden vendég kedves kell hogy legyen a háziaknak.) Sokat jelent ez a bíztatás, de mégsem mindent. Otthon *néha* egyhangúan, sőt unalmasan telik az idő, *gyakrabban* a hétköznapi (és vasárnapok) izgalmi, bosszúsági között. Akit látogatóba, ebédre, vacsorára, szállóvendégnek invitálnak, bizonyos joggal hiheti, várhatja, hogy unatkozni nem fog, de egyidőre legalább felmentést kap a foglalkozási körének, magánéletének veszélye alól is. Illetve az alól, hogy ezek kössék le gondolatvilágát.

Kikapcsolódás, üdülés legyen a vendégeskedés ideje mindkét fél (meghívott és meghívó) számára. Itt mingyárt helyet szorítok annak a tiszteletteljes figyelmeztetésnek, hogy a beszélgetés irányításánál ne erőltessük a vendég (vagy a házigazda) hivatásához tartozó témákat. Téve-



dés volna azt hinni, hogy társaságban, ebéd- vagy vacsora közben a sebésztanár állandóan az operációiról, súlyos betegek kezeléséről, az ügyvéd bírósági tárgyalásokról, a bankár pénzügyletekről, a miniszter az államháztartásról vagy embrióban levő törvényjavaslatokról, a kereskedő az üzletmenetről, az író a készülő darabjáról vagy regényéről óhajt társalogni.

Persze, sor kerülhet, sor is kerül ilyesmire is, de általában az a tapasztalat, hogy az ember szívesebben és többet beszél, többet kérdezősködik, jobban érdeklődik olyan dolgok iránt, amelyekkel

*nem kötelessége* törődni, amelyekkel *nem kell* ideje javát eltölteni

A *passziókra* gondolok itt elsősorban, köztük nemcsak a legnemesebbekre, az irodalom, színház, művészet, tudomány szeretetére, hanem például a mai világban olyan hatalmas arányokat öltött sportrajongásra, a brids-szenvedélyre, a bélyegyűjtésre, sőt — az amatőr szakácskodásra.

A háborúelőtti években egy finomkodóbb, affektáltabb korban lehanyatlóban volt a főzés tudományának becsülete, különösen Budapesten s különösképen a leányok, asszonyok között. Az ízlés, pontosabban *ízlelés* érzéke, miként a szokásos felsorolásban (látás, hallás, szaglás, tapintás, ízlés), úgy a megbecsülésben is az utolsó helyre szorult. Hölgyek körében nem igen lehetett ételekről diskurálni, valósággal lenézték a vakmerő férfiembert, ki a kedvenc költőről ilyen prózai realitások felé terelte a szót. Pedig — érdekes — akkoriban a női vonalaknak nem az egyenes, hanem a félkör volt az uralkodó formája.

Nyilván a gyomor keserves háborús, forradalmi és azután is még jó sokáig tartó megpróbáltatása, sanyargattatása eredményezte, hogy az ízlelés érzéke azóta megint csak — és pedig megérdemelten — előbbre jutott a sorban. A süte-főzés tárgyköre szalonképes lett éppen abban a korban, amelyben a karcúság, sőt soványság az uralkodó planéta. Igaz, hogy a legújabb idők vívmányainak, illetve felfedezéseinek és megállapításainak, a kalóriaszámításnak, a vitaminok ismeretének s a különböző diétáknak hála, az élvezetes evés nem jelent szükségképpen hízást is. Persze még kevésbé okoz ilyenféle veszedelmet, ha csak beszélünk róla.



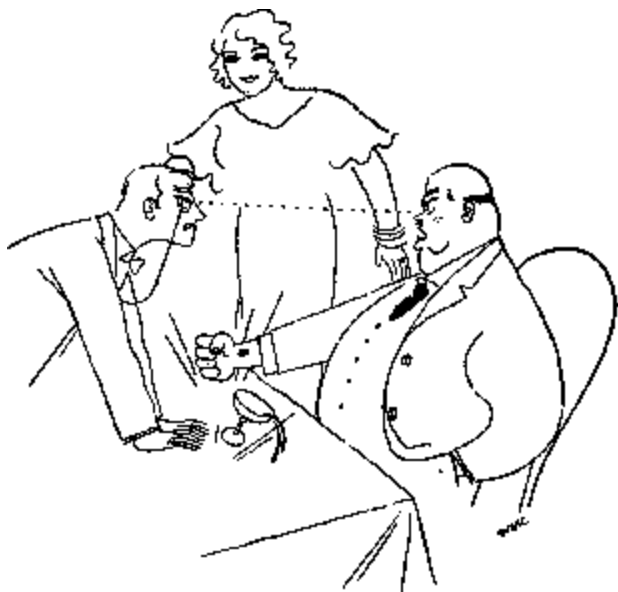
Magától értetődik, hogy a gasztronómiai beszélgetések különben sem a sokat — hanem a jól evésről, művészettel megszerkesztett ételekről folynak. A kultúrált, kifinomodott ízlésű — esetleg csak keveset evő ember, a *gourmet* lépett a kevésbé válogató gourmand elé.

»Az állat fal, az ember eszik, de csak az okos ember tud enni«. Ez a mondás szintén *Brillat-Savarintól* való. Szemmellátható és kétségtelenül örvendetes, hogy ez okos emberek száma egyre növekszik. Előfordult már, hogy négy kiváló magyar író, esztétikus ült közelemben egy vacsorán, egész este különböző inyes falatokról, jeles fogások különleges raffinait készítési módjáról vitatkoztak s nagy volt az örömük, amikor valamiben egyhangú határozatra tudtak jutni. Ilyenkor csillogó szemmel néztek körül, elégedetten nedvesítvén meg nyelvükkel a szájuk szélét.

A gasztronómiai s a feljebb példának felsorolt passziók körébe tartozó témáknak különösen ebéd, vagy vacsora alatt, rendszerint enyhítő, kiegyenlítő hatásuk szokott lenni, ellentétben a politikai életből merített beszéd tárgyakkal.

Világos, hogy a belső és külső politika eseményeit, melyek szinte napról-napra meghozzák a maguk szenzációit, nem lehet kizárni a társalgásból; különösen pedig nálunk nem, hiszen a féktelen politizálás Magyarországon hagyományos nemzeti szokás. A házigazda (és a háziasszony) azonban ilyenkor ugyancsak legyen résen s ha az ellentétek kirobbanásától lehet tartani, sürgősen igyekezzék az elfajulással fenyegető vitát más mederbe terelni. Ugyanez a feladat vár a háziakra akkor is, ha megesisik, hogy valaki olyan világnézeti vagy személyes jellegű témát vet fel, vagy

kezd kiélezni, amely tudomásuk szerint egy vagy több másik vendégre nézve kellemetlen, bántó, sőt megalázó.



Ilyenkor — ismétlem — szükség van a házi-gazda, vagy háziasszony tapintatos és ügyes közbelépésére, egyebekben azonban *minél kevessebbet kell gyámkodni* a vendégen. Elv: mindig rendelkezésre állni, ám sohasem lenni terhére túlhajtott figyelmességgel a társaságnak.

Ezen a téren nálunk különösen némely vidéken lenne még egy- és más megszívlelni való. Igen szép, nemes dolog az ősi magyar vendégszeretet, tiszteletreméltó a buzgóság, mely mindenáron

a vendég kedvét keresi, Őt minden jóval el akarja halmozni, szünet nélküli szórakoztatásáról gondoskodni. De itt igazán helyénvaló az elcsépelet mondanás, hogy sok a jóból is megárt. A vendég a néha szelíd erőszakig menő kínálgatás hatása alatt túl sokat eszik-iszik, belefárad abba, hogy folyton magán érzi a háziak szemét és végül kimerülten érkezik haza a látogatás fáradalmai után.

Valóban helyesebb, a modem kornak jobban megfelel az angol rendszer, amely például a weekendre hívott vendégnek lényegesen több szabadságot ad. Nem követeli meg tőle, hogy állandóan együtt legyen a háziakkal, tetszésére bízva, mikor, melyik fajta szórakozásban, kirándulásban vesz velük részt, csak azt kéri, hogy a főétkezéseken pontosan megjelenjék. Mindenben részesülhet, amit szíves, gondos házigazdái nyújthatnak neki, de semmiféle (bármily kedvesen és bármily jószándékkal alkalmazott) kényszer alatt nem áll, egyedül lehet, olvashat, írhat, sétálhat, ha így esik jól neki.

E kis angliai kitérés után, vissza kell fordulnom hazai földre, hogy tovább folytassam elmélkedésemet az »udvarias házigazda« kötelességeiről. Nem mulaszthatom el ezen a ponton reá mutatni a meghívandók kiválogatásának jelentős fontosságára. Intimebb ebédről, vacsoráról beszélek, amelyre legfeljebb tíz-tizenkét személy hivatalos. Legjobb volna, ha az ilyen kisebb társaság csupa jóbarátból állana, de ha ez nem lehetséges, legalább arra vigyázzunk igen gondosan, hogy ne legyenek köztük haragosok, sőt olyanok se, akikről tudjuk, hogy nem szívelik egymást. Csak így remélhető, hogy biztosíthatjuk az együttlét zavartalan kellemisségét, kedélyességét.

Hogy telefonon vagy levél útján gyűjtjük-e egybe vendégeinket, teljesen mindegy. Ellenben cseppet sem közömbös, hogy lelkükre kössük a pontos megjelenést; viszont kötelezzük házuk népét is pontosságra, természetesen mindenekelőtt a szakácsnőt, mert amilyen bántó dolog, ha a vendég késik, épp olyan hiba, ha nem készül el időre az ebéd. Ilyenkor az összegyülekezett társaság a mind kínosabbá váló várakozás alatt megtölti gyomrát az étvágygerjesztőnek szánt apró szendvicsekkel, sóssüteményekkel, ürmössel, száraz samorodnival, barackpálinkával és mire behozzák a levest, már vége az appetitusnak.

A házigazda át nem hárítható felelősséggel tartozik magáért az ebédért, vagy vacsoráért is. Hogy újra csak *Brillat-Savarin* kipróbált bölcsességéhez folyamodjam, idézem a következő mondat: »Aki vendégül hívja barátait és nem ügyel rá, hogy milyen ebéd készül számukra, nem méltó arra, hogy barátai legyenek«. Vonatkozik ez pedig nemcsak az ételekre, hanem az italokra is, mely utóbbiak stílusos összeállítása mindenha a férfi dolga volt (miként a szívnivalóké: szivarok, cigarettáké is).

Tudott dolog, hogy a fogások hivatalos sorrendje ez:

Hors d'oeuvre.

Leves.

Egy vagy két előétel.

Középpétel.

Pecsenye körítésekkel, salátával. Spárga, karfiol, articsóka jellegű főzelékféle.

Édestésza.

Csemege. Gyümölcs. Sajt.

Az italoké:

Aperitif,

sör,

könnyebb fehérbor,

vörösbor,

nehezebb fehérbor,

pezsgő, csemegebor,

feketekávé konyakkal és likőrökkel.

Világért se gondolják azonban tisztelt olvasóim, hogy ezt a felsorolást azért iktattam ide, mintha a maga egészében kötelezőnek tartanám. Ez *csak az ünnepies nagy lakomákra* szól, egyáltalában nem a családi, baráti jellegű vendéglátásra, ahol az alkalom jelentősége és a lehetőségek szabják meg, mit tűzzünk napirendre a terjedelmes keretből. Lényeges azonban, hogy a menü, legyen bár hosszabb vagy rövidebb, ne álljon csupa sablonos ételből, legalább valamelyes, de minél több *eredetiségre* kell törekedni és mindenképen *jót* kell adni.

Amellett kerülni kell az agyonfűszerezett és túl nehéz ételeket már csak azért is, mert manap még kisebb társaságban is mindig akad egy-két diétás ember. Ha mégis súlyosabb, mondjuk, disznótoros étrendet tervezünk, ezt *már a meghívásnál közöljük*, s még ilyenkor is gondoskodjunk könnyebb fogásokról is a gyengébb gyomrúak kielégítésére.

Az ízléssel, nem hivalkodóan terített virágdiszes fehér asztalnál, ahol a háziasszony dirigáló tekintete biztosítja a simán gördülő figyelmes felszolgálatot, vidám harmóniában élvezhetik vendégek és háziak az asztali örömeiket.

kezdődik, a türelmetlenek türtőztessék magukat,

gondolják meg, hogy vannak, akik étkezés közben az ételek ízére, illatára kíváncsiak és nem a szomszédjuk szivarfüstjére.



A fekete és a vele együtt szervírozott konyak, meg likőrfélék hivatottak arra, hogy az eddiginél könnyebbé, fesztelenebbé tegyék a társalgást, csevegést, s betetőzzék a vendéglátás sikerét.

A siker kiteljesedése nem is fog elmaradni, ahol megvan az igazi házigazdát jellemző legfőbb kettős kellék, a szív és az érzék.





## VILÁGPOLITIKA ÉS HADERŐ

A mai művelt és udvarias ember polgári és közéleti működése során sokszor kerül abba a helyzetbe, hogy véleményt kell alkotnia a világ nagy politikájáról és — a világ felfegyverkezéséről. Igen ám, de ez az egész tárgykör a műveltség nagy iskolájában szinte teljesen új »tananyag«. A legkalandosabb elméleteket és találgatásokat hallja az ember fehérasztalnál csak úgy, mint a zöld asztaloknál.

Az itt következő fejezet azt a célt szolgálja, hogy ha már beszélünk a nagypolitika és a haderő lényegéről és összefüggésükről, legalább tudjuk is az anyagot, amihez hozzá szólunk.

Az észszerű politika, különösen külső vonatkozásokban, mindenkor a rendelkezésre álló hatalmi eszközökön, elsősorban is az állam haderején nyu-  
godhat, illetőleg azzal szoros *kölcsönhatásban* áll.

Ha végigtekintünk az emberiség történetén, láthatjuk, hogy csak azok a népek és országok boldogultak, amelyek érdekeiknek szükség esetén — tehát csaknem mindenkor — *fegyveres erővel* is nyomatékot bírtak adni. Az antik birodalmak összeomlását mindenkor a karhatalom szétbomlása előzte meg, miután már előbb erőtlenné váltak s

kész zsákmányul kínálkoztak a hatalmasabb támadó félnek. *Róma* bukása ott kezdődött, hogy a nép elpuhult és tartósan nyomorgott. Friss erejű idegen katonákat kellett toborozni a birodalom védelmére s a zsoldos csapatok idővel öncélúvá válva, belső anarchiát teremtettek, mely később a teljes összeomlásra vezetett. Egy *Aetius* katonai zsenijével és megfelelő hadsereggel meg tudta állítani *Attilát*, akinek hatalma szintén személyéhez és karhatalmához volt fűzve s halála után rombadőlt a hun impérium.

Az *Izlám* karddal indult el hódító útjára és még az ősrégi *kínai* birodalom is csak addig volt szervezett országnak tekinthető és központilag kormányozható, amíg a császári tekintély és a mandarin-rendszer kellő fegyveres hatalommal rendelkezett s összeomlott, amikor azt az idegen hódítók leverték, hitelétől megfosztva a nép előtt az uralkodót.

Anglia hatalma és gazdagsága a tengeri hegemóniából fakadt és ma is a fegyverek erején alapul, mint más gyarmatosító országoké is s általában mindazoké a birodalmaké, amelyek idegen népeket és területeket megszállva tartanak.

\*

A népvándorlás korában sokszor igazi »néphadseregek« küzdöttek s egy-egy ütközet sorsától esetleg az egész nemzet léte függött. Később, a letelepedés és az államok szervezett kialakulása után, főleg amikor költségesen felszerelt páncélos csapatokat kezdtek alkalmazni, leginkább csak *haderők* mérköztek egymással s a háborúk egyideig kisebb méretűekké váltak; kisebb hadseregek har-



coltak s döntötték el a hadjáratokat. A középkor sokat emlegetett milliós vagy százezres seregei a *mesék országába tartoznak* s ez szól az újkor háborúira is. Még Napoleon korában is a népek számára képest aránylag kis létszámú haderők küzdöttek s a nagy korzikai bukásának lényeges járuléka éppen az volt, hogy a gigászi feladathoz összpontosított seregeket nem lehetett kellőképpen vezetni és ellátni, kiegészíteni.

A XIX. században mindinkább kifejlődésre jutó *tömegtermelés* lehetővé tette a valódi néphadseregek kialakulását. Az 1870-71-es francia-porosz háborúban már tényleg százezres seregek mérköztek, az orosz-japán háborúban szintén, a világháború pedig több mint 15 millió katonát vett igénybe.

Ebben a soha nem létezett arányú és heveségű mérkőzésben a résztvevők minden erejüket megfeszítették úgy katonailag, mint gazdaságilag. A katonai fölény — ha nem is számbelileg, de más tényezőknél fogva — eleinte a központi hatalmak oldalán volt, — viszont az antantnak rendelkezésre állott a világ nagyrészének anyagi erőforrása. Így történhetett, hogy bár a központi hatalmak ellenséges fővárosokat és óriási területeket tartottak kezükben, mégis összeomlottak, mert az antant »*hadi potenciálja*« jóval nagyobb volt. A hadviselési képesség összes rendelkezésre álló erőforrásait: katonait, gazdaságit, szellemi s egyáltalán mindazt, amit a háború céljaira közvetlenül és közvetve felhasználni lehet, nevezzük »*hadi-potenciálnak*« s a világháború után egyideig általában ezt tekintettük *döntő tényezőnek*.

Legújban azonban ismét *változás* állott be, mert a *motorikus* alakulatok, a *repülő* hatékony-

sága ugrásszerűen növekedett s előállott az a helyzet, hogy egy hadi-potenciálban jóval erősebb, de repülőkkal gyengébben felszerelt országot megelőzhet és »lerohanhat« egy jobban felkészült, bár *kisebb* hadviselési képességű állam, még mielőtt amaz összes erőit kifejthetné. Gyanítható, hogy a modernül felfegyverkezett államok háborús veszedelem esetén iparkodni fognak egymást meglepni, egymáson rajtaütöni s ezért a politikai eljárások is meg fognak változni. A küzdelem esetleg hadüzenet nélkül is megindul, mert hiszen a győzelem *órákon is múlhat*. A legmodernebb légi stratégia azt követeli, hogy az *ellenséget* minden áron *meg kell előzni* s lehetőleg már támaszpontjain el kell pusztítani, mert hiszen még a repülőkkal jobban ellátott fél is ki van téve annak, hogy az ellenség elpusztítja fővárosát és gócpontjait, miután a légvédelem — mely leghatásosabb *csak a levegőben lehet túlnyomó erejű gépekkel* — nem képes teljesen kivédeni a támadásokat.

Előfordulhat, — különösen kisebb, sűrűbb lakosságú és koncentrált termelésű országok harcában — hogy a légi erők küzdelmének eredménye *magában véve eldönti a hadjárat sorsát* s aki úr marad a levegőben, úr lesz a földön is.

Hasonlóképen fontos a földi motorikus erők szerepe is, mert a nehéz és könnyű tankokkal, páncélos gépkocsikkal ellátott s részben automobilokon szállított »*megrohanó seregek*« aránylag kis létszámuk ellenére is olyan kezdeti sikereket érhetnek el, hogy a milliós néphadseregek felvonulására és összeütközésére nem is kerül a sor.

Mindebből kitűnik, hogy az egymással nyílt vagy burkolt ellenségeskedésben álló, sűrűn lakott *Európa népeinek legtöbbje igen nehéz stratégiai hely-*

zetben van, mert repülőik és páncélos alakulataik kölcsönösen elpusztíthatják egymás országait.

A legkedvezőbb helyzetben mindenesetre *Oroszország* van, melynek óriási területeit nem lehet végigseperni s különben is a várható veszedelemre való tekintettel a birodalom ipari és politikai gócpontjait a legbelsőbb és legvédettebb részek felé tolják el.

Még előnyösebb helyzetben van a *USA* vagy a *Délafrikai Unió*, amelyeknek közvetlen megtámadása szárazföldön nehezen, sőt alig képzelhető el s vízi- vagy repülő-erők sem igen üthetnek rajtuk.

Megjegyzendő még, hogy a jelenlegi szövetségi rendszerek struktúrája egyáltalán *nem jelenti a háborús szerep-elosztást*, mert ha a mérkőzés kitör, minden ország a maga *valódi* érdekeinek megfelelő magatartást és hatalmi csoportosulást keres. Eklatáns például szolgálhat erre *Oroszország*, amelyről egyáltalán nem bizonyos, sőt alig tételezhető fel, hogy eleget fog tenni a francia ligával szemben vállalt kötelezettségeinek s inkább valószínű, hogy a kezdeti semlegesség után a világforradalom elérésére vezető legrövidebb és legcélyszerűbb utat választja, tekintet nélkül a megkötött szerződésekre, — vagy a világháborúból *Itália* s *Románia* — a központi hatalmak szövetségei — magatartása.

Mindebből kitűnik, hogy ha ismerni vagy legalább gyanítani akarjuk az egyes nagyobb államok politikájának erejét, szemügyre kell venni azokat a hatalmi, katonai eszközöket és berendezkedéseket, amelyek rendelkezésükre állva, lehetőséget adnak célkitűzéseik elérésére.

Mielőtt a világ egyes államainak katonai erőit ismertetnők, meg kell jegyezni, hogy a békebeli

keretek részletes felsorolása annál céltalanabb, mert valamely ország hadrakelt seregének létszáma attól függ majd, hogy mennyi hadfelszerelés áll rendelkezésre és hogy mennyi erő kifejtésére van szükség.

Íme, a világ seregszemléje:

### *Franciaország*

*Szárazföldi had-  
erő.* A világháború óta többé-kevésbé átvette a *német militarizmus* szerepét s görcsösen ragaszkodik az európai kontinens feletti politikai s katonai hegemóniához, különös súlyt vet haderejének *túlhatalmára*. Általános véd-



kötelezettség van, mely részben vagy egészben egyes gyarmatokra is kiterjed, úgy, hogy az évi újonc-kontingensben a színesek száma az afrikai irreguláris zsoldos csapatokon (goums) kívül több mint százezer főt tesz ki és a csaknem 700.000 embert kitevő békelétszámnak *több mint egyharmadát* szolgáltatja.

Háború esetén mint maximális erőt körülbelül 4 millió embert állíthat talpra Franciaország s ezt huzamosabb ideig képes utánpótlással ellátni. A főhadicél úgy offenzív, mint defenzív értelem-

ben *Németország ellen* irányul. A modern stratégia alapelveihez képest egy különleges, nagymértékben elgépesített megrohan ó-hadsereget, úgynevezett »*armée de couveriurea-t* állítottak fel, amelynek első, részben órákon s tömegében 4 napon belül megindítható *első hulláma* 26 gyalogsági hadosztályból, 5 lovas-hadosztályból és 8 légi-dandárból áll, esetleg még 6 északafrikai gyalog- és 2 lovas-hadosztállyal kiegészítve.

A *második hullám* — mely 20 gyaloghadosztály és 8 légi-dandár — 6-7 napon belül harcra kész.

A haderő zöme — még körülbelül 40 hadosztály — 21 nap alatt mozgósítható.

Védelmi célokra a svájci határtól Belgiumig összefüggő, óriási, minden kínai falat megszegyenező erődláncolatot építettek ki a technika minden vívmányának igénybevételével.

*Légi erők.* A szolgálatban álló I. osztályú gépek száma az 1935-ös kimutatás szerint — amely természetesen az előző évi helyzetet tünteti fel — 2100 darab, az ugyancsak I. osztályú tartalék 820, régebbi típusú II. tartalék 1500 darab s a különböző repülőiskolákban, valamint a gyárakban átalakítás és felszerelés alatt még átlagban 1100, vagyis összesen körülbelül 5600 készülék. A repülőanyag modernizálása és standardizálása állandóan folyik. Tekintettel a francia hadiipar nagy kapacitására, feltételezhetjük, hogy a statisztikák összeállítása óta eltelt idő alatt ez már csaknem teljes mértékben sikerült s háború esetén az összes igénybevehető francia hadigépek száma legalább hatezerre rúghat.

*Haditengerészet.* Hat darab 22.000 tonnás régebbi típusú, részben már átépített dreadnought, 3 kisebb,

régi, 17.000 tonnás csatahajó. Két nagy, 26.000 tonnás csataható készülőben.

Hét modern, 10.000 tonnás nehéz cirkáló, 6 könnyebb (3 készülőben), 74 flotilla-vezető és torpedó-romboló, 100 búvárnaszád, 2 nagyobb anyahajó stb.

A francia tengeri-flotta főütőerejét tehát az új nehéz cirkálók és a nagy tonnatartalmú flotilla-vezetők adják.

A francia hadsereg szelleme nem egységes, mert a társadalmi és politikai széthúzás mindenkor érezteti káros hatását a haderő tagjai között is. Nagy kérdés, hogy lehetne-e, illetőleg *tanácsos lenne-e az egész haderőt mozgósítani, mert — különösen egy nem népszerű háború esetén — esetleg belső harcokra kerülne a sor.*

A színes katonaság még egyideig úgy békében, — a belsőrend fentartására — mint háborúban fegyelmélettségénél és megbízhatóságánál fogva *igen fontos szerepet játszik.*

A francia hadiipar — amelynek élén a *Schneider & Creusot* konszern áll, — óriási kapacitású s a *világ-fegyverkezés egyik fő mozgatója.* Hatalma erősen befolyásolja a francia politikát, — különösen külső vonatkozásokban.

### *N a g y b r i t a n n i a*

*Szárazföldi haderő.* Angliában a világháború után eltörölték az általános védkötelezettséget s újra bevezették az önkéntes, toborzási rendszert. A reguláris és territoriális hadsereg jelenlegi létszáma átlagban 355.000 fő, amelyből körülbelül 60 ezer szolgát Indiában.



Az anyaországban átlagban 2 és félmillió, az egész brit birodalom területén pedig körülbelül 8 millió, de csak részben kiképzett emberrel számolhatunk, akikből a hadrakelt sereg megalakulna a

szükséghez és lehetőséghez szabott létszámmal.

Anglia úttörő volt a hadsereg motorizálása terén, de az általános védkötelezettség mellőzése az adott helyzetben, a folyton növekedő világpolitikai feszültség mellett nagy mulasztásnak tekinthető. Hátrány az is, hogy az anyaország nyersanyagszükségletének tekintélyes részét tengeren túlról kénytelen hozatni, miért is a flottafejlesztés s újabban a légierők fokozott kiépítése elsőrangú követelmény.

*Haditengerészet.* Nagybritannia a világháború előtt még a »kéthatalmi standard« alapján állott, vagyis hadiflottája kétszer olyan erős volt, mint az utána következő két tengeri hatalomé együttvéve. A világháborúban az angol flotta nagy veszteségeket szenvedett, amelyeket az egyéb irányokban erősen lefoglalt ipar nem pótolta, miközben Amerika és Japán egyre növelték hajórajukat, úgy, hogy az 1922/23-as washingtoni tengerészeti egyezményben Anglia kénytelen volt elismerni az USA egyenrangúságát, míg a japánok erő-arányszámát 5:5:3-ban, majd a londoni konferencián 10:10:7-ben állapították meg.

Anglia 12 szuper-dreadnought csatahajóval rendelkezik, amelyekből a világ két legerősebb hadihajója: a *Nelson* és a *Rodney* 40-40 ezer tonnásak, 9-9 darab 406 milliméteres löveggel. A többi átlag 33.000 tonnás, 8-8 darab 381 mm-es löveggel.

A 3 óriás csata-cirkáló körül a *Hood* a világ legnagyobb hadihajója: 46.000 tonnás, a *Renown* és *Repulse* 37.000 tonnásak, 8-8 darab 381 mm-es löveggel.

A nehéz cirkálók száma 19, a könnyű cirkálóké 32, flotilla-vezető 18 és torpedó-romboló 132, búvárnaszád 64.

Tekintettel Anglia távoli érdekeltségeire, erősen kiépült a repülőanyahajó flotta. A tengerészet modernizálása és erejének fokozása folyamatban van s ez annál is inkább elkerülhetetlenül szükséges, mert a hajók egy része már elavultnak tekinthető.

A csataflotta zöme általában a hazai vizeken állomásozik. A gyarmatokon csupán nehéz és könnyű cirkálók, valamint torpedó-romboló repülőgép-nyahajók stb. vannak szolgálatban.

*Légi erők.* Az 1935-ös kimutatás szerint — amely nagyjában a 34-es helyzetet tükrözi vissza — a honi légiflotta ereje 1200 gép, a gyarmatokon és különböző fontos területeken 600 repülő állomásozik.

De azóta rendkívüli ütemben folyt a repülők szaporítása. A statisztika erre vonatkozólag nem szolgál megbízható adatokkal, de ha a költségvetés számadatait, valamint az angol hadiipar óriási kapacitását tekintjük, fel kell tételeznünk, hogy a repülőgépek száma 1935 őszen legalább is 4000-re rúgott és ezek a gépek minőségileg is elsőrangúak.



Az India felé vezető út biztosításához most már a repülők is erősen hozzájárulnak, Gibraltárban, Máltán, Ciprusban, Haifában, Egyiptomban Ádennél és Karachiban nagy befogadóképességű aerodromokat építettek, úgy, hogy ezen a vonalon most már legalább 1000 elsőrangú repülőgép örködik, nem számítva a repülő-anyahaj ókat és magukon a hadihajókon elhelyezett készülékeket.

### *Olaszország*

A fasiszta kormányzat *újjászervezte* az olasz haderőt, mely a felszerelés és ellátás kiválósága mellett erkölcsi értékben is emelkedett. A hadsereg békelétszáma átlag 365.000 fő, amihez még a 30.000 emberből



álló gyarmati reguláris és 35.000 főnyi irreguláris csoport járul.

Háború esetén az olasz haderő létszáma 4, sőt 5 millióra is emelhető.

Olaszország *nélküli nyersanyag szükséglete egy részét*, de a fasiszta kormányzat ezzel számolva, nagyobb és hosszabb ideig tartó háború céljaira is készleteket gyűjtött s az ország belső erőforrásainak fokozott mérvű kihasználására törekedve, egyre jobban iparkodik magát függetleníteni a külső behozattalól.

*Haditengerészet.* 4 darab 22.000 tonnás régiebb típusú, de átépítés alatt álló dreadnought, 7 darab egészen modern, egyenként 10-10.000 tonnás, 8 darab 203 mm-es löveggel felszerelt nehéz cirkáló, 13 darab könnyebb cirkáló, 20 flot illa-vezető — 13 egészen modern — 70 darab torpedó-romboló és 66 darab búvárnaszád.

Épülőben két 35.000 tonnás csatahajó, nehéz és könnyű cirkálók, valamint búvárnaszádok.

*Légi erők.* 1934 őszenek adatait mutató 1935-ös statisztika szerint Olaszország 1219 elsőosztályú repülőgéppel rendelkezett (beleértve a tengerészeti repülőket is), amihez 881 tartalék-készülék járult, úgy, hogy a gépek összes száma 2100 volt. Az elmúlt idő alatt ez a szám legalább is 3000-re emelkedett s ha tekintetbe vesszük az ország kedvező földrajzi fekvését, megállapíthatjuk, hogy a fenti erőkkel Itália dominálja a Földközi-tenger középső szakaszát.

### *Németország*

A leszerelési konferenciák teljes kudarca után a Hitler-rezsim, figyelmen kívül hagyva a békeszerződés rendelkezéseit, megkezdte a felfegyverkezést úgy szárazon, mint vizen és a levegőben.

Miután azonban a szárazföldi és légi felszerelés adatait nem hozzák nyilvánosságra, e téren csak következtetésekre vagyunk utalva.

Az iskolán kívüli kiképzést már évekkel ezelőtt megkezdték, feltételezhetjük, hogy több millió ember állítható fegyverbe, annál is inkább, mert a német hadiipar kapacitása a hírek szerint

csodákat művel s nagy háború esetén legalább is 3-4 millió főnyi német szárazföldi hadsereggel számíthatunk.



*Haditengerészet.* A versaillesi békeszerződés szerint a legnagyobb német hadihajó tonnatartalma csak 10.000 lehetett. Amíg a németek ehhez kénytelenek voltak alkalmazkodni, a kérdést úgy oldották meg, hogy tízezer tonnás »zsebcsatahajókat« építettek, amelyeknek azonban 280 mm-es lövegeik vannak és úgy tűzerejük, mint páncélszövegük és gyorsaságuk folytán dreadnoughtokkal is felvehetik a küzdelmet.

Ezideig 4 ilyen zsebcsatahajó van készen, épülőben még hasonló három, valamint 2 nagy csatahajó.

A 7 modern cirkáló szintén erős és gyors, búvárhajókat csak most kezdenek építeni.

A közelmúltban megkötött angol-német flotta-megegyezés a békeszerződésnek a németekre vonatkozó tilalmi rendelkezései utolsó foszlányait is szétépte s a német haditengerészet teljes megújulás előtt áll.

*Légi erők.* E téren a statisztikák nem nyújtanak biztos adatokat, de ha tekintetbe vesszük, hogy a német hadiipar naponta — állítólag — most már 18 teljesen kész gépet képes gyártani, felté-

telezhetjük, hogy a német légiflotta legalább is 4000 géppel rendelkezik.

Nagy előny, hogy a kísérletezéseket s költségeit mások, a felfegyverzett hatalmak végezték és viselték s a német harcieszközök minden tekintetben a *legmodernebbek*.

### *Oroszország*

A haderő kiépítésére a szovjet a legnagyobb gondot fordítja s ezért a gazdasági élet átszervezésénél mindenekelőtt a nehéziparra voltak tekintettel s ennek bázisait iparkodtak kelet felé eltolni, az újonnan feltárt nyersanyagterületekre.

A »Vörös Munkás- és Paraszt Hadsereg« az általános védkötelezettség alapján épült fel és ez háborúban a dolgozó *nőkre* is kiterjed, míg az úgynevezett »nem-dolgozó« polgárok fegyvernélküli szolgálatot tartoznak teljesíteni.

A béke-haderő keret- és milic-rendszerű s létszáma ezidőszerint több mint 1,300.000 fő. Legfőbb parancsnok névleg a hadügyi népbiztos: *Vorosilov* lenne, de a valóságban a diktatúrát gyakorló kommunista párt vezértitkára: *Sztálin* rendelkezik a haderővel is.

A nyugati határokon álló nagyszámú csapatokon kívül nagyobb erők vannak Turkesztánban, Kaukázusban és Távolkeleten pedig az úgynevezett »Önálló Vörösászlós Hadseregek« állomásoznak, amelyek bizonyos önállósággal bírnak úgy stratégiai, mint szervezeti és ellátási tekintetekben.

A vörös hadseregben már régen eltörölték a katonatanácsokat s ezeket bizonyos politikai szervek helyettesítik, amelyek a kommunista szellem fenntartásáról gondoskodnak. A cári hadsereg

tiszti rangjait most állították vissza, s kreáltak egy új rangot; Szovjet-Oroszország marsallja. A szó *nyugati* értelmében az orosz hadseregben eddig nem volt »militarizmus«.

A fegyelem, amelyet drákói szigorral tartanak fenn, a különböző források egybevágó adatai szerint *igen erős*.

A kiképzés alapos s újabban veszített erősen methodikus jellegéből, mely a cári hadseregre nézve is jellemző volt.

A kiképzett katonák számát több mint 12 millióra tehetjük, de hogy ebből mozgósítás esetért mennyit használnak fel, az attól függ, hogy mennyire van szükség és hogy a hadfelszerelés milyen mértékben áll rendelkezésre. Ezidőszerint alig lehetne több mint 3-4 millió főnyi hadrakelt sereggel számolni, amelynek felvonulását késeletné *a közlekedési eszközök hiányossága s az is kérdés, hogy magasabb és középső vezetők kellő számban állanak-e rendelkezésre?*

*Haditengerészet.* A keleti tengeren (Kronstadtban): 3 darab régi típusú 26 ezer tonnás dreadnought és két régi cirkáló, néhány torpedóromboló és búvárszázad.

A Feketetengeren: egy régi dreadnought, 5 darab középszerű, régibb cirkáló és 8 torpedóromboló, valamint legalább 8 búvárszázad.

Úgy a Keleti, mint a Feketetengeren több hadihajó, szuperdreadnoughtok, nehéz és könnyű cirkáló, torpedóromboló és búvárszázad készül. Vladivosztokban két kisebb cirkáló, néhány torpedóromboló és körülbelül 20 búvárszázad állomásozik.

*Légi erők.* Az 1934-es adatok 4325 repülőgépről számolnak be, de ezek csak részben tekinthetők

korszerűeknek. Miután az orosz repülő-ipar teljesítőképességéről szóló hírek nem egyöntetűek s különben is inkább az anyag modernizálása és kiegészítése van folyamatban, jelenleg nem számolhatunk többel, mint 4000-5000 készülékkel.

### *Lengyelország*

Általános védkötelezettségi rendszer van, 17 évtől 60-ig mindkét nemre kiterjedően. A haderő békelétszáma ezidőszerint a határőrséggel és a militarizált államrendőrséggel együtt 328.000 fő.

Az 1919 óta kiképzett tartalék 2,200.000 ember, melyhez még hozzáveendő az idősebb korosztályú, fegyverfogható népfelkelés úgy, hogy a hadrakelt sereg létszáma legnagyobb erő kifejtés esetén meghaladja a 3,600.000 főt.

A különféle eredetű felszerelést új, egységes gyártmányú váltja fel s a lengyel ipar meg tud felelni a követelményeknek.

A hadsereg szelleme és kiképzése *elsőrangú*, harci értékét kiválóan tartják.

*Haditengerészet.* Három új nagy, 3000 tonnás torpedó-romboló, 3 nagy, 3000 tonnás búvárnaszád, néhány ágyúnaszád és monitor. Épülőben két cirkáló, torpedórombolók és tengeralattjárók stb.

Lengyelországnak kevés tengeri érdekeltsége folytán nincsen nagyobb vízi-erőkre szüksége.

*Légi erők.* A statisztikák 1500 repülőt mutatnak ki, amelyeknek száma az elmúlt év folyamán legalább is 2500-ra emelkedett. A lengyel gépek ma már elsőosztályúak, modernek és gyorsak. Háború esetén a rendelkezésre álló tartalék-

készülékekkel együtt körülbelül 3000 gép léphet harcba.

### *Törökország*

Az újjáélelt Török Birodalom nagy erőfeszítéssel építi ki haderejét, mely az általános védkötelezettség alapján áll.

Átlagos békelétszám 160.000 fő, határőrséggel és csendőrséggel együtt 200.000. Az évi ujoncjutalék 175.000, amelyet azonban anyagi okokból nem vesznek egészen igénybe s a be nem sorozottak kiképzése hadseregen kívül történik.

A hadrakelt sereg létszámát ezidőszerint körülbelül 1,200.000-re tehetjük. A mozgósítást hátráltatná a közlekedési eszközök fejletlensége, bár e téren is jelentős a haladás.

*Haditengerészet.* A Javus Szelim (régi német Goeben) 23.000 tonnás csatacirkáló, amelyet 1930-ban átépítve modernizáltak, 8 egészen új torpedóromboló, 8 új búvárnaszád.

*Légi erők.* Biztos adatok hiányoznak, de különböző külföldi vásárlásokból körülbelül 700 gépre következtethetünk, amelyekből átlagban 300 lehet korszerű. Újabban belföldi repülőgépgyárat állítanak fel.

### *Japán*

Általános védkötelezettség. A »különösen alkalmazmasak« a rendes hadsereg I. vonalába, az »alkalmazmasak« a II. vonalba soroztatnak. Békelétszám 310.000 fő lenne, de miután a japán haderő egyrésze már évek óta felváltva félig-meddig hadiállapotban van, az ezidőszerint fegyverben álló csapatok lét-

számát Ázsiában 200.000-re, honi területen pedig körülbelül 250.000-re becsülhetjük.



Maximális erő kifejtéssel Japán körülbelül 4-5 millió embert állíthatna ki, akiket a nagy kapacitásúra növekedett ipar felszerelhetne és elláthatna.

*Haditengerészet.* A flotta — mely megalkotásánál az angolt vette mintául — minden tekintetben elsőrangú.

9 szuperdreadnought, köztük a *Mutsu* és *Nagato* 34.500 tonnás csatahajók 8-8 darab 406 milliméteres löveggel, míg a többiek 32.000 tonnásak

12-12 darab 356 mm-es löveggel. 10 darab tízezer tonnás nehéz cirkáló 10-10 darab 203 mm-es löveggel, 33 közép- és könnyebb cirkáló, 104 torpedóromboló, nagyrészen újak és erősek, körülbelül 75 búvárnaszád, 8 repülő-anyahajó, számos torpedónaszád s »tengeri farkas«, vagyis kicsiny, igen sebes és csak 2 ágyúval, valamint 4 torpedóvetőcsővel felszerelt acélhajók.

*Légi erők.* A repülő anyagszükségletet most már 6 hatalmas gyár belföldön fedezi. Eltekintve a bizonytalan számú partvédő és tengerészeti repülőtől, az 1934-es kimutatás szerint több mint 2000



elsőosztályú gép állott szolgálatban s ezek száma az erőltetett ütemű gyártás után ma legalább is 3000-re tehető. Némely statisztika szerint Japán több, mint 5000 repülővel rendelkezik.

A japán katona értéke úgy szárazföldön, mint tengeren és levegőben elsőrangú. A régi lovagi, harcias »bushidó« szellem beleolvadt a modern militarizmusba. A japánok gyakorlatokon is úgy küzdenek, mintha háborúban lennének. A személyes példaadást — épúgy mint az orosz hadseregben — megkövetelik a magasabb előjárók részéről is. *A döntő pillanatokban a magasabb parancsnokok az utolsó tartalék élén, kezükben zászlóval és fegyverrel, az ellenségre törnek.*

Kis tengerészeti járművekbe — amelyeknek célja élő torpedó gyanánt az ellenséges hajóba ütközni s azt önmagával együtt elsüllyeszteni — *ezzel jelentkeznek.*

Hasonló taktikával fognak küzdeni háborúban a japán repülők is s ez különösen a tengeri ütközetekben lesz döntő fontosságú, amikor is a *japán pilóták rá fognak repülni robbanó anyagokkal megrakott gépeikkel az ellenséges hajókra.*

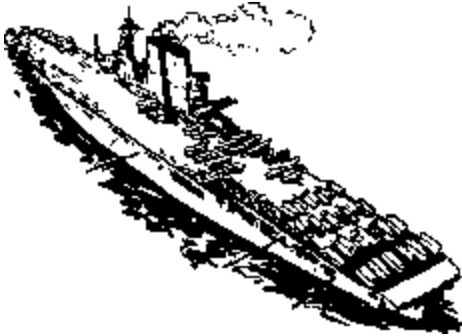
Japán tehát nem csupán haditechnikája és felkészültsége, hanem katonái *páratlan erkölcsi erői folytán* is bárki számára félelmetes ellenfél.

*Az Északamerikai Egyesült  
Államok*

Milic-rendszerű, rövid ideig tartó kiképzés a toborzás útján gyűjtött álló hadsereg kötelékében. Békélszám az összes alakulatokat számításvéve körülbelül 600.000 fő, mely háborúban szük-

séghez képest körülbelül két millióra szaporítható, miután mozgósítás esetén általános védkötelezettség van.

*Haditengerészet*, az USA hadiflottája különösen erős csatahajók és nehéz cirkálók tekintetében.



15 szupérdreadnought, átlag 32.000-30.000 tonnásak, köztük a 406-406 mm-es lövegekkel felszerelt *West Virginia*, *Colorado* és *Maryland* csatahajók.

18 darab átlag 10.000 tonnás és 9 darab 203 mm-es löveggel felszerelt nehéz cirkáló, 10 darab átlag 7000 tonnás könnyebb cirkáló, több mint 200 torpedó-romboló (amelyek azonban túlnyomó részükben elavultak s szolgálaton kívül vannak), 83 búvárnaszád és 5 nagy repülő-anyahajó, köztük a 33.000 tonnás *Lexington* és *Saratoga*, mely utóbbiak a mozgófényképekből jól ismertek a nagyközönség előtt.

A kiválóan felszerelt szárazföldi és vízi-erők harci-értékéről *megoszlanak a vélemények* s a kérdést csak egy nagy háború eredménye dönthetné

el, de ilyent a USA az angolokkal vívott, többé-kevésbé testvérháború óta nem viselt. Kétségtelen azonban, hogy egy ország lakosságának társadalmi és lelki válsága mindenkor érinti a *haderő tagjait* is s ezt a tételt a USA-nél igazolják a hadiflottában szinte állandóan előforduló példátlan fegyvelmeztlenségek is.

*Légi erők.* A kimutatások a tengerészeti repülőlélekkel együtt 3000 gépről szólnak, de ezek száma az utóbbi időkben átlagban 4000-re emelkedett. A fejlett és minden nyersanyaggal rendelkező hadiipar azonban szinte korlátlan mennyiségben gyárthatja a készülékeket. Amerika felszerel, bár senki sem akarja honi földön megtámadni, tehát nyilvánvaló, hogy a készülődés inkább az amerikai kapitalizmus *távolabbi érdekeinek megvédésére és kiterjesztésére irányul.*

Újabbban az Aleuti szigetcsoportokat is felhasználva, támpont-láncolatokat építenek ki Japán felé. Viszont az elszigetelt Fülöp szigetek stratégiai helyzete immár tarthatatlan, mert beleesnek a japán bombázó-gépek akciósugarába.

A rég emlegetett japán-amerikai háború anynyit jelentene, hogy a USA megtámadja Japánt s ez esetben sok ezer kilométer távolságból oda kell menni megverekedni. Ez előreláthatólag a legnagyobb katasztrófával végződne, mert hiszen a japánok — akiket tehát *fel kellene keresni* — úgy választanák meg a döntő tengeri csata színhelyét, hogy abban repülők ezrei is résztvehessenek s tekintetbe véve még a japán flotta ugyancsak óriási erejét és a japán katonák hősiességét, kétségtelen, hogy a *salamisi vagy abukiri csata új kiadásban megismétlődne.* Ezt tudva, az amerikaiak bizonyára *ki fogják kerülni* az ilyen esélyeket.

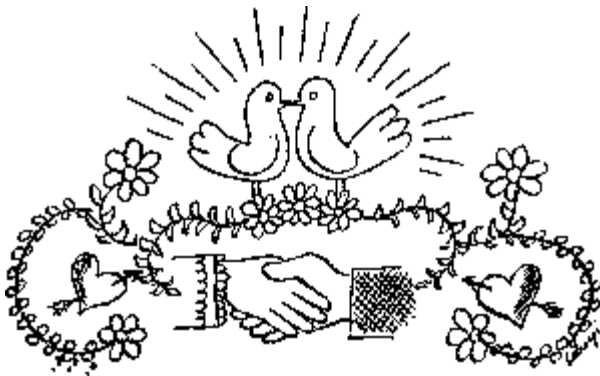
Az úgynevezett nagyhatalmak erőinek összehasonlításából megállapítható, hogy újabban három állam: Oroszország, Törökország és Japán előnyomul, Németország pedig egyenesen élre tör. ^

Az általános és szinte *pánikszerű fegyverkezés* ellenére, nagyobb méretű háború még nem várható, mert ez akkor törhet ki csupán, hogy ha *már kialakult az a két hatalmi csoportosulás, mely egymással szervesen szemben áll s a győzelem reményében megverekedni képes és akar.*

Ma azonban ez az eset *még nem áll fenn*, mert a helyzet még nem tisztázódott s az érdekkereszteződések még ingadozók.

Az ágyuk azonban lassanként úgy megtöltődnek, hogy — mint mondani szokás — egy napon *maguktól fognak elsülni.*





## A LEVELEZŐ EMBER

Ez volt a világ legrövidebb levelezése. *A kérdőjelet* Victor *Hugo* vetette sebtében egy névjegyre és elküldte a kiadójának. Az volt az értelme, hogy a költő nagyon szeretné tudni, milyen sikere van új regényének, a *Nyomorultak-nak*, melyet akkor dobott a kiadó a piacra. A kiadó szintén barátja volt a rövidségnek s a saját névjegyére mázolt *felkiáltójellel* tolmácsolta az örömhírt, hogy a siker felülmúlja a várakozást.

Ebből még nem következik, hogy a modern ember levelezését betűk helyett írásjelekből állítsa össze, de a hatásos példát manapság sem árt megszívlelni és levonni belőle a következtetést: takarékoskodjunk a betűkkel!

Ma már alig képzelhető el olyan konok szerelmes, mint *Mirabeau*, kinek a vincennes-i várfogságból kedveséhez küldözgetett levelei *harmincezer* sorra rúgnak.

A modern élet *rohan*, nem *sétál*. Ahogyan a villanyszikra megrövidíti a gondolatközlés útját,



úgy rövidíti a mai ember már a beszédét is. A régi generáció fejét csóválta, mikor megszületett az első magyar *betűszó*, ha szabad ekként elkeresztelni a kezdőbetűkből alkotott szavakat, *Bmke*; így nevezte az új nemzedék az *Erdélyi Magyar Köz-művelődési Egyesületet*. Azóta a betűszavak minden nyelvben polgárjogot nyertek s ma már természetes, hogy azt írjuk: *Máv, Hév, Hapag* stb.

Aki idegen városban szobát rendel, nem ír hosszú és körülményes levelet, hanem egyszerűen

sürgönyöz: *alba*, *arab* vagy *abec* — és a nemzetközi hotelszótár alapján a szállodás már tudja, hogy a vendég egy, két vagy háromágyas szobát akar. Sőt négy szobát is lehet rendelni kilenc ágygal s csupán ennyit kell sürgönyözni: *durbi*. Ha pedig egy úr és hölgyismerőse száll meg valahol és bizonyos okokból azt óhajtáná, hogy a szobák egymásba nyíljanak, még ezt is megcselekszi egyetlen varázsigé: *conex*.

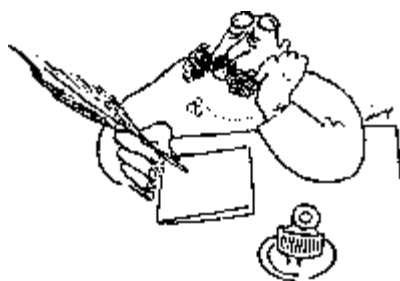
A rövidítések terén az angolok tartják a rekordot. Cím, rang, képesítés, valamely egyesülethez tartozás stb. náluk egyetlen betű mögé rejtőzik. Minden angol ember tudja, hogy az illető betű vagy betűcsoport mit jelent. Az angol gentleman névjegyén gyakran egész sereg kezdőbetű látható s aki a névjegyet megkapja, szemrebbenés nélkül futja át és érti meg például a következő betűszöveget:

K. C. V. O., A. R. I. B. A., M. R. I. P. W. C., R. S. P. C. A., T. R. C.
---

Az illető úr nyomban tisztában lesz vele, hogy a névjegytulajdonos a *Victoria-rendnek parancsnoka*, a *brit építészet királyi testületének társtagja* és az *akvarellisták királyi társulatának tagja*. Tudni fogja azt is, hogy lelkes *állatvédő*, amennyiben az állatkínzás megelőzésére alakult, természetesen szintén »királyi« egyesület tagjainak sorába tartozik. Végül érdekelni fogja, hogy a gentleman minő sportot űz. Erre nézve felvilágosítja az utolsó három betű, mely nyílt értelmességgel közli, hogy a *themzei evezős klub kötelékében* sportol. (*Knight Commander of the Royal Victorian Order, Associate of the Royal Institute of British Architects, Member of the Royal Institute of Painters in Water Colours, Royal Society*)

*for Prevention of Cruelty to Animals, Thames Rowing Club.*) A közéletben tevékenyebb szerepet játszó férfiak névjegyén természetesen a betűk még *többre sokasodnak*.

A mai ember levele tehát elsősorban *rövid* legyen. Hamarjában azt lehetne mondani, hogy rendben van, persze hogy röviden írunk, hiszen könnyebb egy rövid levelet nyélbeütni, mint egy hosszút. Pedig nem így van. *Pascal* egyik levele végén bocsánatot kér, hogy mondanivalója ilyen hosszúra nyúlt, de *nem volt ideje rövid levelet írni*.



A rövidséget a stílus *egyszerűsége* révén érjük el. De a legtöbb levélíró hiába teszi fel magában, hogy egyszerűen fog írni; tolla az egyenes vonalvezetést nem

bírja el sokáig,

az út szélén csábító közhelyek, cicomás hasonlatok, tetszetős elménckedések leleselkednek rá és minduntalan letérítik a cél felé vezető ösvényről. Az efféle kísértéseknek ellent kell állani. A stílus felékesítését engedjük át a hivatásos íróknak; a laikus kéztől származó virágos, piperés levél olyan, mint az olcsó szobadísszal túltömött szalon, melyet a dilettáns gazda kézdörzsölő büszkeséggel mutogat, de a tisztult ízlésű vendég riadtan torpan meg a küszöbön.

Akkor vagyunk egyszerűek, ha *úgy írunk, mint ahogyan beszélünk*. Nem keli attól félni, hogy



ezzel a levél pongyolává válik. A pongyolaságot nem az egyszerű szófűzés okozza, hanem a sietség, a hebehurgyaság. Ha nyugodtan és megfontoltan, természetes szavakkal írjuk le mondanivalónkat, a levél ellen nem eshetik kifogás. Persze, a levelet aláírás előtt mindig *célszerű végigolvasni*, még pedig lehetőleg *hangosan*. A hangos olvasással könnyen ellenőrizhetjük, hogy nem keveredtek-e rosszulhangzó szavak, ismétlések, helytelen mondatkapcsolások a levélbe.

Még az élőszo legnagyobb mesterei is beleeshetnek a pongyolaság vétkébe, ha restek a fogalmazásukat még egyszer végigolvasni. Birtokomban van egy régi, immár történelmi nevű nagy politikusnak névjegye, melyben *lemond valami meghívásról*. A szöveg szóról-szóra így hangzik:

»Kedves Barátom! Bocsáss meg, hogy mentségemet szíves meghívásodra ily későn küldöm. Már tegnap ki akartam menteni magamat, hogy estélyre vagyok híva. Kérlek légy szíves kedves nődnél is kimenteni. Híved.«

A fogalmazás szörnyű. A nagy parlamenti szónok, a szárnyaló beszéd páratlan művésze a toll lassú percegését nem bírta követni s olyan gondatlan sorokat vetett a névjegy hátára, aminőket gyakorlott író akkor sem írna le, ha álmában riasztanák fel a meghívással. »Mentség, menteni, kimenteni« — ez a három egyforma szó okvetlenül megütötte volna a fülét, ha a szöveget felolvasta volna. A második mondat fogalmazása szédületesen rossz és magyartalan, meglátszik rajta a nem-törődöm sietség. Pedig törődni kell azzal, amit

leírtunk; ha másért nem, a saját magunknak tartozó megbecsülés okából.

Mondanom sem kell, hogy a névjegyről hiányzik a *dátum*. Különösen a hölgyeknek gyakori és kedves szokása mellőzni a keltekezést. Néha hajlandók némi engedményre és a levél felső sarkába kecses eleganciával odaírják: *Hétfő*. Ők persze tudják, amikor írják, hogy ezzel a hétfővel *melyik esztendő, melyik hónapjának melyik hete kezdődött*, de tessék pár év múlva kitalálni a naptár szerinti pontos dátumot. Pedig soha sem lehet tudni, mikor lesz szükség a kelet megállapítására, gyakran éppen séggel magának a levél írójának érdekében.

Amilyen egyszerű a stílus, olyan egyszerű legyen a *levélpapír*. Vége a biedermaier idők cifrázkodó romantikájának, mikor virágfüzérék és csókolózó galambok ékesítették a csipkészlű, arany-szegélyes, rózsaszínű selyempapírt, melyhez persze aranyporzó és aranypecsét dukált. Ma a levélpapír eleganciáját a finomsága adja meg; komoly és ünnepélyes alkalmakkor nehéz papír jelzi a köteles megtisztelést; gyors baráti közlés esetén jó a könnyű blokk-levélpapír is.

Következő kérdés: gép- vagy kézírás?

A kérdés csupán a társadalmi érintkezés során lehet aktuális; minden *más* levelezésnél hadd katogjon a gép.

Lehet eset, mikor a gépelt levélhez fanyar mellékíz tapad; mintha kiszóltunk volna a másik szobába a kisasszonyunknak: fogalmazzon meg egy ilyen és ilyen levelet, majd aláírom. Kényes tárgyú levélnél mindenestre kerülni kell a látszatot, mint hogyha harmadik személyt is beavattunk volna. Ha ismeretes, hogy magunk kezeljük a gépünket, nyugodtan gépelhetünk akármit; hosszabb közlés-

nél még kellemesebb is a gép egyenletes betűit olvasni, mint a kusza kézírást.

Ha író, tudós, művész, notabilitás ír levelet, saját kezeírásával megtisztelést jelez s levele belekerül a gondosan őrzött kéziratok becses csomagjába.

Ami a *borítékot* illeti, legfőbb szabály, hogy *hátralá kell írni a feladó nevét és lakcímét*. A posta a megmondhatója, minő temérdek levél megy veszendőbe a hiányos címezés miatt; hasztalan bontják fel a postán az ilyen elárvult leveleket, felül az van bennük: *Hétfő*, — alul pedig: *Juliska*. Tessék már most a tartalomból kihüvelyezni, melyik Juliskához irányítsák vissza az eltévedt epiztolát.

Másik hiba: a helybeli levelekre ki nem írni, hogy például »Budapest«. Nincs a világon semmi ok arra, hogy ezt az értelmes megjelölést mellőzzük s helyette azt írjuk oda: »*loco*« vagy: »*Helyben*«, — vagy pláne hanyag eleganciával csupán egy betűt: »*H*«. Sőt láttam olyan levelet is, mely franciáskodó előkelőséggel így volt címezve: »*En ville*« — egy másikon pedig ellenkezőleg, kevésbé előkelő hangzással ez az irányítás szerepelt: »*Itt*.«

A címzett személynek már a borítékon meg kell adni, ami őt megilleti. Persze, a hajdani parádés címezéseknek bealkonyodott. Régen valóságos tudomány volt megállapítani, hogy kit minő címezés illet. Egész sereg könyv maradt ránk az elmúlt századokból, melyek végighaladnak a társadalmi létrán, a legalsó foktól a legfelsőig és aggódó gondossággal, szabatos pontossággal állítják össze a megfelelő címezéseket. Hosszú, kacskaringós címek voltak ezek, díszesek és tömöttek, akárcsak a barokk idők parókája. És nem volt szabad ki-

hagyni belőlük egyetlen szót, de még egy satöbbit sem. Ezt betű szerint kell érteni. Valamelyik kis német fejedelem címei hivatalosan megállapítottán, a formula szerint a címek végére háromszor egymásután kellett odailleszteni: .stb. stb. stb. Megtörtént már most, hogy egy könnyelmű kérelmező levelének címzéséből egy stb.-t kifejejtett s a formula csonkán végződött: stb. stb. A kabinetiroda *felbontatlanul* visszaküldte a levelet, kellő címzés hiánya miatt.

Ettől a mentalitástól, hála Istennek, messzire kerültünk, ha némi kis címkórságtól nem is tudtunk teljesen megszabadulni. A hivatalos címeket tehát mindenkinek meg kell adni. Ez nem nehéz. Némi töprengés csupán a »nagyságos« táján szokott jelentkezni. A nagyságostól lefelé ugyanis már nehezen akad elfogadható cím. A »tekintetes« még magán hordja régi patináját s csupán az úgynevezett értelmiséghez tartozókat vagy kisebb hivatalbélieket illő vele megtisztelni. Azután már csak a »t. c.« következik, erről pedig lerí az ok, hogy azért használták, mert *különbet nem tudtak* az illető számára kitalálni. A nagyközönség tehát óvatosságból megmaradt a nagyságosnál s ezzel az *erdélyi fejedelmek hajdani címét* alaposan devalválta. Ám jó, legyen mindenki nagyságos úr, de akkor legalább arra ügyeljünk, hogy írjuk ki teljesen a címzést és ne csonkítsuk »Ngs«, »Ng« vagy éppenséggel »Na betűvé. Ez tisztelethiányra vall.

A szórendet illetően az a divatos irány, hogy a rangjelzést hátra teszik: »X. Y. miniszteri tanácsos úr Ő Méltóságának.« Magyarság szempontjából nem lehet ellene szólni, hiszen Bornemissza Anna is így írt Apaffy M'hálynak: »Méltóságos erdélyi fejedelem ő nagyságának, nekem szerelmes uramnak.«

De ha a címzés nem hivatali vagy egyéb rangon alapul, akkor ez a szórend nem helyes. Az ilyen címzés például szokatlan: »X. Y. ügyvéd úr Ó Nagyságának.« Azért sokkal egyszerűbb a régi rendet követni, s a levelet *Nagyméltóságú* vagy *Méltóságos* vagy *Nagyságos X. Y. úrnak* címezni.

Nagyobb a zavar a nőket illető címzések körül. Itt talán inkább van helye az utócímzésnek, mert hiszen az »*Ő Nagysága*« kifejezést a mai nyelvszokás egyenesen a hölgyekre szabta. Nem is az asszonyoknál van a baj, hanem a lányoknál. A régi szép »kisasszony« szó ma inkább a foglalkozás megjelöléséhez kapcsoltnak használatos: irodakisasszony, próbakisasszony, házikisasszony. Mint címzést, a divat annyira leértékelte, hogy nem egy rátarti kisasszony sértésszámba venné, ha így titulálnák a levélen. Azt mondaná, hogy a szobalányával tessék így levelezni. Pedig nincs igaza, mert azelőtt a grófleányoknak is ez volt a hivatalos címe: »*Nagyságos gróf X. Y. kisasszonyának*«. Polgárleány egyáltalán nem igényelhetette a »kisasszony« címzést, az ő hivatalos címe így szólt: »*Becsületos és jó erkölcsű X. Y. leányasszonyának*«. Ez a formula ma nem számíthatna népszerűségre.

De hát akkor hogyan címezzük önt, vagy magát, vagy kegyedet, vagy nagysádot, igen tisztelt kisasszony? A budapesti nyelv új szót termelt ki erre a célra, az *úrleányt*. A szóképzés nyelvtanilag nem rossz, mert ha van úrnő és úrfi, miért ne lehetne úrleány? Még sem hiszem, hogy hosszú életre számíthatna; annyira felkapták, olyan sűrűn és válogatás nélkül használják, hogy el fog kopni és az értéke devalválódni fog.

Meg aztán kissé *bakfis-íze* is van. Idősebb leánynak szóló levélen nem lehet használni. Akkor

sem, ha a lány tekintélyesebb állást tölt be, például tanár, vagy pláne doktori címe van. Furcsán hangzanék: dr. X. Y. úrleánynak. Ilyen esetben az »úrnőn« a legjobb cím, legyen az illető hölgy akár Nagyságos, akár Ő Nagysága.

A *belső címzés*, helyesebben megszólítás kérdése egyszerű. »*Kegyelmes uram, méltóságos uram, nagyságos uram, igen tisztelt uram, tisztelt uram.*« Ezek a fokozatok. Lejebb nem lehet szállni, mert az »*uram!*« megszólításnak már kihívó jellege van. — A baráti viszony közvetlenségének — ha már a barát keresztnévét nem idézzük — csakis a »*kedves barátom*« felel meg; a »*tisztelt barátom*« szél-tében használatos ugyan, de valahogyan az olvasható ki belőle, hogy neki az úr ugyan *nem barátja*, vagy ha barátja, nem túlságosan *tiszteli*.

Az érzelmi megszólításoknak persze sokkal gazdagabb a skálája; aszerint buggyannak ki, aminő hőfok hevítette a levélíró. Régen így hangzott a szerelmes levél megszólítása: »*én édes szerelmes szívem*«. Ma garmadával szállít olyan leveleket a posta, melyekben a megszólítás rövidebb és tárgyilagosabb, például így szól: »*drága pofám*«.

A legtöbb fejtörést a levél *záradéka* okozza. Nem olyan könnyű eltalálni a kellő árnyalatot, mely az író és a címzett viszonyát pontosan, fedi.

»*Tisztelettel, illő tisztelettel, igaz tisztelettel, teljes tisztelettel, őszinte tisztelettel, mély tisztelettel, megkülönböztetett tisztelettel*«: íme máris egy csomó variáns, melyeket szaporítani lehet, ha a jelzőket halmozzuk és fokozzuk, igaz és mély, avagy legigazabb és legmélyebb tiszteletünket tolmácsolva. Ilyenformán vagyunk az »*üdvözlettel*« is, mely lehet *tiszteletteljes, őszinte, baráti és szíves* — sőt a legújabb nyelv csinált egy rossz új szót, melyet azon-

ban se hideg, se meleg színezete folytán néha igen jól lehet alkalmazni: ez a szó a »szívélyes«. Mindig jól hat a régies »híved« záradék is, természetesen megcukrozva az »igaz, őszinte, tisztelő« stb. jelzőkkel. »Barátod, barátsággal« — ez is jó, a megfelelő jelzőket elébe ragasztva.

Semmi esetre sem jó az »alázatos tisztelettel«, mely mostanában félelmetesen elterjedt. A régi »alázatos szolgálja« nem volt egyéb, mint a latin »servus humillimus« fordítása, egyszerű udvariasági formula, mely úgyszólván valamennyi művelt nyelvben ugyanígy meg volt. (*Ergebenster Diener, très humble serviteur, obedient servant.*) Sem azt nem jelentette, hogy az illető *alázatos*, sem azt, hogy szolga. Mindenki tudta, hogy csupán tetszetős csomagolópapír, de nincsen benne semmi. Az új formulához azonban nem tapad a régi megszokott képzet; még friss és nyers, nincsen patinája; aki először olvassa, hajlandó szó szerinti értelemben elfogadni s csodálkozik rajta vagy örül neki, hogy a levélíró, lám, minő *alázatos*. *Tiszteljünk* mindenkit, aki megérdemli, de ne *alázatosan*.

A levél végére illesztve a záradékot és aláírva nevünket, a levél kész. Azaz hogy nem mindig kész. Némely levélen mint egy elpottyant tintacsepp, megjelenik az *utóirat*. Az író azt hiszi, hogy minden rendben van, ha elébe iktatja a hagyományos *U. i.* vagy *P. s.* betűket. De bizony nincs rendben. Olyan ez, mintha valaki látogatás végeztével elbúcsúznék a háziaktól s kis vártatva megint visszacsengetne és újra alkalmatlankodnék azzal, hogy *a lépcsőházban még eszébe jutott valami*.

Inkább írjuk le mégegyszer a levelet, semminthogy ilyen figyelmetlenséggel sértsük meg azt, akinek megbecsüléssel tartozunk. Egészen bizalmas

barátok, még inkább barátnők között esetleg el lehet cseppenteni egy utóiratot, ők nem fogják sértésnek tekinteni, legfeljebb megfelelő utógon-dolatot fűznek hozzá.

\*

1. *Levélpapír.*
2. *Kártya.*
3. *Névjegy.*
4. *Levelezőlap.*

Ez az etiketszerű sorrend. A levélírónak ki kell éreznie a társadalmi kapcsolat színezetéből, hogy mikor menne sértésszámba, ha a formászerű levélpapír helyett bizalmas jellegű kártyát használna. Ismételve a társadalmi létráról szóló hasonlatot: alsóbb fokról a felsőbbre *levélpapíron* nyújtjuk át a mondanivalónkat, még ha csak pár sor is; felülről lefelé *kártyát* továbbíthatunk. Egyrangúak között, rövid üzenettel a kártya praktikus és helyénvaló közlő eszköz.

A *levelezőlap* nem is egy, de több létrafoknyi különbséget feltételez. Hivatalos ízű közlésekre nagyon jó. Kétségtelen, hogy gazdaságosabb a zárt levélnél s talán a címzett nem is sértődik meg miatta, de az bizonyos, hogy szívesebb érdeklődéssel bontja fel a levelet, mert megbecsülést lát abban, ha a küldő nem akart rajta takarékoskodni.

A *képes levelezőlap* persze díszes toalettje révén mindenütt szalonképes.

Kimaradt a sorrendből a *névjegy*. Szándékosan, mert hiszen előbb az a kérdés vár válaszra, vajjon egyáltalán *szabad-e névjegyen levelezni*.

A felelet nem lesz nehéz, ha előbb tisztáztuk, hogy tulajdonképen mi is a *névjegy*. A társadalmi



szabályok értelmében a névjegy az *egyén helyettesítője*. Ha a látogató nem találja otthon a háziakat, vagy ha személyes jelentkezése nem szükséges, akkor a névjegy helyettesíti. A névjegynek ebből a természetéből következik, hogy *névjegyzen levelezni általában nem illő*.

Kivételesen a névjegy elbír *néhány szót*. Így az előbb említett vaklátogatás alkalmával, vagy mikor például kisebb jelentőségű történéshez gratulálunk. Nagyobb súlyú eseménynél gondoljunk arra, hogy a gratuláció olyan helyre jut, ahol a lelkekben túlrad az öröm, ahol együttérzést remélnék a baráttól: ha ide meleg sorok helyett csak pár sivár szó érkezik, a hatás ellenkező lesz, mint aminőt céloztunk.

*Halálesetnél* a friss bánattól felsebzett lélek még érzékenyebb. Jól esik neki a résztvevő levél minden sora, még ha közhelyekkel van is tele-tűzdelve, — de hamis hanggal hasít bele a gyász melankóliájába a rideg pár szavas névjegy, mely nyíltan beismeri, hogy nem is akar valódi részvétet tolmácsolni, csupán unott társadalmi kötelességet intéz el. Egyenesen megalázó s ma már nem is szokásos a postán küldött névjegy, bal alsó sarkában a *p. c.* betűkkel, ami a francia *pour condoléance* rövidítése akar lenni.

Ennek a franciáskodásnak erős *sznob illata* van. Mintha a küldő a francia tudományát és párizsi lehelletű előkelőségét akarná fitogtatni. Hát hiszen könnyű pár ilyen betűnek az értelmét megtanulni, de vájjon ismeri-e a betűsznob a többi szokásos francia rövidítést? tudja-e, vájjon mit akar a francia, mikor a névjegy sarkába az *N. P.* betűket írja? (*N' oubliez pas* — ne feledkezzék meg róla!)

Különben is a magyar társasági élet melegebb, közvetlenebb, mint a francia. Magyar ember nem kedveli a szertartásos formákat, a régi etiket maradványos külsőségeit, a rideg illemszabályokat, melyek nem azt jelentik: »*én veled érzek*« — hanem csupán annyit mondanak: »*lám, én udvarias ember vagyok, tudom, hogy mi illik*«. Különben is a modern civilizáció az elmúlt századok testére szabott illem-törvényekből sokat tett fölöslegessé, sőt nevetségessé. Azelőtt, a nehézkes közlekedés idejében érthető volt, hogy a nyaralni induló család nem kocsikázta végig búcsúvizitek céljából ismerőseit, hanem névjegyvet küldött maga helyett, a közkedvelt bal alsó sarokban három betűvel: *p. p. c.* (*Pour prendre congé.*) Ha pedig hazajött, ismét postára tette a névjegyeket, immár egy teljes szót iktatva a balsarokba: *Retour.* Angliában, ahol a társadalmi formák ugyancsak merevek, a *p. p. c.* betűket ma is használják, — de a pesti ember szeme tisztán látja ebben a betűjátékban *a gyerekes együgyűséget.* Sokkal észszerűbb és barátságosabb módszer leakasztani a telefonkagylót és elbúcsúzni az ismerősöktől; az új szezon kezdetekor pedig megint csak telefonon bejelenteni: »Megjöttünk, jól vagyunk, hát ti hogy vagytok?«

Jó ismerősök a meghívásokat is telefonon intézik el. Hamis előkelősködés lenne minálunk követni a hűvös angol szokást s névjegyeket küldeni széjjel, a sűrűn emlegetett alsó balsarokban a meghívás dátumával: *Február 20.* Vagy: *Tea, 5-7 óráig.* (Mert ott bizony előre megmondják, mikor kell hazamenni.) S hát ahoz mit szólna a pesti ember, hogy angol felfogás szerint az ilyen névjegy *csak bizalmas barátoknak* küldhető? Olyan vendég számára, akit ünnepélyesebb meghívási

forma illet, a névjegyét szertartásosabb alakban kell kiállítani. Ez a szertartásosság pedig úgy oldódik meg — pesti ember soha ki nem találná — hogy a gálád balsarokban nem számmal írják a dátumot, hanem *betűvel*. így: *Február huszadika. Tea öttől hétig*. Stb.

Nincs szebb az etiketnél, de azért a névjegyre írogatással takarékoskodjunk. Elég az újévi névjegy, a megszokott *b. u. é. k.* betűkkel a népszerű balsarokban.



Régen a kívánatos és hasznos művek sorába tartoztak az úgynevezett *levelező-könyvek*, melyek mintákkal szolgálták a levelek mindenféle fajtájára. Voltak ezekben üdvözlő, búcsúzó, invitáló, kérő, ajánló, köszönő, intő, tudósító, dorgáló, vi-

gasztaló stb. levelek. A szerelmi élet viszontagságos bonyodalmaiban külön szerelmi levelező-könyvek szolgálták útmutatással. Bármilyen hihetetlen, de még manapság is forgalomban vannak az eféle stíliremek; persze, csak pesztonkák másolgatnak ki belőlük a világitóudvar enyhe fényű derengése mellett.

A mai művelt ember nem szorul rá, hogy mankót használjon a levelezésénél. Milyen furcsán hat,

ha például száz év távlatából olvassuk el egy régi magyar levelező-könyv mintafogalmazványát arra az esetre, ha valamely anya nincs megelégedve távollévő leánya viselkedésével. Az ajánlott szöveg így szól:

»Kedves Leányom! örülök, hogy rólad öregségemhez képest jó híreket hallhatok. Mit is várhatnék egyebet tőled *annyi temérdek költségem után?* Mégis meg nem emésztetem, hogy a gyanús táncokra oly nagy kívánsággal jársz. Nem várhatom én ebből semmi előmeneteledet; ha tudnád, mint szomorodtam meg, midőn ez a híred fülembé jött. őrizkedj, Édes Leányom a rossz hírtől, ne adj alkalmatosságot ellenségeidnek. Emlékezz intésemre, légy jó, kerüljed az ártalmas multságokat, szeress engem, mint téged szerető erőtlen hív Anyádat.«

Ennek párja egy atya levele a fiához, melyből elég ez a pár sor az elejéről:

»Kedves Fiam! A Direktor Úr leveléből elszomorodva értettem meg rossz társalkodásra lett vetemedésedet, melyel a henyélésre és hiábavalóságra vezetettel stb.«

A levélminta-könyv 1819-ből való. Hosszú idő telt el azóta s bizonyára még ma is akadnak kisszasszonyok, akik nagy kívánsággal járnak gyanús táncokra, valamint fiatal urak, akik henyélésre és hiábavalóságra vetemednek. De az erőtlen anyák és erőskezű apák manapság nem mintagyűjteményekből írják ki a korholó leveleket, hanem az érzésükre bízzák, hogy a tollukat vezesse.

Itt azonban meg kell állapodnunk. *Vájjon csakugyan helyes-e, ha azt írjuk meg, amit érzünk?*

Ha azt felelnők erre: *nem* — a válasz kategorikus volta joggal válthatna ki megütközést.

Le kell tehát valamicskét alkudni a kérdés határozott éléből s a felelet merevségéből. Ez eset-

ben a szelídebbre tompított válasz így hangzanék: *Ne írjuk meg mindig azt, amit pillanatnyilag érzünk.*

Bosszankodás, harag, felháborodás, elkeseredés, bosszúvágy — mindez olyan, mint a villám hirtelen lobbanása, mely a szemünket elvakítja. Az indulatroham tartama alatt nem látunk tisztán s olyasmit találunk a levélbe írni, ami izgalmunkat levezeti ugyan, de új kellemetlenségek magvát hinti el. Cesare Borgia azt mondta: »A bosszú olyan étel, amely hidegen jó.« Erkölcstelen mondás, az kétségtelen, de fordítsuk meg és állítsuk így fel a tételt: »Mielőtt elhatároznók a bosszút, hűtsük le magunkat«.

Bármennyire háborog is bennünk a megtorlás vágya, ne írjuk meg nyomban a levelet.

Végtelen bölcsesség rejlik a magyar mondásban: *aludjunk egyet rája.* Bírák és ügyvédek meg tudnák mondani, hogy mennyi baj származott a hirtelen megírt és elküldött levélből s hányszor vágódott vissza a sebtében elröpített sértésbumeráng a tulajdon küldője fejéhez. Viszont másnap reggelre az indulat vérhulláma visszahúzódik, szemünkről a vörös hályog letisztul és világosan, józanul ítéljük meg a helyzetet. Ekkor szabad csak a tollat kézbe venni. Ha másnap is ugyanazt érezzük, ami a sérelem megestekor lázított fel: ám akkor tessék mérgezett tintával írni.

Meg aztán sohasem tudhatjuk, hogy a másik félnek mije van a tarisznyájában. Mondjuk, hogy nem tartotta meg az adott szavát. Erélyes levélben vetjük szemére a szószegését — és íme, neki áll feljebb, mert váratlan rászakadó gyász esetet, vasúti késedelmet vagy egyéb *vis majort* hozhat fel a mentségére. Vagy pedig: a menyasszony kiadja az útját a vőlegényének, mert megtudta, hogy két

másik lányt is megkért, tehát nyilvánvalóan házasságzédelő. A vőlegény visszaír: persze, hogy megkért két másik lányt is, de nem egyszerre, hanem *egymás után*, és azért hagyta ott őket, mert rossz híreket hallott felőlük. Most pedig már neki nem kell többé az ilyen hirtelen haragú hisztérika.

Sohase írjunk tehát olyasmit, ami véglegesen bevághatja az útját a másik fél közeledésének. Mindig kell egy kis rést hagyni a bocsánatkéréssel felénk nyúló kéz számára.

Legfőképpen: ha támadunk is, nem kell teli tüdővel fújni azt a riadót.

Az *óvatosság* különben is nagyon ajánlatos. Nem a rokonok és jóbarátok közti levélváltást értem. Természetes, hogy itt gátlás nélkül lehet számot adni az érzéseinkről. De idegeneknél sohasem tudhatjuk, hogy minő sorsa lesz a levélnek. Megtörtént eset: valaki megsarcolt egy peres felet azzal, hogy közbenjárást ígért a perében s meg is mutatta az ítélkező bíró levelét, melyben ez volt: »Fogadja köszönetemet, az ügyre figyelemmel leszek«. A peres fél szentül hitte, hogy a közbenjáró csakugyan lekenyerezte a bírót; arra vonatkozik a köszönet és az ígéret. Pedig egészen másról volt szó. A közbenjáró figyelmeztette a bírót, hogy a cselédje nem megbízható erkölcsű, gyanús alakokkal társalkodik, jó lesz hát résen lenni. Ezt köszönte meg a sebtében odavetett néhány szó.

A válaszlevelet így kellett volna megfogalmazni: »Fogadja köszönetemet ekkor meg ekkor kelt szíves leveléért, melyben figyelmeztet, hogy cselédem gyanús alakokkal társalkodik. Az ügyre figyelemmel leszek«.

Idegennel szemben mindig hivatkozni kell az ő *levelének dátumára* s meg kell ismételni a *kérelmet*

vagy legalább is jól *körülírni a tárgyat*. Ezzel elejét vettük a ravasz visszaélhetésnek.

De szinte hallom innen is — onnan is a méltatlankodást: Óvatosság! mindig csak óvatosság! hát *szerelmes levelet* se lehessen már hangfogó nélkül írni?

Ó igen, tessék csak felhúzni azt a zsilipet, hadd zuhogjon az érzelmek áradata. Hiszen az igazi szerelmes levélnek az a jellemző tulajdonsága, hogy nem arra számít, mit fog érezni a másik, mikor megkapja, — hanem a saját túlgöngyöző érzéseinket szoktuk vele levezetni.

Ne feledjük azonban, a szelíd galambpostára vad kányák csaphatnak le. A levél avatatlan kézbe kerül. A baj megvan. Nem is kell tiltott szerelemre gondolni; a legtörvényesebb szerelem-szülte levélbe is becsúsztatik valami, ami *kompromittáló*.

Ezt a szót illeti a hangsúly. Olyan érzés-szítát kell alkalmazni, melyen a gorombája fennakad. Lehet a levélben akármiféle szerelmes ömlengés, az ha bajt csinál is, de szégyent nem okozhat; míg a beleszótt *adat*, ha kompromittáló íze van, a bajt végzetes szerencsétlenségévé duzzaszt-hatja.

Gondoljunk csak az eshetőségekre.

A levél zsaroló birtokába jut. Erről az esetről nem kell sokat beszélni; az újságok tele szoktak lenni vele.

A gyakoribb fordulat: vége a szerelemnek. Mindenki tudja, hogy a szerelem nem tart örökké, csak éppenséggel az nem, aki szerelmes. Egy napon mégis rá virrad a megismerés, hogy csakugyan vége. Ilyenkor elindul útjára az utolsó izenet: kérem vissza a leveleket. Lehet, hogy visszakapja, de lehet az is, hogy a válasz úgy fog szólni: eléget-

tem. Pedig dehogy égette el, megvannak azok a fiókban valamennyien, hiány nélkül s várják az alkalmat, hogy *mutogatás* céljából ismét napvilágra kerüljenek.

Ez nem léha ráfogás, hanem, sajnos, ezerszer megállapítható rideg valóság.



Kinek szokták mutogatni a szerelmes levelet? Férfi a cimborának vagy az új kedvesnek, — asszony, leány a barátnőnek. Az még a kisebbik baj, ha a hivatlan olvasó a levél minden mondatát kacagó-kommentárral kíséri.

Az *adat* rejti magában a veszedelmet; olyan mag ez, melyből ölü mérgű palántát csiráztathat a rosszakarát.

Nehogy félreérttessem, ismétlem, hogy az óvatosságra intő tanács csupán az *adatok* könnyelmű megörökítésétől óv. Más egyebekben írjon a szerelmes a szíve szerint, akár, ha úgy tetszik, a szíve vérével, — lehet, hogy nevetni fognak rajta, de *nevetség* nem lesz. Bizonyosságul hivatkozom egy kétezeréves tanura: *Proklos* görög filozófusra. A komoly bölcs írt egy még komolyabb értekezést a levelezésről. Negyvenegy fajtáját sorolja fel a leveleknek, a sorban negyvenedik a szerelmes levél. Bölcsészhez illően definiálja is a fogalmát következőképen: »Szerelmes levél az, melyben kedve-



sünknek érzelmeinket tolmácsoljuk«. Rendben van, ezt minden filozófiai képzettség nélkül is tudjuk. Sokkal érdekesebb, hogy a tudomány embere leereszkedik a szerelmesek bohóságaihoz és fejtegetéseit ezzel a kis levélidézettel illusztrálja:

»Themisre mondom, szeretem, szeretem a te kedves lényedet és nem szégyellem magamat miatta, mert szép leányt szeretni nem megalázó. Ha valaki megróna is amiatt, mert szerelmes vagyok, viszont dicsérmie kell, mivel szép leányt szeretek.«

Mivel pedig a szerelmes szemében az ideál mindig szép, a kétezeréves levélfíró mentsége minden szerelmezt megillet.





## MODERN OLVASÓ

*Anatole France* már a századforduló táján a könyvözön veszedelmétől féltette kortársait. A nyomtatott betűk áradata — mondotta bölcs iróniával — előbb-utóbb előnti a modern emberiséget s lehetetlenné teszi számára, hogy közvetlenül, kommentár nélkül élje az életet. Azóta ez a »kultúrveszedelem« még »aggasztóbb« méreteket öltött. A világháború után meggyorsult életritmus egyik legszembeszökőbb jelensége az a példátlan betűhabzsolás, amely egyrészt az új könyvek, másrészt az új olvasók számát szinte ijesztően megnövelte. Negyedszázad előtt egy esztendő során sem jelent meg annyi újdonság a könyvpiacon, mint most egy hét alatt. S ami talán a legeodálatosabb: ennek a rendkívül sokféle mutató, szivárványszínekben pompázó, gazdag könyvtermésnek a világ minden táján bőséges fogyasztóközön-sége, egyre szaporodó olvasótábora akad. Még nálunk is, ahol pedig századokon át ugyancsak kevés becsülete volt Gutenberg nevezetes találmányának.

Persze, ezek a megduzzadt olvasótömegek azért messze elmaradnak a sport iránt érdeklődők

óriási seregétől. Összetételükben sem olyan egységesek, mint amilyenek például *Goethe* vagy *Balzac* korának könyvforgatói voltak. A detektív-regények naiv élvezőitől kezdve, a fejlett ízlésű irodalmi Ínyencekig, a szellemi igény minden jelzőárnyalatának képviselői megtalálhatók köztük,



tarka összevisszaságban, elkülönített rétegekre osztatóan.

Ám tagadhatatlan, hogy pusztán számbeli kiterjedésük, — a mult-hoz viszonyítva — olyan jelentős változás, amelynek visszahatását érzi maga az irodalom is. Hiszen a könyvek töme-

gét elsősorban az olvasók tömegei hívják életre s jórészt a kereslet minősége szabja meg a termelés milyenségét, bárha szellemi téren jóval több kivétel mutatkozik a kommerciális törvényszerűség megkötő kényszere alól, mint a gazdasági életben. Annyi bizonyos, hogy a mai olvasó nem szenved szükségét lelki és szellemi táplálékban, sem tápérték, sem változatosság, sem olcsóság tekintetében. Ellenkezőleg, inkább a rázúduló bőség zavarát érzi maga körül. A napról-napra sűrűbb rajokban megjelenő új könyvek ezerfelé fordítják érdeklődését. A kirakatok gyorsan cserélődő újdonságai közt naponta felbukkan legalább egy, amelyet »okvetlenül el kell olvasni«. S aki minden irányban

lépést akar tartani az új könyvek megjelenésének ütemével; végül is kénytelen belátni, hogy nem bírja az iramot s alapos tájékozódás helyett kapkodni kezd, a lemaradástól való félelmében. Apáink nyugalmas életében még emlékezetes, ritka esemény volt egy-egy jó könyv megjelenése. Ma a jobbnál-jobb friss könyvek tucatjával sodródnak elénk, alig hagyva időt egymásnak az elolvasásra. Még kevésbé az ébresztett impressziók feldolgozására, maradandó emlékek, szerves élmények alakítására. A nap huszonnégy órája is kevés lenne átlapozásukhoz, ha nem válogatnánk köztük, beérve az okos szerénység lemondásával, amely a mennyiség helyett a minőséget részesíti előnyben. Az igazi olvasó így akarva-akaratlan kritikussá neveli önmagát. Erényt csinál a szükségből és saját hasznára kamatoztatja a kultúra felgyülemlett tőkéjét. A válogatás mértékét azonban neki is épügy *klasszikusokon* nemesedett ízlése és igénye adja meg, akár a régi békevilág olvasójának.



Mindenesetre: a számarány kibővülése — könyvekben és olvasókban egyaránt — bizonyos felületességet eredményez. Fejlettebb kultúráknak

ez már szükségkép való együttjárója. Viszont a benyomások hiányzó mélységéért a mai olvasót a nyert impressziók változatossága és sokszínűsége kárpótolja.

Korunk: romantikus kor. Tele van a váratlan meglepetés, az izgalmas bizonytalanság, más szó-

val az úton-útfélen leskelődő *kaland* lehetőségeivel. Legigazabb hőse (valóságban és költészetben) ezért a *kalandor*, — a szó jó értelmében véve a megjelölést, eredeti jelentése szerint. Kalandor, vagyis annyi, mint kalandok átélője. S mert a teleírt papír síkján mindig az élet vetülete mutatkozik meg: a mának legdivatosabb, legnépszerűbb irodalmi műfaja a kalandregény és a vele egy-tőről sarjadt karrier-szindarab. Innen a regényesített történelmi életrajzok s a dramatizált templom-egerek mértéktelen elszaporodása, minden kritikai irtószó ellenére. Uralkodó koráramlattal szemben nem lehet sikeres semmiféle ellenállás. Úgy kell hát vennünk a jelenséget, amint van és számolnunk kell vele, akár tetszik, akár nem. Az olvasók túlnyomó többsége úgy is veszi. Szereti és sikerre viszi mind a két kedvelt műfajt, amelyet tudatalatti vágyakozásával tulajdonképpen ő maga segített kialakítani. A kalandorból minden lehet (s néha lesz is) egy kalandos korban. S mert az olvasó a darab- vagy regényhős karrier-csinálásában önmaga titkos sóvárgásainak beteljesülését gáttalanul élheti ki: nem unja elhallgatni az örök-egy történetet, akár a gyerek az újra meg újra megismételt mesét. Őszinte öröme telik minden elképzelt változatban. A mozi rokon-történetei pedig — amelyek különben egyáltalán nem nevelik olvasóközönsséggé a néző és hallgató tömeget — csak tovább hevítik vágyakozó kedvének hőfokát.

A karrier-darab és a regényesített életrajz mellett legkedvesebb olvasmány ma a *tudományokat népszerűsítő művek* dús és változatos sora. Két okon is. Egyrészt, mert a modern tudomány világában — főképp ami a technika vívmányait illeti — szinte óránként történnek olyan felfedezések, ame-

lyek nemcsak Jules Verne naiv álmait múltják messze fölül, hanem a legmerészebb költői képzelet kicsapongásait is megszegyenítik s a sajtó híradásai nyomán minden gondolkodó ember érdeklődését felkeltik. Másrészt, mert szerte a föld kerekén, mindenütt új, most induló, feltörekvő rétegek tódultak és tódulnak be a régebbi olvasók táborába. Ezt a friss, tudásszomjas, fogékony elemet pedig mindaz érdekli, ami ismereteit gyarapítja. Kiváltkép szórakoztató formában, az útbaeső akadályok és nehézségek megkerülésével, élvezetesen magyarázó szakember előzékeny kalauzolása mellett. A karrier-történeteken túl, így csinálnak ma olykor maguk a könyvek is karriert. Még hozzá olyan »száraz« témájú könyvek, amelyeket azelőtt általában unalmasaknak tartottak.



A mai olvasók jó része különben azért is fordul akkora mohósággal a nyomtatott betű felé, mert unatkozik. Egyszerűen ráér és agyon akarja ütni az időt. A munkanélküliség így válik az olvasási láz egyik terjesztőjévé, — bizonyosságul annak, hogy nincs olyan rossz, amiből valami jó ne származnék.

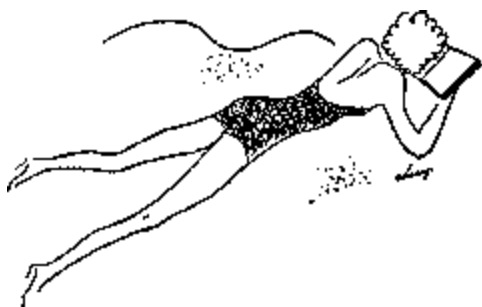
Ez az olvasóréteg már anyagi helyzeténél fogva is természetesen az olcsó könyvek fogyasztója. Sajnos, legtöbbször tartalmilag is »olcsó« műveket olvas, pusztán azért, hogy szórakozást keresen, elterelje figyelmét a sivár valóságtól és pár órára megszabaduljon szűrő napi gondjaitól. (A jó,

értékes irodalmat nyújtó »filléres« könyvek kulturális és szociális jelentősége talán ezen a ponton legnyilvánvalóbb.) Az izgalmas-érdekes detektívregények hálás közönsége főképp ebből a körből kerül ki. Bár mellékesen megjegyezve: ma már a detektívregény sem az a silány ponyvatermék, ami régebben volt. Akárhány az érdeklődés felcsigázásának művészietlen célját a legraffináltabb »művészi« eszközökkel éri el s külszínre úgy hasonlít az igazi irodalomhoz, mint a jazz a komoly zenéhez. Nem csoda hát, ha ezek a »magasabbrendű« detektívregények — egy-egy idegfeszítő munkában eltöltött nap végén felüdítik a kényesebb ízlésű, igazán művelt olvasót is.

Ma már történelmi távlatból állapítható meg, hogy *az olvasási kedv általános fellendülése a lövészárkokban kezdődött. A mai olvasók tekintélyes része valósággal a halál árnyékában tanult meg olvasni. Ahogy a költő az elmúlás veszedelmétől védekezve nyúl a toll után, úgy nyúlt a harcterek lakója pihenő óráiban a felejtető, enyhítő és bódító könyv után. A vér és vas világából vad kétségbeeséssel menekült abba a képzelt világba, amely a nyomtatott betűkön keresztül tárult ki előtte. S mert a világháború — ha más formában és más fegyverekkel is — mindmáig tovább zajlik; a »menekülő« olvasók száma azóta sem apadt. Ellenkezőleg, inkább megsokszorozódott. Ezzel kapcsolatban érdekes jelenség figyelhető meg. A világháborút megelőző, hosszú béke-korszak uralkodó irodalmi műfaja — a regénnyel szemben — a novella volt. A megjelent prózai művek kilencven százaléka azidőtájt novellás kötetekben gyülemlt fel. Regény csak elvétve került a könyvpiacra s akkor sem talált szélesebb olvasórétegre. Húsz év előtt*

aztán egyszerre megfordult a helyzet: a divatba jött regény csaknem teljesen kiszorította a novellát a közönség érdeklődéséből. Azóta novelláskötet — különösen nálunk — alig jelenik meg. Honnan ez a meglepő változás? Nyilván mélyebb pszichológiai oka van az olvasók ilyen egyetemes páfordulásának. Ezért érdemes komolyabban is szemügyre venni a különösen korszerű jelenséget s mindazt, ami mögötte lappang.

Miért volt a novella egy békés kor kedvelt műfaja? Mert azt adta az olvasónak, amit leginkább nélkülözött: a maga biztos-nyugalmas életéből hiányzó drámai feszültséget, a váratlan izgalmat, a csattanós meglepetést. Mihelyt azonban mindezzel az élet, a hétköznapi valóság kezdett szolgálni, — már pedig a világháború kitörése óta jóformán egyébbel sem szolgál — a közönség elfordult a novellától, amelyet szegényesnek látott az élet kifogyhatatlan gazdagságával szemben. Egyszerűen elejtette hát régi kedvencét



s helyette kegyeibe fogadta a regényt. A regény ugyanis sohasem egy kiragadott életrészlet, hanem mindig egy egész, lezárt és bevégzett élet foglalata.



A regényhős sorsa — akármilyen kalandosan is indul az első lapokon — végig biztosítva van. Az utolsó fejezet utolsó pontjáig. És ez a bizonyosság roppant megnyugtató. Főképp a mai^ olvasó számára, akinek élete merő bizonytalanság közt hanyódik, kiszámíthatatlan holnapok gond-futta felhői alatt. így legalább képzeletében nyugodtan kísérheti hosszú éveken keresztül az önmagával kissé mindig azonosított regényhős élete folyását, bölcsőtől a koporsóig. Mennél szaggatottabbnak és töredékesebbnek tetsző a valóság, fantáziánk annál nagyobb kedvvel fordul az áhitott folyamatosság és teljesség felé, mintegy kárpótlást keresve azért, amit az élet mostohasága megtagadott tőlünk.

Mert ne feledjük: az irodalom, bár az életből táplálkozik, egyben táplálója is az életnek. Tartaléka valami titokzatos többlet, amelyet önmagából termel ki. S ezt a valóságnál többet keresi benne mindig, minden beléjefeledkező olvasó. A tegnapi épűgy, mint a mai vagy holnap.





## MŰVELT ÚR A SZÍNHÁZBAN

Sok szó esik a *színházi kultúráról* és ezen általában olyasvalamit értünk, ami inkább a színházakra és teljesítményeikre vonatkozik. Jó színészek, jó darabok, jó előadások, esetleg a rendezők újszerű törekvései, a színpadi képek képzőművészeti haladottsága, a színházak technikai felkészültsége, a színházi emberek műveltsége és jelentékenysége és ez mind együtt adja ki a színházi kultúra kissé bizonytalan fogalmát.

Maga a kultúra sem olyan szó, aminek tartalma világosan meg lenne határozva. Nagyjából részét a civilizációval egyértelműnek vesszük, így beszélünk például az előkelő szállodák kultúrájáról, holott azok a kényelmek, kellemességek, fejlettségek, azok a magas igényeket kielégítő formák a civilizáció eredményei.

A kultúra az emberi együttélést szabályozó törvények és elvek tudatossága, megismerés, mely az egyén és a közösség, az ember és a világ erkölcsi összefüggéseit tartalmazza, a léleknek és az értelemnek egy fejlettségi állapota, amelyből aztán a civilizáció keletkezik, a törvények gyakorlati alkal-

mazása és a megismerések felhasználása, hogy az élet szebb, könnyebb és boldogabb lehessen. A kultúra eszméket és eszményeket von el a tapasztalásokból és ilyen jelképekben valósítja meg az ember és a világ rejtélyes vonatkozásait, tehát annál fejlettebb, mentől gazdagabb ilyen jelképekben, tiszta fogalmakban és mentől finomabb részleteket tud ezekben megkülönböztetni és jelképekben valósítani. Az ember és a világ összefüggései közt egyik legbensőségesebb, legmélyebb érzésekkel átélhető az, amit egy szintén zavaros értelmű szóval *szépségnek*, nevezünk. A művészi kultúrák főként ezt a vonatkozást fejezik ki jelképeikben, s a *színházi kultúra* ezek szerint a léleknek azt a műveltségi állapotát jelenti, amelytől függ, hogy mennyi finom részletet és differenciált árnyalatot képes a művészet színház-szerű eszményeiben megismerni és átélni.

A színházi kultúra egyenesen arányos az élmény gazdagságával, tehát nemcsak az alkotásban nyilatkozik, hanem még inkább a közönség fogékonyságában. Bizvást mondhatjuk, hogy a színház olyan, mint a közönsége, minden közönség megkapja azt a színházat, amelyet megérdemel, s ahol művelt úriemberek sokan vannak, ott a színház, kultúrája, vagyis eszmei és eszményi gazdagsága is magasan fejlődött. Az egészen speciális orosz viszonyokat ne nézzük most. Ott, ahol mély és lelkes színházi kultúra van, előbb a művelt úri embert kellene kinyomoznunk az uniformisba öltöztetett tömegeből.

Európa nekünk hozzáférhető területein a *franciák színházi kultúrája* a legbensőségesebb, bár megszoktuk, hogy a németekét tartjuk annak. Valóban, a legtöbb kísérlet, tantétel és forradalmi nekibuzdulás onnanfelől hangzik, de a közönség

vágyai és igényei a színházzal szemben a francia kultúrában előkelőbbek. Ha közelebbről megnézzük a művelt francia közönség viszonyát a színházhoz, egymásután ismerjük fel egy elmélyült és hagyományos színházi kultúra jeleit és rájövünk egyúttal, hogy a művelt úriember állásfoglalása a színházzal szemben annak alkotó kultúráját is meghatározza. A művelt úriember színháza a jó színház.

Nemrégiben sokat írtak az újságok arról, hogy a francia színház nagy tragikája, Cécile *Sorel* valami mulatóhelyen egy revü primadonnaszerepét játssza. A nagy *Sorel* civilben hetvenéves asszony, aki mindenütt a világon rosszul járna, ha ifjú és meztelen görlok sexappealjével merne versenyezni. A *Sorel* öregsége a francia kabaré irodalom figyelmét sem kerülte el, bizony dalolnak ott is mérges kis verseket az elnyűhetetlen tragikáról és ő maga se tagadott le éveiből egyet sem. Egészen magától értetődő a francia szellemnek, hogy egy hetvenéves asszony öreg, és a hús latin tárgyilagosság simán tudomásul veszi azt a furcsaságot, ami abban van, hogy egy öreg asszony ifjúi szenvedélyekkel kendőzi magát a színpadon. De éppen ilyen hús tárgyilagossággal veszi tudomásul azt is, hogy meggyőző, érvényes és érdekes, amit az öreg asszony produkál, sőt éppen, mert hosszú éveken át finomodott, ki-művelt művészet segíti, ilyen tökéletességgel korábban, fiatalabb éveiben nem is lett volna képes az ifjúságot ábrázolni.

A művelt francia közönség ezt a nagy kultúrát teljesen elvonatkoztatja a személytől, műértően élvezi azt a végtelen sok finom árnyalatot, a kifejezésnek azt a kifogyhatatlan formakincsét, amit *Sorel* egy alakításából ki tud elemezni. A színpadon nem az ismerős hölgyet keresi, akit aztán a pletyka

és a nyárspolgár-fantáziában annyira kívánatos lazább erkölcsiség tesz érdekessé, hanem figyeli és észreveszi azt, amit a művész produkál, a szeme előtt formálódó műalkotás izgalmas intimitásait, magát a művészetet, mely itt egy magas kultúra jelképeiben valósul.

Ezért érdekes Sorel a francia publikum előtt akkor is, ha revűben lép fel. Nem az fontos, amit csinál, hanem az, hogy a kifejezés milyen új értékei jelentkeznek ebben az eddig szokatlan feladatban. Így érthető, hogy a szintén matróna korú *Misüinguett* művészetét is el tudja vonatkoztatni azoktól az asszociációktól, amelyek a primadonna életkorához társulnak, másszóval egy revűsztár produkciójában is felismeri a művészetet, mely a személytől és a műfajoktól független, önmagában való és örök.

Nagyon mélyre gyökerezett és nemzedékeken át öröklődött műveltség kell ahhoz, hogy a színházi közönség ne a színész ingerlő privátszemélyiségét, ne az intimpista leskelődéseinek felgyúlt erotikus fansáziákat, ne a hálószobák hőseinek testi jelen valótágát értékelje és érzékelje a színpadon, hanem a kifejezésnek azt a teljességét, ami maga a stílus és a kultúra. Erőtéljes felkészültség kell az ilyen műélvezethez, a művészmunka technikájának és esztétikai törvényszerűségeinek alapos ismerete és olyan fogékonyság, mely át tudja élni a művészlélek működését, mintegy vele tud menni az alkotás útján és bennfentesként szemléli a létesülés bizalmastitkait. A művelt közönség, amelynek arisztokráciája a művelt úriember, nem az öltözőkben bennfentes és nem a művész polgári személyiségéhez törtet bizalmas közelségbe, hanem habitúje ő az alkotás műhelyének és nem a társalgó ajtajához,

hanem a csarnokhoz van kulcsa, mely téren és időn kívül, csak beavatottnak hozzáférhetően, a Monsalvat titokzatosságában őrzi az áldozat csodáitól ragyogó Grál-serleget.

A művelt úriembernek ebből a magasabbrendű beavatottságából, érdeklődésének ebből a szellemiségéből, differenciált igényességéből csupa jó háramlik a színházra.

A színész elérheti a kultúra magaslatait, teljessé fejlesztheti önmagát és valódi szuverén mesterévé lehet a mesterségének s a múltó idő nem az évek számával terheli, hanem a tapasztalatok és a tudás lendületével röpti, mihelyt nem privát testi-ségének exhibícióját, hanem kifejező készségeinek gazdagságát követelik tőle. Van ideje tanulni és kifejlődni a színésznek, ha akkor is a színpadon maradhat, mikor kultúrája pompásan kiérik s a testi varázs fogyatékát nem kell szenvednie, ha azt művészettel kompenzálhatja. A színész megtanulhatja mesterségét, mert nem mustrálják ki az öregek közé, amíg művészete él és teremt és remek hangszerévé válhatik a költőnek, akit a színpadra csak a kifejezés dús árnyalataiban és nem a sexappeal izgalmaiban lehet felidézni.

Költő, színész, rendező, sőt az igazgató is másként dolgozik, többet mer és boldog esélyeket lát a kísérletezés töredelmeiben, ha a művelt úriemberre számíthat, aki bizonyára felismeri és megérti a finom különbségeket, a színpadi kifejezés eddig ismeretlen, esetleg csak rejtett részletekben mutatkozó új modulációit, egyszóval észre is veszi azt, amit a művész szemérmesen feltár előtte. Nem kénytelen egyre más brutális szenzációkat kiagyalni, mert a művelt úriembernek élmény egy színészi alakítás egyéni különbözősége és egész

estét betöltő kielégüléseket talál a színpadon megnyilatkozó kultúra egészen halk, csak beavatottaknak kibontakozó szépségeiben.

A művelt úriember megnézi ugyanazt a művet többször is, ha jó színészek különböző alakításait, vagy jó rendezők különböző elgondolásait vetheti össze más és más előadásokban és ezzel lehetőségeket ad arra, hogy a költő műve a színpadon maradjon s az igazgató ne legyen kénytelen minden áron, a darabgyártó nagyüzemnek selejtes árujára szorulva és szédült sztárok rabszolgájaként az újdonságot hajszolni. A francia nemzeti színház habituel művelt úriemberek, akikben megvalósulhat a jó színház titka, az az eredendő ősi elv, hogy a *színházi közönség nem nézője, hanem részese az előadásnak*, amely nem céda mutatvány, hanem eszmék és eszmények kultusza, ünnepi kinyilatkoztatása a kultúrának.

A művelt úriember ilyen adott és szerzett lelkeségéből következik állásfoglalása a színházzal szemben és viselkedése a színházban. A művelt úriember sohasem fölényes és nem tud mindent jobban azon az alapon, hogy ő fizetett és neki a pénzéért olyan legyen a színház, amilyennek ő akarja. A művelt úriember sohasem érzi azt, hogy ő a pénzével fölénybe került és megvette magának a színházat korlátlan használatra és a színészt mulattató rabszolgának és nem fogja a pénzével felülkerekedett nyárspolgár gögjét pöffeszteni már az előcsarnokban és nem intéz el kávéházban fogant viccekkel költők és művészek szívéből szakadt áldozatokat. A művelt úriember nem a bírálatban, hanem a megértésben benfentes, nem a hibát keresi, hanem a tehetséget, amit meglelni nehezebb és méltóbb teljesítmény, a művelt úri-

ember nem nézi le a színházat, mint amely pénzéért neki prostituálja magát, hanem hálás azért, hogy költők és művészek önkínzó odaadásban, a tudás, a tehetség, a nehéz, az őrlő munka vállalásával olyat próbálnak alkotni, aminek ő egy magasabb szellemiség bizalmas körében örülhet. A művelt úriember tiszteli a színházat, tiszteli azt a roppant munkát, azt a kínokkal szerzett technikát, azt az erudíciót és azt a véren vett kultúrát, aminek eredményében őt a színház barátilag részelteti és a művelt úriember nem ujjong a kudarcon, a balsikert szolidárisán átéli, informáltságában felismeri a mentő okokat, ítélete mérlegeli a szándékot, a lelket, a lehetőségeket s a kisvárosi színház basszisztáját nem méri Saljapinhoz és a helyi szerzőt Shakespeare-hez, mert a művelt úriember rokonul tartozik a művészethez, a művelt úriember sohasem rosszsziszemű és sohasem sznob.

És a művelt úriember, mert tiszteli a munkások munkáját, a színházban eszerint viselkedik. Nem hangos, nem mutatkozik, nem ítélkezik apodiktikus grimasszokkal és fellebbezhetetlen gesztusokkal, nem fordít hátat a színpadnak, nem kínozza magát, hogy bádogarcot mutasson, mikor a többiek nevetnek és nem kacag bele a többiek meghatottságába, nem csörtet ki a felvonás közepén, hogy lesújtó magasabbrendűségét demonstrálja és nem szórakozik tüntető csámcsogással táplálkozván zörgő papirosból. A művelt úriember ünnepi elfogódottsággal megy a színházba, ünnephez öltözik és ha úgy érzi, hogy hiába állította be magát egy emberibb élményre, nem a maga krajcárjait hánytorgatja fel dühödten, hanem szánja a tehetetlen és boldogtalan színházat és együtt gyászol a művészettel, amelynek szerény és finom rokona. Nem egészen bizo-



nyos tehát, hogy a színházi kultúra mélységéből ered az az igényesség, mely egy híres énekest könyörtelenül elbuktat, ha az csak művészetét adja töretlenül, de hangjában valami kis fáradtságot árul el és az sem, amely a művész szemezugában a redőket kifogásolja, mikor az egy nemes élet minden kincsét ajánlja fel a jóság és az emberi közösség extázisában.

Nem okvetlenül kultúra az, ami nem tud olyan találni, ami hozzá méltó lenne s a fölényesség nem azonos a lélek differenciáltságával. Nem minden tehetség, mondotta Mikszáth Kálmán, amit az ember magában mozogni érez, lehet az esetleg giliszta is. Valóban lehet az csak giliszta, amit az ember magában kultúrának gondol, de a művelt úriemberrel ilyen baleset sohasem történik, ő ügyel külső és belső tisztaságára, ő nem tűr magában gilisztákat s benne ha valami megmozdul, az rendesen az emberi szolidaritás, az elvont szépségekkel tartott közösség, a művelt lélek megmozdulása szokott lenni. A művelt úriember a színházban is: az ember.





## AZ INTELLIGENS EMBER MŰÉLVEZETE

A világ tele van a természet és művészet szépségeivel. Utóbbiakat a lángelmék és tehetségek hozzák létre — gyakran lelkük vérét áldozva azért, hogy embertársaikat a nemes és nagyszerű élvezetek kincstárában részeltessék. Mi hát az, amit a mai intelligens ember mindabból élvezhet, ami rendelkezésére áll, mégpedig oly módon, hogy ne kelljen előzőleg úgynevezett *szakemberré* kiképeznie magát? Ez részben túlnagy fáradtság is volna, másrészt pedig külön tehetség kell hozzá, mit nem mindenkinek juttatott a végzete.

A művészien szép dolgokra való figyelmeztetést minden nyílt eszű, nyitott szemű fiatalember már a középiskolában megkapja. Bármilyen mellékesen foglalkozzanak is ott a művészet kérdésével, (gyakran, sajnos, unalmas módon — tehát tehetetlenségűen) valami csak megragad még a rossz s figyelmetlen gyerek fejében is. De mi nem ezekről akarunk beszélni. Az *intelligencia*, mellyel valaki többé-kevésbé születik s így a tanulás-



A MEDICI VÉNUSZ  
Valószínűleg Krisztus előtt  
rma-  
zik. Praxiteles stílusának  
továbbfejlesztése. A görög  
szobrászat női szépség ide-  
áljának egyik példánya.  
A természetűségen felül a  
szép arányokat is szem  
előtt tartotta alkotója.

hogy olyan fontos téma ne érdekelje, mint a művészi szép.

Tehát: a középiskola fali képeiről, rövid kultúrtörténeti példáiból s életrajzaiból megismeri emberünk az egyiptomi, görög s római építészet és szobrászat főmotívumait, tudomást vesz a *gúlák-ról*, az *obeliszkek-ről*, a *szfinksz-ről* és az egyiptomi királyok szobrairól; megismeri nagyjában egy görög templom képét, különbséget tud tenni a *dór*, *ion* és *korinthusi* oszlop között. Megtanulja *Phidias* és *Praxiteles* nevét, megismeri a milói *Vénuszt*, az *ökölvívót* s *Zeusz* fejét. Érdeklődéssel hall *Pompejinek* művészi maradványairól, hall valamit harangozni a rómaiak nagyszerű portréművészetéről is (hiszen pl. *Julius Caesar*, *Demosthenes* s a többi nevezetes ember arcképét jó szobormásolatokon ismeri meg). Érdeklődik a *Pantheon* iránt s a régi Rómáról, a *Forum Romanum-ról* s *Palatinus*ról is megtud egyetmást.

A későbbiekben, a *renaissance* szakaszánál, bármennyire nem figyelne oda, *Michelangelo*, *Raffaél*, *Lionardo*, *Tizian*, *Correggio* nevét hallja és alkotásaikról tudomást szerez. Éppen így villódnak el előtte a *gótika* csodálatos templomai s épületei, üvegfestményei, szobrai. A német, holland, francia, spanyol *renaissance* remek alkotásaiból is figyelemre méltat egyetmást. Azután a gazdag *barokk* elterjedését kell tudomásul vennie, a pompás *Rubens*t, a lélekábrázoló *Rembrandt*ot, a hetykén vidám Frans *Hals*ot, a finom *Velazquez*t, sőt újabban bizonyára *Greco* nevét is. A hozzánk közelebbi korok nagyságait: *Poussint*, *Goyát*, *Watteaut*, *Bouchert*, a *rokokót*, majd a napóleoni idők stílusváltozását, az *empíret* *David-da* s társaival, az erre következő *romantikát* *Delacroix*-vsa, a nagy-



### MICHELANGELO: ADAM TEREMTÉSE

A statuzsi képének megnyerő hatása egyik részlete. A renaissance képzőművészetének legnagyobb alkotása. Keresés és egyensúly az érzékkel (két résznek tudnak művészetes, egyszerű mozdulatában) a bibliai történet legcsodásabb szemlélyét eleveníteli meg s tisztán művészi eszközökkel (plasztikus rajzzal, kémszerű-romantikus kompozícióval — azaz elrendeléssel).

szerű naturalizmust, mely *Courbet-ban* kulminál, az erre következő *impreszionizmust Manet-val* s körével egészen *Cézanneig* — s végül a sokaktól bizonyára szigorúan lebecsmérelt legújabb kísérletezéseket az *expreszionizmus* területén, az építészetben, szobrászatban az új klasszicizmust, majd a szecessziót hallja említeni, egészen a mai új tárgyiasságig. Szóval mindezekről az érettségi vizsgájáig némi fogalmat szerez.

Mint érett aztán kilépve az életbe, egyetemi polgár lesz, politizáló, újságolvasó s neveltetése és hajlama szerint forradalmár-újító hajlamú, vagy konzervatív, esetleg, ami ma még nagyobb divat: diktatúra-párti. Mindez műélvezési hajlandóságát is befolyásolja, azok szerint a körök szerint, melyekbe születése s világnézete révén belekerül, élvezi a konzervatív vagy modern »haladó« irányzatok termékeit. Külföldre kerül, tanulmányutakat tesz, esetleg társasutazásokban vesz részt s »röptében a világ körül« mindenbe belekóstol. Végigrobog Európa múzeumain, kiállításokon, városokon. Könyvtárakban vagy kávéházakban, színházakban, mulatókban, de uccai kirakatokban is, mindenütt a kor divatja szerint túlozva, mutatót kap az éppen divatos művészetekből. Akár akar, akár nem, kénytelen a középiskola fentebb körvonalazott műtörténeti tudását még fejleszteni.

Eredetiben látja azt, amit eddig esetleg unalmas és rossz reprodukcióban ismert meg s megtanulja, hogy *a műélvezet lényege — magának az eredeti műnek közvetlen élvezése*. Mérete, anyaga, részleteinek szépsége, egészének hatása, mindez már komolyan felhívja a figyelmét s okoz igazi gyönyörűséget. Látja Bécsben, Párizsban, Rómában, hogy mi például egy eredeti flamand gobelin.



CORREGGIO: JUPITER ÉS ANTIOPE

1523 körül készült mű, a párizsi Louvre egyik méltán megcsodált remekműve, melyben az érzéki természetlátás már erőteljesen megnyilatkozik. Abban a korban újszerű — modern volt, mert a hidegebb klasszicizmusból, a mozdulatos és életteljes barokkba lendül. Harmonikus kompozíció.

Látja a kirénei *Vénusz* előtt a római *Terma* múzeumában, mit jelent egy szép márványtest. Velencében, a *Frari-ban* »Mária mennybemenetele« előtt fogalmat nyer, milyenek *Tizian* színei s méltóságos mozdulatai a »valóságban«, a *San-Rocco-ban* *Tintoretto* hatalmas »Keresztrefeszítés«-e előtt megrendülve áll az Istenember csodálatosan lefestett szenvedései előtt. Lesújtva s mégis felemelve bámulja a sixtusi kápolna mennyezetén a világ és emberteremtés zsenitolmácsolta nagy fantázia-történetét. A *Louvre*, a bécsi *Kunsthistorisches Museum*, a *British Museum*, a *National Gallery*, a *Prado*, a *Pitti*, az *Eremitage*, majd Amsterdamban, Haarlemben s végül itt Budapesten is a képtárakban, szobor- és iparművészeti gyűjteményekben csiszolódik, fejlődik, nemesedik az ízlése, értelme, felfogása s érzéke támad megvetni a silány kontármunkát, rossz utánezeteket, a giccset.

De nem tud színházba, moziba, tánchelyekre, általános kiállításokra menni, hogy ízelítőt ne kapjon a dekoratőr, a színpad- és ruhatervező, az építész jó ízléséről. Mire elvégezte a főiskoláit, diplomához vagy rendes álláshoz jut, ez a sok-sok művészi tapasztalat, még ha úgy hat is, mintha vasvillával hányták volna együvé, mégis, intelligens polgárunk értelmében valami *egységgé* tömörül — amit *önálló ízlésnek* nevezhetünk.

Praktikus vizsgálja az önálló ízlésnek a saját *lakás*, saját *otthon* megalkotásánál tevődik le. Itt megnyilvánulnak azok a tendenciák, melyekben *az ízlés* megnyilatkozhatik. Amikor megrendeli a három szobát a bútorosnál vagy iparművésznél, amikor képeket s szobrokat válogat, amikor anyagi erejéhez képest szerényebb vagy pompázatosabb módon rendez el azt a környezetet, melyben jól



érezheti magát — itt megszületik az alaphang, melyen az egész műélvezési szimfónia épül.

Mert hiszen a mai nem túlságosan gazdag vagy nagyjövedelmű ember eredeti renaissance-bútorral, *Raffael-ekkel* és *Canaletto-kal* nem veheti körül magát a lakásában. Továbbra is külföldi utazásokra s múzeumokba kénytelen menni, ha a nagy műélvezetre áhítozik. *Mert most már vágyakozik is rá.* Elolvassa s nézegeti a remekművekről szóló munkákat; tágítja érdeklődési körét, kifejleszti ismereteit. Egy-egy utazásra előre készül, megnézi a Baedeker kicsillagozott látnivalóit, esetleg szakkönyvben is utána lapoz, felkészül arra a *mulatságra*, ami tulajdonképpen mint közkinccs *a legolcsóbb s legkönnyebben hozzáférhető mindenütt.* Otthonában egyszerű eszközökkel ízléses, arányokban, színeiben, használhatóságában okos és szép holmikkal megteremti annak a lehetőségét, hogy ne legyen nagy esés a *szép* világából hazaérkezve, viszont itt is ösztönzést nyerjen arra, hogy a lakásán kívül keresse programként a műélvezés lehetőségét.

Már magasabb fokot ér el, ha kimondottan *egy bizonyos művészi irányzat* élvezésének stádiumába jut. Ha az általános műízlés mellett hajlandósága *egy speciális terület* intenzívebb megismerésére hajtja, újabb és még nagyobb művészi élvezeteket szerezhet. Aki kiműveli magát a primitív művészet remekeinek élvezésében, a kisplasztika, a porcellán, a művészi szövetek, a népvándorlásbeli vagy egészen primitív művészi megnyilvánulások élvezésére, annak e nemben igen nagy passzióra nyílik lehetősége. Ez még nem szaktudomány. Ez még teljesen megfér az általánosan intelligens ember normális műélvezési lehetőségeivel.



MANET: OLYMPIA

A modern francia festészetnek egyik legjelentősebb műve. Az újabb korokak festői látásának mivolta. Valószínű szabadsággal, a tradíciók elhárításával ábrázol egy szép nő testét úgy, ahogy azt a festő észlelte szemmel. Őt a sokadikban volt plasztikus ábrázolás helyett dekoratív: ható stílus színpadban ábrázolja a természetet jellemzőit.

Ajánlatos, mert egy jobban ismert területről a többit is jobban tudja megérteni. Nem válik egyoldalúbbá, hanem belemélyedhetvén egy speciális terület rejtettebb szépségeibe, általánosságban is megnyílik a szeme, tágabb befogadóképességűvé válik művészi felfogóképessége. Áll ez a tétel akkor is, ha *egy* zseni tanulmányozását tűzi ki céljául. A jól megismert *Lionardon* vagy *Düreren* keresztül a művészettörténelem összes zsenijehez közelebb jut. Aki a ravennai mozaikok fenséges élvezetébe merült s azt kitanulta, annak a középkori üvegfestészet vagy akár az etruszk vagy ókínai s perzsa művészet iránt is megnyílik a szeme. A műélvezés határai korlátlanok s ehhez sem vagyon, sem nagy fáradtság — csak az intelligens ember vágya és akarata szükséges.





## MŰVELTSÉG ÉS MAGYARSÁG A ZENÉBEN



magyar zenei géniusz alkotásait ma már az egész művelt világ ünnepli, világhírű magyar művészek hódítanak a külföldön és a világhírű külföldi zenészek szívesen jönnek hazánkba, hol hangversenyteremben, operaházban vendégszerető hajlékot talál az európai zenekultúra. Mégis: ebben a gyönyörű zenei fellendülésben *magyarság* és *műveltség csak* most kezdenek ismerkedni egymással. Mert csak kevesen, nagyon kevesen mondhatják el magukról nálunk: művelt vagyok magyarságomban, magyar vagyok műveltségemben. Pedig igazi kultúráról csak abban az országban beszélhetünk, ahol nemzeti szellem és világkultúra mályegyen állatottak egymást, ahol ez a kétó egyet jelent. Ha a művelt zenei magyarsághoz és magyar zenei műveltséghez nemzetünk, a maga egészében, nem érkezik el, akkor zeneéletünk mai félragyogása hamar kihunyó csalfá fény, legfeljebb afféle pünködsi királyság ...

»Milyen zenét szeret? Klasszikusat vagy magyart?« — Gyakori kérdés ez hazánkban és nagyon jellemző kérdés! Hiszen ez a kérdés már mintegy előre feltételezi, hogy *választanunk* kell »magyar« és »klasszikus« zene között, hogy magyarságot és magas kultúrát együtt, egyszerre szeretni nem is lehetséges ... Valóban ilyen áthidalhatatlan szakadék választja el a zenében a kultúrát a magyarságtól? Igaz-e csakugyan, hogy aki »művelten« akar muzsikálni, annak idegen népek zenei anyanyelvén kell szólnia? Aki pedig »magyarul« akar muzsikálni, annak le kell mondania a magas műveltségéről? Nem lappang-e itt valami súlyos félreértés? Valami végzetes — mert nemzetet és nagyvilágot egymással ellenségesen szembeállító — babona? Dehát hogyan keletkezhetett ez a félreértés, ez a babona?

Volt idő, mikor hasonló tévhittek veszedelme fenyegette a magyar szót, a magyar beszédet, irodalmat is. Mikor a magyar ember, ha «művelten» akarta magát kifejezni, idegen nyelvet használt. A magyar nyelvre azonban hamar felvirradt a nemzeti megújulás hajnala. Zenei téren ez a megújulás, sajnos, addig váratott magára, míg a civilizált városi magyarság szinte teljesen elfelejtette zenei anyanyelvét... »Elfelejtette« — mert *volt* mit felejténie. »Zenei anyanyelvét« — tehát zenét, mely mint minden nyelv, az *egész* nép alkotása és a nép *teljes* életét tükrözi — a magyarság is teremtett magának, még mielőtt belépett a városi civilizáció kapuján. Csakhogy ez a zenei anyanyelv nem volt, nem lehetett olyan szerencsés, mint a nagy nyugati nemzeteké, melyet a tömegből kiemelkedő művelt városalkotó rétegek a néptől átvettek és élükön a nagy zenei

géniuszokkal továbbműveltek. A magyar történelem tragikus lapjai megmagyarázzák, hogy miért nem alakulhatott ki nálunk természetes alapokon a nyugati nemzetekéhez hasonló *magyar* városi civilizáció. Annyi bizonyos: a népből kiemelkedő osztály hazánkban nem vitte át magával magyar zenei anyanyelvét a magas városi műveltség birodalmába ...

Az idegen kultúrformák között élő városi magyarság csak egyetlen összekötőkapcsot őrizett meg népének muzsikájával: a *cigányt*, az egyedüli zenei közvetítőt falu és város között. A városlakó magyar ember, ha zenére szomjas lelkében magyarnak akarta magát érezni, a cigányhoz menekült. — »Egyszer ember csak a magyar, mikor a szívét lelkét betölti a muzsika« — így énekelt már Petőfi is, Rózsavölgyinek, a híres verbunkos-muzsikusnak halálára írt versében. A hazafias illúziók szabadon loboghattak fel a cigányzene mámorában. És a magyar nemzet nem volt hálátlan: olyan nemzeti nimbusszal vette körül a fáraók népének szárazfáját-cimbalmát, hogy hasonló legmagasabb nemzeti megtiszteltetésben sehol, egyetlen országban sem részesült a ... kocsmák-borosasztalok muzsikája. — Kocsmák és borosasztalok ... mert magyar hangokra, hazai hangokra vágyó lelkünkkel a cigányhoz menekülni: mi mást jelentett ez, mint a kocsmába, a borosasztalhoz menekülni? Sehol másutt a városban, csak itt a fülbemuzsikáló cigány mellett hallhatott valamit a magyar a távoli puszták, a messzi földek dalának üzenetéből...

A vágy, mely a magyar urakat a cigánymuzsika mámorához vonzotta: bizonyára őszinte és ösztönös zenei honvágy volt. Ahhoz azonban már nem

volt sem eléggé erős, sem eléggé mély, hogy ne érje be a távoli puszták magyarságának »üzenetével«, hanem meg is keresse azt, aki a cigánnyal üzent, a magyar föld népét. A magyar úr szerette a magyarságot úgy, ahogy azt neki muzsikában a cigány »házhoz szállította«. Szívbeli hajlandósággal el is ment érte a kocsmasztalig. De tovább már nem. Mi tagadás? A vendéglő cigánya közelebb volt hozzá, mint a föld népe, mely messze esett tőle, nagyon is messze ... Kinek jutott volna eszébe otthagyni az úri-murit és elindulni azokba a paraszti falvakba, honnan a cigány a magyaros dal-  
lamokat hozta?

Pedig a cigány korántsem hozott el magával mindent a falu énekéből. Keveset hozott és — amint a jobb megélhetést jelentő városban egyre inkább megtelepedett — egyre kevesebbet hozott. De még ezt a keveset is kiforgatta eredeti valójából; csak annyit tartott meg belőle, amennyiért homlokratapasztott bankó járt. Tudta ő istenigazában, hogy hol fekszik a mulatozó magyarnak a szíve! Hízeltgőén érzéki, dagályosan hatás vadászó, érzelmes-sallangos előadóművészettel pompásan alkalmazkodott városi környezetéhez, a hazafias illúzióiban, délibábos magyarságában elterpeszkedő úrivilág ízléséhez. És az urak tovább szőtték a sírva-vigadás muzsikájának ábrándját: *Simonffytól Fráter Lorántig és Balázs Árpádig* csak úgy ontották magukból a magyaros-népies szentimentális nótákat. A cigány azután megtanulta ezt az úri muzsikát és közben lassanként még azt a keveset is elfeledte, amit egykor a néptől tanult. Ilyen dekadens zene természetesen egyre kevésbé tudott megbirkózni a külföldről beözönlő idegen könnyűzenék hatásával és mindinkább elkorcsos-

sodó magyarságát már csak bizonyos »magyaros« — a régi cigányzenéből átlopott — »szlengekkel« hirdette. Ez a »magyar nóta« bizony távol állott attól, hogy egy egész népnek teljes életet tükröző zenei anyanyelve legyen. De ugyanolyan távol állott a nyugati muzsikák magaskultúrájától is. Nem éltette más, csak az a bizonyos honvágy valami ősi zenei haza után. De ennek az ősi magyar zenei otthonnak eszménye is idővel egyre jobban lealacsonyodott.

Csodálhatjuk-e, hogy ilyen körülmények között a városi magyarságból egy kis »labanc-világ« vált ki: olyan zenekedvelők csoportja, akik belekóstoltak a nyugati zene műveltségébe, rájöttek ízére, akiknek szélesebbkörű érdeklődés, külföldi tapasztalat vagy nagyobb zenei fogékonyság megnyitotta a *Bach-ok*, *Beethouen-ek*, *Verdi-k*, *Wagner-ek* csodavilágát. Ők azután otthont teremtettek hazánkban a nyugati zene magaskultúrájának, de ugyanakkor elszakították lelkükben még azt a foszladozó vékony szálacskát is, mellyel a cigány kötötte össze a város zeneéletét a magyarsággal. Ők, a Verdi- és Wagner-rajongók, egyszerűen befogták fülüket a magyar nóta hallatára, hiszen nem hallottak abban egyebet kocsmai ordítózásnál...

A »labancok« kultúrája azonban csak nehezen hódított és inkább csak a fővárosban boldogult. Mert a »kurucok« sem hagyták ám magukat! Hiába jöttek német zenemesterek — ők karakán dzs centri-virtussal kitartottak a cigány mellett. Mert ugyebár csak sokkal úribb dolog a borosasztalnál fülbemuzsikáltatni, mint zongorán vagy hegedűn skálákat tanulni? Bach vagy Beethoven lehetek nagy zsenik, de társadalmi helyzet tekintetében



odaválók, ahová a »Klavierfräulein«-ek. Aki klaszszikus zenével foglalkozik ... zenebolond, csodabogár, nem is való rendes úri társaságba. A kuruczszentri hivalkodik zenei műveletlenségével. Mérhethlen göggel mondja: »Mit nekem az az unalmas klasszikus zene! Én már csak a jó magyar nótát szeretem!«

Ezért jelenti nálunk jórészt még ma is a zenei műveltség a magyartalanságot, a zenei magyarság a műveletlenséget. Hogy milyen ellenségesen áll egymással szemben a két tábor, azt mi sem mutatja jobban, mint az az elkeseredett háborúság, melyet a rádió-újságok hasábjain a »magyar nóta« és a »klasszikus zene« hívei vívnek egymással. Vagy kell-e élesebb kontraszt: mialatt a »labancok« kis elittársasága a Schubertet zongorázó Dohnányit ünnepli, azalatt a »Magyar Zene Barátai«-nak hada különféle »nótakirályokat« magyar »Schubert«-ként ünnepel! Bármelyik fél is győz ebben az áldatlan harcban: a vesztes a magyarság lesz, mert a magaskultúrához való jogát veszti el. Sőt ezen a kettős úton haladva zenei magyarságunk nemcsak a műveltségből, hanem még a műveletlenségből is kiszorul. Mert mai »művelt«, de zeneileg műveletlen középosztályunk, mikor becsukja a Bachok és Beethovenek előtt háza ajtaját, úgylátszik,, már nem annyira »magyarságához«, mint sokkal inkább »műveletlenségéhez« ragaszkodik. Különben aligha találna nála olyan tárt ajtókra az amerikai sláger, a jazz ...

A magyar kultúra nagy apostolai sohasem ezen a messzeszétágazó kettős úton akarták nemzetüket előrevinni. Már a múlt század legkiválóbb magyar zeneköltői, élükön *Liszt* Ferencsel, felismerték, hogy igazi kultúra a zenében is csak a magyarság és mű-

veltség egyesítéséből fakadhat. Lám, egy Liszt Ferenc a legragyogóbb európai magaskultúra birtokában sem restéit időről-időre megállni a cigányzenétől hangos magyar kocsmánál, hogy meglesse az onnan kiszűrődő hangokat. Szívét megütötte a sírvavigadó magyar romantikája és annak délibábos hazafias illúzióit beleszötte muzsikájának óriási európai kultúrákat felölelő műveltségébe. Igaz, ezeknek a magyar illúzióknak cifra hangjai nem játszhattak nagy és döntő szerepet a Liszt-muzsika hatalmas kultúrájában. A nótázó-bokázó, sírva-vigadó magyar korántsem képviselt egy egész nemzetet, egész népet, mely választ ad muzsikájában az emberélet legnagyobb és legmélyebb kérdéseire. Az a magyar ember, kiről Liszt rapszódiai muzsikáltak, legfeljebb csak vonzóan »exotikus« vendég lehetett a nyugati magaskultúrák társaságában. Teljes életet tükrözni akaró művészetben csak »részlet« lehetett, »epizód«. Lisztnek és kiváló társainak, *Erkel-nek*, *Mosonyi-nak* muzsikája ezért, bár hirdette már a magyar zene megváltását, de még nem jelentette magát a megváltást.

A megváltást egyedül olyan lángész hozhatta számunkra, aki saját lelkében annyira nagyinak és gazdagnak érezte a magyart, annyira teljesnek, világotátölelőnek a magyar életet, hogy zenei honvágyát legfeljebb csak felszították, de ki nem elégíthették a sírva-vigadó kocsmák hangjai. Zseni kellett ide, aki nem érte be a »cigányéposz« cifra ábrándjával, mert tudta és érezte, hogy ha a magyarnak van zenei eposza, akkor annak többnek és mélyebb álomnak kell lennie a cigányéposz könnyű mámoránál. Zseni kellett ide, aki a legmagasabb európai műveltség birtokában nemcsak megérezte és átérezte a magyar nótázásban egy zenei hazát vesz-

tett népréteg honvágyát, hanem el is indult megtalálni ezt az elvesztett hazát. Egyszóval olyan magyar zseni kellett ehhez a megváltáshoz, amilyen *Bartók* Bélával és *Kodály* Zoltánnal jelent meg a magyar zenei műveltségért vívott küzdelmek színterén.

Bartók Béla és Kodály Zoltán nemhiába indultak el oda, honnan a cigány az ő népies magyarságát hozta, a magyar faluba. Mert, íme, megtalálták a föld népének ajkán azt a teljes életet tükröző, gazdagságában szinte felmérhetetlen, kifejezőerejében szinte páratlan magyar zenei anyanyelvet, melyet a civilizált városi magyarság elfelejtett, mely azonban a magyar parasztság körében a maga romlatlan szépségében és eredetiségében elevenen virult és gazdagodott tovább. — Igaz: a magárahagyott, elnyomott, szélesebbkörű városi fejlődés elől elzárt magyar paraszt a maga szűkös életkörülményei között nem építhetett belőle oratóriumokat, szimfóniákat, szonátákat. Nem állt rendelkezésére egyéb eszköz, mint primitív népi hangszerek és a magános ember éneke-hangja. Azonban: »in der Beschränkung zeigt sich der Meister«. A magyar nép zenei génusza ezeket a rendelkezésére álló eszközöket olyan hihetetlenül gazdagon fejlesztette, olyan csodálatos finomságokig csiszolta ki, olyan tömör kifejezőerőre emelte, hogy hozzá hasonlót a fényes operaszínpadokkal és differenciált zenekarokkal dolgozó zeneköltők között is csak a legnagyobbaknál, a *klasszikusoknál* találhatunk.

Valóban, az eddig összegyűjtött több mint tízezer eredeti népdalnak zenei nyelve, művészi stílusa édestestvére a magas zenekultúrák klasszikus nyelvének, stílusának. A magyar zenei

»magaskultúrának« ezért ez a népi magyar »mély kultúra« az igazi természetes alapja. — Szerencsésebb országokban a magaskultúra fokozatosan, természetes, szinte öntudatlan fejlődéssel épült ki a mélykultúrából. Nekünk mély kulturális szakadékokat kell áthidalnunk, századok és nemzedékek mulasztásait kell pótolnunk. Céltudatosan koncentrálni kell munkát végezni. Bizony bele sem tudnánk fogni ilyen munkába, ha nem vezetne bennünket Bartók és Kodály géniusza. Mert a zseni milliók életét éli egyéni életében, korok és generációk hivatását végzi önmagában; meglátja a mély belső összefüggést olyan értékek között, melyeket a rideg külső élet egymástól elszakított; öntudatosan kiválogató és összefogó munkája ezért olyan mesterkéletlen és teljes, mintha valóban századoknak és nemzedékeknek, mintha magának a Természetnek műve volna. Így, a nagy egyéniség mágikus hatalmával építette fel előttünk zeneköltészetében Bartók és Kodály a magyar népi mélykultúra fundamentumán a ma már világhódító magyar zene magaskultúráját, azt az új magyar muzsikát, mely már nem ellensége, de nem is szolgája, hanem testvére — bár még kétségkívül kisebb, fiatalabb, azonban valódi átestestvére — a nagy nyugati, német, olasz, francia zenekultúrának.

Ez az új magyar zene egyszer mindenkorra leszámol a »magyar« és »művelt« muzsika kettőségének babonájával. Példáját követve le kell számolnia ezzel a babonával minden magyar embernek is. A zenei labancok tehát ne fintorítsák orrukát, hogy »durva parasztok«-tól kell tanulniok. Hiszen csak azt kell megtanulniuk a zenében, amit az irodalomban már régen megtanulhattak. Jusson eszükbe, milyen elragadtatással beszélt *Goethe* a

népdal »esztétikai lakonizmusáról«; gondoljanak *Arany-m*, aki a nép költői koncepcióját mondja a leghatalmasabbnak, legtisztábbnak; gondoljanak *Petőfi-re*, aki szerint a népdal formája a legtökéletesebb forma és nincs az a híres költő, aki a »durva« nép költészetét finomságban, gyengédségben utóírné. Ha nem volna mindez így és nem máskép, akkor vájjon mért hódolt *Bach* egy életen keresztül a népi korálisnak, miért tartotta *Brahms* az ő kis népi dalait legsikerültebb szerzeményeinek és miért idézte a magános *Beethoven*, mikor a *Kilencedik Szimfónia* örömdájában magához ölelte az egész emberiséget, egy német népi melódia hanglejtését?

De ne resteljen magyar műveltséget tanulni a paraszttól az úrivilág karakán magyarja sem. Ha hallgatott a cigányra, akinek bankót tapasztott homlokára, akkor hallgasson a magyar föld fiára is, akinek bizony sohasem tapasztott bankót a homlokára. Ez a dal közelebb fogja hozni lelkét a gögösen félretolt klasszikus muzsikához is. És így könnyebben leszámolhat azzal a másik tévhittel, mely a klasszikus zenében valami bonyolult, laikusok számára hozzáférhetetlen csodabogarat lát. Ne feledje el, hogy például a modern jazzben sokkal komplikáltabb harmóniákat, ritmusokat« és technikai agyafúrtságokat vesz be a gyomra, mint amilyenek azok az eszközök, melyekkel a klasszikus mesterek dolgoznak. Nem technikai tudakosság, nem raffinaít kiagyaltság teszi a klasszikus zenét »klasszikussá«, hanem éppen ellenkezőleg: az a végtelen tisztaság, természetesség és kendőzetlen igazság, mellyel benne a legmélyebb költői tartalom megnyilatkozik. És éppen a tartalomnak ez a mélysége, a kifejezésnek ez az igazsága az a leg-

főbb művészi erény, melyben a legnagyobb zenei géniuszokkal az *igazi* magyar zene géniusza összelátalkozik. Ha a magyar ember megtanulja úgy hallgatni a muzsikát, hogy közben lelkének *legmélyebb* intéseire hallgat, akkor a műveltséget és magyarságot egyesítő magyar zenei géniusz világhódító szava meghódítja az *igazi magyar zenei műveltségnek*... Magyarországot is. Az *egész* nemzetet.





## HÁROM A TÁNC

Kérem, én még nem báloztam. Gyérülő hajammal ott állok az elsőbálos kislányok, érettségiző fiúk tájékozatlan sorfalában — vagy talán már inkább az apák között, akiket első bálra készülő gyermekük ostromol nehéz kérdésekkel. Tanácsért fordultam tehát ifj. *Wahlkampf* Henrikhez, a MAC *háznagyához*, a budapesti báli blokk vezéréhez, a bálók nagymesteréhez. Vele folytatott beszélgetésem álljon itt a tapasztalatlanok okulására.

— Divat még a tánc?

— A tánc újból nagy divat. A bridzsláz szünőben, helyét újból diadalmasan foglalja el a tánc. Talán délután most kevesebbet táncol a fiatalság, mint azelőtt, de ennek egyedüli oka az, hogy a fiatal emberek nagyrészt délután is hivatalban vannak.

— Hol lehet táncolni?

— *Szállodákban, házi multságokon, bálokon.* Mind a három alkalomnak különleges szabályai vannak, amelyek az évszakhoz képest is állandóan változnak.

— *Házi táncmulatság?*

— Nagyobb divat, mint valaha. Az első és legfontosabb tudnivaló: *két órát illik késni*. Ötórai teára hét előtt, hatóráira nyolc előtt, nyolcóraira tíz előtt nem illik elmenni. Az öt- és hatórain *szmokingban*, a hét- és nyolcórain *frakkban* kell megjelenni.

— *Virág?*

— Nem szokás már. Csak akkor kell virágot küldeni, ha a meghívás kifejezetten névnapra, vagy más hasonló alkalomra szól. Akit ellenben először hívnak meg valahova, az dobjon *névjegyet*. Pár nappal előbb megjelenik a *háznál* s a házmesternek, vagy a szobalánynak átadja sarkosan behajlított névjegyet. De bedobhatja a levélszekrénybe is. Ahol mama és házikisasszony van, két névjegyet dobunk. Elővizit és utóvizit (*rekoneszász*) nem szokás. Aki az egész szezon fogadóestélyeire szóló meghívást kap, az az első látogatás után még kétszer tegye tiszteletét a jelzett napokon annál a háznál.

— *Illik előre vacsorázni?*

— Én mindig megvacsorázom otthon, mert pendlizni szoktam és nem tudom előre a pontos programot. Ötórai teánál teát adnak és apróságot. A hatórai teával kezdődik és vacsora-büfével végződik. A hét- és nyolcórai teánál már nincs is tea, hanem kilenc-tíz óra körül adnak vacsorát. Újabban a büfé helyett egyre gyakrabban adnak meleg vacsorát, kis asztaloknál, ültetéssel. Ez olcsóbb a háziaknak és mégis nagyobb megtiszteltetés a vendégeknek.

— *S a tánc?*

— Illik lehetőleg mindenkivel táncolni. *Le-kérés van*.



— Köszönöm szépen. Most beszéljünk a *nyilvános tánchelyiségekről*. Ott is el kell készni?

— Nem, ott nem lehet készni, mert nyolckor már vacsorához terítenek, tehát hat óra után ott kell lenni. *Szokingot csak vacsora utáni táncnál viselünk*, vacsora előtt semmi szín alatt.

— Kivel lehet táncolni?

— Kiki a maga társaságával. Itt *ismerkedni nem lehet*. Sőt, *nem illik felkérni azt a hölgyet sem, akit ismerünk, ha külön társaságban van*. Kivétel: ha meghívják az asztalhoz.

— *Ki fizet?*

— Alapelv: mindenki azt fizeti, amit rendel. Ha anya és leánya van fiú-társasággal, akkor a fiúk közül egyik kérheti az egész számlát és ezt azután később, a hölgyek távozása után felosztják egymásközt. Ha jelen van az apa is, ő kifizetheti az egész cechet. *Hölgyek nem fizethetnek*, ezért, ha férfirokon nincs jelen, rendszerint megkérik a hozzájuk legközelebb álló fiatalembert, hogy pénztárcájukból ő rendezze a számlát.

— Nyáron?

— Délután *világos*, este *sötét uccai ruhában* mehetünk táncolni. Garden partyk hivatalos ruhája a *nyári szoking*: sötét zakó, fehér nadrág, fehér betétes cipő.

— Hazakísérés?

— *Anyát és lányát feltétlenül haza kell kísérni, kivéve, ha autón mennek*. Ha a papa is jelen van, csak akkor legyen legalább egy kísérő, ha gyalog mennek.

— *Nunc venio ad fortissimum*. A bál.

— Roppant egyszerű. Öltözködési gond nincs: *frakk*. Rendjelek miniatűrjeivel.

— De hogy megy el az ember a bálra?

— *Meghívót igényel.* A báli blokktól kérheti mingy árt a szezon összes báljaira. Természetesen szükség van ajánlóra is. Különösen az egészen nagy báloknál.

— Hogy lehet ismerkedni a bálon?

— A jelvényes rendezők kötelessége *a bemutatás*. Ha azonban valaki a hölgyek közül előre bejelenti, hogy saját társaságával kíván maradni, akkor a rendezők nem vállalják a bemutatást.

— És ha együtt jön az egész társaság?

— Bizony, a családnak ajánlatos előre gondoskodni *táncosokról*, akiket meghívnak vacsorára és *sántán* együtt mennek a bálba. A fiatal emberek kötelesek a családdal kitartani, kivéve, ha előre bejelentik, hogy máshová is el kell menniök. Másal csak akkor illik táncolniok, ha társaságuk hölgytagjai mind táncolnak.

— *Kesztyű}*

— Kötelező. Mégpedig *a kézen* és nem a zseben. Bálon tánc közben mindig mindenki kezén legyen glaszékesztyű.

— Ha valakinek *a bálon mutatnak be*,...

— Tánc, illetve leköszönés után a hölgyet asztaláig kell kísérni. Akit meghívnak az asztalhoz, leülhet ott, egyébként meghajlik és távozik.

— S ha a hölgy nem köszön le?

*A táncosnak kötelessége a táncosnőt mindaddig táncban tartani, amíg le nem köszön, vagy el nem kéri.* Ha a hölgyben nincs annyi tapintat, hogy a második, vagy harmadik túr után leköszönjön, akkor is ki kell tartani.

— Ki fizet az asztalnál?

— Kiki. Az apa meghívhatja az egész társaságot és együtt is tálaltathat. Egyébként a délutáni tánc asztal-szabályai irányadók itt is.

— *Virág?*

— Nem szokás. Ha valaki virágot küld, annak már külön jelentősége van ...

— Szóval, a virágnak »stichje« van. Most már valóban mindent tudok. Köszönöm, Wahlkampf úr, viszontlátásra a legelső bálon.





## FŐNÖK ÉS ALKALMAZOTT

*Levél egy főnökhöz*

Mélyen tisztelt Igazgató Úr!

Sohasem fogom elfelejteni azt a pillanatot, amikor tegnap az Ön szobájában jelentkeztem és Ön hellyel kínált meg. Nyolc éven át napról-napra félórakon át referáltam Önnek és ilyenkor mindig gondolataim mögött lábatlankodott az a titkos vágy, hogy, Istenem, ha egyszer leülhetnék Önnel szemben ... Hát végre megértem, hogy úgy mondjam, ennek az elvi vágyamnak teljesülését tegnap, először es — utoljára, hisz búcsúlátogatásomat tettem Önnél a cégből való kilépésem alkalmából. Ez ad nekem bátorságot, hogy őszintén elmondjak Önnek egyet és mást.

Kedves Főnököm, miért csak a búcsú pillanatában jutott eszébe Önnek engem leültetni? Higggye el, ha az alkalmazottnak nem kell lábát váltogatva, gömnyedve megtennie jelentését, jobb, rövidebb és tömörebb lesz a jelentés, Önnek pedig kevesebb alkalma lesz panaszkodni.

Arra is méltóztassék emlékezni, hogy szemünkre szokta volt vetni, ha a fogalmazványban egy *i* betűről hiányzott a pont, míg bizony előfordult, hogy az Ön által beszűrt mondatokból néha egy-egy szó is hiányzott, amit mi rövid úton természetsszerűen pótolunk.

De ne beszéljünk most ilyen kicsinyes dolgokról. Rég elfelejtettük már, hogy tavaly márciusban a soronkívüli mérleg elkészítésén hat napot és hat éjszakát dolgoztunk egyfolytában az Ön utasítására. Az igazgatóság szombatra kérte a jelentést, de Ön már keddre elvégeztette velünk a munkát. Tudjuk, hogy Ön ezért, bár nem kérte és nem számított rá, dicséretet és rendkívüli remunérációt kapott, ellenben a mi nevünk kimaradt mind az anyagi, mind az erkölcsi elismerés listájából. Feledékenységből? Kinek a feledékenységből? Vagy azért, mert ez már így szokás?

És emlékszünk viszont szegény Koltayra, akinek egy elnézése miatt dorgálásban volt része, holott a hibás ügydarab feletteseink revízióján is keresztülment. Van szerencsém itt Igazgató úr figyelmét felhívni a kollektív hiba-vállalás jelentőségére egy osztály munkáján belül.

Mi, alsóbbrendű alkalmazottak úgyis telve vagyunk »minderwertigkeitsgefühl«-lel, de azért ne érezzék velünk helyzetünk alacsonyogat, ami alól is szerencsés kivételek éppen azok a nő-kollégáink, akiket a sors (minden szegénységük mellett kivételesen) csinosnak, jóalakúnak teremtett.

Vállalatnál, hivatalnál nem megvetendő szempont, ha a parancsolók mérlegre vetik, mit jelent *valójában*, milyen idegmegfeszítéssel jár, mennyi időbe kerül a parancs végrehajtása.

Általános rossz szokás: *csak az eredményt nézni* s figyelembe nem venni az eredményhez vezető utakat, s azok teljesítőképességének határát, akik az eredményt elérni kötelesek.

Engedje meg, Igazgató úr, megjegyezmem azt is, hogy a Főnökök egy része ideges türelmetlenségét, amiről szinte ő sem tehet, hébe-hóba kedélyeskedéssel szokta ellensúlyozni, véleményem szerint első esetben a főnök és alkalmazott viszonyát megszabó határon jóval alul maradva, második esetben a határon messze túlugorva. Ideális elhelyezkedést találtak a hajókon, főleg hadihajókon, a Főnöknek, aki bizonyos elkülönültségben él alárendeltjei mellett, ami kizárja a fraternizálás pozitív és negatív formáját egyaránt. Mert, Igazgató úr, az ideges hevülékenység is fraternizálás, bár negatív s az alkalmazottal egy szintre helyezkedő kedélyeskedés, a fraternizálásnak ez a pozitív formája, nem-hogy enyhíteni a negatívot, hanem még jobban kiemeli az ellentét erejénél fogva.

Az alkalmazott, Igazgató úr, szereti az erőskezű főnököt, de elvárja, hogy az erőskéz minden mozdulata *emberi* legyen, ne *gépiesen főnöki*, akár sújt, akár jutalmaz. A Főnök, aki alárendeltjét megbecsüli, az a céget, a vállalatot becsüli meg s benne önmagát.

Ön, Igazgató úr, kiváló ember, ez e pillanatban nem is lehet hízelgés tőlem, de ha a firma ügyvitelében itt-ott nehézségek mutatkoznak az alkalmazottak teljesítése körül, az csak a *módszer* rovására írható. A Főnök úgy uralkodhat legjobban alkalmazottain, ha önmagán tud uralkodni, ezért roppant hálásak vagyunk, főleg ha a hibát csakugyan elkövettük, mert, tessék elhinni, az esetek túlnyomó részében szándéktalan volt a hiba.

Az alkalmazott általában szeret dolgozni, sokan hebehurgyán, mások lassan, ismét mások gyorsan, de némi felületességgel dolgoznak — kiki képességei szerint — már most a Főnök dolga meggyőződve lenni az általános jóakaratról s *kit-kit arra használni, amire való*. Van munka, amit gyorsan kell elvégezni, s nem fontos az alaposág, persze, ha ezt a munkát lassú, de pontos emberrel végeztetjük, az eredmény csak rossz lehet.

Az alkalmazott, Igazgató úr, elvárja Főnökétől, hogy *dolgoztatni tudjon*, ami, hirdetem, van olyan nehéz, mint dolgozni, sőt: dolgozni — mesterség, dolgoztatni — művészet. A helyesen dolgoztatás művészetének birtoklása teszi a főnököt valóban Főnökké.

Mindezt, Igazgató úr, azért volt bátorságom elmondani, mert fanatikusa vagyok annak a hitnek, hogy nincs rossz főnök és haszontalan alkalmazott, csak rosszul értelmezett főnökség és nem neki való munkakörre fogott alkalmazott van.

Egyebekben maradtam, Igazgató úr mindig  
kész híve dr. Magánalkalmazott Márton.

*Ő is komoly ember*

Viselkedni lehet lefelé, felfelé, jobbra, balra és oldalt. Felfelé a *munkavállaló* viselkedik a munkaadóval szemben. Az a munkavállaló, akinek kilátása van arra, hogy valamikor munkaadó legyen belőle, tanulja meg idejekorán a felfelé való viselkedés illemszabályait, mert csak az tud helyesen viselkedni lefelé, aki annakidején is udvarias és illemtudó volt felfelé. Az a munkavállaló, akinél a munkavállalás nem felfelé vezető *állomás*, hanem

*állapot*, az nem felfelé viselkedik, hanem oldalt. Esetleg jobbra vagy balra.

A felfelé viselkedő ember igyekezzék elsősorban a következőket miheztartás végett tudomásul venni:

A munkaadó, illetőleg a főnök természetes törekvése: a munkavállalóból *a munka maximumát a bér minimumáért* kihozni. Ez a jogos törekvése gazdasági törvényeken alapszik és nem jelenti azt, hogy a munkavállaló viszonzásképpen a munka minimumáért a bér maximumát igyekezzék főnökéből kisajtolni. Ez az utóbbi törekvés ugyanis természetellenes volna, mert az ember tulajdonképpen szeret dolgozni, viszont fizetni nem. A munka ösztöne igen erős, a fizetése meglepően gyenge. Az ember szívesebben dolgozik, mint fizet és ez a munkaadó előnye a munkavállalóval szemben. Az alkalmazott természetes ösztöneire hallgat, amikor dolgozik, a főnök ezzel szemben csak írott törvényeknek tesz eleget, amikor más munkájáért pénzt ad.

Ha ezt átlátjuk, akkor nemcsak főnökünk, hanem önmagunk helyzetét is megkönnyítjük. Egyenrangú feleknek fogjuk érezni magunkat, akik nyílt fegyverekkel rajonganak egymásért.

A fizetést ne tekintsük csak bérnek, vagy csak jutalomnak, hanem úgy, mint a munka eredményének reánceső hányadát.

Ne igyekezzünk túlságosan szeretni felettesünket, mert az alantas buzgó szerelme többnyire kínos. A főnök amúgyis sejti, hogy egyesek csak öngazolás céljából szeretik. »Csak azért tűröm, hogy így bánják velem, mert szeretem« — rendszerint ez a felfelé irányuló szerelem alapmotívuma. A főnök a legmimózább mimóza, de nem



igaz, hogy aki főnökét szereti, rossz ember nem lehet.

De ha őszintén is szeretjük és becsüljük felettesünket, ne tüntessünk érzelmeinkkel. Ne lepjük meg kínos ajándékokkal, díszpárnákkal, saját fényképünkkel. Ne gratuláljunk neki percenként és ne küldjünk neki alázatos képeslapokat nyári szabadságunkról. Sokkal jobb és humánusabb, ha igyekszünk vele elfelejtetni, hogy éppen a mi főnökünk.

Ha vicceket mond, ne vessünk bátran, de nem túlságosan hangosan. De vigyázzunk: a főnök humora olyan, mint az ibolya, csak sötétben árulja el illata. Vannak felettesek, akik éppen azokat az alkalmazottakat becsülik sokra, akik nem nevetnek a vicceiken.

Ne ellenőrizzük a felettes magánéletét. Ne érdeklődjünk minden alkalommal a családjá iránt, ne dicsérjük kelletlenül gyakrabban a nyakkendőjét.

Ne alázzuk meg őt alázatunkkal.

Ne ellenőrizzük növekvő testsúlyát.

Ne tartsuk számon vasárnapi kirándulásait.

Ne legyünk csupa fül, amikor eszik.

Ne mondjuk neki állandóan, hogy tíz évvel fiatalabbnak látszik.

Ne dicsérjük előtte szakadatlanul a régi világot. És ne kínozzuk keresztkérdésekkel, ha modern elveket vall.

Ne használjuk postásnak, vagyis ne küldjünk vele folyton kézcsókokat.

Ne szólítsuk őt harmadik személyben.

Ne küzdjünk életünkkel és vérünkkel azért, hogy vele tegezõ viszonyba kerüljünk. Ha ez mégis megtörtént, tegezzük halkan és gyengéden.

Ha szivarral kínál meg, gyújtsunk rá rögtön és ne tegyük el vasárnapra.

Beszéljünk vele kerek mondatokban, de minden különös hangszínezés nélkül, viszont ha dadogni kezd, dadogjunk mi is.

Ne legyünk »meghatóan« figyelmesek iránta.

Ne akarjunk vele egy tálból cseresznyét enni, ha az orvos eltiltotta a gyümölcssevéstől.

Bánjunk vele úgy, ahogy komoly emberrel szokás.





## AZ AJÁNDÉKOZÁS MŰVÉSZETE

Kétféle ajándék van: amelyet adunk és amelyet kapunk. Nagyon ritka az olyan ajándék, amelyet egyszerre lehet adni és kapni.

Az ajándékozás szokása ma hanyatlóban van, mert körülményes és szentimentális. Alig van olyan érzelem, amit ma ne lehetne készpénzben is kifejezni. Pedig a pénz lehet minden, fizetés, jutalom, borraavaló, kártérítés, csak ajándék nem. A készpénzérték csak egy része az ajándék összértékének. Ha valamit adunk, akkor elsősorban az ajándék kiválasztásával tüntetünk és nem az árával. Ha X ajándékot kapott Y-től, akkor ez a következőket jelenti:

1. Y, az ajándékozó, valamilyen érzelmet táplál X iránt.

2. Y évekig, hónapokig, hetekig, napokig vagy percekig tanulmányozta X testi és lelki életét abból a célból, hogy megállapítsa, hogy

a) mire van szüksége X-nek;

b) milyen ajándékkal lehetne neki örömet szerezni, illetőleg milyenek az »örömfeltételei« X-nek.

3. Miután sikerült megállapítania, hogy mi kell X-nek, évekig, hónapokig, hetekig, napokig, percekig tanulmányozta az ipari és kereskedelmi életet abból a célból, hogy megtalálja az üzletet, ahol a kiválasztott ajándéktárgy kapható.

3. Elment a boltba, választott és alkudott.
4. Pénzt adott az ajándékért.
5. Megfelelő csomagolásról gondoskodott.
6. Eljuttatta az ajándékot X-hez.

Ebből látjuk, hogy az ajándék ára 1:7 arányban viszonylik az ajándék összértékéhez. Vagyis a hétszázpengős készpénzajándék érzelmileg csak száz pengőt ér és fordítva: a százpengős érzelem hétszázat jelent készpénzben.

Tehát pénzt csak akkor adjunk, ha jutalmazni, fizetni vagy kártalanítani akarunk és nem ajándékozni.

Fizetést ajándékkal pótolni éppen olyan udvariatlanság, mint ajándék helyett pénzzel fizetni.

Ajándékot illik megköszönni, de fizetést soha! A legnagyobbfokú udvariatlanság valakit a köszönettel arra figyelmeztetni, hogy nem hittük róla, hogy teljesíteni fogja a kötelességét. Ajándékért köszönetet mondunk, fizetésről pedig nyugtát adunk

A »köszönettel felvettem« felesleges és kishitű udvariasság.

Jótevény ajándék nincsen. Ha valakinek nagyon nagy szüksége van a pénzre, akkor adjunk neki, de ezt ne nevezzük ajándéknak, inkább kártalanításnak. Azért, hogy nekem van és neki nincsen.

Használt tárgyakat, ruhákat, kalapokat, cipőket, ceruzákat és hajlékötóket nem »ajándékozunk«, hanem »átengedünk«.

Az ajándékozás olyan, mint a tegezés, — csak egyenrangúak között nincsen mellékíze.

Az a tan, amely szerint nem illik »praktikus« dolgokat ajándékozni, elavult. Mindig azt adjuk, amire az illetőnek szüksége van és aminek feltétlenül örül.

Annak, akinek ízlését nem ismerjük, nem ajándékozunk nyakkendőt, kalapot, zsebkendőt, ruhát vagy más divatcikket.

Használt könyvet adni nem sértés, sőt megtiszteltetés, ha azt jelenti, hogy olyasmit ajándékozok, amit magam is kipróbáltam és jónak találtam. Használt, de fel nem vágott könyvet viszont nem illik adni.

Fényképünket csak annak ajándékozzuk, aki kéri.

Az ajándék abszolút hasznavehetetlensége nem szempont. Egyáltalán nem vagyunk udvariasak, ha olyasmit adunk, aminek a megajándékozott nem örül ugyan, de amit nem is használhat semmire. Inkább lepjünk meg valakit egy pár harisnyával, mint, mondjuk, valamilyen márványból faragott »levélnehezékekkel«, ha tudjuk, hogy az illetőnek sem íróasztala, sem irodája, sem lakása nincsen.

Nagyon fontos a csomagolás, de vigyázzunk: sose legyen fontosabb, mint az ajándék maga.

Már nem kötünk át semmit halványkék szalaggal.

Aranyzsinórral is csak akkor, ha nem személyesen adjuk át.

Sokkal szebb valakit egy pár nadrágtartóval úgy meglepni, hogy egyszerűen kihúzzuk a kabátunk zsebéből, mint arany dobozban, virágkoszorúval átnyújtani — a hózentrágert.

Az is szebb, ha nem névjegyet, hanem kézzel írt levelet mellékelünk az ajándékhoz.

Minél értékesebb az ajándék, annál egyszerűbb legyen a csomagolása.

Jobb befőttes üvegben leveli békát vagy ékszert küldeni, mint hatalmas bársonyokban saját rosszul — vagy akár jól — sikerült fényképünket.

Ne felejtjük el feltűnő gyorsan, ha adtunk valamit, mert alig van sértőbb, mint a fölényes álszerénység.

Ha kaptunk valamit, ne emlékeztessük rá szüntelenül az ajándékozót, mert alig van kínosabb, mint a kötelező, örökös hála.

Szóval, ne feledjük: az ajándékozás nem kötelesség, hanem — művészet, s így nem szabályai vannak, hanem esztétikája.





## KARRIER

Az a világ rendje, hogy több szegény ember legyen, mint gazdag, több munkás, mint munkálató, több közlegény, mint tábornok, több proletár, mint arisztokrata, többen egyenek papírból, mint ezüsből, többen járjanak gyalog, mint autón, többen nyaraljanak putriban, mint a Rivierán.

Bármily hihetetlenül hangzik is, sok millió ember él a földtekén, aki nem parancsol, akit a kutya se irigyel és aki a nyelvtanleckéktől haláláig nem találkozik az *»egy birtokos több birtok«* fogalmával.

Vannak, akikre egy hónapig se emlékeznek. Van, aki bekerül a történelembe.

Azt az utat, amely a szegénységtől a gazdagságig, a munkától a dolgoztatásig, a zsávolyruhától az aranygallérig, a *»szépreményűktől«* a *»kegyelmeséig«*, a papírtól az ezüstig, a fal mellett baktatás-

tól a nyolchengeresben elnyújtózásig, a hazai putritól Cannesig, a névtelen sírtól a szoborig és a halhatatlanságig vezet, — azt az utat nevezik karriernek.

A karrier tehát: *út*. Mindenki szeretné megjárni. Mert mindenki magasabban szeret meghalni, mint ahol született. És a tömegeből mindenki szeretne a kevesek közé kerülni.

Tudom, hogy olvasóim jogosan elvárhatják ennek az útnak a térképét, a karrier titkának receptjét.

E sorok szerény írója nem is dicsekedhetik különösebben azzal, hogy ismeri a karrier titkát. Sokszámú barátai és (sajnos) kevés számú ellenségei tudják, hogy a titoknak ez a birtoklása tisztára *elméleti* jellegű nála. Kívülről tudja a receptet, de a megcsináltatáshoz nincs... izé ... szóval: tehetsége.



Vannak csökönyös elkeseredettek, akik váltig erősítgetik, hogy a karrierhez *csupán szerencse* kell, semmi más. Persze Fortunára könnyű ráfogni egy élet minden pechjét, vagy egyhangú szürkeségét! Már pedig se a valódi-, se az ál-fatalistáknak nincs igazuk. A karrierhez tehetség is kell! Ne tessék össze téveszteni: *nem munkatehetség*. Ó nem. Nem élünk romantikus korban. Nem szükséges a fanatikus hit, sem a jószándék, s em az, hogy valaki tehetséges legyen, mint mérnök, tisztviselő, orvos, kereskedő, író vagy táncos.

A karrierhez különleges *karriertehetség* kell. Némiképen hasonló ez a stratégiai tehetséghez.



Aki igazán sokra akarja vinni, az legyen jó stratégia.

Tisztában kell lennie a társadalmi hadállásokkal. Mindenütt. Egy kisebb társaságon belül épúgy, mint annál a vállalatnál, amelynek alkalmazottja és ahol előre akar jutni. Sportnyelven szólva: helyezkedni kell. És aztán felismerni a lélektani pillanatot, a pillanatnyi helyzetet, az »alkalmat«, kihasználni a helyzeti energiát. Nagyobb méretekben az ilyen alkalmat *konjunktúrának* nevezik. A politikában így is: jó atmoszféra.

Nemcsak tőzsdei konjunktúra van és gazdasági fellendülés. Az igazi karrierfi csődben és összeomlásban is talál konjunktúrát, amint erre fővárosunkban is meggyőző példák vannak. De lehet konjunktúrája például egy személynek is, akivel ajánlatos jóban lenni. Vagy akár egy eszmének, ami persze koronként változó. De lehet konjunktúrája még valami tömegpszichózisnak is. Axel *Munthe* önéletrajzában minden karrierre vágyó orvosnak kész receptet adott.

Az első feltétel tehát: kiszimatolni a léggörs az események és helyzetek pulzusán tartani a kezét. A kétségbeesettek vigasztalására mondom, hogy egyetlen másodperc alatt változnak meg sorsok. És mindenkinek az életében van legalább egy olyan másodperc, amelyet nem szabad kihasználatlanul hagyni. Ezek az élet nagy »gólhelyzetei«. Aki elmulasztotta berúgni sorsának labdáját, sokáig, talán örökké szaladgálhat, amíg megegyeszer olyan gólhelyzethez jut.

Ugyancsak a kétségbeesettek vigasztalására szolgáljon az a tétel is, hogy nincsenek reménytelen helyzetek. Csak fáradt emberek vannak. Mindenki találhat tízezreket, akik boldogok lennének,

ha átvehetnék a sorsát. Ebből akár felállíthatnánk a társadalmi relativitás szép törvényét: ami az egyiknek kibírhatatlan rossz, a másiknak elérhetetlen álmom.

Mi kell még a karrierhez? Jó modor, kevés szív. Jó ruha, erőszakosság, legalábbis fáradhatatlanság. Alkalmazkodóképesség, hízelegni tudás. Elsőrendű fontosságú: pontosan tudni, hogy *kinek* kell hízelegni. Kárba veszett fáradság és az ízlési szerv hiábavaló koptatásával járhat a rossz helyezkedés, egy rossz helyre leadott hízelgés. Erre nagyon kell vigyázni, mert az ilyesmi már sokszor tört derékban ketté szépen ívelő pályákat. Aztán fellépés is kell, sőt az is, amit Pesten »felvágás«-nak neveznek.

Jó külsővel kell rendelkezni. Ez a sarkigazság azonban inkább a hölgyekre vonatkozik, mert csekélyszámú példáktól eltekintve, gyakran látjuk, hogy a jókülsőjű, tetszetős mozgású aranyifjak, makaróni-emberek (hosszúk és belül üresek), mint nyug. zsigolók végzik életüket.

A hölgyek karrierjéhez hozzátartozik annak a közhelynek szemmeltartása is, hogy »ne menj a szíved után, taposd le az érzelmeket, fő az érdek«. (Ha még eddig nem írták meg, ingyen átengedve slágerszerzőknek.)

Kell tudni még: imponálni és ... megalakítani.

(Habár ... ankétokra bízom annak eldöntését, hogy mihez kell több megalkuvás: a karrierhez-e vagy a szürke élethez?)

A karriereknek egyik speciális fajtája: a feltűn és karrier. Szemben a »lépcsős« karrierrel. Lehet ugyanis hirtelen kiugrani a szürkék tömegéből. Például egy ötlettel. Vannak termékeny ötletek

(lásd technika) és terméketlen ötletek (lásd politika),



A kevésbé válogatósak ötlet nélkül is feltűnhetnek. Egy ilyen, nem éppen rokonszenves feltűnési mód, mondjuk: nagy közönség előtt, szerelmi ügyből kifolyólag »tettleg inzultálni«, egy közszereplő férfit és utána párbajozni vele. Ez persze merész és kockázatos vállalkozás, de biztos feltűnést jelent és esetleg a szembenálló pártban még karriert is. Jobb és kevésbé kockázatos: ugyanahhoz a közszereplő férfiúhoz — dörgölözni.

Akik eltökélték magukban, hogy karriert csinálnak, általában nem nagyon válogatják meg az eszközöket, inkább csak az esztétikára, a ktilszínre ügyelnek. Mert a karrier utáni vágy olyan elsődleges ösztön, akárcsak a létfenntartás (a kenyér utáni törtetés), a fajfentartás (másszóval szerelem) és az életösztön (egészség).

A karrier-regény vagy színdarab azért örökké a leghálásabb, mert a legősibb, legtermészetesebb ösztönöket és vágyakat csiklandozza. Napóleonnal nem azért írtak össze annyi szépirodalmat, mert a nagyközönséget hadvezéri tettei vagy nem is különleges szerelmei érdeklik. Napoleon figurájában az a hátborzongatóan szép, hogy korzikai ügyvéd fiából lett Európa ura és császár.

Az ilyen szédületes ívű karrierrek szinte irreálisan, hihetetlenül hatnak. Realitásukat még az sem bizonyítja a primitívebb tömeg előtt, hogy mint minden forradalmi korban, manapság is len-

dülnek majdnem hasonló karrierek. Realitásukat, elfogadhatóságukat csak egy biztosítja: a tudat, hogy ez valóban így volt. A történelem.



Annál közelebb állnak a nagyközönség szívéhez a »mindennapi élet karrierjei«, amelyekben saját kispolgári álmainak megvalósulását látja. Ilyen például a vezérigazgató és gépírókisasszony elnyűtt házassági története.

Pedig ez sem reális. Sokkal egyszerűbb, természetesebb, valószínűbb, mint Napoleon, vagy akár Dubarry és Pompadour karrierje, életszagúbb is, csak éppen nem a valóságos élet. Nem kell különösebb cinizmus annak megállapításához, hogy a rideg életben nem igen szokták feleségül venni igazgatók a félretaposott sarkú gépíró lányt. Szemet vetnek talán rá, ha már ugyan észreveszik, mint nőt, de inkább az történik meg, hogy ha nem hajlandó, úgy létszámon csökkentik, hogy na!

De az életnek ez a valóságos története kinek tetszenék színpadon vagy könyvben? ...

A karrier imponál. Sokkal jobban imponál és egyszersmind sokkal több irigyet is termel, mint a született jólét és hatalom.

Vegyük csak sorjába, milyen karrierek vannak.

Mindenekelőtt van: *politikai* karrier. E téren nemcsak a magukkal ragadó nagy szónokoknak, hanem a középszerűségnek is óriási jövője van. A figyelő szem azt látja, hogy a vezéregyéniségeken kívül, biztos karriert csinálnak a jó modorú, jó családból származó, meglehetősen ártalmatlan politikusok, meg az a típus, amelyik szívesen nyitja nagyra a száját a hordón. A vezetőegyéniségek ugyanis önvédelmi okokból ilyenminőségű barátokkal bástyázzák körül magukat, ilyeneknek adnak hatalmat, ha nem akarják, hogy azt a hatalmat egyszer ellenük használják fel.



A *tudományos*, a *művészeti*, a *társadalmi* és a *gazdasági* karrier-típusoknak meglehetősen nagy érintkezési felületük van a politikával. Ezért van az, hogy — csekély kivétellel — a tudományos, a művészeti, a társadalmi és a gazdasági élet vezetői is felcserélődnek a politikai irányok vagy kormányok változásával. Amiből viszont az következik, hogy nem elég: nagyot alkotni...

Előnyös, sokak által kedvelt és örökké divatos karrier-fajta: a *meggazdagodás*. Legegyszerűbb módja az, hogy mások pénzét kell megszerezni, anélkül, hogy a büntetőtörvénykönyvvel összeütközésbe kerülnénk. Ehhez tehát ajánlatos némi jogi tanulmány is, vagy legalább egy állandó jogtanácsos alkalmazása ...

Ezeket a karrier-típusokat tessék tetszés vagy orvosi előírás szerint kombinálni, permutálni és variálni.

A *foglalkozási-karriert* manapság nem viselik. (Az olyasmit például, hogy a statisztából sztár, a díjnokból szép lassan vezérigazgató lesz.)

A történelem tanulsága szerint mindegyik-féle karrierhez legközelebb *a szerelmi út vezet.*



Vannak aztán kimondottan szerelmi-karrierok és ezek között elsősorban a *házassággal* megpecsételtek. Az álmoskönyv szerint: befolyásos és gazdag após vejének lenni jó. Állástalanból gyárigazgatóvá vedleni szintén jó, képviselői mandátumot átvenni, az is jó.

A *mezaliansz* általában igen kedvelt formája a karriernek. Már-mint azok kedvelik, akikre a mezaliansz vonatkozik. És mégis a másik fél köti...

A karrierhez *eltökélttség* szükséges.

Tizennyolcadik és huszonnegyedik életéve között mindenki elhatározza, hogy karriert csinál. Azután elfárad, megalkuszik.

Vannak idült karrierre vágyakozók, akik nem fáradnak el. Övök a jövő.

Az ilyenek vagy a *felúnéses* vagy a *lépcsős* karrier pillanatait lesik.

A lépcsős társadalmi karrierre előttem áll egy *szép példa*. Sürgönystilusban: barátomat lehúzták a röghöz kötött szálak. Tehát kiment külföldre. Két hét múlva összebarátkozott egy lánnyal. Elment a családjához vacsorára. Volt ott *egy gazdag ember: a díszvendég*. Egész este azzal foglalkozott, lekötötte kedves humorával, idegen akcentusával. A következő héten már ahhoz volt hivatalos. A lányos házhoz többé nem ment. A gazdagnál is volt

*egy díszvendég: politikus.* (Mindenütt van egy díszvendég.) Most ahhoz sodródott és pár nap múlva az hívta meg. A gazdaggal azontúl nem érintkezett. A politikai vacsorán már volt báró, sőt gróf is. Velük foglalkozott. És így tovább. Néhány hónap múlva már *kizárólag lordok társaságában* lehetett látni. Alsóbb néposztály nem érdekelte. Hercegnőt vett feleségül. A pesti kereskedő-papa beleegyezését adta a házassághoz ...

Ez az ember karrierre termett! Mert *karrier-tehetsége* van.

*Kiegészítés:* Fejtegetésemhez hozzátartozik annak megállapítása, hogy a mai kor levegője különösen alkalmas karrier-palánták gyors fejlesztésére. A hendikep-versenyben éppen csak a túlbecsületes, a túlelkiismeretes és a túlérzékeny gyomrú indul előny nélkül.

*Befejezés:* A karrier vége azelőtt száműzetés volt vagy nyomor, vagy szép, irigyelt halál a csúcsponton, esetleg a csatamezőn.

Manapság, a gyors és indokolatlan karrierek korában, egy kevésbé romantikus vég a leggyakoribb: *a dízsírhely.*

Még életében kapja meg a karrierfi.

Finomabban úgy is nevezik: kitüntetés, cím, rang.





## UCCA ÉS TELEFON

Az ucca *közterület*. Nem az enyém, nem a tiéd, nem az övé (még akkor sem, ha egyenruhát hord,) hanem *mindenkié*. Az ucca a legjellegzetesebb köztulajdon, tehát használata rengeteg kötelezettséggel és aránylag kevés joggal jár.

Általában a következőkre illik felhasználni az uccát:

1. közlekedésre,
2. testi és lelki mozgásra, levegőszívásra.

Az ucca minden egyéb célra való felhasználása a jónevelés törvényeibe ütközik. Kivételnek tekintendők az uccai árusok, akik üzletkötés céljából tartózkodnak a közterületen. Ha tehát uccai árusok vagyunk, igyekezzünk legális keretek között dolgozni. Ha lehetséges, szerezzünk hatósági engedélyt, ha erre mód nincsen, viselkedjünk tárgyilagosan. Az autón járó üzletember éppen olyan ember, mint mi. Üzletünket minden szemrehányó líra nélkül bonyolítsuk le, ne lelkiekkel, hanem az áru minőségével és olcsóságával hassunk. Rendőri intézkedés esetén ne lázítsuk az uccát.

Ha lehetséges, rendezzük el életünket úgy, hogy ne kelljen koldulnunk az uccán. De az ada-



kozó is viselkedjék tárgyilagosan a koldussal szemben. Ne faggassa és ne kívánja tőle, hogy megrázó színekben ecsetelje nyomorát. Ne igyekezzünk pálinkaszagot érezni és ne nyomozzuk ki, hogy vajjon van-e a könyöradománygyűjtőnek háza Pesterzsébeten. Mindenki, aki koldul, alamizsnát érdemel.

Adakozzunk minden elvtől függetlenül. Ha ridegek vagyunk, akkor hangos méltatlankodás nélkül tagadjuk meg az alamizsnát. Ha adakozók vagyunk, akkor adakozzunk feltűnés nélkül. Ne csapjunk botrányt, ha tolakodónak találjuk a virágáros modorát. Sose felejtjük el, hogy mir denki úgy keresi a kenyerét, ahogy tudja. Nem illik jó-tékonyságunkat ötven százalékkal felemelni, ha hölgytársaságban vagyunk. A koldusnak szánt pénzt ne erszényben tartsuk, hanem külön kabátzsebben. Ha nincsen aprónk, nyugodtan váltásra szólíthatjuk fel a kéregetőt.

Uccán a modern ember csak akkor ismerkedik, ha ez elkerülhetetlenül szükséges. Vagyis ne sértsük meg az uccán közlekedő emberek személyes szabadságát. Ha két ember találkozik és úgy érzi, hogy feltétlenül meg kell ismerkednie egymással, akkor tegye ezt minden feltűnés nélkül és rendkívül tárgyilagosan. Ha a megismerkedés után is őszintén és tárgyilagosan viselkedünk, senki sem fog téves következtetéseket levonni az ismerkedés gyorsaságából.

Zaklatni, illetőleg aszfaltbetyárkodni határozott udvariatlanság, sőt egyenes megsértése embertársaink személyes szabadságának. Határozott viselkedéssel kell elkerülnünk minden kínos félreértést.

Mivel az ucca, mint jól tudjuk, nem a mi kizárólagos tulajdonunk, beszéljünk halkán és

mellőzzük a széles gesztusokat. Ha nekimegyünk valakinek, nem latolgatjuk magunkban, hogy kinek kell *bocsánatot* kérnie, hanem azonnal — lehetőleg az illető város nyelvén — fejezzük ki sajnálkozásunkat. Franciául csak Párizsban kérünk bocsánatot, de ezzel a szóval: *pardon*, még ott se, mert ott azt mondjuk: *excusez* (olaszul: *scusi*). *Engedelmet* viszont akkor kérünk (franciául: *permettez*, olaszul: *permesso*), ha például előzni akarunk valakit, vagy tömegben utat nyitunk magunknak.

Akár nők vagyunk, akár férfiak, ha ismerőst látunk, azonnal köszönünk. Az előreköszönésről szóló valamennyi tan elavult. Kínos látvány az olyan ember, aki valósággal inkasszálja a köszönést és időnként tüntető *szervusz-okkál* vagy *kezetcsókolom művész* -vel dobálózik. A köszönés *hangtalan* folyamat, mosollyal illatosított kalapemelés vagy főbólintás. Bizonyos körülmények között lehet felemelt kézzel is köszönni, de integetéssel csak fürdőhelyen.

Gyermekeket nem vezetünk pórázon és nem vágunk kétségbeesett arcot, ha örülnek az életnek.

Uccán nem táplálkozunk, mert ez egészségtelen.

Dohányozni szabad; nőknek is, ha olyan városban vagy városrészben járnak, ahol ez nem kelt feltűnést.

Általában kerülünk minden feltűnést az uccán. Csendesek vagyunk és szorosán alkalmazkodunk a hatóságok közlekedési rendjéhez.

Ugyancsak a félreértésekkel és a szabályok megtartásának gyakorlatilag oly fontos kérdésével függ össze a legtöbbször előforduló hiba, a helytelen telefonálás is. Bizonyos szempontok figyelembe-

vételével elkerülhetjük a legtöbb ebből származó kellemetlenséget.

1. Feltétlenül alkalmazkodjunk a posta szabályaihoz. Mindig a hívó fél mondja be először a nevét, még akkor is, ha csak a Mancikát keressük. Anonim telefonálásnál is feltétlenül mindig a hívó fél mondja be először az álnevét.

A telefont csak akkor használjuk társalgásra, ha

a) saját készülékünkön és nem nyilvános állomásról beszélgetünk;

b) ha a másik félnek is van kedve és ideje társalgásra;

c) ha tudjuk, hogy senki más nem keres bennünket sürgősen telefonon, vagyis ha nem vagyunk orvosok, ügyvédek vagy nagyprotektíójú emberek.

3. Idegen számot csak olyan esetben hívhatunk fel, amelyben az uccán is bárki idegent meg lehetne szólítani.

4. Senkinek sem mondunk olyasmit telefonon, amit személyesen nem volna bátorságunk vele közölni.

5. Estély re, uzsonnára, vadászatra és egyebekre ma már mindenkit telefonon is meg lehet hívni, ha nincsen a felek között ezer pengőnél nagyobb havi jövedelmi különbség. Viszont havi 5000 pengőn felül kereső egyének kizárólag írásban hívhatják meg egymást. Ugyanez vonatkozik a gratulációkra is.

6. Ha valamelyik ismerősünknek kikapcsolták a telefonját, nem illik oka iránt érdeklődni.

7. Ha csúnya a hangunk, lehetőleg ritkán telefonáljunk.

8. Ilyen esetben szerelmi vallomást sem teszünk telefonon. Viszont lágy, dallamos hanggal nem illik visszaélni.

9. Minden telefonon adott felvilágosítást megköszönünk, még akkor is, ha az illető szobalány és azt mondta: — A nagyságos asszony nincsen idehaza. A beszélgetést minden esetben illő üdvözléssel kezdjük meg és fejezzük be.

10. Telefonon gorombáskodni gyávaság.





## BÁRSONYSZÉK ÉS MANDÁTUM

Kiskocsmá, szivarfüstös, díszörséges szavazóhelyiség, elegáns főispáni dolgozószoba, ahol Őméltósága kezét az élet ütőerén tartja, pártszervezeti központ temérdek skatulyázott elvhűséggel, piros-fehér-zöld papírszalagokkal feldíszített bankethelyiség, — sok-sok emeleepoharamat és még több márkoragyermekségemben stb. — tündérpalota a Duna partján, szürke minisztériumok, kevés miniszteri és kevés államtitkári dolgozószobával, sokkal kevesebbel, mint amennyi nagyérdemű férfiú hordozza közöttünk szívébe zárva a miniszter- és államtitkárjelöltséget: fontos állomásai egy magyar politikai karriernek.

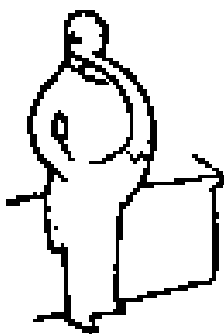
Mikor a képviselőjelölt minimum tízezer forinttal és tíz szál váltóúrlappal kirohan polgári békéjének erős várából s elindul a politikai élet Bakonyerdejébe, még maga se tudja, hol áll meg, hol száll le a jelöltvonalról, csak annyit tud biztosan, de ezt azután egészen biztosan tudja, hogy bárhová vesse sorsa, neki abban a kerületben talaja lesz. Mert a jelöltnek talaja akkor is van, ha semmije sincs.



Ha azután nemcsak talaja, hanem jó neve, jó torka, jó borissza, asszonyhódító természete is van, józan fővel nem lehet a fejére olvasni, hogy boldog ifjúkorában lovat lopott s e jó tulajdonságai mellett barátja a hatalomnak, nem hiába fogadja keblére a megjelenésével kitüntetett kerület korteseit, nem hiába tűri, hogy ölelgessék, hajnalbanyuló iszogatók közben borbanázott bajuszszórtével megsepregezzék, cuppanós férficsókkal illessék nemes hazafiúi homlokát. Egy lépés távolság sincs a jelölt és a nép között. Elveik egyeznek, hitük dolgában szerződést kötnek egymással és mások ellen, — ezt úgy hívják, hogy a felekezeti béke munkálása — vagyonszociális állapotba lépnek, oly értelemben, hogy a tízezer forint a polgároké, ami pedig a polgároké, ahhoz a jelöltnek csak annyi köze van: ígéretet kell tennie, hogy utolsó csepp véréig védelmezi és ha lehet, gyarapítja.

Azután megszületik a győzelem, átadják a megbízólevelet, a képviselő úr elindul felfelé és ha szerencséje van, egyszer a miniszterelnöki fogadóteremben állhat majd a választói elé, akiknek a képében a főispán, a takarékpénztári vezérigazgató, az állampénztári főtanácsos, a mezőgazdasági szeszértékesítő főnöke, néhány papi ember, két-három gazdag fiskális és egy nyugalmazott állatorvos feketélik nagy gonddal ívelt félkaréjban a süppedős piros szőnyegen, a deputáció szónoka kettőt húz jobbra, kettőt balra az alkotmányos szolgálatban elmaradhatatlan zsaketten s megkezdí tiszteletteljes szónoklatát:

— Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr! Kegyelmes Urunk! Minekutána ...



A miniszterelnök úr  
hét-nyolc lépésre áll  
szónoktól, komoly,  
érdeklődő tekintettel  
csüng a szónok ajkán,  
talán érdeklí, amiről  
beszélnek, valószínűbb,  
hogyan nem érdeklí, nem  
is törődik vele, de mindenesetre  
jólnevelten, komolyan  
hallgat, tudja, hogy a  
választási csókok emlé-

két elmossa az idő, de ebből a deputációból legenda lesz a kerületben.

A választási egymáskeblérebroulás és a hódolat hét-nyolc lépése közé pontosan befér egy jóra való magyar politikai karrier.

Úgy kezdődik, hogy a politikusnak minden cselekedetét, szavát, mozdulatát, mosolygását és neheztelését alá kell rendelnie egyének és tömegek szeszélyeinek.

Úgy folytatódik, hogy mindenki az  $\delta$  szeszélyeihez igazodik.

Úgy fejeződik be, hogy apró történészpalánták felnőnek az iskolapadból, sötét kis szobákban poros régi könyvek, porladozó okiratok között tollhegyre veszik idők, korok hatalmi fordulatait, gazdasági, pénzügyi mozgalmainak mérlegét, szociális hatóerejét a milliós tömegek életére és kéréllhetetlenül ítéletet mondanak. Akkor is ítéletet mondanak, ha minden szavuk bálványt dönt, márványszobrokat rombol. Ebből az olvasó bölcsessége levonhatja a következtetést, hogy a tudomány hatalma mindenkefelettvaló — de azért, ha teheti kedves olvasónk, inkább miniszterelnök-

nek menjen, mint tudósnak. Megéri azt a sok apró kellemetlenséget, amit a pálya kezdetén nyelni kell a sikerekért.

A képviselőjelölt elindulásának keserves heteiben megtagadja hitét, életelveit és meggyőződését — ha van neki. Ha nincs? Annál több meggyőződéssel tud vallani mindent és mindennek az ellenkezőjét.



A keresztény ember először vétkezik, azután vezekel, s ha nincs szerencséje, végül a pokolba jut. A politikusnál ez fordítva van. Először a választási pokolba kerül, azután esztendőig kijár, elintéz, adóelengedést, délutáni gyorsvonatért, egyetemi felvételért, bekötő útért és olcsó tenyészbikáért instanciázik, vezek-

lésképpen. Mikor végre kivezekelt magának valamit, révbe jut és felsóhajt:

— No, most kezdek vétkezni...

A harmadik vétkezésnél észreveszi, hogy korán megöregedett.

A választási pokol kapujában hivatali hatalmasságok állnak és vagy beeresztik, vagy nem eresztik be a tüzlángba a jelöltet. Ezernyi udvarias apróságnak, szóra sem érdemes, mégis fontos kis figyelmességnek kellett megelőznie a próbálkozást, hogy a jelölt barátságos fogadtatásra számíthasson a pokol kapuinál: barátságos mosolyra, beinvitáló kézmozdulatra és egy bátorítóan csengő *szervusz*-ra. Ha bejutott, odabent kezdődik a tánc, a pénz, az erőszak, vagy az intelligencia nagy vizsgája.



A képviselőjelölt megtagadja hitét?! — kérdezi az olvasó, aki emlékszik, hogy főntebb ilyesmit mondtunk. Hát sokszor meg bizony! Katolikusnak protestáns kerületben, protestánsnak katolikus többségű vidéken nehéz a helyzete. Ha a maga eszére, a maga egyéni erejére van utalva, ezerszer meg kell gondolnia minden szót, amit hitről, üdvösségről, túlvilágról, papi emberekről, egyházi vezetőkről kiejt a száján. »Katolikus vagyok, de elismerem, hogy Róma túlhatalma igen sok gondolkozó, bölcs embert megfontolásra kényszeríthet és az sem utolsó szempont, hogy a protestáns egyházaknak sikerül kirekeszteni az idegen befolyást a belső, magyar életükből« — kell mondania az egyik házban, a másokban viszont nem szabad sajnálni néhány elítélő szót a kálvinista erőszakosságról. A felekezeti béke nagy dolog, dicsérete rendszerint célhoz vezet, de először jól ki kell puhatolni: nem valami véres és győzelmes egyházi ütközetből tért-e haza vendéglátó gazdánk, hogy meghallgathassa véleményünket a legújabb katolikus-protestáns összeütközésről? Mert ha igen, akkor ragadjunk mi is fringiát . . . Pár pohár bor mellett nagyon jól megérthetjük egymást.

Antiszemitizmus? Antiszemitizmus választáskor csak zárt ajtók mögött van. A jelöltnek nemcsak a keresztény egyházak vezetőinél kell tisztelegnie, hanem a rabbinál is. Föltétlenül nyilatkoznia kell a numerus claususról és a németországi eseményekről.

Sokirányú és egymással ellentétben álló megnyilatkozások után mi marad a jelölt meggyőződéséből?

Megmarad minden, kedves olvasó, mert okos jelölt választás előtt otthonhagyja vagy megóvóba küldi a meggyőződéseit.



A választási igazságnak igen tekintélyes része borban és szépaszonyok mosolyában van eltemetve.

Egy előkelő publicista borvidéki kerületben vállalt képviselőjelöltséget. Súlyos aggodalmakkal indult a választási harcba, mert borissza természetéről nem igen lehetett nála beszélni. Már pedig borvidéken ivás nélkül nincs választás. (Másutt sincs, de borvidéken a jelöltnek is inni kell, más kerületben viszont a polgárok hágnak a nyakára minden itlnak.)

Két fiatal kortessel indult agitációs körútra. Házról házra mentek. Minden házban le kell ülni, minden házban kitettek az asztalra egy üveg bort.

— Ne vesse meg a nagyságos úr...

A nagyságos úr megragadta a poharat.

— Isten éltesse a kedves háziakat!

Ekkor az egyik kortes kedves mosollyal előrehajolt, kivette a poharat a jelölt kezéből, hirtelen leöntötte a bort.

— Isten éltesse!

Derék, jótorkú fiatalember volt, naponta hatvan-nyolcvan pohár bor meg se kottyant neki. A győzelem után két hétig betegen feküdt, mert a választás napján szesztilalom volt, szódavizet ivott a borjúpörköltöz.

Két fiatal kortesről beszélünk. Az egyik ivott a jelölt helyett. A másik — de erről hét

pecsét alatt beszélünk! – udvarolt az asszonyoknak



Sok választást döntöttek már el az asszonyok, még sokat fognak eldönteni. Jobbra vagy balra.

Jóvágású fiatal politikusról beszélik, hogy az egyik választáson megnyert egy kerületet az asszonyok szívéen keresztül.

A következő választáson elvesztette a kerületet a férfiak haragján keresztül.

Nagy vizsgálja a jelöltnek: meg tudja-e ítélni, hol van csak betámasztva a hálószoza ablaka és hol őrzik lakat alatt a szépasszonyt.

Ha öregecske a jelölt, az asszonyok kénytelenek politikai meggyőződésből szavazni. Többéves tapasztalat azt mutatja, hogy ebből még sohasem származott jó.

Tehát a jelölt lehetőleg fiatal legyen. Van még mandátum erős hitben, szilárd politikai meggyőződésben és tántoríthatatlan elvhűségben is, de — beszéljünk egészen őszinte szóval — az ilyen mandátumnak már olyan nagy a ritkaságértéke, hogy nem is a dunaparti fényes palotába, hanem a Nemzeti Múzeumba kellene benyújtani. Egyre ritkább a jelölt, aki nevével nemcsak politikai széljárást, hanem bizonyos határozott programot is jelent. S a lobogó lelkesedésnek vagy az elszántságnak felemelő példáival is találkozhatunk, de az esetek többségében — erős

többségében! — olcsó vásári trükkök döntik el a képviselőjelöltek sorsát.

A jelöltnek — még annak is, aki nevet és szigorúan körülhatárolt programot visz kerületébe — fel kell készülnie a vásári trükkök alkalmazására és határozottan fel kell ismernie a fehér hollót, akivel elvekről, programokról, politikusokról és politikai helyzetekről őszintén kell és lehet beszélnie. Ha a felismerésben nem tévedett, — ez a mandátumszerzés magasiskolájának a fokmérője — azzal a meggyőződéssel teheti zsebébe a megbízólevelet, hogy talált néhány embert, akik valóban őt választották meg képviselőjüknek.

Annak persze könnyű a sora, akinek a hatalom a barátja.

Régen történt, de érdemes itt is elmondani:

A kormánypárti jelölt nagyon népszerűtlen volt a kerületében. Jelentették neki a barátai, hogy baj lesz a mandátummal. Nevetett.

— Ha akarom, a sapkámot küldöm el nekik, azt is megválasztják ... — mondta.

A sapkáját nem választották meg, de őt igen.

Az »erős« kormánypárti jelöltnek csak arra kell ügyelnie, hogy Fortuna szekerén okosan üljön s akkor nem éri baleset.

Steindl Imre álmodta remekbe a dunaparti palotát, amelyben a magyar országgyűlés tanácskozik. 1883-tól 1902-ig tartott az építkezés, 32 millió koronát költött az ország, hogy magáénak vallhassa Európa egyik legpompásabb, legnagyobb épületét.

Az Országháza a Duna partján áll, 268 méteres frontban kacérkodik a kék folyam vizével, építői sem kővel, sem márvánnyal nem takarékoskodtak, több mint száz terme van, díszítését legnagyobb

művészeink végezték. Óriási kupolája alatt áll az a csarnok, amelyben az országgyűléseket megnyitja az államfő, ahol a képviselőház és a felsőház együttes üléseket tart. A kupolacsarnoktól északra fekszik a felsőház tanácskozási terme a hozzá tartozó folyosókkal, termekkel, dél felé a képviselőház tanácskozik.

A két Ház tanácskozótermeit négy oldalról folyosók veszik körül. E folyosókon zajlik le politikai életünknek az a része, amely alapján véve csak kísérő muzsikája a bent elhangzó szónoklatoknak, kijelentéseknek, mégis olyan kísérő muzsika, amit minden államférfi kénytelen számításba venni.

Haragosvörös szőnyegek futnak végig a folyosókon, sok-sok aranyos csillár hinti a fényt a márványfalakra, az aranycirádákra, a falakat díszítő szobrocskákra s az embertömegre, mely a folyosókon zsong, nyüzsög, tanakodik, beszélget, anekdotázik, kormányt támogat, vagy azon töri a fejét: hogyan lehetne innen besétálni az ülésterembe és jogerősen beletelepedni bizonyos miniszteri bársonyszékekbe.

A képviselőház és a kupolacsarnok között helyezték el a miniszterelnöki és miniszteri dolgozószobákat. A szárnyas üvegajtón keresztül lép a jobboldali folyosóra a kormányelnök. Két-három lépést tehet egyedül, azután képviselők lépnek mellé. Öregek, akik előtte ültek a bársonyszékben és jóindulattal nézik azokat, akik még nem buktak meg. Az öregek joga: hívás, intés, megszólítás nélkül miniszterelnökhöz, miniszterhez lépni, egyszerű baráti szervusszal köszönteni a hatalom birtokosait, jelentéktelen semmiségekről beszélni velük, hagyni, hogy érdeklődők, akik elé a miniszterelnöktől három méterre láthatatlan

falat emelt a köteles tisztelet, azt higgyék: nehéz problémákról döntenek a vezérpolitikusok.

A kormány elnöke nyilatkozott az időről, a terméskilátásokról, a nyaralásról és érdeklődött a kegyelmes asszony nyaralási tervei iránt, azután körütekint, megcsillogtatja azt az aranytekintetet, amit az I. fizetési osztály birtokosai egymásnak kézről-kézre, szemről-szemre adnak. Leereszkedő s mégse bántó ez a tekintet, őszinte öröm van benne, hogy íme, a kormánypárt derék gárdája friss egészségben itt van. Jóindulat, biztatás a közeledésre. »Most már mi öregek elintéztük a komoly dolgokat, jöjjetek közelebb, fiúk, beszéljessünk« — int a miniszterelnöki szemsugár és a tisztelet által épített válaszfal megmozdul, körré alakul, a kormány feje áll a kör közepén, a képviselők közelednek, igyekeznek halk szóval kellemes dolgokat mondani. Történeteket tudnak a kerületből, a vármegyéből, az ismert éjszakai mulatóhelyről és az ellenzéki manőverekre is sort kerítenek.

Egy ismert nevet mond valaki és valami nagyon rosszmájú folytatás van az orrára írva.

A kormány elnöke felhúzza szemöldökét, ebben a mozdulatban sokkal több a rosszalás, mint a kíváncsiság és szellemes képviselők hamar átterelik a beszédet valami könnyebb területre.



Lomha járású vidéki földbirtokosok, rosszmájú újságírók és újságírókból lett honatyák, gazdag ügyvédek és pénzemberek mozognak a folyosón, gyakran hallani, hogy

két kemény boka összecsattant: volt katonák üdvözlük egymást. Teli vannak feszességgel és ragadosak a szokásaik. Ha három volt katonát elhelyezel a folyosó egyik szögletébe, tíz perc múlva az egész környék mereven, szálegegyenesen politizál vagy anekdotázik s ha a miniszterelnök körül alakult csoportban véletlenül volt katonák vannak többségben, öt percen belül vezérkari megbeszélés jellege van az egész folyosói diskurzusnak.

Szerencse, hogy a kormányelnök kimozdul udvara köréből, beballag az ülésterembe és rövid időre feloldódik a feszesség.

A keresztfolyosón már kényelmes polgárok ácsorognak, kacszáznak egyik pamlagtól a másikig, egyik baráttól a másikig, vagy egyik ellenféltől a másik ellenfélig, üldögélnek és ellenzéki pártállásukhoz szigorúan ragaszkodva, nem törődnek azzal, hogy milyen világ van a túlsó oldalon, kisütött-e a miniszterelnöki nap vagy beborult, esetleg csak egy-két főbolygó — minisztert érts alatta — áraszt világosságot.

Törzsekre bomlik a baloldali tábor. A szabadelvű vezér a fő törzsfőnök, éles nyelvének, szellemességének akkora tekintélye van, hogy ennek segítségével saját udvarába tud csábítani idegen törzsbeli harcosokat is.

A legnagyobb ellenzéki párt vezére ritkán ül le a folyosón. Friss léptekkel jön, bemegy az ülésterembe, goromba szónoklatokat mond, kijön, fogadja a gratulációkat és távozik.

A szociáldemokraták családias körébe igen ritkán tolikodik be idegen.

A kereszténypártiak nagyon titokzatosan tárgyalnak, vigyázni kell, nem szabad megzavarni

őket. Általában vigyázni kell: kit szabad zavarni, kit nem.

Magános tölgyek állanak a baloldalon. Ha jól körülnézünk, három volt miniszterelnököt látunk, fegyelmezetten eszik a számkivetés kenyerét.

Fegyelmezettség, diplomatikusan mosoly, éber figyelem minden iránt, ami itt és az ülésteremben történik, a kor, a múlt, a vagyon és a szellem birtokából adódó előnyök nyugodt, megfontolt élvezete egyrészt, feltétlen elismerése a másik oldalról: ezekre a tényezőkre épülnek tekintélyek és ezeknek a tényezőknél a tiszteletbentartása indíthatja el felfelé a fiatal képviselőt, vagy bukthatja le a megsértésük olyan mélyre, ahonnan mandátumot még hozhat a jövő országgyűlésre is, de marsallbotot már soha.

Az ülésterem rendje fölött szigorú hárszabályok, szigorú elnökök és hagyományok örködnek. A háznagytól mindenki megkapta a helyét a teremben, ehhez a helyhez azonban nagyon kevesen ragaszkodnak. A rend felborítása azonban sohasem terjed annyira, hogy áttörne hagyományban gyökerező törvényeket. Illik tisztelni olyan nagy politikusokat, mint Tisza, Apponyi, Gaal Gaston helyét. Közlegény ritkán merészkedik az első sorba. Gyorsan kialakul valami rangsor, amit tiszteletben tartanak: ki kinek adja át a helyét, ha udvariaskodásra van szükség.

Új képviselőt nem illik zavarni; mikor először emelkedik fel padjából, úgy érzi, hogy tökéletesen elfelejtette a témát, amit bírálni akart, valami baja van a szívével és tudja, hogy hangjával nem bírja megtölteni az óriási csarnokot, a gyorsírók pedig, akik szenttelen arccal ülnek ketrécükben, egy mukkot sem érthetnek a szavából;



szóval amikor az új honatya szűzbeszédét mondja. A nehéz próbatétel után tapssal és gratulációval illik letörölgetni a verejtéket a gyógyult beteg homlokáról.

Szellemes embernek szabad közbeszólni. Az elnök is elnézi.

A dühös emberekkel sincs komolyabb baj, mióta megszüntették a dobálható tintatartókat és a könnyen törhető padokat.

Ami pedig a dolgok politikai részét illeti: mindig annak van igaza, akivel egy párton vagyunk.

Sétáljunk át tíz percre az országgyűlés felsőházába is, nézzük meg: mi történik ott. Közben álljunk meg egy pillanatra, ne zavarjuk a kormányelnököt, aki dolgozószobája előtt barátságosan átkarolja az ellenzéki vezért.

— Szervusz, ellenség, gyere be hozzám egy kicsit, beszéljessünk!

Bemennek és beszélgetnek.

Egy vidéki főispán ácsorog a folyosón, várja, míg a miniszterelnök vagy a belügyminiszter hivatja. Ha nem jönne két képviselő a kerületéből, s közre nem fogná, nagyon árván érezhetné magát a méltóságos úr.

A felsőház egyik folyosója teljesen üres.



A dunaparti folyosó sarkában áll egy kis büfé. Volt miniszterelnök ül az asztalfőn, öreg arisztokraták veszik körül, a múlt század végéről származó vadászhistóriákat mesélnek. Derűsek, nagyokat nevetnek, ha a történetben véletlenül néma vad, hanem a vadász járt pórul, és sört isznak.

Ez az egyetlen derűs sarok.

Polgári főrendek mély meghajlással surrannak el az asztal mellett. Selyemreverendás főpapok az egyenjogúság tudatát kifejező mosollyal biccentenek üdvözlöt a főúri osztály képviselői felé. Az egyház rangja nem lehet vitás és nem lehet vitatkozni az egyházfők tekintélyéről sem.

Az ülésteremben fekete magyar díszben végzi funkcióját az elnök, előtte dísz kard fekszik az asztalon, a csengő mellett. A padsorokban igen ritkán ülnek. Egy-egy miniszter hallgatja a tanácskozást, jelen vannak a főhercegek, néha megjelenik az esztergomi, az egri, a kalocsai érsek és valami fontos kulturális vagy családvédelmi kérdésben hallatja szavát. A püspökök ritkán beszélnek. Katonák, polgári egyháznagyok, vezető pénzemberek, grófok, bárók, vármegyei képviselők, egyetemi professzorok és egyszerű munkásemberek jelenléte mutatja a felsőház érdekképviseleti jellegű összetételét. Egymás mellett ülnek a méltóságos főrendek és mégis oly messzire egymástól! Alig hallani baráti szót. Feszesség, zárkózottság s emellett egymás föltétlen tisztelete uralkodik ebben a Házban. Itt sokkal könnyebb dolga van az új jövevénynek, mint odaát, a képviselőházban. Ott már az első napon ki kell tárnia magát ismeretlenek előtt, akik rátörnek és máris tudni akarják: mi van a fejében, a zsebében és a szándékaiban. Itt bőven van idő megszokni a levegőt, a szomszédokat, az elnöki csengőt, a tekintélyek tiszteletét és bizonyos, hogyha egyszer az új méltóságos főrend rászánta magát a megnyilatkozásra, senki sem fogja lehurrogni.

A politikusjelölt válogathat: ide, vagy oda akar-e bejutni.

Vagy talán inkább a hivatalt, a minisztériumot választja?



Szürke nagy házak ezek a minisztériumok, hideg, barátságtalan a folyosókon megszorult levegő, a miniszterek és államtitkárok szőnyeges, parkettás szobái mögött rideg hivatali szobák sorakoznak. Nincs bennük szőnyeg, egy-két fotográ-

fíán kívül nincs díszük, vasrács van az ablakon, télen füstöl a kályha — mégis nagy hatalom a minisztérium és ha egyszer valakit a miniszteri figyelem kiemelt a sötét udvari szobákból, nem cserél többé semmiféle parlamenti közkatónával.

A képviselő úr megjelenik a miniszter előszobájában s üdvözli a titkár urat, jól vigyázzon: milyen hangsúllyal kapja vissza a szervusz kérék-alássan-t. Ha a hangsúllyal baj van, esetleg új kerület után kell néznie ...





## VAN GYEREKSZOBÁJA?

Megbízhatatlan ember, szószátyár, nyegle alak, kibírhatatlan fráter, kellemetlen pasas — ezek a súlyos megállapítások még aránylag elviselhetők. De jaj, kétszeresen jaj annak, akire egyszer a Társaság kimondja: ... »hiába, látszik, hogy nem volt gyerekoszobája . . . !« Ha ezt a szöveget a Társaság énekelné, nem is lehetne más a melódia, mint valami szomorú temetési éneké. Ebben a halálos ítéletben az a felfogás érvényesül, hogy vannak a társas érintkezésnek bizonyos finom megnyilvánulásai, megérzései, amely között teljes biztonsággal csak az ismerheti ki magát, akit már gyermekkorában ehhez szoktattak, erre neveltek. Ezt a szabályt tömérdek kivétel erősíti meg: kitűnő szelfmédmenek, akik a »legjobb« társaságban sem botlanak. És viszont igen sok előkelő gyermekszoba neveltjei, vagy helyesebben elneveltjei éppen nem dicsekedhetnek ezzel a tulajdonsággal. Róluk mondja a *pesti argó*, hogy »jó cselédszobájuk volt«, amivel arra is utal, hogy gazdag emberek gyermekeit gyakran egyedül és kizárólag a személyzet neveleli.

Vannak gyerekszobák, amelyek faláról csak éppen a szem számára hiányzik ez a tábla: »ITT MINDEN TILOS!« — a valóságban azonban ez a szellem uralkodik ott. Szegény gyerekek! Más apák büszkén hivatkoznak arra, hogy sohasem verik gyermekeiket — de a kicsinyek mégis olyan lelki haptákban állnak apjuk előtt, mint az indiai kaucsukültetvények kulija a rabszolgakorbácsot suhogtató munkafelügyelő előtt. Ismét mások elborzadnak azon a lázadáson, hogy a fiúk és lányok az évezredes papa vagy mama helyett egyszerűen keresztnevükön szólítják szüleiket. Pedig ez a »fegyelmeztelenség« sokkal kisebb hiba, mintha a gyerekszobában kaszárnyai fegyelem uralkodik. Baj van ott, ahol a szülői tekintélyt csak egy konvencionális megszólítás képviseli. Engedjék tehát szabadon a gyereket, de szoktassák rendre, fegyelemre, kötelességérzetre a maga jelentéktelen kis életében. A szerénység túlzásbahajtásával ne vágják el útját annak, hogy a felnőttben később *önérzet* fejlődhessék ki. Felesleges, hogy a gyerek mindenbe beleszóljon, de azért ne legyen elv, hogy »akkor beszélj, ha kérdeznék« ... Az arany középutat kell az egész vonalon megtalálni, de nincsenek aranyszabályok, hiszen a gyerekek nem számok, hanem emberek. (Igenis, *emberek!*) Ezt a középszert könnyen megtalálja az, akinek — volt gyerekszobája.

A szülői tekintélyt a legszigorúbb hangú *Hátra arc, indulj*« se tudja megmenteni akkor, amikor a gyerek — sokszor valóban vérfagyasztó — *kíváncsiságát* a szülő nem tudja kielégíteni. A gyerek kíváncsibb, mint a legszigorúbb tanár, a legfülesebb detektív és a legbuzgóbb riporter együttvéve — a szülő pedig csak a legritkább eset-

ben *polihisztor*, mindenről tájékozott tudós (hogy finoman fejezzük ki magunkat). A »tekintély« megóvása tiltja azt a választ, hogy »nem tudom«, marad tehát két út: hazudni vagy a gyerekre ripakodni. Veszélyes mind a kettő a szülőre nézve. A gyerek csodálatos memóriájával később rájön, hogy becsapták, még hozzá éppen szülei, akik annyira megbélyegzik a hazugságot — és ugyan csak csodálatos intelligenciájával szintén kisüti, hogy szülei kissé tájékozatlanok a tudományok terén! Ekkor azután már csak valóban az őrmesteri energia tarthatja fenn a szülői tekintélyt. (De meddig?) Mi segít tehát? Tessék figyelemmel kísérni a gyermek gondolatvilágának fejlődését, irányát és felkészülni a várható kérdésekre! És ne tessék mosolyogni a szülőn, aki elolvassa a meséskönyvet, amelyet gyermeke kezébe ad, hogy tudjon róla beszélgetni vele.

Sokkal helyénvalóbb dolog ez, mint a *gyereket idegenek előtt produkáltatni!* Természetes, hogy minden gyerek zseniális, amikor elénekli a »Hadnagy uram«-at, vagy elszavalja az egyszeregyet. De kétféle gyerek van. Az egyiknek tetszik a közszereplés, már kicsi korában »számokat« fog tanulni és rögtönzéseket gyakorolni a bácsik és nénik számára. És legszebb férfikorában még mindig csodálkozni fog, hogy a kifogástalanul összeállított mérleg láttára a főnök bácsik egyáltalában nem akarnak tapsolni. De hiába, ő már komédiás marad egész életére. A másik típus — a természetesebb, az őszintébb — már az első perctől kezdve utálja bedresszírozott számait, nézőközönségét és neheztel túlbuzgó rendezőjére is. Már a hathónapos gyereknél kezdik: »Mutasd meg a néninek, hol a szemed? Hát az orrod? A szád?« A gyerek unja és

már a »mutasd meg« szónál gyorsan elhúzza ügyetlen kezecskéjét szeme, orra és szája előtt, — amiből persze rövidesen »nagy szám« lesz és a produkció reklámozására a rendező-menedzser-szülők cirkuszi propaganda-főnököket megszégyenítő módon mindent elkövetnek.

Az áldozatul ejtett szerencsétlen rokonok és ismerősök pedig még jobban unják a dolgot, mint maguk a gyerekek. Hiszen ők nem csak egy csodagyereket ismernek, hanem esetleg ötszázat. Milyen unalmas dolog egy bélyeggyűjteményt végignézni annak, akit nem érdekel a bélyeg. Ugyanilyen nehéz a gyerekhez nem értő felnőtt helyzete a zsenge csodalényekkel szemben. Pedig mennyivel kevesebb ember gyűjt bélyeget, mint gyereket! És nem csodálatos, hogy minden gyerekgyűjteményben csupa világritka Mauritius van ... ?

A gyerekeket tehát hagyják a gyerekszobában és főként *ne ültessék a vendéggel együtt asztalhoz*, mert a gazdasági világválság korában igazán elviselhetetlen látvány, ha a kicsike csak újabb játékszerek, meséskönyvek és aldunai utazások, vagy haragos pofonok kilátásbahelyezése árán hajlandó megenni a rántottcsirkét. Kíméljék meg ettől a vendéget, akinek nem volt gyerekszobája s akit még csak nem is kergettek gyerekkorában az asztal körül, ha nem akart — zsíroskenyeret enni.

A szülő, aki térdenállva könyörög kétéves kislányának, hogy próbálja fel az új cipőcskét, milyen címen tagadja meg tizenöt évvel később bakfislányától a mókus-bundát? Az iskolás gyermeknek dolgozatot hamisít az apa és pár évvel később erősen felháborodik, hogy fia az intőcédulára, vagy esetleg egy váltóra ráhamisítja apja nevét. Hogy lehet az, hogy a szülő, aki a kisgyerek zsenialitását

ban olyan könnyen ismeri fel a tőle örökölt tehetségeket, — a serdülő ifjú botlásaiban nem hajlandó észrevenni saját példáját, vagy nevelési hibáját? És a végzetes ellentétek! A gyerek, akitől megtagadnak mindent, ami nem feltétlenül szükséges, — felnőtt korában kétkézzel szórja haszontalanságokra pénzét. A legtöbb nemdohányzó felnőttnek — gyerekkorában elfelejtették megtiltani a cigarettázást. A szülő, aki a »pikkelő tanár« című közkeletű lemez meghallgatása után »mártír« gyermekének ad igazat, bizonyosan nem tud már visszamlékezni saját iskoláséveire, de később majd azt sem érti meg, hogy szorgalmas, lelkiismeretes, kötelességtudó fiát miért »üldözik« hivatali főnökei? Mindezek a kérdések már ott lapulnak a gyerekszoba bútorai között. S ha még csak az illedelmes kézcsókról, a csámcsogás-mentes evésről, vagy a lecke megtanulásáról van is szó, valójában már egy jövő élet világszemlélete van kialakulóban. De azért a kettőt mégsem kell összekeverni. *A gyerekszoba legyen a gyerek birodalma.* Államrendszere: a demokratikus köztársaság, két generáció egymást megértő kormányzása. Végrehajtó hatalma: az okos szeretet. Határa: a józan ész és a jóízlés.







## UTAZNI, NÉZNI, LÁTNI

»Utazás közben azt szedi fel az ember, amit tud: minden nap hoz valami újat és sietünk, hogy gondolkozzunk és ítélkezzünk is felette!  
(Goethe Romában.)

A weimari bölcse, aki mindig a lényegre tapint, az »*Italienische Reise*«-ben világosan rámutat a különbségre, mi az: utazás közben *nézni* és utazás közben *látni*?

»Kétféle szemlélet van, amely mindent áthat. *Nézni és felismerni*. De hogy jutunk el a felismerésig! A szem sok évi határozott gyakorlata van szükség; és előbb tanulni kell, hogy kérdezni tudjunk.«

A tömegéletet élő ember általában úgy szokott utazni is, ahogy él, táplálkozik, szórakozik, munkáját végzi: gépiesen, a dolgokra való ráeszmélés nélkül. Még a csiszolt ember, a kiművelt lélek se tud kikapcsolódni utaztatás, világlátás, bolyongás közben a kis praktikumok áramvonalából. Hotelszámlák, étlapok, menetrendek, anizsok, valuta-beszerzések, társas programok, öltözködési és vásárlási gondok, beosztások és egyéb hasznos haszontalanságok kötik le órákon át a

figyelmét. Az a kis fogékonyság, ami még megmarad benne a reá várakozó újságok, élmények, lelki szenzációk iránt, végre amikor hozzájut, hogy semmi egyebet ne csináljon, *csak nézzen és lásson*, már felületessé és nyugtalanná tompul. Mi maradt benne? Egy kis hibrid érdeklődés, amit pórázon tart az időbeosztás. A legtöbb utazó ember: zsebórájához láncolt rab. Gyerünk, siessünk, konzumáljuk a látnivalókat minél gyorsabban, múlik az idő, lejár a szabadság. A refrén mindig egy: — Sajnos, oda már nem mehetünk el, kiszorult a programból. — Van egy széplelkű ismerősöm, már háromszor járt Rómában, de a sixtusi kápolnába még nem jutott el. Tavaly egy kedves házaspárral beszéltem, két hetet töltöttek Párizsban, — az asszonyka pehelynyi kis sóhajjal jegyezte meg: — Képzeld, mindennap készülődünk a Louvre-ba, hogy megnézzük a milói Vénuszt, de valami mindig közbejött. Hát nem bosszantó?! Hanem — tudja — láttam egy ruharevűt a Trocadéro-ban, az valami csoda!

Az asszonyka egyetemet végzett, még hozzá bölcsészetet, a férje orvos.

És itt, akarva, nem akarva, eszembe kell hogy jusson a másik Vénusz. A medici. A hűvös firenzei palotában. És a másik német bölcs, nem a weimari, a düsseldorfi. Heine is utazott és írt Itáliáról, ő is elmondja, mi a különbség a kettő közt: *nézni és látni*. Csakhogy ő persze a maga szellemes-gunyoros módján adja elő:

»A medici Vénusz előtt magas karosszékben terpeszkedett barátom Gumpelino, egészen elmerülve művészeti megfigyeléseibe, amelyeket időnkint súgva adott tovább társának. Egyikük se vett észre és így elleshettem a beszélgetésüket:

— Hirsch, nézd csak meg jól a lábakat!

— Mit csináljak a lábakkal?

— Azért mondom, hogy művelődj. Nézd meg jól a lábakat. Istenem, istenem! micsoda lábak!

— Úgy látom, hogy nagyon piszkosak.

— A karjai újak, a feje is valószínűleg később készült, sőt némelyek szerint aránytalanul kicsi. De Istenem! Ezek a lábak ... Ott függ a Tizian Vénusza, nézd, azon első pillanatra láthatod, hogy a festészet nem ad annyit, mint a szobrászat. Hanem a hús! ahhoz értett Tizian. Istenem, istenem! micsoda hús! — Gondold el, Tiziano Vecelli 1477-ben született Velencében és ...

— És én ezt mind a fejemben tartsam! Hová leszek? Öreg napjaimra könyv nélkül biflázzam a Vénusz lábait, hogy szükség esetén mint művelt ember prostituálhassak?

— Nem *prostituálhassak*. Hirsch! *Prosperálhassak!*

Istenem, istenem, — gondolom most én — hány ilyen beszélgetést hallgathattak már végig ezek az isteni testű védtelen nők, akiknek egyetlen oltalmuk az, hogy márványból vannak és egyetlen szerencsájük, hogy a legtöbb ember úgysem *látja*, csak *nézi* őket...

Észrevenni a feltáruuló szépet, a megnyilatkozó csodát, hallgatag dolgokban és tárgyokban az örökkévalóság dallamát, kiéin' egy tájat, egy szép estét, egy mély hangulatot, hogy majd hosszú évek múlva drága emlékké fényesedjék benned, kedves útitársam ebben az átutazásra berendezett életben: ahhoz nem kell se külön tehetség, se látnoki divináció, se semmiféle ihlet és megszállottság. Csak át kell engedned magadat fenntartás nélkül. Úgy, mint a szerelemnek, mikor csókká teljesedik.

Hogy — az apostollal szólván — lélekben elragadtassál. Különbön hiába utaztál át gyönyörű éveken és csodálatos tájakon. Egy napon észreveszed, hogy megöregedtél, szegényen és nincstelenül. Még akkor is, ha az Angol Bank elnöke vagy az összes abesszin természeti kincsek főbérője vagy. Éppen úgy, mint ahogy lehet jól élni és lehet szépen élni (s a kettő mennyire nem egy!), lehet jól utazni és lehet szépen utazni.

Jól élni, jól utazni: a zsebed kérdése. Szépen élni, szépen utazni: a szíved és eszed dolga. A gondok poggyászát mindenesetre otthon kell hagyni. Aki elutazik, felejtse el, hogy otthon kicsodamicsoda. Amint kigördül vele a vonat, *más ember, új ember*. Kinyílik a szeme, kitágul a tüdeje, idegeire ráül a figyelő éberség. Felfedezi maga körül a legegyszerűbb jelenségeket és a legköznapibb valóságok tünetényekké nőnek.

Magamon figyeltem meg, — pedig csak pár órára távolodtam el Pesttől — hogy nőttek *miráculummá* olyan semmiségek, amelyeket kölyök-korom óta mint a legtermészetesebb adottságokat vettem tudomásul. A mozdony döccent, meg-lódult, elmaradt az aszfalt, a cégtáblák, a fuvarosok és rikkancsok lármája. Friss levegő csapott be a kupé ablakán, kipillantottam egy nagy lélekzettel. És lassan *látni* kezdtem azt, amit éveken át csak *néztem*, vagy *meg se néztem*. Le jegyzem pontosan; úgy, ahogy sürgönyszavakkal beírtam akkor a noteszembe:

»Töltés, Füzesek, akácok, jegenyék. Reggeli nap, általános sugárzás. Mint egy mise. A nap pontifikál, a fák susogják rá az áment. — Barna törmelék: a föld. Igen, a föld, ahová a magot vetik. Hogy elrejtőzött előlem bent Pesten, az aszfalt alá! — Csikó a füvesen. Egy kotló. Sárgapettyes láncot húz maga után,

tíz-húsz kicsibét. De rég nem láttam kicsibét. — Mennyi napraforgó. Millió tányért tart a nap alá, hogy a zuhogó aranyesőt fel fogja. — Bakterház; katonásan áll, ha karja volna, tisztelegne. Mállik a vakolata. Mellette kert, sikitó-tarka virágokkal. A ház majd nyugalomba vonul, összedül. A virág sose, az ő anyaga idő-állóbb! A virág örök. — Egy paraszt. Napsütött, kaszára támaszkodó. Ez a mozdulat is örök. Száz év múlva ugyanitt: másik paraszt, napsütött, kaszára támaszkodó. — Dohány, répa, kender. Furcsa, minden növény másféle. Miért? Ezen még gondolkoznom kell. — Sorompó. Túl, egy szekér áll. A lovak csapkodják a legyet. Nem lehet átmenni, sorompó leeresztve. Fecske, átcikázik. Pillangó, átkarikázik. Talán egy futrinka is most szalad át. Rájuk nem vonatkozik a sorompó. Sem a határkö. Nekem útlevélem van. — Béke, munka, nyugalom, napsütés. Vájjon ez az élet értelme? Jegenye, napraforgó, fecske, pillangó, futrinka megérti, első perctől kezdve. Én negyvenhétéves vagyok s még mindig nem értem. Ezen is még gondolkoznom kell.«

Pár lap ceruzafírka. Ahogy a legegyszerűbb dolgok elsorakoztak előttem. Ugyanezt mindenki megcsinálhatja magának, ha kinéz a robogó vonat ablakán. Nagyon érdekes játék, szórakoztató és tanulságos. Ha pénzbe kerülne, szabadalmaztatnám, ezzel a címmel: »Nézni és látni. Kis úti Kolumbus. Fedezd fel önmagadat /«

Másik notesz. Ez már Velencéből való. Tele kusza sorokkal, rímtöredékekkel. Kíváncsian lapozok belé, mit *láttam* Velencéből? Mert — emlékszem — nagyon telenéztem vele a szememet. Ilyes-miket találok:

*Rialtó.*

Láttam köveket, gályát, ércvirágot, — koponyát, dómot, zászlók angyalát, — s egy pötty fiúcskát, aki a Rialtón — tőkhéjből csinált egy kis gondolat.

*Goldoni.*

Kecses, mosolygó bronzalakja, — kis háromszögletű kalapja, — s a könnyű karcsú gálabot, — úgy integet felém amott, — mintha sétálni hívogatna...

*Sóhajok Hidja.*

Szürkén, tömören, esőfoltosan — ível a vén falak közt boltosan, — oly teátrális, mint a levlapon, — por és pókháló, doh és dudva — tapad a rozsdás börtönablakon.

De egyszer átment rajta valaki, — aki nem jött már onnan soha ki — és utoljára látta az eget, — amely kékebben ragyogott rá, — mint a lány szeme, akit szeretett I

*A tenger ünnepe.*

Tűzijáték a Redentórén, — csupa szikrázás, csupa égbolt, — csupa fénycsóva, csupa csillag, — Élet, Velence, ó be szép volt.

*Vizi temető.*

Címer, latin vers, epitáfium, — úrnak: urna, polgárnak: áfium. — A nép az ott van lent a névtelen — sírban: fölötte ring a Végtelen.

*Pesti sóhaj a Piazzán.*

Nincs stráfszekér, — nincs teherautó, — nincs villamos sín, — nem rogy össze — az uccán a ló ...

És még sok-sok efféle. Céltalan magánlírák, néha csak egy érzés vagy egy gondolat megrebbe-nései, amiket végigérezni és végiggondolni többé már nem lesz időm. A legtöbb csak annyi, mint mikor leszáll az ember elé egy nyári lepke vagy szitakötő, párszor nyitja és csukja álom-kék szárnyát, aztán elvibrál a napfényes semmibe. Mégis úgy simogatom most őket, évek múlva, úgy tartom-dugdosom a fiókban, mintha ékkövek volnának, amelyeket a cári koronagyémántok közül tördeltem ki titokban. Mert ezeket *láttam* és az életem egy-egy föleszmélt percecskéje tapad hozzájuk. És aki nem formálja szövegbe, rímbe, le se írja magának az ilyen kis hangulat-apróságokat, csak a

szívében, idegeiben hozza el, az is éppen olyan nábobnak érezheti magát velük, mint én a magaméival. Nagyon komoly aktívák a lélek vagyoni státusában. Én legalább őszintén sajnálkoztam azon a kedves útitársamon, aki mély megrendüléssel állt velem Szent Péter dómja előtt és csak hosszú percek múlva szólalt meg, századokba eltűnődött hangon:

— Vájjon hol tudnék száz pengőt beváltani, négylírás árfolyamon?

A *világ közepén* állt és minden figyelmét egy százpengős valutaprobléma foglalta le. A tér közepén, ahol valaha Michelangelo léptei hangzottak el az időben s a nagy Gyula pápa éles tekintete villant a torzarcú titán otthagytott köveire ...

Avignon jut eszembe, a városka, amelynek barnult kövei szintén mesélhetnének egyetmást a pápaság fényeiről és árnyairól, Avignon, ahol Weber világotutazó angoljának fejről lekapta a szél a kalapot. Albion pedáns fia ennyit jegyzett be útinaplójába: »Avignon szeles vidéken fekszik.« A derék globetrotter ezt *látta meg* a városból, ahol minden kődarab beszél és énekel. Az én valután tanakodó úitársam is ilyen világjáró angol volt, — magyarban.

Bár egy ki5 idő eltelt a kettő közt. Weber angolja még postakocsin közlekedett, az én valutásom viszont levegőben szokott Londonba röpködni. Az utazás kényelme, gyorsasága és alkalmazhatóságai példátlan fejlődésen mentek át, de az utasok nemzetközi társadalma most is a két régi csoportra oszlik: *nézőkre* és *látókra*. A kérdés lényege szempontjából mindegy, hogy középkori kerekas gálya vagy a legmodernebb gyorsjáratú luxushajó visz új horizontok felé ...

Elnéztem a merész hajós szobrát a genovai pályaudvar előtt. Ő, a genovai Columbus, *látó*

lélekkel indult nagy utazására. Ő belül Indiát vagy Ofírt látta és az utazás lélektana szempontjából nem fontos, hogy véletlenül Amerikába botlott bele. Egész lényét kitarva és hívő várakozással adta át magát az ismeretlen messzeségeknek. Ma ott áll, márványba fagyottan, némán és fehéren, két végtelenség között.

A fehér Columbus-szobor a kék öböl felé tekint, — apró vitorlák szállanak a kék öbölben, messze kint.

A kőalak néz messze ki: talán a vén gályára vár, — amelyen két vad hónapig dobálta őt a tengerár.

A gálya nem jön. A szobor egy óriáshajóra néz, — mely csupa villany, csupa gőz és csupa lakk és csupa réz.

S az orra büszkén hirdeti, hogy »Columbus« nevet visel — és négy kéménye van neki és több ezer tonnát visz el.

A fehér Columbus előtt a hajó göggel áthalad: — Amerikából érkezett Genovába, egy hét alatt.«

Igen, drága Signor, az idők megváltoztak, — szárazon és vizén egyaránt — de a tenger, a titpk, a messzeség ugyanaz maradt és a vágyakozás is a soha el nem érhető szépségek után.

— »Megyünk, amíg élünk, — Ó csodálatos Azúrország: — Ó élet, milyen nagy és szép — Minden tájad, melyet el nem érünk!«... sóhajtja el Ady, aki életének legtermőbb, legkincsesebb tizenöt esztendejét pihenő nélkül utazta át, s csak napokra-hetekre állapodott meg valahol. Magyar zseni, úr és költő létére, ugyanaz a bolygó hajós-lélek rejtőzött benne, mint önben, nemes Signor, aki a genovai part kőtalapzatán mered álomlátó szemekkel a kék vizek felé. — »Szállani, szállani, szállani, egyre, — Új, új vizekre, nagy szűzi vizekre, — Repülj hajóm ...!«

Ó, csodálatos Azúrország: élet.



Napos délben érkeztem meg egy szicíliai városba. Aléltan és álmodón sűtkéreztek az uccák. Minden ablakon fehér firhang, zöld zsalugáter. A párkányon piros muskátlik. A sarki standon konfliskocsik hosszú sora. Mélysárga kapuboltok alól mélán pengett ki a verkli. Ibolyaszag lengett, póznákon árulták a nagyszemű csokrokat. Egy csacsikordé dőcögött el a makadámon. Szembe kis cukrászda, kakukkos-órával és merengő krémeseikkel. Átellenben patika. Ahányszor nyílt az üvegajtaja, mindannyiszor megszólalt egy csengő. Szomszéd udvaron öregasszony ült, előtte rokka ...

Olyan volt, mint a mese. Elnyílt a szemem. Néztem a város mozdulatlan életét. Száz éve szunynyad így, nyugodt és változatlan napsütésben. S egyszerre azt éreztem, hogy *otthon vagyok, ezerkilencszáztízben*, a kis vidéki magyar városban. Nem volt háború, nem történt semmi, hazajöttem a békébe, fiatalságba. Pesttől Palermóig minden fáradságot megért az a pár perc!

Körülnézek az íróasztalomon: kis égetett agyagkorsó letört füle hever előttem. Pompejiben szedtem föl, a láva alól kiásott város egyik falomladéka tövéből. Odébb egy bronzkút volt, nevető faunfejjel. Megint ottvagyok a *Via Nero-η*, nézem a törött korsófület és a bronzkutat, amelyből ma is frissen csorog a víz. És látom, ahogy

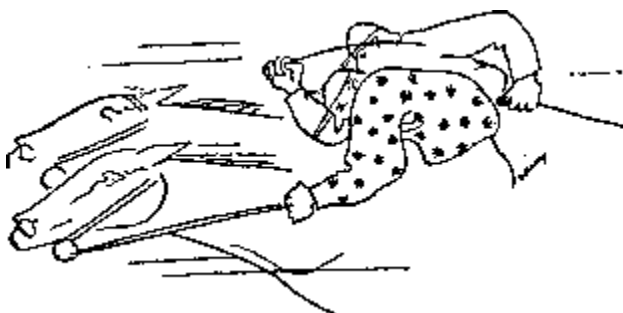
Rátűnődtem a karcsú rableányra, — aki korsóval jött, s a délutánra, — mikor hullani kezdett rá a kő ...

Im kétezer év múlva ottan álltam, — a korsó egy darabját megtaláltam — és verset írtam hozzád, drága nő.

Nem kötelező verset írni. A rímelés külön úti luxus. Elég, kedves útitársam, ha szemed írisze föl fogja a benyomások, képek ibolyántúli sugarait.

Elég, ha elzeng benned az élmény finom dallama.  
Elég, ha a San Miniato magános ciprusa alól le-  
pillantsz a térre, ahol Savonarolát körülfolyták  
a vörös lángok. Még Gobineaut sem kell elolvas-  
nod. *Ha tudsz látni és akarsz látni: látni fogod a  
barátot a máglyán.*





## ILLIK EZ LÓVERSENYEN?

Start! Az óriástribün lövi ki ezt a rövid, kegyetlen szót. Start! Nem emberi hang ez, hanem egy izgatott szörny egytagú vakkantása. Start! Mintha minden száj tudat alatt mondaná, egyszerre, csodálatos, színpadon be nem tanítható pontossággal: Start!

Elugrott a »mezőny«. Mezőny = versenylovak társasága. Az ellenfeleké. Rettenetes messze vannak még. A táv két kilométer. Onnan jönnek. Mintha az Andrassy út elején volna a tribün és a mezőny a Városligetnél ugrana el.

Látcsóvel nézzük a szúnyogokat a startnál a ligetben. Apró, erős színű bogárkák ülnek rajtuk. A bogárkák: zsokék. Borotvált törpék, de nemcsak messziről törpék. Hanem akkor is, ha mellettünk állnak. Ezek mellett lovagolnak úgynevezett istállófiúk is. Olyanok, mint a törpék maszületett gyerekei. Nyolc ilyen vegyes bogár, legtarkább sely-

mekben, ugratta el lovát éppen most a startgéptől, ott messze.

Jönnek.

Néma csönd. A »start!« — ordítás után, mint ágyú elsütése után, néma csönd. *Most* repül a lövedék, *most* jönnek a lovak, *most* dől el a sorsom. Akit az ágyú eltalál, annak nincs többé gondja. De ha az én lovam hátul lesz? ... ne is beszéljünk róla.

Fél percig tart a sokezer ember némasága. Ez az, amire azt mondják, hogy lélekzetvisszafojtva. Nem jó szó. Mert itt senki se fojt vissza semmit. A tömeg egyszerűen nem *tud* lélekzeni. A drukkerre a félpercre halottá teszi. Ehhez képest a rulett kismiska. Hogy miért? Azt hiszem, rájöttem. Azért, mert ott percenként van új játék. Ha vesztettem most, hát majd visszanyerem egy perc múlva!

Itt, a lovak világában, már napok óta készülnek erre az egy percre. Rettenetes, mennyi gondolkodás, mennyi tépelődés, mennyi vitatkozás előzi meg ezt az egy percet. Aztán kinn a pályán! Újabb drukkok. Indul-e a ló? Melyik zsoké üli? Milyen startszáma lesz? Mit hallani az állapotáról? Sokat fog-e fizetni, vagy »semmit«, feltéve, hogy nyer? De nyer-e? Borzasztó! Rossz rágondolni is. De legyünk férfiak (ezt a versenyen még a hölgyek is mondják), ne féljünk. Igenis nyer. Nyernie kell!

E sok érzés még a hiúság szószáiban is úszik. Hogy *Én* tudom. *Engemet* nem lehet megteveszteni. *Én* látok. *Én* megmondtam. Az a szerencsétlen Klenovics! Ellentmond nekem! Ő jobban tudja! Klenovics: a barát. Este a kávéházban, egy-egy lóversenyprogrammal a kézben, szemüvegeiket felcsapva ülnek: a két barát. Egy Dante nem húzta össze erősebben szemöldökeit a Divina Commedia

megírásánál, mint Klenovics és Krachberger szokta. Ez tegnap volt, amikor éppen ennek a mostani futamnak az esélyeit kellett ki-  
 ókumlálniok. Hogy mire tegyék az öt pengőt. Kérem, ne tessék nevetni, öt pengő nem sok pénz? Mégis nagy fogadás. Mert hét futam van, az ötöt hétszer kell venni. Aztán fogad az ember mást is! Egy pár »befutót«. (Hogy ki lesz első és ki lesz második.) *Itt* lehet aztán nyerni. Két pengőre ötezret. Vagy még többet. De mi nem vagyunk álmodozók. Mi reális emberek vagyunk. A legszolídabbak.



»Legszolídabb« alatt napi ötven-hatvan pengő kockáztatása értendő. Ehhez jönnek még a költségek. Belépti jegy a II-ik helyre. Autóbusz ki. Nyerés esetén taxi be. Vagy fordítva: a tegnapi nyereségből taxin ki. És mai veszteségből autóbuszon be.

Ők — mit tagadjuk — nem vagyonos emberek, ők lóversenytudományukból próbálják fellendíteni magukat. Ők vigyáznak. Ők óvatosak, ők reálisak.

Ők »nem lopták a pénzüket«. (De még *fogják*, mondja a gonosz főpincér a hátuk mögött.)

Csak az idegeik rosszak. Hát nem is lehet más-kép. Mikor ennyi drukkon kell átmenniök. Ezek a pillanatok! Ezekbe kell bele öszülni. Most is egy ilyen pillanat van.

Elugrott a mezőny, az a sok, távcsővel is alig kivehető szúnyoglás, rajtuk a tarka színes gombocskákkal, hogy mozog, hogy dolgozik! Össze vannak ragadva egy csomóba. Úgy tűnik föl, hogy az egész együtt fog bejönni, mint egy darab tarkabarka mézeskalács. Egy összevissza színű vásárfia

szív. Ebben a szívben van Klenovics és Krachberger lova is. A reménységük. A saját szívük.

Lehet ezt bírni?

Különösen most, amikor már nőni kezd a folt, mikor *közeledik* a »társaság«... mikor már »itt vannak«, alig egy fél kilométernyire. Lehet ezt az izgalmat túlélni? Lehet ilyenkor »türtőztetni magát«? (Ez a boldogtalan itt mellettem folyton azt kívánja tőlem, holott ő izgatottabb, mint én. Hozzá nem türtőzteti magát ő sem. Csak izgalmában rajtam lovagol, rajtam vezeti le a drukkját).

Rettenetes másodpercek ezek. Valljuk meg, hogy ilyenkor mindenki egy Klenovics, legjobb esetben Krachberger. Az a *Schiaparellii-től* öltöztetett szép dáma is, ott az első helyen. Sőt — Isten bocsássa meg — az istállótulajdonosok tribünjén ott az a cilinderes úr a monoklival... nézd, hogy remeg a keze. Úgy látszik, nála is most dől el, hogy Klenovics-e vagy Krachberger... fut a saját lova ... nagy fogadásokat is kötött rá. *Ezért nézi* oly élesen a versenyt. De, a keze remegésén kívül, nagyszerűen tartja magát. Fegyelmezett. Hiába. Úriember. Mert éppen erről van szó: félni, de *szépen* félni!

Tanulni Napóleontól, aki szintén félt, de szépen tudott félni. Róla szól az anekdota, hogy egy ütközetnél, még hadnagy korában, mikor csak úgy süvöltöztek a golyók körülöttük, öreg kapitánya odaszólt;

— Úgy-e félsz, öcsém?

— Igenis félek, kapitány úr. De ha *maga* úgy félné, mint én, *akkor már rég nem volna itt*.

Az igazi hős lélektana van ebben. Mert csakis ha félek és úgy megyek neki a bikának, akkor vagyok bátor. Ha nem tudok róla, ha nem veszem

észre, ha nem vagyok vele tisztában: akkor nem nagy dolog.

A lóversenyen mindenki hős. Mindenki tisztában van a veszedelemmel. Csak a hősiesség fokában van a különbség. Van szép hős és van csúnya hős. Utóbbiak óriási többségben.

Akik, mialatt elvesztik a pénzüket, elvesztik a fejüket is. Pedig a jó hős, a szép hős tudja, hogy vesztenie is lehet. Az okos hős már úgy indul neki a veszedelemnek, hogy esetleg ottmarad. Hiszen éppen ez az ő nagy tulajdonsága, ezért hős ő. És ez a boldogtalan Klenovics, csak azért, mert a pénze ottmaradt — még csak nem is ő maradt ott! — ekkora patáliát csinál? Ez nem tud viselkedni a lóversenyen! Ez nem való a gyepre. Legalább is nem: az ilyen gyepre.



Ez nem tudja türtőztetni magát. Most is, hogy a lovak még a tribünnél sincsenek, fogai között máris átkozódik. Máris dühöng, máris mindenféle gyalázkodó szavakat nyög. Szidja a lovát, a zsoké szüleit..., Közben néha elhallgat... reménykedik újra. De nemcsak ő ilyen, hanem az egész tribün. Eddig mindenki néma volt. Teljes csend uralkodott, mint az iskolában, mikor a tanár belép. De most fordítva van. Minden lépéssel, mellyel a lovak közelednek, nő a lárma. Mind a három helyről, az elegáns elsőről, a polgári másodikról és a népies harmadikról csatazaj hallatszik most. Egyelőre csak, mintha messziről jönne. Mintha a lovakkal együtt

jönne. Ám ezek most már rettenetes sebességgel közelednek. Már itt is vannak előttünk. Hát a zaj is fülsiketítő most már. Mindenki torkaszakadtából ordít. Ordítják a zsoké nevét. Hogy tegyen meg mindent fogadásaink érdekében. Verje a lovat, ahogy csak tudja!

Veri is. Igen ám, de a többi is ugyanezt teszi. Itt vannak az orrunk előtt, hallani az ostort, amint lecsap a szegény nemes telivérre. És látni a zsoké arcát, a nagy sebességben, amint erőlködik vagy legalább is úgy tesz. Mert Krachberger szerint, ha elveszett a verseny, a zsoké mindig csalt. Hogy miért csalt? Isten tudja. De ő mindig megmagyarázza. Oly pontosan magyarázza, hogy már nincs is semmi értelme.

Most is ilyen eset van. Miután mindenki rekedtre bömbölte magát, egy »autszeider« futott be. Egy »szélső« ló. Egy »kevésbé fogadott« ló. Egy 16, mellyel senki sem számolt. Melyre gondolni sem lehetett. Pláne Sráczy-val, egy tizenkétéves babával a hátán. A babának még csak ostora se volt.

A ló bevitte Sráczyt. Dermedt csönd. Senki sem akarja elhinni a csodát...

— Pedig már fel is húzták a számát, 6-os. Ahelyett, hogy az ilyen trénert húznák fel, aki ilyen versenyt nyer. A múltkor a 16 a csempion-zsoké alatt 58½ kilóval sehol se volt, most ezzel a kölyökkel 59-el másfél hossal biztosan nyer, agyon kellene ütni az egész társaságot, nem is jövök ide többet!

És így tovább. Átgyalázza a szünetet. Aztán megy: tenni. Mert hamar kibékül. Dűhe csak addig tart, míg az új verseny induló lovainak számát kiteszik. Jól kigorombáskodta magát. Bizony, ő nem tesz lakatot a szájára.



Különben se tud magán uralkodni. De ki tud? Nemcsak ő nem, hanem mások sem. Tessék körülnézni az I. helyen. A nagyurak helyén. Ott is a pénzvágy fúriává teszi az embert. Még az asszonyt is. Pedig egy asszonynak sokkal több »veleszületett« ízlése, modora van. Mégis hányszor látunk dámát, aki megfélekedzik magáról, pláne a finisben. De legyünk igazságosak: meg lehet ezt érteni.



Most is két gyönyörű hölgygel van szerencséje e sorok írójának állhatni. Verseny után vagyunk éppen. Ilyenkor a száj már hallgat, elnémul a düh. De a szemek még fáradtak. Fekete gyűrűk húzódnak meg alattuk. A drukk gyűrűi. De már múlik a sötétség. Kelőben a reménység napja... egy új futamhoz teszik ki a lovak számát. Kezdődik a megbeszélés. A tanakodás. A Hamlet. A »melyiket szeressem«.

Régen volt ilyen nehéz verseny. (Ezt minden verseny előtt lehet mondani.) Ezúttal azonban van benne valami. Egy újabb szakértő csatlakozik hozzánk. Neki is komor, gondterhes az arca. Nem illik ez arc remek ruhájához. Mert remek a ruhája, zsakett, cylinder, stráfos nadrág, pedig nincs is derby. De ő korrekt, ő Angliában is járt versenyekre. Angol külső, de buda-



pesti drukk az ar-  
con. Úgy látszik, az  
előbb ő is vesztett.  
De tagadja. Nyuga-  
lommal leplezi. Be-  
széljünk magyarul:  
hazudik. Hazudni  
nem szabad, de  
mégis szép ez az  
igyekezet, hogy nyu-  
galmat színleljen.  
Hogy méltósággal  
viselje gyászát. Ke-  
vés ember tudja ezt.

A legtöbben jajgat-  
va, kiabálva kísérik utolsó útjára a veszteséget.  
Pedig ez nem is pótolhatatlan.

Hiszen itt van a legközelebbi futam! Hiszen  
mindig van: legközelebbi futam! Ahol minden  
visszajön! És még rá!

Most is ilyesmin tanakodunk. A két elegáns  
dáma és az epsomi úr. És én. Már-már kezd vilá-  
gosodni az agyunk ... már jön az eszme — mikor,  
hirtelen, karomon erős csípést érzek. Valaki meg-  
csípett. Odafordulok.

Egy idegen. Nem emlékszem, hogy láttam  
volna valaha. Azonban a tűzre, mely szemében  
égett, örökké vissza fogok gondolni. Irtózatossá volt  
e szem, amint kereste az enyémet...

Önmagáért beszélt e nézés. Tulajdonosa, úgy-  
látszik, ezt nem tudta, mert megszólalt, a höl-  
gyeket sem kímélve:

— Tessék idenézni!

Egy tikettet mutat. Rajta két szám. Valami  
»befutó«.

— Tessék idenézni. Van még olyan peches ember, mint én, a világon? 2-es! 7-es! Ezt tettem és visszafelé: 7-es—2-es. Mi jött be? Bejön 7-es—1-es. De nekem megvolt az 1-es és 2-es is. És a 2-es és 1-es. Az előbbiben tettem 17-es—3-ast és 3-as~14-est, azonkívül játszottam a 17-es—5-öst és az 5—17-est is, bejön 16-os—2-es. Most gondoltam, hogyha megteszem a 14-es—13-ast és vissza a 13-as—14-est...

Mindehhez kirángatja a megfelelő tikettet és apró karcsípésekkel kísérve, közel tartja őket szememhez. Holott távollátó vagyok.

Egy örült! Egy örült idegen. Kalapja nincs. Robespierre-gallér övezi izgalomtól dagadt nyakát. Az orvos szeretetével nézek rá. Mivel versenyre nem illik kényszerzubbonyal járni, nem hoztam magammal. Pedig helyesebb, korrektebb öltözet volna a szerencsétlen idegen számára, mint e Robespierre-gallér.

Sajnálom az ilyen embert. Inkább drukkolok neki, szegénynek. Cilinderes barátunk azonban rémülettel nézi. A rémület nem az ismeretlennek szól. Hanem önmagának. Ha őt, báró Sznobinszkyt, meglátnák egy ilyen alakkal!

Pedig ilyen alakokkal teli van a lóverseny. A legfinomabb közönség között ott futkosnak. Persze, hogy hiba. Persze, hogy szégyen. Itt látni e toprongyos embereket — sőt tip-toprongyosakat — a legszebb imprimé ligetben. Elsőhelyes jeggyel szakadt kabátjukon a legbájosabb divathölgyek mellett.

Lármázva, handabandázva járnak-kelnek a gyepen De ugyanezt teszi, csak éppen diszkrétebben, sok »úriember« is. Szidják a tipadót. De legfőképpen a »lebeszélő«-t. A lóversenyen sok tip

van. De a legelterjedtebb tip: a lebeszélés. Pedig a lebeszélőnek legkeserűbb a kenyere. Meg is érdemli. Ha nincs annyi esze, hogy tudja:

1. Ha sikerült valami rosszról lebeszélnie az ismerőst és az nyer: eszébe se jut, hogy ezt a nyerst Lebeszélőnek köszönheti.

2. Ellenben: ha valami jóról nyilatkozott előzőleg úgy, hogy: »nem hiszem...« és ez a jó bejött: Isten legyen neki irgalmas.

A legkevesebb, amit róla mondanak:

— Ha csak itt *látom* a turfon, már tudom, hogy végem van.

Úgy beszélnek róla, mint valami bérgyilkosról. Egy leprásról. Elfelejtik, hogy az életben magasállású úriember. És hogy csak naivitas, csak apró emberi gyenge, hogy jótanáccsal akar szolgálni, szegény.



Tanuljunk a szerencsétlen Lebeszélő esetéből. Ne kövessük ot peches útján. Ne szóljunk bele a mások fogadásába. Mert jó eset nincs. Hála nincs. De annál több gyalázás van. Kivédhetetlen gyalázás. Hátmögötti!

A hátmögötti fáj a legjobban. Mert pontosan tudjuk.

— Teljesen szenvedélytelen legyek? Csak azért, mert az illeten ezt szereti? Együgyűség!

E kifakadás egy rendkívül egyéni, azonfelül rendkívül temperamentumos barátom szájából jött.

— Játsszam a lordot? Akinek minden shocking? Minden közönséges? Titkoljam gyászomat, ha vesztetek? Ne lássék a szememben az öröm csillogása, mikor százasok sütik szívem tájékát a kabátom alatt? Ne legyen *ember*?

Nehezemre esett erre felelni. Éreztem, hogy barátomnak igaza van. Hogy nem könnyű feladat: összeegyeztetni a nagy nyilvánosságot az egyéni, a külön étellel. A világot jelentő gypet a magánszenvedéllyel. A szigorúan előírt szerepet a zabolátlan dühvel vagy a sikoltozó örömmel.

Erre való azonban a *stilus*. Az ízlés. A jó modor. Erre *kell* gondolni! Ha emberek közé akarunk menni. Meg kell zabolázni a szenvedélyt, hiába. Hiszen még erre a kétéves csikóra is, itt a korlát mögött, ráültetnek valakit, hogy kötőfékkal fékezze féktelenségét.

Miért ne örülhetnénk egy sikernek? Miért ne búsulhatnánk a balszerencse csapásain? A »hogyan« és a »miként« dönti el a kérdést. Veszteség esetén ne csípjünk bele idegenek karjába. És ha meg is tudjuk érteni, hogy valakinek egy hatalmas kvótától »az öröm elveszi az eszét« és »idegenek borulnak egymás nyakába«: jól nézzük meg, melyik idegennek borulunk a nyakába. Semmiesetre sem annak az elkeseredett Robespierre-gallérosnak.

Mert az csíp.





## AMI A CSELÉDKÖNYVBŐL KIMARADT

Minden okom megvan feltételezni, hogy az olvasó alapos ember és így akkor, amikor először vett fel háztartási alkalmazottat, gondosan elolvasta a »Szolgálati könyv« első 19 oldalán található »Kivonat a cseléd és gazda közötti viszonyt szabályozó x8j6-iki XIII. törvénycikkelyből« című rész 118 paragrafusát. Bizonyosan sajnálattal állapította meg már akkor, hogy a jogok és kötelességek felsorolása mellől hiányzanak a »gyakorlati utasítások«, amelyeket hosszú évek tapasztalatai alapján azután így alakított ki önmagában:

119. §. *Mindenkinek olyan cselédje van, amelyt megérdemel.* Nem hiszünk a balszerencsében, amely miatt valaki »nem tud évek óta rendes lányt kapni«. Ahol gyakori a változás a háztartási alkalmazott személyében, ott rendszerint nem a Maris, a Julis és a Boris a hibás, hanem — a »hely« maga.

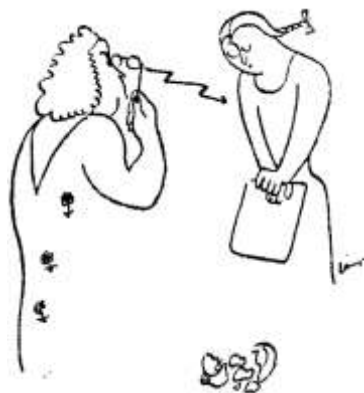
120. §. *Türelem ideális cselédet terem.* Az a szegény lány (vagy fiú) vadidegenbe csöppent, s nem tanulhatja meg két óra alatt az összes házi szokásokat, amelyeket mi magunk is tíz-húsz-

negyven év alatt építettünk ki magunk körül, mondjuk, rendszerré, de mondhatnánk azt is, hogy — hóborttá. Új seprű amúgyis igyekszik jól seperni, majd gyorsan megtanulja, hogy mennyi cukrot tesztek a kávéba, hol tartjátok a cipőhúzó és hányra kell készen lenni a vacsorának, ha a ház asszonya elmegy két órát römizni. (És ne várd azt se, hogy magától jöjjön rá minden kívánságodra. Néma gazdának ...)

121. % *Nézz a tükörbe!* Ne csodálkozz, ha a szobalány kezd gondosabban Öltözködni és divatproblémák iránt érdeklődni, vásárnap rúzszt rak az ajkára, vacsora után cigarettára gyújt (de persze csak a szobájában!!), érdeklődést mutat a kártya iránt, szeret regényt olvasni. Hátha csak mimikri ez!? A jó háztartási alkalmazott a maga gazdáit tartja a legkülönb embereknek és csak természetes, hogy életük apróságaiiban is igyekszik utánozni őket. (A cigaretta, a regény és a rúzs még mindig sokkal kisebb baj, mintha a háztartási alkalmazott lustának, füllentő természetűnek bizonyul.

Ezzel persze nem akarunk még semmit se mondani; kivételek erősítik meg mindig a szabályt.)

122. § *Veled ez nem fordul elő?* Általában, ha a cseléd munkáját (vagy magánéletét) vizsgálod, gondold mindig a magadéra! Leküldted a fűszereshez és amíg visszajött,



másfél óráig — no legyünk őszinték, csak negyven percig — kellett várnod; mi persze sohasem késünk el a hivatalból s ha délelőtt külső megbízatásunk van, versenyfutó-tempóban rohanunk vissza az irodába?! Eltört egy poharat; a mi kezünkől még sohasem esett ki semmi, mint ahogy még soha életünkben nem felejtettünk el semmit és nem akartunk soha semmit... elbliccelni! — Persze mindez távolról sem érinti azt a jogunkat, sőt kötelességünket, hogy alkalmazottunkat hibáira, mulasztásaira figyelmeztessük. Hiszen minket is figyelmeztetnek.

123. §. *Ő is ember.* Még pedig nemcsak lelkületében, érzéseiben, hanem fizikumában is. Teljesen felesleges tehát, hogy úrnő inasa, úr szolgája előtt meztelenül vagy igen hiányos öltözékben mutatkozzék. A rabszolgáknak talán nincs nemük, de a demokratikus társadalomban élő és egyforma jogokkal szerződő háztartási alkalmazottaknak igenis van. Ezt nem szabad elfelejteni.

De elég tudni és nem kell észrevenni!

124. §. *Viszont.* Viszont ne felejtsd el, hogyha élettanilag és jogilag egyenlők vagytok is, szellemi téren képzettségednél fogva jóval fölötte állasz. Felesleges tehát, hogy vicceket mesélj neki, tréfálkozz vele, mert valószínűleg úgysem fogja finom élceidet megérteni. Ezért jobb esetben szellemtelen embernek fog tartani, ha pedig megérti — a rosszabbik eset —, pajtásának.

125. §. *Nicht vor dem ...* Ugyanígy felesleges őt beavatni a család (és rokonság) ügyeibe. Sor se kerülhessen arra, hogy ő mondja el magánélete féltett titkait! Tarts határt tehát abban a kötelességedben, hogy őt ügyes-bajos dolgaiban tanácsoddal segíted.





Minden embernek lelki szüksége, hogy mással gondolatokat cseréljen. A pesti *bérház* kasztrendszere folytán a cselédek egymás között keresnek társaságot, jobb ez így, kár is volna megtiltani. De ne vedd zokon, ha rólad is beszélnek, hiszen kollégáiddal te is megbeszéled főnököd magánügyeit. De éppen ezért csupán a te közlékenységédtől függ, hogy szomszédaid mennyit tudnak

meg anyagi és egyéb viszonyaidról!...

126. §. *Nagyságos* ... A francia »madame«-nak a »nagyságos asszony« felel meg a magyarban. Ha az asszony nagyságos, persze hogy férje is az. Ezen az alapon »bitorolja« a nagyságos címet (levélcímeiken és otthon) sok százezer magyar állampolgár. Kis törvénytelenység, megbocsátható (a háztartási alkalmazott nem is tud róla), sokkal inkább el lehet nézni, mint a »kezécsókolom nagyságos úr« köszönést, az alkalmazott letegezését \* és — *last but not least* — férfi-munkaadó részéről a kézcsók megengedését. Mondják, hogy mindez »szép régi magyar hagyomány.« Lehet, hogy az volt, de a jobbagység intézményét 1848-ban eltörölték.

127. §. *A jó modor*. Háztartási alkalmazottal szemben is kötelez. Kár kiabálni, rendőrségre hivatkozni, kirúgással fenyegetőzni. Kinek van szüksége arra, hogy ellenséget szerezzen magának saját házában? A legsúlyosabb kifogásokat is meg lehet



mondani kultúremberi hangon, valószínűleg többet fog segíteni, mint a kiabálás, ha pedig nincs segítség — halkán is fel lehet mondani. Rögtöni hatálylallyal is, ha van elég pénz a zsebedben. Ne várj sok eredményt az

olyan felmondástól, amelyet magad se veszel komolyan. (Lásd: »A pásztorgyerek és a farkas« c. mesét.)

128. §. *Legyen szíves...* Furcsa, de így van. Ha valakit kérnek valamire, amit neki megparancsolni is lehet, szívesebben végzi el. Ha tehát gyors és jó elintézést akarsz, ne sajnáld személyzetedtől a »legyenszíves«-t.

... Nem tíz, de még száz paragrafust lehetne felírni, ha az olvasók összeülnének erről beszélgetni. De a cselédtéma nem »chic« és különben is minden szabálya benne van a biblia egyetlen mondatában: »Amit nem akarsz, hogy neked cselekedjenek az emberek, te se tegyed azt velük... .





## JÓKEDVŰ UDVARIASSÁG



Van törvény és szabály. Van etika és etiket. A világ legelső írott illemtana meglepően rövid volt. Úgy hívták, hogy: »Tízparancsolat«. Azóta sok minden változott s noha az örökérvényű alapelvek megmaradtak, a kis magból óriási, lombos fa lett, amelynek ágait hol »Büntető Törvény Könyvinek, hol pedig »Első Vásárhelyi Tekézőegylet Alapszabályaidnak nevezik. Az

élet és a világ tele van szabályokkal, törvényekkel, rendeletekkel és szokásokkal. Ezek néha egyeznek, néha pedig ellenkeznek egymással. Az ellentétek elsimítása, a különféle, egymásnak ellentmondó szabályoknak összeegyeztetése körülbelül főfeladata a földön élő embernek. *Nem mindig szabad az, ami illik és nem mindig illik az, ami szabad.* Általános érvényű illemtant, olyat, amely megtiltja a lopást, de egyúttal a kézcsókról is intézkedik, amely kárhoztatja a gyilkosságot, de egyúttal

az etiketszerű bemutatkozás és az udvarias szaktítás szabályait is tanítja, eddig még nem írtak. Nem is fognak.



Az emberiség azonban mégis halad. Új mentalitás van kialakulóban a mai kor polgári elemeiben. Amolyan szélesebb alapokra helyezett illetan. »Lehetőleg ne öljük meg egymást, de ha mégis elkerülhet-

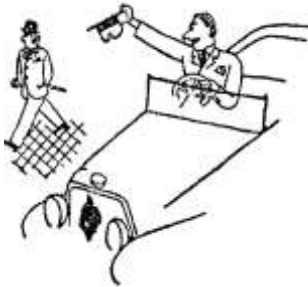
len, akkor legalább tegyük udvariasan, vagyis könnyítsük meg egymás életét és halálát« — ez az alapgondolata a modern polgári etiketnek. Udvariasabb, komolyabb, mélyebb, őszintébb és főleg abban különbözik az elmúlt évtizedek és évszázadok illemszabályaitól, hogy nincsenek merev formái. Az emberek csálódtak a paragrafusokban és paktumokban, ezért valahogy megszűntek szabályokban gondolkodni. Nem szívesen alkalmazkodnak törvényenkívüli paragrafusokhoz, felfogásuk lazább — vagyis jobban simul az adott helyzethez.

A mai kor udvarias polgára számára sok minden nem probléma többé, ami súlyos gondokat és telesírt zsebkendőket okozott nagyszüleinknek. Nem probléma többé a névjegy nagysága, csak az a fontos, hogy olvasható, tiszta legyen és megadja a szükséges felvilágosításokat. Nem gond többé, hogy hova mehet és hova nem mehet egyedül a jólnevelt hölgy, mert ma már mindenütt egyedül jelenhetik meg, ahol szívesen látnák a férjével együtt is.

Divat az *őszinteség*. De vigyázzunk: nem a teljes, csontig ható szókimondás, hanem az a bizonyos tárgyilagos, »másodfokú« *őszinteség*, amely megengedi, hogy mindenről beszéljünk, ami jól esik nekünk és azoknak, akik hallgatnak. Az udvarias ember majdnem őszinte, sőt drasztikus is lehet, de goromba soha. A gorombaság, a kellemetlen szókimondás lehet irodalmi irányzat, de sosem társadalmi érintkezési forma. Itt történt a legtöbb tévedés az utolsó tíz esztendőben. A gorombaságot összetévesztették az eredetiséggel, amely csakugyan divat, sőt individuálisan polgári szabály is. A legkényelmesebb formája a látszólagos eredetiségnek a goromba szókimondás, amelynek azonban semmi köze a tárgyilagos őszinteséghez és a szubjektív eredetiséghez.

Illik *tárgyilagossá* lenni. De csak akkor, ha senkinek sem esik rosszul és nekünk kárt nem okoz. Modern nő például nem titkolja, hogy festi a haját. Modern férfi nem titkolja, ha nincsen pénze, de viszont nem is él vissza ezzel, nem vágja senkinek a fejéhez, nem gyárt elméletet, hanem kijelenti, hogy rövidesen megszűnik a szegénysége. Nem haragszik arra, akitől kölcsönkér és bocsánatot kér attól, akit anyagilag segíyez. Ha gazdag, elégedettsége mellett kissé resteli magát emiatt, de azért nem alapít jótékony egyesületeket.

Általában a válság idejében a többség érzése szerint nem illik túlságosan gazdagnak lenni, de udvariatlanság eltitkolni a pénzt. Viszont az anyagi jólét *fokozott tapintatosságra* kötelez. Ma például az autóban ülő ember köszön előre, ha igazán udvarias és jómodorú és nem várja meg, amíg szegény gyalogjáró ismerőse emeli meg irigykedve a kalapját. Mindig annak van igaza, aki gyalog jár



és az autós ember előreköszönésével mintegy szimbolikusan igyekeznek kiegyenlíteni a nem mindig indokolt vagyoni különbséget.

Mert ez is szabálya a modern udvariasságnak. *Ellentéteket elsimítani!* A szegény nem

»nézze, jóember« többé, hanem »teljesen átérzem az Ön helyzetét, uram«.

*Ne haragudjatok, hogy gazdag vagyok és igyekeztek megbocsátani!* — ezt a jelmondatot viseli ma gomblyukában a jómódú úriember és nem jár a külvárosba a szegényeihez. Mást azonban nem illik gomblyukban viselni, sem virágot, sem politikai véleményt, sem magánügyet. Azért nem, mert a politikához túl nagy, a magánügyhöz pedig túl kicsi a gomblyuk. (A klub- és párt-tagság jelvénye nem esik ez alá a megítélés alá.)

Nem probléma többé, hogy *a férfi melyik oldalán haladjon a nő*. A hölgyet lehetőleg mindig a napos, azaz kellemesebb és védettebb oldalunkra engedjük, kivételt csak idősebbekkel teszünk, akik még ragaszkodnak Knigge-hez.

Villamoson, autóbuszon a modernül udvarias ember csak idősebb nőknek és férfiaknak *engedi át a helyét*, társadalmi állásra való tekintet nélkül. Akár parasztasszony, akár ősz csillagkeresztes hölgy az illető, szó nélkül felállunk, lehetőleg úgy, hogy az érdekelten kívül senki se vegye észre. Tüntetni az udvariassággal nem szokás már. Betegeket, rokkantakat és »karonülő« gyerekekkel felszálló embereket sem hagyunk állni.



Ezzel szemben nem illik a helyátengedést ki-provokálni. Akármennyire hölgyek és kövérek is vagyunk, nem szabad parancsoló tekinteteket lövelni és méltatlankodóan orrlyukakat tágítani. Aki erről nem tud lemondani, utazzék saját autón vagy taxin.

A háborúelőtti idők illemtanai hosszú fejezeteket szenteltek a »látogatás« nevű szertartásnak. Ma azonban inkább »összejönnek« az emberek, mint látogatnak. A »vizit« ceremóniája lényegesen leegyszerűsödött: a látogató becsenget, bemegy, köszön, leveti a kabátját, belép a kombinált szobába, leül a reklamiére és rátér a tárgyra. Ennyi az egész.



A látogatót többnyire *meg is kínálták* valamilyen étellel vagy itallal. A modern polgári etiket szerint majdnem mindegy, hogy mivel tápláljuk vendégünket, csak az a fontos, hogy az étel ízletes és tálalása ne legyen fárasztó, hanem gyors és egyszerű.

Annyira megváltoztak a viszonyok, hogy még zsíroskenyérrel is nyugodtan kínálhatunk meg bárkit, ha jókedvűen, sóhajok nélkül és étvágygerjesztően tesszük. Arról, ami az

asztalon van, keveset beszélünk, nem dicsérjük és nem szidalmazzuk. A túlzott kínálást mellőzzük, vendégeink étvágyát diszkréten, szinte titokban elégítjük ki.

A vendég nagyobbarányú látogatások után általános magyar szokás szerint, amin az egész világ őszintén csodálkozik, sőt mulat, *borraivalót* helyez el az előszobában a személyzet számára. Ezt azonban csak olyan helyen tegyék, ahol csakugyan van velünk dolga a személyzetnek. Viszont nem illik borraivalóstányért túlságosan feltűnő helyre tenni; az előszoba nem zenés kávéház kijárata.

A *vendég* ne lépjen be égő cigarettával és előre elkészített mondatokkal az idegen lakásba. Égő cigarettával üzleti tárgyalásra belépni: harmadfokú hiba. Nem tartóztatunk senkit és nem várjuk el senkitől, hogy tartóztasson. Pontosan addig maradjunk, ameddig szükség van reánk és a házigazda első ki nem mondott szavára azonnal felállunk és elbúcsúzunk. Az elfogyasztott ételleket nem köszönjük meg, legfeljebb kijelentjük, hogy kitűnően éreztük magunkat. De még ez sem fontos.

*Szerencsekívánó-, üdvözlő- és részvétlátogatásoknál* arra ügyelünk, hogy lehetőleg pontosan azt mondjuk, amit érzünk. Inkább kevesebbet dadogjunk, mint valószínűtlenül sokat. Ne legyünk kínszerények és kerüljük a körülményes kifejezőmódokat. Azonkívül — bár nagyon kézenfekvő, könnyű és kényelmes — fájdalmas esetekben bölcsék se legyünk. A szerénység, a körülményesség és a bölcsesség senkinek sem okoz örömet, mert kényelmetlen és unalmas.

Élénk érdeklődéssel hallgatjuk, amit a látogatónk mond, de csak akkor faggatjuk ki *vagyoni*



*viszonyai* felől, ha ennek a kérdésnek a tisztázása elengedhetetlenül fontos.



Hölgyek jelenléte csak udvariasságra kötelez, *udvarlásra* nem. Általában igyekezzünk minden úgynevezett udvarlást mellőzni. A modern ember a szerelmet nem tekinti társadalmi ügynek és nem ünnepli nyilvánosan. Fokozott érdeklődést másnemű emberekkel szemben csak akkor mutatunk, ha tényleges céljaink vannak. Ezeket viszont feles-

leges túlzottan leplezni. Legjobb, ha ilyenkor is a másodfokú őszinteséget alkalmazzuk. Ma már a legtöbb ember van annyira felnőtt, hogy az érdeklődés nem bántja, a tagadó és megtagadó válasz nem sérti.

A hölgyek se tekintsék az udvarlást a másneműek közötti társadalmi érintkezés egyetlen formájának. Ne várják el mindenáron, hogy szórakoztassák őket és bókok özönét zúdítsák rájuk. Szórakoztatni senkit sem kell, elég, sőt néha sok is, ha igyekszünk a legkedvezőbb oldalunkról mutatkozni. A *kézcsók* elavult üdvözlési forma. Csak akkor csókolunk, ha szeretünk, önzetlen hódolatunkat pedig szavakkal vagy tettekkel és nem hangozó cuppanással fejezzük ki. Ha azonban nem tudunk megküzdeni a hagyományokkal, akkor legalább ne hámozgassuk a kesztyűt a csókranyújtott kézről. Egyébként mindenben alkalmazkodunk a *higiéne* követelményeihez. Akármit is teszünk, ha

egészségesen tettük — nem vétettünk senki és semmi ellen. Ez a legforradalmibb vívmánya a modern polgári etiketnek.

*Szeressük az életet, de ne legyünk műkedvelők.* Az író ne operáljon vakbelet és a sebész ne írjon regényt. A női mivolt nem kötelez zongorázásra. Dilettáns szegények se legyünk. Aki sír, legtöbbször gyanús, hogy füllent. Igazi szegény ember a rendőrség életvédelmi osztályán szerepel és rosszul fejezi ki magát. Ha elveszítjük a vagyonunkat, akkor igyekezzünk újat szerezni, de a mások előtt való síráshoz nincsen jogunk. Jókedvűen, illetudóan foglalkozunk az étellel és próbáljuk megérteni.

*Optimizmus a legnagyobbfokú udvariasság.*





## A ZÖLD POSZTÓN

A zöld posztónak éppen úgy vannak diadalmas hadvezérei és névtelen közlegényei, mint a világ minden más csataterének. Csakhogy ezen a téren ritkább a váratlan karrier és senki nem hordja borjújában a marsallbotot. Annál gyakoribb a gyors letörés, a megbánás és fogadkozás: »soha többé«. A néplélek humora nemhiába nevezte el a kártyát az ördög bibliájának, a tapasztalat szerint vonzóereje olyan nagy, mint minden egyébé, ami »az, ördögtől származik«, lélektani törvényei pedig ugyanolyan hosszú időre szólnak, mint a biblia.

Kétségtelen, hogy a legújabb idők nem kedveznek a legendás *kártyacsatáknak*, még kevésbé annak, hogy azoknak hősei országos vagy éppen határokon túlmenő hírre vergődjenek. Először is — a régiekkel ellentétben — a festett lapok modern hősei nem kedvelik az ilyenfajta nyilvánoságot, másodsor az események erős és legyőzhetetlen versenyt jelentenek az érdeklődés frontján a kártyacsatáknak, hiszen minden ember életében,

sajnos, szinte naponta teremtenek olyan izgalmat, amelyek bőven felérnek a kártyaasztal lehetőségeivel, harmadszor pedig a feszültségek demokratizálódása, egyre szélesebb rétegekre való kiterjeszkedése ugyanakkor, amikor nagy tömeget terelt be a kártyázók rendjeibe, el is vette ennek a szórakozásnak tiltott, bűnös, homályt kereső jellegét.

A kártyázásból lassan-lassan *népmulatság* lett és a világhírű színésznők, automobilgyárosok és indiai hercegek helyét, akik a francia Riviera kaszinóiban vívták milliós csatáikat, nagyon sok ember érdeklődésében elfoglalta saját ismerőseinek sora, saját kártyapartija, ahol ugyan nem legendás milliók, de néha nagyon is vérre menő pengők sorsa dől el.

Ha a gyakorlati lélektan el nem mulasztotta volna ennek a feladatnak elvégzését, már régen világosságnak kellett volna derülni arra a kérdésre, hogy mi teszi egyformán vonzóvá, kedvelté és izgalmai mellett is pihentetővé azokat a játékokat, amelyek az utolsó évtizedben úgy rohanták meg a fehér emberiséget, egyszerre öt világrészre kiterjedő fronton, mint ahogy régebben a szörnyű járványok törtek elő minden előzetes figyelmeztetés nélkül kikutathatatlan rejtkehelyeikről. Csak egyedül a *pénzszerezés* lehetősége tette volna? Alig hihető. A könnyű és váratlan pénz egyre ritkább és eltűnő tüneményé változott a zöld posztó világában is; a legtöbb kártyás tudja, hogy a nagy játékkaszinók legendás nyereségei és veszteségei a mesék birodalmába tartoznak, mert ezek éppen olyan számtani alapokon nyugvó üzleti vállalkozások, mint — mondjuk — a biztosítóvállalatok és előre tudják, hogy a beléjük fektetett tőke mek-

kora kamatjövedelmet hoz évente. Ettől eltekintve: mindenkinek, aki kártyázik, saját tapasztalatai is vannak, amelyek azt mutatják, hogy nagy, komoly pénzt *nyerni*, néhány egészen kivételes esettől eltekintve, semmiféle kártyajátékon nem lehet, hogy az ember a nyereségét mindig visszaadja és biztosan ráfizeti erre az időtöltésre — a rendkívül értékes és másra is remekül felhasználható időn kívül — mindazt, ami »üzemköltség« címén velejár a játékkal.

Nagy kártyások, híres nyerők országos tisztelettel övezett nevű zöldposztó-matadorok őszinte vallomásai szerint a kezdő kártyás átka az, ha nyer. Ilyenkor, mintha csak tényleg valami alvilági hatalom intézné kellő rosszindulattal a sorsát, beleszédül abba a lehetőségbe, hogy mi lenne, ha ez mindig így folytatódna — és megállást már akkor sem tud idegeire ráparancsolni, ha látja, hogy a vágyálom a valóságban éppen ellenkezőre fordult, hanem ilyenkor, mint mondani szokták, *megy a pénze után*.

Persze: az esetek kilencvenkilenc százalékában hiába.

Nem egészen alap nélkül való az az általában elterjedt hiedelem sem, hogy a kártyázásnál mindenki *megmutatja igazi énjét*. A legtöbb ember abban a pillanatban, amikor leül a játék mellé, annyira teljesen belemerül ebbe a kesernyés élvezetbe, hogy nem marad már idegereje természete kellemetlenebb oldalainak fékentartására. Aki az élet minden más vonatkozásában sikeresen titkolta el kötekedő, izgága vonásait, most leleplezi magát; aki képes volt arra, hogy leplezze kicsinyességet, hepciás természetét, most szint vall. Tudják ezt maguk a játékosok is, akár szelíd brid-

zset, akár vérforraló pókért szoktak játszani és mosolyukban kis öngúnnal vallják be, hogy a rmai fiatalság nagy előnyben van a régi felett: ha házasodik, nem vesz többé zsákban macskát. A strandon megismerhetik egymás testét, a kártyaasztal mellett pedig összes rossz tulajdonságaikat.

A házasodás azért mégsem megy ki a divatból. Lehet, hogy a fiatalok annyira vitték az egészséges szkepszist, hogy már annak sem hisznek, amit saját szemükkel látnak?

*Férj és feleség a legritkább esetben szeret együtt játszani,* noha például éppen az előbb is említett bridzsnél páratlan előny lenne számukra az összezokottság, mint azt a világ leghíresebb párja, a méltán elismert *Culberison*-háaspár is bizonyítja. Csakhogy ők az a bizonyos kivétel, amely erősíti a szabályt és minden gondos háziasszony tudja, hogyha házaspárokat hív meg, legalább két asztalról és két külön szobáról illik gondoskodni, mert különben a férj (vagy a feleség) még a másik asztalhoz is átveszezsik.

*Az elegáns kártyás:* olyan jelző, amit a legkevesebb ember érdemel ki s amire a legtöbben áhítoznak. Csúnya véstőnek lenni bizony kínos dolog, de semmivel sem kellemesebb, ha valakiről azt mondják a háta mögött, hogy csúnya nyerő. Tudni kell elviselni a sors forgandóságát. Aki nyer, ne dicsekedjék vele, ne bosszantsa partnereit, hiszen biztos, hogy úgy is fordul majd, hogy neki lesz alkalm a többiek multságát pénzelni. Aki veszít, pénzével együtt ne veszítse el sem jókedvét, sem udvariasságát, mert könnyen előfordulhat, hogy észre sem veszi és már olyan kárt okozott vele saját magának is, ami

jóval több, mint amennyit pengőkben ki lehetne fejezni.

Az amerikai aranyláz ideges éveiben, amikor hatalmas kalandorok mellett a világ söpredéke is megrohanta a Yukon és Klondyke völgyét, hogy áldozatul essék a gyors meggazdagodás vágyának, az »aranyvárosokban« természetesen vadul tombolt a kártyaláz. Az aranyásók, ha hosszú hónapok leírhatatlan szenvedései és erőfeszítései után megpihentek, keresetük legnagyobb részét könnyű kézzel dobálták szét, nem éppen skót értelembe, itatra és nőkre, no meg kártyára. Minden bárban állandó bankok dolgoztak és a nagy házárjátékok, köztük első-sorban valamennyinek királya, a lélektannal dolgozó póker, megállás nélkül őrlő malmokként ál-



landó üzembem voltak. Ezekben a füstös, lázas helyiségekben tanulták meg a játék résztvevői —

és nyomukban az egész kártyázó emberiség — azt a törvényt, hogy *senkinek az arcán nem szabad meglátszani, mi van a kezében*. Azok a játékosok, akik tudták, hogy nem parancsolnak eléggé vonásaiknak, nagy, zöld ellenzöt tettek a homlokukra, mint az erős villanyfényben dolgozó bankpénztárosok, korrektorok, ékszerkészítők s arra hivatkozva, hogy szemüket védik a szokatlan fény ellen, elrejtették arcukat. Persze, a játék gyakran olyan magasságokba lendült, hogy már a hangjuknak sem tudtak parancsolni és mégis csak elárulták a féltve őrzött titkot, hogy tulajdon-

képpen semmi sincs a kezükben, csak »blöffölni« igyekeznek az ellenfelet.

A klondykei aranyásók zöld ellenzője kiment a divatból, de megmaradt a mozdulatlan arc előnye, a jó idegek, a korrekt viselkedés biztos pozíciója, mint tanulság az egész kártyázó emberiség számára. Azok a bizonyos legendás angolok, akikről a nagy nemzetközi kaszinók kezdő vendégei mindig hoznak magukkal egy-két történetet, nem minden esetben teljesen a fantázia szüleményei. Tényleg megjelenik a világnak minden nagy kártyahelyén egy-két angol úr, akinek szmokingja soha nem gyűrött, ingmelle be nem horpad, hangja meg nem remeg, arca el nem torzul, akárhogyan fordul is a szerencse kereke. Persze, ezek az ideális játékosok éppen úgy lehetnek angol lordok, mint amerikai olajkirályok, vagy esetleg ausztráliai kalandorok és újzélandi hamiskártyások. Az angol társalgási nyelvben fogalommá vált a »póker-arc«, a semmit el nem áruló, egyforma és nyugodt kifejezés, ami mindig elismerő jelző és biztos jele annak, hogy a játékos a legrosszabb esetben sem veszíthet többet, mint a kockáztatott pénzt, semmi esetre sem veszítheti el játékostársainak vagy a nézőknek megbecsülését és szimpátiáját.

Természetes, hogy az ilyen nyugodt, udvarias és érdektelenséget színlelő magatartás elsősorban idegek és önfegyelem kérdése, természetes, hogy ma, amikor a kártya esténként és délutánoként sok millió kézben forog szerte a világon, a zöld posztó vagy a foltos abrosz mellé telepednek a zülaltabb idegűek, a gyengébb önuralmúak milliói is. Ezekről senki meg nem kívánhatja, hogy egyszerre angol lordokká változzanak át — de nekik sem szabad azon megsértődni, ha valaki kijelenti,



hogy nem hajlandó velük játszani, vagy elhagyja az asztalt, ha viselkedésük nem tetszik. Ebben a tekintetben azután a *kártya illemtana* nem tesz különbséget nők és férfiak között. Abban a pillanatban, amikor a nő megkívánja a férfitől, hogy vele szemben éppen úgy kiegyenlítse veszteségeit, mint ahogy férfikkal szemben teszi, önként kell lemondania a nemével járó és az élet legtöbb ágában úgysis szerencsésen egyre gyengülő előjogairól. Az apró és épolyan gyakori, mint ellenszenves csalafintaságokra rámutatni, azok ellen védekezni nem udvariatlanság a hímnemű partner részéről sem; az a nő, aki bele-belekukkant ellenfele lapjába, oktalanul sértődik meg, ha az ellenfél szorosán maga előtt tartja lapjait és úgy fordul, hogy ezzel a mozdulattal egyszersmind enyhe rendreutasítást is kifejez.

A kártya udvariasságának különben van egy rendkívül egyszerű, kellemes, kényelmes és minden félreértést eleve kizáró módszere. Minden játéknak megvannak a maga szigorú szabályai: tessék ezekhez úgy alkalmazkodni, mint az írott és Íratlan törvényhez — vagy még annál is szigorúbban. Ha mi magunk is hozzászokunk és társaságunk tagjait is hozzászoktatjuk ahhoz, hogy a szabályokat minden körülmények között meg kell tartani, az áthágásukért járó büntetéseket mindig meg kell fizetni és meg kell követelni, a félreértések, veszedései lehetőségek és kellemetlenségek nagyobbik felét minden személyes él nélkül előre kiküszöböltük. A sakkozók egészen természetesnek találják, hogy a »*pièce touchée*« szabálya létezik: aki megérint egy figurát, anélkül, hogy előbb bejelentette volna: »*igazitok*«, köteles azzal lépni, még ha az a biztos veszteséget is jelenti számára. Ezt az

*abszolút szabálytiszteletei* még inkább bele kell vinni, minden kártyázó ember közös érdekében, a kártyaszobák, klubok, magánlakások összejöveteleinek szellemébe is, mert elejét veszi a vitáknak, kiküszöböli a sértődöttséget és megteremti az anynyira nélkülözhetetlen *kártyafegyelem-nek* legelső alapjait.

Az egyik rendkívül előkelő budapesti kaszinóban történt, nem is olyan régen, egy eset, amely kiáltó példája annak, hogy mit jelent ez a szabálytisztelet és fegyelem. Hajnal felé járt az idő, a helyiségek kiürültek, a legtöbb teremt ki is szellőztették már a komornyikok és elérkezett az a periódus, amikor a játékosoknak a kaszinó szabályai értelmében hozzájárulást kell fizetni a személyzet és a világítás túlórázásához. Egyetlen asztalnál folyt még a játék, szokatlanul nagy alapon és nem is váltakozó hadiszerencsével, mert egyetlen úr fizette az összes többiek nyereségét. És éppen ennek a balszerencsés játékosnak adott ebben a pillanatban a szeszélyes sors egy szinte páratlan lehetőséget: egy csapásra mindent visszanyerhetett volna, mert partnerei is nagy lapot kaptak és a pókerben a kassza hallatlanul megnőtt. Az egyik partner végre kilépett és letette lapjait, ezzel jelezvén: hogy nem vesz részt tovább a licitálásban, ugyanakkor pedig egy másik játékos szivart kért a komornyiktól. A fáradt inas kezében megbillent a tálca, amelyen égő gyertyát tartott a szivar elé és pár csepp forró viasz ráhullott a balszerencsés kártyás kezére, aki fájdalomban és meglepetésben ledobta lapjait, amelyek ráestek az előbb ki-vált partner lapjaira.

Az egyik partner kijelentette: az osztás ezzel érvénytelenné vált, lapokat válogatni nem szabad.

A másik azt ajánlotta: az a játékos, aki már érdektelen, mert előbb kilépett, válogassa ki a saját lapjait és azt adja vissza a balszerencsés partnernek, ami marad. Döntőbíróknak felkérték az egyik előkelő kibicet, aki vállat vont:

— Sajnálom, — mondta — a szabály: szabály. *összekeveredett lapokkal nincs további játék.*

A döntésbe mindenki szó nélkül belenyugodott, noha a játékosok között legalább ketten voltak, akiknek döntő jelentőségű lehetett volna ez a nyereség.

Nem udvariatlanság a kártyaasztalnál, ha bárki bármilyen kérdést intéz a másikhoz — egy-egy játszma lezárása után. *Játék közben beszélni* csak nagyon bizalmas baráti körben lehet, de itt sem illik, sőt veszedelmes, mert fegyelmezetlenséghez szokik az ember és nem tudja szó nélkül megállani a dolgokat akkor sem, ha idegenekkel kerül össze. Vitatkozni még azokon a bizonyos határokon belül sem szabad, kivéve azt a ritka esetet, ha olyan játék folyik, aminek kidolgozott elmélete van, az egyik partner elismerten jobb a többinél és az egész játéknak bizonyos fokig oktató jellege van. Az angol kártyás — hogy ismét a jó modor és önfegyelem klasszikus példájánál maradjunk — partnerének minden cselekményét megköszöni, hibájáért soha felelősségre nem vonja, amíg az asztalt mindketten el nem hagyták, ha viszont úgy látja, hogy ő követett el hibát, azonnal jelentkezik és azt mondja: *sajnálom, partner.* Ezt a bocsánatkérészerű kijelentést végleges elintézésnek tekintik és arról a témáról többé beszélni sem illik ... Itt csak néhány apróságot említettünk meg, kapásbóí és kiragadva, de vájjon hány magyar kártyás van, aki meg tudná tartani ezeket a szabályokat,

ezernyi más, bonyolultabb rokonukról nem is szólva?

Nézzünk csak körül saját társadalmi körünkben, ismerőseink sorában: nem azok-e a *legkedveltebb partnerek*, akik legjobban közelítik meg mindazt, amit a kártyaasztal udvariasságának lehet nevezni? Ezeket mindenki vita nélkül elfogadja, ezekkel mindenki minden játékot szívesen vállal, ezek nincsenek soha kitéve annak, hogy valahol kimaradnak a szórakozásból, mert mások ürügyet keresnek arra, hogy őket elkerüljék. Már pedig annak, aki idegei csillapítására éppen a kártyajátékot találja a legalkalmasabb eszköznek, nincsen kínzóbb tantaluszi büntetés, mintha elesik kedvenc szórakozásától, amikor már előre beállította magát rá és idegileg felkészült, hogy most játszani fog. A vitázó, veszekedő vagy éppenséggel nem vitathatatlanul korrekt játékos mindig ki van téve annak, hogy kénytelen megsértődni, ami szintén nem tartozik az élet kellemességei közé.

*A kártya-hullám*, amely az utóbbi évtizedben elborította a fehér ember világát, a jelek szerint nem gyengül, sőt igazi dagálya még csak most kezdődik. Egyre újabb és szélesebb rétegek kapcsolódnak bele a játékba, köztük olyanok is, akiknek hosszú esztendőkre lesz szükségük, amíg elérkeznek a közömbösödés különböző fokaira. Nem felesleges tehát tisztában lenni az egyes népszerű játékokkal, még kevésbé felesleges megismerni azokat a szabályokat, amelyek a szórakozást megtartják a multság keretei között és nem engedik újabb és újabb idegeskedési, összekoccanási felületté romlani. Persze, azok, akik azt képzelik magukról, hogy kívül vagy felül állnak ezeken a szabályokon, mindaddig nem fogják belátni tévedésü-

ket, amíg valami komoly, súlyos kellemetlenség nem éri őket. Majd csak akkor fogják elhinni, hogy ennek is, mint a legtöbb apró bajnak, ami az ember életét ezekben a nehéz időkben még jobban megnehezíti, sötétté és kellemetlenné teszi, saját maguk az okai.





## NÉHÁNY NÉPSZERO KÁRTYAJÁTÉK

### MAGYAR-HELVÉTKÁRTYÁVALJÁTSZOTT KOMMERSZ JÁTÉKOK

*Alsós*

Ketten vagy hárman játsszák. A játék célja az, hogy hazavitt ütésekben minél több poént szerezzünk meg. A kártyák érték-sorrendje, mely egyúttal az ütőerő-sorrendre is vonatkozik: Ász = 11; 10-es = 10; Király = 4; Felső = 3; Alsó = 2; 9-es = 0; 8-as = 0; 7-es = 0. Az adu színben a sorrend eltérő: Alsó = 20; 9-es = 14, a többi lap a fenti értékek és sorrend szerint.

A kézben lévő bemondott szabályos kártyacsoportok, mint: terc, három egymás melletti kártya valamely színben, kvart négy egymás melletti kártya, kvint öt egymásmelletti kártya, szeksztt, szipt, okt, szintén poéneket számítanak és pedig terc = 20; kvart = 50; kvint, szeksztt, szipt, okt = 100. Ezen figurák szempontjából a magyar kártya természetes rangsorrendje az irányadó, tehát: Ász, Király, Felső, Alsó, Tizes, Kilen-

ces, Nyolcas, Hetes. Négy egyenrangú kártya:  
Vannak = 80 poén.

A játék menete a következő:

Kettesben, en deux játéknál 8-8 lapot kiosztanak és felvetnek egy kártyát, ez az eredeti aduszín. A játékosok nyilatkoznak, hogy ezzel a színnel vállalják-e a felvevő játékot, vagy sem, bemennek, vagy passzolnak. Ha eredetire egyik sem ment be, új szín ajánlható, s ez az új szín a másik játékos által egy magasabb rangú színnel rontható. A színek rangsora emelkedőleg: zöld, tők, makk, piros, és adu nélkül.

Miután így az aduszínt meghatározták, még négy lapot kapnak a játékosok és ezt is megtekintik.

A megmaradó 8 kártya egyike a feldobott eredeti aduszín, még egy kártyát feldobnak, az egész csomag legalsó lapját, ez tájékozódásul szolgál.

Tizenkét lapból eszközlik a fent ismertetett bemonadásokat. E tekintetben is ronthatják egymást, nagyobb tagszámú sorozat megsemmisíti az alacsonyabbat, két egyenlő tagszámú sorozatnál a magasabb rangú ront. Ha egyenlő magasságú sorozatok birtokában van a két játékos, akkor egyik sem számít, kivéve, ha valamelyik aduban van. Vannakok között a magasabb rangú rontja az alacsonyabb rangút.

A játék szabálya az, hogy színre színt kell adni és a magasabb rangú kártya üti az alacsonyabbat. Aki ütött, az hív ki a következő ütésre. (Ez a szabály a későbbiekben tárgyalandó minden kártyajátékra érvényes, ahol csak ütések szerepelnek.) Ha valamelyik játékosnál a hívott szín nincs, de aduja van, köteles adut ráadni. (Ez a szabály

érvényes, minden kártyajátékban, amelyben adu szerepel, kivéve a bridset.)

Amelyik játékos a játék során szerzett poénekhez az érvényes bemonadásokat hozzáadva több pontot szerzett, az nyerte a partit. Az utolsó ütés külön 10 pontot számít. A játékot bonyolítják a kontrák, rekontrák, szubkontrák, hirskontrák. Ha a felvevő ellenfele lapja és a bemonadások szerint valószínűnek tartja, hogy a partit megnyeri, kontráz, ez a parti tétjének duplázását jelenti. Rekontra négyszerez (rekontrát a felvevő adhatja, ha kontrát kapott) s így tovább. Mellékfigurák is vannak: Vállalja a bemondó az abszolút bemondással a figurabemonadásokon kívüli poének abszolút többségét (színjátéknál 82-t, szanzadunál 66) megszerezni. Százaz: száz poén megszerzését vállalja fenti megszorítással. (Szanzadujátéknál ennek a 80-as felel meg.) Kétszázaz, megszorítás nélkül kétszáz poént vállal. Család: bemondó vállalja az adu ász, király és felső hazavitelét ütéseinben. Összes adu, bemondó a hat legmagasabb adu hazavitelét vállalja. Trul, bemondó az adu alsó, kilences és hetes hazavitelét vállalja. Ultimo, az utolsó ütés megcsinálását vállalja az adu hetessel. Kassza: az adu király és felső birtokában a játékos külön fogadja a parti megnyerését. Az adu király és felső = béla, a pontok összeadásánál 20-t ír. Volát, minden ütés hazavitelét vállalja.

Mindezek a mellékfigurák előlről, tehát csak nyolc lapot látva, is bemondhatók. Ez esetben a bemonadásokért járó prémium kétszereződik. Lehet előlről kontrázni a partit, vagy bármely más figurát is, ez négyszerezést jelent, előlről rekontra már tizenhatszoros stb.



Hármasban való játék szabályai ugyanezek, különbség, hogy 6-6 lapot osztanak ki és további 3-3-t vesznek fel. A felvevő játékosal szemben a két ellenfél közös érdekre, egymást támogatva játszik.

Ha az eredeti aduszín maradt, az adut jelölő feldobott kártyát az adu hetessel ki lehet cserélni.

Ha mindkét feldobott kártya egyszínű és ez a szín lett az aduszín, vagy a tájékozódásul feldobott kártya *ász*, akkor az aduhetes birtokosának (ha a hetes kinn fekszik, a nyolcas birtokosának) joga van a hetesért mindkét kártyát kiváltani, sőt az utána következőket is mindaddig, amíg adut vagy ászt kap, e figura neve »siber«.

A különböző figurák értéke az elszámolásnál:

A parti, s minden más figura 2, kivéve a szanzadu partit, ultimót, ezek négyet írnak. A volát 10 pont.

Az alsóst általában »renner«-re játsszák, ez annyit jelent, hogy ha valamelyik játékos egy előre meghatározott pontszámot (pld. 20) elért, prémiumot kap. (pl. 4.) Renner után újabb rennert kezdenek s a különbözeteket fizetik.

Az alsós játék, szabályainak bonyolultsága miatt, csak hosszú gyakorlat és megfelelő tehetség segítségével sajátítható el tökéletesen.

### *Darili (Felső)*

Ez a játék az alsós elődje. Ketten játsszák. 9-9 lapot osztanak ki, egy lapot felvágnak adu-nak. Értékszámítása ugyanaz, mint az alsósnál.

E játéknál az adu felső a kiemelt kártya, mely 20-at ír. A játék úgy folyik le, hogy 1-1 ütés leját-

szása után a talonból 1-1 kártyát elvesznek mindaddig, amíg a talon el nem fogy. Mielőtt a talon elfogyott volna, a színre szint szabály nem érvényes, de az adu üti a többi színű kártyákat és egy színben a magasabb üti az alacsonyabbat.

Amint a talon elfogyott, a színre szint szabály érvénybe lép és a hívott szín hiányában aduval kell ütni. A figura bemondások itt is megvannak, de nemcsak az első 9 lap felvételekor, hanem a talonból való vételek alkalmával mindenkor. A bemondások értéke különbözik az alsóstól a következőkben: a vannak 100-at ír, de a 9-es, 8-as és 7-es vannak nem számít. A felsős vannak 200 poén. A játék hangsúlya a bemondásokra helyeződik, mert egy sorozat többszörösen bemondható. (Pld.: kvint ász tőköt kaptam kézbe. Bemondok egy tercet: tők felsőig. Az első ütés után mondok egy tercet tők királyig. Következő ütésnél tők ászig. Majd kvart tők királyt, később kvart tők ászig s végül kvint tők ászt jelentek. Ily módon e sorozatból 260 poént írtam.) A játék akkor fejeződik be, ha valamelyik játékos elérte az 500 poént. Ha ez egy partiban nem történnék meg, az első parti eredményéhez hozzászámolják a második partit stb.

### *Máriás*

Jellegzetessége a király-felső értékelése. Bármely színben 20-at, aduban 40-et ír. Több válfaja van. Az en deux játékok a dartli egyszerűbb fajtáját teszik, csak az ászok és tízesek számítanak és a 20, illetve 40-en kívül más bemondás nincs. (Máriás = mariage = házasság.)

Az ulti máriást hármásban játsszák, itt már figurabemondások is vannak, mint: 100-as,

ultimo, durchmars (a volátnak felel meg). Felvevő mindig az, akinek az osztó először adta a lapokat. A másik kettő elért poén számát összeadják és evvel szemben kell a felvevőnek győznie. 10-10 lapot osztanak ki, felvevő megnevezi az adu szint és két tetszés szerinti kártyáját leteszi és felveszi helyébe az osztás után megmaradt két lapot.

### *Snapszli*

A 4 hetes, nyolcas és kilences nélkül játsszák ketten, vagy hárman. Öt-öt lapot osztanak ki. Bemondások mint az en deux máriásnál. Bemondásra csak az jogosult, aki kezd, vagy aki híváson van. A játék célja 66 pont megszerzése. Akinek ez előbb sikerült, megnyerte a partit. Minden ütés után egyet-egyet vesznek a talonból. Aki ütésen van és győzelmét biztosnak látja, takar: az adu-nak feldobott lapot visszafordítja. A talonhoz többé nem nyúlnak és életbe lép a takarás által a színre szint szabály, valamint az aduzási kényszer. A nyerő 1 pontot szerez, ha az ellenfél 33-nál több poént ért el, két pontot szerez, ha az ellenfél 33-on alul maradt, 3 pontot szerez, ha a veszítő ütést sem csinált. Amelyik játékos előbb összehoz 8 győzelmi pontot, az nyert. Győzelme duplán számít, ha míg ő 8 pontot szerzett, az ellenfél egyet sem. »Schneider.«

### *Piké*

Minden játékos 12 kártyát kap, a kezdő még egy ötös talont, az osztó egy hármás talont. A játékosok a nekik kiosztott kártyákból annyit kívá-

lasztanak és letesznek, ahány lap a talonjuk es a talont felveszik. Cél az, hogy egy lehető hosszú színt szerezzünk. Továbbá terchez, kvarthoz, kvint-hez, stb. jussunk. Megszerzett poen-nak számít a hosszabb szín darabszáma (egyenlő hosszú vezető színeknél a magasabb rangú kártyákból összeállított szín nyer). Érvényes vannakért 14 poén, 3 egyenrangú kártyáért tízestől felfelé 3 poén, tercért 3 poén, kvartért 4 poén, kvintért 15, szekszért 16, stb. számítandó. Poént jelent minden kihívás, továbbá az ellenféltől való ütésátvétel és az utolsó ütés megszerzése. Több ütés szerzése, 10 poént. Ha valamelyik játékos a bemondásokban a 30-t eléri, még 60 pontot kap. Ha valamelyik ütés közben éri el a 30-at, még 30 poén jutalmat kap. A könnyebb ellenőrzés és számontartás kedvéért, a megszerzett poéneket hangosan olvassák.

Négy játszma tesz egy egységet. Az első és utolsó játszma kétszeresen ír. Minden ütés megcsinálása egy partiban pontot jelent.

### *Preferánsz*

Hárman játsszák. Osztási rendje mint az ulti máriásé. A felvétel megszerzéséért licitáció folyik. A licitáció formailag úgy folyik le, hogy játék sorrendben az első vagy passzol, vagy mond egyet. Az utána következő passzolhat, ha előbb passz volt, eggyel kezdi a licitet, különben kettőt mond, de ugyanígy a harmadik is beleszólhat. A licitben előbb következőnek az az előnye, hogy a később licitálót nem kell magasabb szám mondásával rontania, hanem elégséges tartom-ot mondani. A licitáció 6-ig megy. A számok jelentősége az,

hogy, aki egyet mondott, az még bármelyik szint játszhatja. Aki kettőt mondott, az makkot nem választhat adu gyanánt. Aki hármát mondott, az makkot és zöldet nem játszhat, a négyes, tőköt sem, az ötös betli, vagy szanzadu játékra kötelezi magát. A hatos szanzadut játszik. A betli játék abból áll, hogy a felvevő azt célozza, hogy egy ütést se csináljon. A licitációban győztes felveszi a fennmaradt két kártyát és lapjából két tetszés szerinti letesz. A játék célja a felvevő számára az, hogy legalább 6 ütést szerezzen. Ha ez nem sikerült neki, elbukott. A bukással nagyobb pontvesztés jár, mint amilyen 'pontnyereség a »megéléssek«.

A licitálás első körében bármely játékos jelenthet »kézből« játékot, ez esetben a kétlapos talonra nem reflektál. Színjátékoknál és betlinél az indul, aki az első lapokat kapta, szanzadunál a felvevőnek »alá« játszanak.

### *Lórum*

Hárman, vagy négyen játsszák. Egy teljes játék egész parti sorozatból áll, mely sorozat mindegyik játszmájában más a játékcél. Az első partiban a cél az, hogy ütésünkben fcdü nincsen), pirosat ne vigyünk haza, illetve nagy prémiumot kap, aki minden pirosat elvisz. A második partiban ütésektől való menekülésre, illetve minden ütés megszerzésére megy a játék. A harmadik parti felsőfogás. A negyedik piros király: büntetőpontot fizet, aki ütésében a piros királyt hazaviszi, ötödik parti a reprezentatív figura: a kirakós. Itt a kezdő egy tetszésszerinti kártyát letesz az asztalra, az utána ülő csak akkor tehet, ha van a

kezdett lappal egyenrangúja, vagy a kitett lapra az eggyel magasabbat ráteheti. Evvel a szabállyal folyik a játék mindaddig, amíg valamelyik játékos kezéből elfogynak a kártyák. Ez nyert.

Ezt az utolsó figurát szokták különállóan is játszani, különösen hármásban érdekes játék, több figura bemondása is van, mint jog, bunkó, ultimo, nyílegyenes, körbögő stb.

## FRANCIAKÁRTYÁVALJÁTSZOTT KOMMERSZJÁTÉKOK

*Brids*

Négyen játsszák. Minden játékos 13 lapot kap. A tulaj donképeni játékot licitálás előzi meg, ennek célja az aduszínnek, illetve szanzadu játéknak megállapítása, továbbá a teljesítendő ütések számának meghatározása. A licitálást az csztó kezdi és utána tőle balra ülő nyilatkozik. Licitálás menete az órajárás irányában folyik (a bridsnél minden tevékenység ilyen sorrendű, osztás, lapok hozzáadása, osztások egymásutánja stb.). A licitálás formailag vagy passz, vagy egy szín megnevezése egy Ütésszámmal kapcsolatban, vagy pedig kontrázás, illetve rekontrázás. Jellemzője az emelkedés: minden későbbi aktív bemondásnak a megelőzőt felül kell múlnia, akár azáltal, hogy ugyanannyi ütést vállal, de egy magasabb licitértékű színben (e szempontból a színek sorrendje emelkedőleg: treff, káró, kör, pikk, szanzadu). Akár pedig magasabb ütések bemondása által. A licitálás akkor ér véget, ha egy bemondást a másik három játékos lepasszolt. Az esetleges kontra, vagy rekontra a licitálást ismét megnyitja. A legkisebb bemondás

az egyes, ez 7 ütést vállal. A kettős bemondás 8-at, a hármas 9-et és így tovább egészen hétig, azaz 13 ütésig az összes ütéseikig. A szemben lévők együtt játszanak, egyforma mindkettőnek a nyerési és veszteségi lehetősége.

A licitálás befejezése után folyik le a játék, melynek célja minél több ütés hazavitele. Ha az a játékospár, amelyik a licitálás végeredményekéig egy bizonyos felvételt vállalt s azt teljesíti, prémiumot kap. Ha elbukott, kevesebb ütést csinál, az ellenpár kap jutalmat. A felvevő játékoskal szembenülő, az indítás után leteríti kártyáit és ezekkel a kártyákkal a játék során már a felvevő rendelkezik teljhatalmúlag. A felvevő játékos az lesz, aki a végső kontrakt színét először licitálta. Az indító kijátszás baloldali ellenfele részéről történik.

A bridsben színre szint kell adni, de akinek a hívott színe kifogyott, *tetszés szerinti* más szint ad, akár adut is, ez esetben az ütést megszerzi, ha csak magasabb aduval nem ütik.

A brids írásmódja, a prémiumok elkönyvelése meglehetősen bonyolult.

Alább közlünk egy írásmód táblázatot. Ennek terminus technikusait megmagyarázzuk:

Mans: ha a teljesített ütéseikért járó }μ̄α1π^ összege eléri a 100-at, az egyik fél részére. Ez a játékos pár »bélibe jutott«.

Robber: két ilyen mans egység megnyerése valamelyik játékos pár részéről.

Szürtrikk: ha a bemondás teljesítésén felül hazavisz ütést.

Szlemm: ha valamelyik játékospár bemond és teljesít »6-ot«, vagy »7-et«, külön nagy jutalmat kap ezért.

## A KONTRAKT BRIDZS NEMZETKÖZI IRÁSMÓDJA

SZÖRTRIKKEK ÉRTÉKE				BUKÁSOK ÉRTÉKE								
Simár	NSBAN		BELLBEN		MANSBAN		BELLBEN					
	kontr.	Rekontr.	Simán	Kontr.	Rekontr.	Simán	Kontr.	Rekontr.				
Adu érték	100	200	Adu érték	200	400	1	50	100	200	100	200	400
♣	20	30	♠ Szanzadu	1., 3., 5., 7., 2., 4., 6., hoz, illetve bellhez 100 pont szükségés	40	2	100	250	500	250	500	1000
M						3	150	450	900	450	900	1800
Hia						4	200	700	1400	700	1400	2800
S						5	250	1000	2000	1000	2000	4000
Kis sz						6	300	1350	2700	1350	2700	5400
Nagy szlem:						7	350	1750	3500	1750	3500	7000

ADU ÉRTÉK	
♠	♣ Szanzadu
20	1., 3., 5., 7., 2., 4., 6., hoz, illetve bellhez 100 pont szükségés
	40

ROBBER PRÉMIUM	
Hia	vesztő fél bellbe jutott 500
	nem jutott 700

EMMEK		HONÓRÓK	
Mans	Bell	5	4
500	750	4 honór	100
1500	2250	5 honór	150
		4 ász (Szanzadu)	150



A bridsjátéknak, nagy elmélete, irodalma van sportszerűleg is üzik, bridsversenyeket is rendeznek. A játék tökéletes elsajátítása nagy gyakorlatot és bizonyos szellemi kvalitást kíván.

### *Kaszinó*

*En deux* játék. Mindkét játékos 3-3 lapot kap és asztalra felválnak 4-et nyitva. A soron lévő a kezében lévő kártyákkal elvihet az asztal kártyáiból. Ennek a szabálya az, hogy az ütésben szereplő kézi kártyák pontösszege ugyanannyi legyen, mint az ütésben szereplő asztali kártyák pontösszege. Ez módosulhat annyiban, hogy két egyenlő magas kártyát egyszerre ütök, illetve az asztal egyik kártyáját két megfelelő kártyával, vagy kártyacsoporttal ütöm el. (Pl. az asztalon fekszik egy tízes, egy nyolcas, egy kettes és egy hatos. Közben van, egy hatos, egy négyes és egy tízes. A következő ütéseket csinálhatom: vagy ütöm a hatost a hatossal, vagy ütöm a tízest a tízesemmel, de elvihetem egyszersmind a nyolcast és kettést is, sőt a saját hatost és négyesemet is.) A kártyák pontszáma az ütés tekintetében: az ász = 1, a kettes = 2 stb., a tízes = 10, a bubi = 11, a dáma = 12, a király = 13. Aki »nem tud ütést vinni, az egyik lapját kiteszi. Ha így, vagy úgy elfogyott kézből a 3 kártya, egyidőben mindkét játékos új három kártyát vesz a talonból. Amikor a talonból az utolsó 3-3 kártyát vették, ezeket kiterítik maguk elé és a játék utolsó fázisa nyitott lapokkal megy. Ha olyan kombináció marad az asztalon, amelyet egyik játékos sem tud ütni, akkor az összes kinnmaradó lapokat az viszi haza, aki az utolsó ütést csinálta.

Minden ász 1 pontot számít, a káró tizes (nagy kaszinó) 2 pont, a pikk kettes (kis kaszinó) 1 pont, a hazavitt lapok többsége 3 pont, a hazavitt pikkék többsége 1 pont. Ha valamelyik játékos úgy tud ütni, hogy az asztalon nyitva fekvő összes lapokat elviszi, »táblát csinál«, ez is 1 pont. Amelyik játékos előbb szerez 11 pontot, az nyert. Esetleg 2 partit kell játszani ennek a beteljesüléséig.

### Römi

Két csomag francia kártyával játsszák és még két, esetleg négy dsókerrel. Kettőtől öten játszhatják. A játék célja az, hogy a kézben lévő lapokból szabályos csoportokat alakítsunk: tercek, kvaratok stb. 3, 4, 5 stb. egyenrangú kártya. Az osztás után megmaradó talonból vesznek a játékosok egymásután 1-1 kártyát és a nem megfelelőt eldobják. A játékos felveheti az előtte eldobott kártyát is, ez esetben a talonból nem vesz. Két fajtája van:

*10 lapos (kopogós) römi.* Mindenki 10 lapot kap. Ha valamelyik játékosnak 9 lapja csoportokban van és a 10-ik kettes, vagy hármás, kopog, a játék megszakad és mindenkinek terhére iratik azon kártyák pontszám összege, melyek csoportokban nem szerepelnek. A kopogó még külön jutalmat is kap. Ha valamelyik játékos kezében mind a 10 lap csoportokban el van helyezve, romit jelent. A römivel nagyobb prémium jár és a nyerőnek pontszámából levonnak 10-et. Egyébként eljárás, mint a kopogásnál.

*14 lapos (kirakós) römi.* E játéknál csak különböző színekben lévő egyenrangú lapok sorozhatók

csoportba. Amelyik játékosnak kész csoportokban legalább 50 pont értékű lapja van rendezve, azokat kirakhatja. És most már jogot nyert ahhoz, hogy az előtte eldobott kártyát felvegye. (Felveheti a kártyát akkor is, ha annak elvételével tud a 14 lapból az asztalra »kimenni«). Az asztalon fekvő csoportokhoz a játékos, ha már kiment az asztalra, hozzárakhat, a három egyenrangúakat vannak-ká kompletírozhatja, a sorozatokat meghosszabbíthatja. Amelyik játékos lapjai előbb elfogytak, az romi, 20 pontot leír és a többiek minden kézben lévő lapjukat, akár ha csoportokban rendezettek is, felírják. A különbözeteket fizetik.

Handrömi (40 pont leírás): ha valaki egyszerre kirakja összes lapjait.

A dsóker szerepe az, hogy birtokosa bármely kártyának minősítheti.

### *Tarokk*

Tarokk-kártyával játsszák, kettőtől, négyen. Négy szín szerepel, treff, káró, kor és pikk és az állandó aduszín, a tarokk. 22 tarokk van, 1-től 22-ig, ezek közül a magasabbak ütik az alacsonyabbakat. Honörök: az 1-es = pagát, a 21-es és a 22-es — skiz. A játék célja, az ütésekben minél több értékpont hazavitele. A tarokkok 1-ét számítanak, a tarokk honörök ötöt. A királyok ötöt, a dámák négyet, a kavallok hármát, a bubik kettőt és az ászok egyet számítanak. Ha hármásban játszanak, akkor ketten a felvevő ellen szövetkeznek. Négyes tarokknál kettő játszik kettő ellen. Licitálás van, amely formailag arra vonatkozik, hogy a licitáló a ki nem osztott lapok közül hármát, kettőt, egyet, vagy nullát cserél. Aki a licitálás-

ban győzött (a legkisebb számú lapcserével megelégszik), az partnert invitál: »segít engem (pl.) a 20-as tarokk«. Ez azt jelenti, hogy a 20-as tarokk birtokosával együtt játszik és vállalja legalább 47 értékpont hazavitelét. Bemondható figurák is vannak: 4 király, trull (a 3 honor hazavitele), pagát ultimo, volát és 2l-es fogás.

A fent ismertetett az ú. n. Paskievics-tarokk. Vannak más válfajai is.

## PASZIÁNSZOK

E játékokat általában csak egy személy játssza. A cél a kártyacsomagot bizonyos szabályos rendbe szedni, de a végezhető műveletek és a kirakás módja meg vannak határozva. Rendkívül sok válfaja ismeretes, e helyen hármát mutatunk be:

### *Hárfa*

Egy csomag francia kártyával játszunk.

Kirakunk 7 lapot egymásra csukottan és egyet rá nyitva. Mellé 6 + 1-et, majd 5 + 1-et... 1 + 1-et, végül egyet nyitva. Ha ász van felül, azt már is kirakjuk, hiszen e pasziánsz célja, mind a 4 szint sorban kirakni, ásztól kezdődőleg. Valamely kártyára a nyitva fekvők közül eggyel alacsonyabb rangú kártyát rátehetünk, de csak pirosra feketét, illetve fordítva. Így egész sorozatokat is átrakosgathatunk. Ha a kezdő 8 hely valamelyike felszabadult, oda csak királyt, vagy királlyal kezdődő sorozatot szabad rakni. Ha a kezdő állásban a lehetséges és célszerű csoportosításokat elvégez-

tük, a talonnak maradt 16 lap egyikét felfordítjuk, ha lehet kirakjuk, ha lehet a játékban lévő kártyák valamelyik csoportjához függesztjük. Most a talonból megint fordítunk, elvégezzük a lehető műveleteket és így tovább. A talont jogunk van háromszor végig játszani s ha még mindig nem sikerült a négy szint, az ásztól a királyig kirakni, a pasziánsz nem jött ki.

### *Wahnsinn*

Egy csomag magyar kártya szükséges *hozzá*. Az összekevert csomag egyik lapját kitesszük az asztalra. Mellé rakunk egyet és ha az az előbbivel színben, vagy rangban egyezik, rátehetjük az elsőre. Folytatjuk a kirakosgatást és egyezésnél az egymásra rakosgatást. Ha 2 lap egyezik, de közöttük 1 semleges kártya van, ez megakadályozza az egymásra rakást. Két semleges kártya szabadabbá teszi az átrakást. Kettőnél több ismét tiltja. Akkor jött ki a pasziánsz, ha a 32 lap lejátszása után az összesek egy csoportba kerültek.

Megjegyezzük, hogy ez a pasziánsz csak nagyon ritkán jön ki.

### *Perpetuum mobile*

Egy csomag magyar kártya szükséges. Négyet nyitva egymás mellé kirakunk. Ha vannak közte egyenrangúak, a jobbra fekvőt a baloldalira tesszük. Ismét kirakunk 4 kártyát. Ha lehet, megint elvégezzük a tömörítést. Ha mind a 32 kártyát így elintéztük, akkor a jobboldali oszlopot rátesszük a tőle balra lévőre, együtt a két csoportot megint balra és ezeket az első csoportra. Az így össze-

szedett kártyákkal ismét előlről kezdjük a játékot. Ha úgy adódik, hogy egy sorba 4 egyenrangú kártya kerül, ezek kijöttek. A pasziánsz akkor jön ki, ha a fenti módon mind a 32 lap elfogy. Arról lehet felismerni, hogy a pasziánsz nem jön ki, ha bizonyos lapsorrend a játék során ciklikusan megismétlődik.

### *Sikanőz*

Ezt a pasziánszot ketten játsszák, két csomag francia kártyával. Minden játékosnak egy 13 lapos pincéje van, melynek legfelsőjét felütik. A játék avval kezdődik, hogy mindegyik játékos 4-4 kártyát kitesz nyitva az asztalra. Akinek első kártyája magasabb volt, az kezdi a rakosgatást. A játék ideális célja, a kétszer négy szint ásztól kezdődően a királyig kirakni. Az egyén célja, hogy a neki kiosztott lapoktól mielőbb megszabaduljon. Az nyert, akinek ez előbb sikerül. Aki olyan lehetőséget szalaszt el, hogy a szín csoportokat növelhetné, az hibát követ el. Ha a másik ezt észreveszi, »stoppot« jelent, a hibázónak a rakosgatást abba kell hagyni. A rakosgatás szabálya, hogy az eredetileg kirakott 8 kártyára mindenkor színre szint lehet átrakni, akár egész csoportot is fogyó sorrendben. Az ellenfél pincéjére és talonjára ugyancsak színre szint téve fogyó és emelkedő sorrendben is lehet rakni. Az eredetileg kirakott 4-4 és a pincében fekvő 13-13 kártyán kívül mindegyik játékosnak 35 lapos talonja van. Amikor ellenfele a rakosgatást befejezte, következik, ha lehet még tovább rakosgat, ha nem lehet, 35 lapjából fordít egyet és evvel próbál új kombinációkat. A pincéből csak a színsorok

növesztésére, vagy az ellenfél talonjára lehet átrakni.

A sikanóz játék a figyelmet teszi próbára, a játékosnak minden kártyánál 20 rakosgatási helyet kell figyelemmel kíséreni és még kombinálnia is kell.





## A JÁTÉKOS EMBER

Az ember legrégebb témája, legtöbbet kutatott és legkiismerhetlenebb problémája: maga az ember. Mit csinál, hogyan él, mik tetteinek rejtett rugói — csupa örök érdekesség, korszakhoz nem kötött titok.

Meglesik az embereket valamennyi életmegnyilvánulásuk közepette; mikor ébren vannak, mikor alszanak; még az álmaikba is belopják magukat, írnak róluk, rajzolják és fényképezik őket. Kötetek jelennek meg szokásaikról, testi és lelki világukról. Fényképek jelennek meg arról, hogyan fürdenek és mily kifejezés ül arcukon, mikor a krupié az utolsó zsetonjukat söpri be. Lefényképezik a primadonnát a takaréktűzhely mellett, az amorózót, mikor kertészkedik. Híres embereknek felkutatják a szülőhelyét, kikérdezik apját, anyját, megkeresik gyermekkori fényképeiket és elemi iskolai bizonyítványukat.

Ehhez a nagy kutatómunkához járulunk most hozzá, mikor a kérdésnek egy fontos, de egyúttal szórakoztató részét világítjuk meg. Ennek az »értekezésnek« a tárgya: *a játék!* Nem a gyermek



játéka, hanem a felnőtt emberé, aki gondok és bajok, szenvedések és szenvedélyek közepette örök gyermek marad és vasárnapi pihenőjén, kórházak társalgóiban, a tanári szobában és lövészárkok mélyén *játszik, játszik.*

És ez a jó és ez a szép. Jaj annak, aki már nem tud játszani!

*Mit játszanak, mivel Játszanak az emberek?*

Nehéz a kérdés, mert *megfigyelni* észrevétlenül kell. Nem kaphatunk elfogulatlan, őszinte választ, — sőt esetleg semilyen választ sem kapunk — ha azzal állítunk be valakihez: »*Kérem, mutassa meg, hogyan szokott játszani!*«

Nos, hát lessünk! — Zugliget, vasárnap délelőtt. Egy mellékút melletti kis tisztás. Szétnyitott hátizsák — a fűvön különféle enivalók. Férfiak, nők vegyesen, kiránduláshoz öltözve. Intelligens, komolyabb fajta polgáremberek, orvosok, ügyvédek, feleségeikkel, gyerekekkel. Körben ülnek. Játszanak! — Egy bokor mögé húzódpm, újságba temetkezem és figyelek. — Az egyik férfi kérdez:

— Emberi?

— Nem — hangzik a válasz az egyik nő ajkán.

— Állati? — kérdez tovább a férfi.,

— Nem — felel a következő kérdezett.

— Ásványi?

— Igen.

— Csak ásványi?

— Nem.

— Növényi is?

— Igen.

— Tehát növényi és ásványi?

— Igen ...

Így folyik tovább a kérdés-felelet. Négy-öt percig tartott az egész — és a kérdező kisütötte, hogy az *ételek közt fekvő fanyelű bicskájáról* van szó.

Ezt a játékot *barkochbának* hívják. Lényege az, hogy olyan kérdésekkel kell eljutni a feladott tárgyhoz, amelyekre a kérdezett csak igennel vagy nemmel válaszolhat.

Bemutatkoztam a társaságnak.

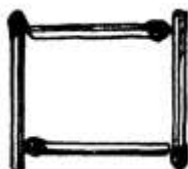
— Csak nem akar interjút? — kérdezte az, aki már az előbb is kérdezett.

— Nem éppen interjút, hanem ...

— Csak igennel és nemmel szabad felelni — vágott közbe a barkochba-mester nevetve.

Megijedtem a szigorú feltételtől és tovább mentem. Hiszen, amit tudni akartam, azt már úgylis tudtam.

Hús kocsma. Az asztal körül fiatalság. Dél-felé jár, nagy túra után lehetnek már, fáradtak, még beszélni sem nagyon akarnak, de azért játszanak. A nagy társaságból négyen-öten összedugják a fejüket. Egy csomó gyufa van előttük. Azokkal szórakoznak. Az egyik kirak a gyufaszálakból az asztallapra egy négyzetet. Aztán azt a feladatot adja:



— *Tessék két másik gyufaszállal ezt a négyzetet a levegőbe emelni, úgy, hogy a négy gyufa helyzete állandó maradjon.*

A többiek szorgalmasan próbálják: egyik *a közepén* akarja megszorítani a gyufákat, a másik azt hiszi, hogy *a sarkain* könnyebb lesz. Egyiknek sem sikerül. Végre a gyufamester megmutatja. Az alsó vízszintes gyufaszál *hossztengelye felett* egy *gondolattal* szorítja össze a másik két gyufával a

négyszetet és tényleg: az egész a levegőbe emelkedik. Azáltal ugyanis, hogy nem a gyufa tengelyében, hanem valamivel feljebb szorította oda a két gyufaszálat, a két gyufa vége a felső vízszintes gyufát is összeszorította és így sikerült egyszerre mind a négy szálat a levegőbe emelni.



*Hogyan lehet egy gyufával három szál gyufát felemelni?* hangzik a következő feladat.

Egy gyufaszálat ékalakúra meghegyez, a másikat a végén kissé behasítja és most azt a két gyufát ékalakban összeilleszti, majd, mint a rajz mutatja, egy harmadikkal gúlaalakúra megtámasztva felállítja. Ezt a gúlát kell most egy negyedik gyufával felemelni. A megoldás itt is egy kis ravaszságon múlik: a negyedik gyufával az összeékelt gyufák és a harmadik lazán álló gyufa alá és közé nyúlunk s az összeékeltet kissé hátra nyomjuk. Erre a mozdulatra a lazán álló gyufa előre



esik az összeékelt gyufák közé. Ekkor a kezünkben levő gyufával az egész építményt felemeljük, a laza gyufa az összeékelték közé szorul és a gúla a levegőben is együtt marad. Tessék az ábra szerint megpróbálni!

Végül, ha a gyufáknál tartunk, lássunk egy »gyufa-emelőgépet«.

Egy gyufaskatulyát az élére állítunk és egy közepén megtört gyufát szúrunk a skatulyába, úgy, ahogyan az a rajzon látható. Ez a gyufadarú. Ezzel kell most egy kis terhet, mondjuk egy cérnaszálra akasztott papírdarabkát felemelni,

anélkül, hogy az egész szerkezet-  
hez bárhol is hozzányúlánk.

A megoldás: egy elég kövér  
vízcsepp, melyet pontosan a gyufa  
töréshelyére kell cseppenteni. A  
nedvesség behatása alatt ugyanis  
a megtörés helyén a farostok  
megduzzadnak és ennek követ-  
keztében a gyufa eredeti — egye-  
nes — állapotába igyekszik visszahajolni. Ezzel a  
ráakasztott »terhet« megemeli. Minél szárazabb  
volt a gyufa, annál magasabbra fog kiegyenesedni.



Ezekután pedig nem untatom már az olvasót  
azzal, mit hol lestem el, csak szép sorjában elmon-  
dom, hogy különböző helyeken különböző korú és  
rangú emberek mivel játszottak.

### *Tűz*

Ha fémből készült cigarettatárcára vagy bár-  
mely más fémdobozra vagy fémlapra ráfeszítünk  
egy selyemdarabot, nyugodtan rányomhatjuk égő  
cigarettánk paraszát, a selyem (vagy más vékony  
anyag) még csak meg sem perzselődik, mert a fém  
elvezeti a hőt.

Kiválóan alkalmas tipp társaságban hölgyek  
rémítgetésére, különösen akkor, ha az a selyem-  
darab a zsebkendőjük.

### *Két kártyatrükk*

Még ma, ebben az éjjel-nappal, esőben-sárban  
is bridselő világban is akadnak, akik például alsótt  
szoktak játszani és így francia kártya helyett ma-  
gyar akad könnyebben kézhez. Ezeknek szól az

első mutatvány, a francia kártya híveinek a második.

## 1.

Odaadjuk a magyar kártyacsomagot a nézőnek és felszólítjuk, válassza ki *a makk hetest* és *a zöld nyolcast*, azután tegye be ezeket a kártyákat külön-külön vagy egymás mellett, ahogy akarja, tetszőleges helyre a csomagba. Miután a két kártyát betették, mi a csomaghoz *többet hozzá sem nyúlunk*. (Ez különösen impozáns ennél a mutatványnál.) Varázsszavakat mormolunk, majd bal kis ujjunkkal ráütünk az asztalon vagy a néző tenyerén hátával felfelé fekvő csomóra — és azután mindenki meggyőződhetik róla, hogy bemondásunkhoz híven, a két kártya *felszökött a csomag tetejére* és ott fekszik szépen egymás mellett.

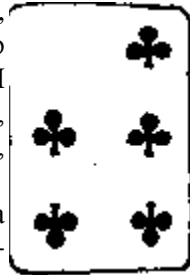
A dolog roppant egyszerű. A csomó tetejére előre odakészítettük a *zöld* hetest és a *makk* nyolcast; különleges pechünk van, ha van egy olyan túlságosan jó megfigyelő a társaságban, aki rájön, hogy eredetileg nem ezekről a lapokról volt szó, hanem a *makk* hetes és *zöld* nyolcáról.

Megoldható ugyanez francia kártyánál például a pikk hetes, treff nyolcassal (azaz pikk nyolcas és treff hetessel).

## 2.

A francia kártyacsomagot a másik szobában, vagy — ha házigazda vagyok — a vendégek érkezése előtt preparálom olymódon, hogy kikeresem azokat a lapokat, amelyek vízszintes tengely körül nem szimmetrikusak, vagyis, mondjuk így, lehet őket »fejfelé lefelé« is tartani. Ilyen kártya 22 van a cso-

magban, körből, treffből és pikkből a 3, 5, 6, 7, 8, 9, ász és a káró 7. Figyeljük meg az ábrán a példaképen lerajzolt treff 6-ost, amely rendes helyzetben van. így  $\uparrow \phi$  4 treff szára van lefelé, kettő fölfelé. Ha a lapot megfordítjuk, kettőnek a szára van lefelé, négyé fölfelé.



Tegyük ezt a 22 lapot a csomag tetejére (nem színek szerint rendezve, hanem összekeverve). A mutatvány elején azt mondjuk, hogy ne csináljuk az egész csomaggal a mutatványt, mert az nehéz lenne, hanem csak körülbelül a fél csomaggal. Ezeket odanézés nélkül leemeljük. Fogjuk ezt a 22 lapból álló csomót a balkezünkbe hátával felfelé és nyújtjuk oda egy nézőnek, hogy válasszon ki belőle egy lapot és mutassa meg a társaságnak, úgy, hogy én ne láthassam. Ezután átvesszük a nézőtől a kártyát s visszatesszük a csomóba, melyet észrevétlenül megfordítottunk. Ezekután megkeverjük vagy megkevertetjük a csomagot és egyszerű végignézés után (bonyolíthatjuk a dolgot rejtélyesnél-rejtélyesebb varázsigékkel is) teljes biztonsággal ki tudjuk választani, melyik kártyát húzta ki a néző. A dolog magyarázata, mint az már az eddigi leírásból kitűnik, az, hogy a rendes állásban magunk elé tett csomóban a kérdéses kártya *fejjel lefelé* van. Mivel azonban rendes kártyajátéknál is hol fejjel lefelé, hol rendszeren fogjuk a kezünkbe a kártyákat és a különbség nem feltűnően nagy, sőt be nem avattnak csaknem észrevehetetlen, ez nem fog feltűnni.

Bemutathatjuk ezt a trükköt akkor is, ha nem állt módunkban a kártyacsomagot előkészíteni. Akkor a nézők szemeláttára keressük ki a 22 kártyát, mondván, hogy valóban csak bizonyos lapokkal tudjuk a mutatványt elvégezni és ilyenkor feladhatjuk a nézőknek, mint megfigyelési próbát: *milyen rendszer szerint válogattuk ki a kártyákat?* Persze a kiválasztás valódi értelmét leplezendő, a keresgélés alatt állandóan beszélünk, például ilyesmit: Na, a kór szép szín, abból hetet veszünk, de a karót nem szeretem, múltkor is buktam hét karót rekontrával béliben, abból csak egyet tartok meg ...

*A legszemtelenebb kártyatrükk*

Kizárólag ócska kártyát szabad hozzá használni, amiről biztosan tudjuk, hogy a *háziak* úgylis kidobásra ítélték.

Az a fajta francia kártya alkalmas, amelyiknek a bal sarkában kis index van, amely mutatja a kártya színét és számát (rómi-kártya). Van-e napjainkban, ki nem ismeri? .

Kijelentjük, hogy egy orvos sajátságos és semmiféle tudománnyal meg nem magyarázható tulajdonságot vett rajtunk észre, hogy ugyanis bőrünkre — a tárgy egyszerű odaszorításával — fotografálni tudunk. Egy néző kezébe adjuk a kártyacsomagot és felkérjük, válasszon ki egy kártyát, mutassa meg a társaságnak úgy, hogy mi ne lássuk és dugja azután hátranyújtott kezünkbe.

Kis gyakorlattal könnyen kitapogatójuk, melyik a kártya képes oldala és akkor letépjük az egyik bal sarokból az indexet (minél gyorsabban és minél kisebb darabot kell letépni), majd elkérjük

a kártyacsomagot, beletesszük a kártyát, melyet annál a csücskénél tartottunk, amiről az indexet letéptük, nehogy észrevegyék a csalást és ugyanezen okból — állítólag, hogy minden csalási lehetőség ki legyen zárva — a csomagot a zsebünkbe vagy egy asztalfiókba tesszük.

A letépett index közben összeszorított markunkban volt. Az összeszorított markot azzal indokoljuk, hogy *a kép fényre eltűnik*. Most kis nyílást engedünk kezünkön, belepillantunk és az indexről leolvassuk a kártya nevét és diadalmasan mondjuk: Sikerült, *látom a kőr dámát!* Azután szétnyitjuk a kezünket, a kis darab papírt ügyesen leejtjük, vagy például másik kezünkkel végigsimítunk a tenyerünkön, mondván, hogy az eljárás kissé fájdalmas és így tüntetjük el az indexet. A kinyitott tenyéren persze már nincs rajta a kép, hiszen az *fényre eltűnik!*

### *Hamiskártyás, illetve hamisgyufás trükk*

Az itt következő trükk csak akkor érdekes, ha pénzbe megy a játék — és csak akkor korrekt, ha a nyert pénzt a játék végén visszaadjuk. Biztos ugyanis, hogy minden esetben mi nyerünk.

Kiborítjuk gyufaskatulyánk tartalmát az asztalra és felszólítjuk az áldozatot, próbálja eltalálni, *páros vagy páratlan számú gyufa* van-e előtte! Bármit is mond szegény, az utánaszámolásnál ki fog derülni, hogy tévedett. Hiába figyel árgus szemekkel, mi meg sem kísérelünk észrevétlenül elvenni vagy hozzátenni gyufákat!

Ha először utánaszámoltunk és az áldozat vesztett, akkor úgy kell persze a játékot folytatni,



hogy egy csomó gyufát elveszünk vagy hozzáteszünk. Partnerünk most újra találgat — és a látzólagos 50 százalékos esély ellenére újra veszít, akárhányszor változtatjuk meg a gyufák számát és kezdjük újra a játékot, végig mindig veszít. A sorozatos »balszerencse« titka a következő:

Skatulyánkban feltétlenül páratlan számú gyufának kell lennie. Ezt kiborítjuk és mikor a partner kimondta, hogy páros vagy páratlan, elveszünk a csomóból *párosnál 2, páratlannál 1 szál gyufát* és az áldozat elé tesszük, mint mondjuk, *emlékeztetőül*, nehogy később letagadhassa, hogy eredetileg mit mondott. Így a 2 gyufa jelenti, hogy párost mondott, mert a kettő páros szám, az egy gyufa jelenti ugyanezen okból a páratlant. Tehát: ha az áldozat párost mond, akkor elveszünk két gyufát a csomóból, ezáltal az változatlanul páratlan marad. Ha páratlant mondott, egy gyufát veszünk el és így az eredetileg páratlan számú gyufából álló csomó — páros lesz.

Ha többször akarjuk megismételni a játékot, arra kell figyelniünk, hogy anélkül, hogy feltűnést keltenénk ezzel, mindig *páros számú gyufát vegyünk el, vagy tegyünk a skatulyában lévő gyufákhoz.*

*Kacagj, áldozat...*

Összebeszélt társaságba kerülő idegen rovására mulathatunk a következő játéknál. Különösen alkalmas a helyzet akkor, ha az idegen kissé meg van tisztelve, hogy belekerülhetett a társaságba és azokat valamiben maga fölött állóknak érezve, nem mer *sokat kérdezősködni vagy kifogásolni.*

A társaság vicceket mesél. Sorban mindenkinek kell mondania egy viccet, amelynek azonban, előzetes megállapodásuk értelmében, semmi tréfás vagy mulattató tartalma nincs.

Az egyik meséli: Kohn találkozik a Grünnel és megkérdezi tőle: Hová, háová, Grün úr? És erre a Grün, *képzeljétek*, azt feleli: Hazafelé, Kohn úr.

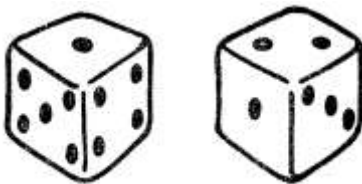
A *képzeljétek* a jel arra, hogy a vicc a következő szavakkal véget ér. Ahogy a beszélő a mondat végére ér, a társaság *hangos nevetésbe tör ki*. Az idegen először csodálkozik, de azután udvariasságból velük nevet.

Néhány ilyen vicc után a soron következő *egy valóban jó viccet* mond el. Ahogy elhallgat, az idegen boldogan, hogy végre van oka a nevetésnek, hangosan nevetni kezd — de ajkára fagy a nevetés, mert a társaság *fagyos arccal, egy hang vagy mosoly nélkül, megrökönyödve bámul rá*. A hatás leírhatatlanul komikus!

*A másik oldal*

Ugyanazon kocka 3—3 oldala látható itt.

Nézze meg jól és feleljen arra, hogy *hány pont van a 3-assal szemközti oldalon?*



NYIR

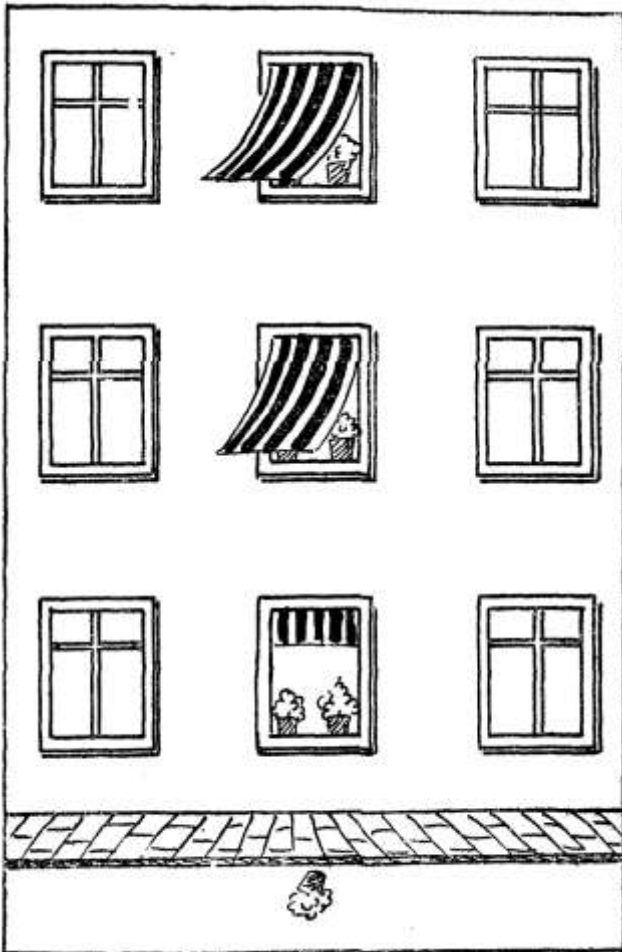
*Kettő egy pár*

Kérdésünk csak ennyi : *melyik két ház egyforma?*



*Az első sorban az első és az utolsó sorban a középső.*

*Melyik emeleten lakik a bűnös?*



Egy cserép virág potyogott ki valamelyik ablakból és majdnem a fejére esett egy járókelőnek.

Mulatságos dolog, ha összebeszélte társaságba idegen kerül. Roppant művelt társaság közben

*Kényszermozgások, kényszerválások*

*A belvárosit. Ha a svábhegyi vendéglőnek nyáron (a hirdetés okt. 22. 'én jelent meg) csak 1.000 pengővel több a jövedelme, mint a belvárosinak, akkor ez utóbbinak é v i jövedelme sokkal nagyobb, mint a svábhegyié.*

*On melyik vendéglőt venné meg?*

*Juliska.*  
 jövedelme 6.000 pengő. Jellig: adó. Az utolsó hat hónap tiszta teremmel 80.000 pengőért el-Belvárosi étterem három tánc-7.000 pengő. Jellig: Jancsi. Az utolsó félév tiszta jövedelme kottal eladó 60.000 pengőért. Svábhegyi vendéglő, hatalmas Kedd, okt. 22

*Apróhirdetés*

*A másodikon. A földszintről és az első emeletről a fal mellé esett volna a cserép. A másodikról viszont az elsőemeleti ablak redő nyére esett, azon végiggurult és így került a kocsiútra.*

*Kérdés: Melyik emeleten volt a cserép? Eppen arra ment egy rendőr, aki néhány percnyit gondolkodás után — anélkül, hogy bárkit megkérdezett volna — kétséget kizáróan megállapította, hogy melyik emeletről esett le a virág.*

megkérdezi valaki például az idegent. — *Mondja, kérem, mi is az a csigalépcső?* — Az idegen, a társaság nagy gaudiumára, száz eset közül kilencvenkilencben úgy kezdi magyarázatát, hogy kezével a levegőben *a csigalépcső útját utánzó mozgást* fog végezni.

Ilyen kényszermozgást kapunk válaszul akkor is, ha azt a kérdést tesszük fel: — *Voltaképen mi az, hogy masszív?*

Az *ezzel* kapcsolatos mozdulatot nehéz leírni, a kértet olyasféle helyzetbe hozza a két kezét, mintha azt mesélné például: »Láttam egy embert, *ilyen* kövér volt!«

Vagy próbáljuk csak megjegyezni férfinak: »*Milyen szép nyakkendője van!* — Nőnek: »*Szép a frizurája!*« A megszólított tipikus, közismert mozdulattal fog reagálni. A férfi a nyakkendőjéhez nyúl és megigazítja, még ha erre nincs is szükség, a nő ugyanezt teszi a hajával.

Ha felszólítunk valakit, hogy feleljen gyorsan, gondolkodás nélkül három kérdésünkre és egymásután szólítjuk fel: — Mondj egy tízen aluli számot! — Mondj egy gyümölcsöt! — Mondj egy színt! — A válaszok csaknem mindig ezek lesznek: *hét (három) — alma — piros (zöld) l*

Persze könnyen csalódunk, ha uzsonna után tesszük fel a kérdéseket és az illető például éppen az előbb csak szilvát evett. Akkor valószínűleg szilvát fog mondani.

Nagy hatást érünk el *ezzel* akkor, ha előre felírjuk egy papírosra s az asztalra tesszük letakarva a kapandó válaszokat s miután az illető azokat felelte, *megmutatjuk*.

*Ragad a pénz*

Tessék idenézni, kérem. Kissé hátrahajtom a fejemet és a homlokomra nyomok egy kétfillérest. Most elől összekulcsolom a két kezemet és a fejemet lassan előrehajtvá, beleejtem a kétfillérest a kezembe.



Utánam tudja csinálni? Na tessék! Hajtsa kissé hátra a fejét, kulcsolja elől össze a kezét, így, most jó erősen a homlokához nyomom a kétfillérest, most hajtsa előre a fejét. Na mi az,

*odaragadt* az a pénz, hogy nem esik le? Hiszen már egészen előre hajtotta a homlokát és még mindig nem esik le az a csúnya pénz! Ejnye, ejnye. Ja, ha maga megunja a várakozást és odanyúl, hogy megtapogassa az engedetlen kétfillérest, akkor persze, hogy rájön arra, hogy becsaptam, hogy odanyomtam a kétfillérest ugyan, de nem hagytam ott, hanem ahogy odanyomtam, mingyárt utána ügyesen *el is vettem*, amit az erős nyomás után maga nem érzett. (Tanácsos ujjunkra valami ragasztót tenni, hogy a pénzt észrevétlenül le tudjuk venni a fejről. Esetleg a pénz felső oldala bekenendő.) Na de igazán beugrott, úgy-e?

Minden *felelősség nélkül* megemlíjtük ennek a tréfának egy drasztikusabb változatát. Nagyon meg kell válogatnunk, kivel szemben engedhetjük meg magunknak ezt a kissé »léhűtő« mutatványt!

A pénzdarabot, mint előbb, feltesszük a homlokunkra, de a feladat most az, hogy a pénzt kezünk helyett egy papírzacskóba kell ejteni. A hegyesvégű papírzacskót a mellény, vagy nőknél a ruha kivágásába dugjuk. Áldozatunk fejét jól hátranyomjuk, homlokára tesszük a pénzt (ebben esetben nem is kell a pénzt elvenni, otthagyhajthatjuk) és mielőtt még az áldozatnak ideje lenne előrehajtani a fejét, egy kis vizet töltünk a zacskóba. Reméljük, áldozatunkban van annyi humor, hogy velünk nevet a tréfán!

### *Az italszakértő*

Nem kell ahhoz italszakértőnek lenni, hogy valaki akár bekötött szemmel kóstolgatva is, megkülönböztesse például a tejet a sörtől.

Meglepő azonban, hogy milyen eredményt érünk el, ha valakinek *bekötjük a szemét* és külön-



külön poharakban 8-10 *féle italt* teszünk elé. A poharakban lehet, *tej, bor, sör, málnaszörp, limo-*



*nádé, tiszta víz, narancslé, kávé*, stb. Nyújtsuk ezeket a poharakat egymásután a bekötött szemű *áldozatnák* és szólítsuk fel, ízlelje meg és mondja meg, mi van bennük. Eleinte persze jól fog menni a dolog, de mire valamennyi pohár tartalmát végigkóstolta, adhatunk neki egymásután kávé és limonádét, bort és tejet, nem fog az ízek közt különbséget észrevenni.

### *Orr és fül*

Tegye maga elé az asztalra a két kezét. Egy jelre egyszerre nyúljon *a jobb kezével a bal füléhez s a bal kezével az orrához*. (A két kéz keresztezi egymást ebben a helyzetben.)

Tegye újra a kezeit az asztalra s most meg az adott jelre bal kézzel a jobb fülét s jobb kézzel az orrát fogja meg.

Ne csodálkozzék rajta, hogy *nem találja meg fülét, orrát*, hanem keresgélnie kell!!

### *A műdobó*

Szólítsuk fel a társaság egyik tagját, hogy dobjon egy *összecsomózott szalvétát az egyik szobából a másikba a nyitott ajtón keresztül*. Ehhez az egyszerű feladathoz azonban neheztítő feltételeket fűzünk. A dobónak a nyitott ajtótól *mintegy két méternyire* kell felállnia, *oldalvást*, hogy a bal keze legyen az ajtó felé. Ekkor a jobb kezébe adjuk a szalvétát és felszólítjuk, hogy a kezét *a háta mögé téve, a háta mögött dobja át* a szalvétát a másik szobába. Csak hosszas kísérletezés után fog sikerülni — vagy esetleg akkor sem!

Ugyanez áll a tojásra is. *Tyúktojással nem lehet célbadobni*, azaz célbatalálni.

Aki nem hiszi, próbálja meg!

*Körbe-körbe*

Álljon a szoba közepére, kösse be a szemeit *s gyorsan forogjon háromszor köröskörül*.

Ezután a társaság egyik tagja azt mondja:

— Menjen *az uccai ablak bal sarka felé*. Vagy: *a szekrény közepe felé*.

(Nem fog sikerülni, mert *nem tud tájékozódni* l)

*Mozdítsd meg a jobb gyűrűsujjadat s megmondom ki vagy!*

Olyan végtelenül egyszerű a címben foglalt utasítás, hogy nehéz elképzelni, hogyan lesz ebből játék. Hát így:

Szólítsunk fel valakit, hogy a baloldali ábrán látható módon keresztezze karjait és fektesse egy-



másnak a két tenyerét. Ebben a helyzetben kulcsolja össze az ujjait és az összekulcsolt kezeket

úgy fordítsa befelé és felfelé, hogy a jobboldali ábrán látható helyzetbe kerüljenek.

Most mutassunk rá (csak rámutatni, *hozzá érni nem szabad!*) például a jobb gyűrűsujjra és mondjuk: — Mozdítsd meg gyorsan ezt az ujjadat! — Sok gondolkozási időt persze nem szabad hagyni az áldozatnak, mert addigra kispekulálja, melyik ujjá is az, amelyikre rámutattunk. De ha azonnal engedelmeskedik a felszólításnak, akkor ez fog történni: ha *a jobb* gyűrűsujjára mutattunk, *a balt* fogja megmozdítani, ha például a bal kisujját mutattuk, a jobb kisujj mozdul meg.

### *Kézzel-lábbal*

Az egészséges emberek azt hiszik, hogy feltétlen urai lábuk-kezüknek, illetve azok mozgásának. Alábbiakban bemutatunk néhány kísérletet, melyek azt igazolják, hogy ez a feltevés nem áll meg minden körülmények közt.

Nyissuk szét egyszerre a balkezünk ujjait a rajz szerint (kettő-kettő külön) s ugyanabban a



pillanatban a jobbkezünk ujjait, de úgy, hogy a mutatóujj külön legyen s a másik három együtt.

*Más példa:* Szorítsuk össze két kezünk behajtott középső ujjának második ízét, úgy, ahogy a rajzon látható és illesszük össze mutató, gyűrűs- és kis ujjaink hegyét. Most kíséreljük meg



először a két kis ujjat egymástól eltávolítani, majd megint összeértetni, azután próbáljuk meg ugyanezt a mutató ujjainkkal, végül pedig a gyűrűs ujjakkal. — Ha a középső ujjakat a rajz szerint jól összeszorítottuk, akkor a gyűrűs ujjakkal ez nem fog sikerülni.



Tartsuk magunk elé föld felé fordított két tenyerünket egymás fölé elhelyezve, mint az az ábrán látható és aztán mozgassuk egyik kezünket az óramutató járásával egyezően, a másikat pedig ezzel ellenkező irányban,

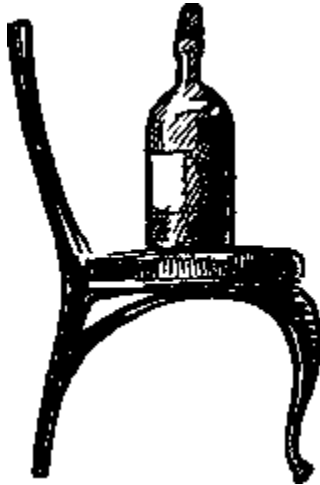
persze mindkettőt egyidejűleg. Ez ismét csak hosszas próbálgatás után fog esetleg sikerülni.

Ugyanily nehéz lesz bal lábunkon állva felémelt jobblábunkkal az óramutató járásával egyező kör alakú mozgást és ugyanakkor a jobb

kezünkkel ellenkező irányú ily mozgást végezni.

*Fricska*

Tegyünk egy székre egy palackot és tegyük rá egy dugót. Nem *beledugni* a dugót, hanem a



vastagabb végével *raálltani* a palack szájára! Szólítsuk fel áldozatunkat, hogy nagyon gyorsan menjen el a szék mellett, (legalább a széktől két méternyire induljon el, mingyárt nagyon gyorsan) és a szék mellett elhaladva, *fricskázza le* a dugót! *Minden valószínűség szerint nem fog sikerülni!*

*Egy szédület!*

Igen, kérem — pestiesen szólva *egy szédület*, hogy hogyan el lehet szédíteni a legszebb hölgyet

vagy a legönteltebb ficsúrt is ezzel az egyszerű fogással. Mielőtt azonban elárulnám a módszert, a legnyomatékosabban figyelmeztetek mindenkit: ez egyszer nem tréfából, hanem a legkomolyabban, — hogy a *kísérlet veszélyes* és csak akkor szabad megcsinálni, ha egy erős ember áll a szédítendő alany mellett és a kellő pillanatban *megfogja*, mert különben *feltétlenül elesik vagy nekivágódik valaminek*, amiben meg is sértheti magát.

A feladat így hangzik:

Fogja meg a jobb kezével az orrát (nem kell az orrot befogni, csak megérinteni) és fogja



meg a bal kezével a jobb könyökét. Most hajoljon meg úgy, hogy a teste körülbelül derékszöget képezzen és *forduljon meg tízszer* (35-40 éves vagy idősebb médiumnak elég, ha *háromszor* fordul meg) a tengelye körül, majd álljon fel, csapja össze a két sarkát, álljon egyenesen és mondja: *egy, kettő, három*.

A mutatványnak ez a része egyszerűnek hang-

zik, pedig *csaknem kivihetetlen*. Háromszáz erős, felnőtt fiatal férfin próbáltuk ki egyszer, a háromszázból *egyetlen egy tudta megcsinálni!* A szokatlan helyzet annyira megbolygatja az ember egyensúlyérzékét, hogy ha meg is tud fordulni tízszer maga körül, mikor felállásra tenne kísérletet, *fel-tétlenül elvágódik*.

Ismétlem: vigyázat, veszélyes!

Leghelyesebb úgy megpróbálni, hogy az illető csak háromszor forduljon meg. Ez esetben *kissé tántorogva* fog egyenesen (?) megállni.

### *Falhoz állítalak*



*szabad kapaszkodni!* —

Falhoz állítalak, de nem becsapási szándékkal, hanem egy kísérlet kedvéért. Állj oldalt a fal mellé, úgy, hogy ha most árnyékot vetítenél a falra, ott gyönyörű profilod jelenne meg, és helyezd a fal felőli lábadat szorosán a fal mellé. Úgy! Na most próbáld felemelni a másik lábadat, úgy, hogy csak a falfelőli lábodon állj. Hohó, barátom, *nem* Na, úgy-e, nem megy?

### *Repülő kéz*

Állj csak mégegyszer a fal közelébe, újra oldalvást és támaszd mereven kinyújtott karral a fal-

felőli kezed hátát a falnak, úgy, hogy karod többi része ne érintse a falat. Fontos, hogy megtámasztott karod és kezed minden erejéből *nyomd a kézhátat a falnak*, a kísérlet folyamán a felfelőli karod valamilyeni izma erősen meg legyen feszítve. (A vállad cirka 30 centiméternyire legyen a faltól.) Ebben a helyzetben számolj lassan ötvenig, majd vedd el a kezed a faltól és teljesen ellazított izmokkal, ernyedten lógasd le a kezedet.

Látod, érzed, *mint emelkedik a karod lassan a magasba*, anélkül, hogy akarnád?

### Hosszmértékérés

Kössük;be az áldozat szemeit, de megelőzőleg szeme láttára lerakunk a földre üvegeket és]pedig az első kettőt 50 centiméternyire, a harmadikat 60, a negyediket 70, az ötödiket 60, a hatodikat 50 centiméternyire. Azt mondjuk, hogy *jól figyelje meg a távolságokat*, mert bekötött szemmel kell végigmennie s visszajönnie köztük.

Miután bekötöttük a szemét, az összetanult társaság *elveszi az üvegeket* s hacsak lehet, visszafojtja kacagását az illető komikus és félénk lépései s mozdulatai láttára.





A  
„MŰVELT ÉS UDVARIAS EMBER  
A XX. SZÁZADBAN”  
kötet  
a PESTI NAPLÓ KÖNYVEK sorozata számára  
szerkesztette  
CSÁNK ENDRE

Munkatársai voltak:

BÁCSKAI	MAGDA,	DARVAS	RÓBERT,	EMŐD
TAMÁS,	FEIKS	JENŐ,	GRAETZER	JÓZSEF,
HERMAN	LIPÓT,	ÍNYESMESTER,		KÁRPÁTI
AURÉL,	DERNŐI	KOCSIS	LÁSZLÓ,	KŐSZEGI
IMRE,	MÁRKUS	LÁSZLÓ,	SIKLÓS	FERENC,
PÁLMAI	JENŐ,	RÁTH-VÉGH	ISTVÁN,	RÁTZ
		KÁLMÁN,	TÓTH ALADÁR	

Az illusztrációkat rajzolták:

BYSSZ RÓBERT, FEIKS JENŐ, HERMAN  
LIPÓT, LÁNYI IMRE, TÁBOR JÁNOS

A grafikai díszeket rajzolta: BYSSZ RÓBERT

## TARTALOM

BEVEZETÉS (Egy beszélgetés története).....	5
A MŰVELT, UDVARIAS ÚR (Jó modor, jó megjelenés — Feltűnés nélkül — Helyes öltözködés — Beszéd vagy csevegés — Idegen szavak, idegen tollak — A kézcsók — Meghajlás és kézfogás).....	CSÁNK ENDRE 13
IRIGYELT NŐ (A háború előtt — Koszt, ruha, vendég — Szerelem, család — A háború után: ugyanaz, csak minden más — A harmadik generáció).....	BÁCSKAI MAGDA... 31
AZ ETIKET HALÁLA (Eltűnt a spanyol etiket — Fogadás a kormányzónál — Ruha, viselkedés, formák — Pontosság — Egyszerűség).....	45
AZ UDVARIAS HÁZIGAZDA (A kedves vendég — Kimélet — Jó ebéd, jó vacsora — Barátság és konyha — Vita az asztalnál — Agyonkínálás — Meghívás — Pontos megjelenés) ÍNYESMESTER .....	49
VILÁGPOLITIKA ÉS HADERŐ	
(összefüggések — A háború műhelye — Gazdasági erő, katonai erő — Motor, repülőgép, bomba, gáz — Megrohanó erők, gyorsított csapatok — A nagyhatalmak szárazföldi, vízi és légi hadereje) RÁTZ KÁLMÁN.....	59

## A LEVELEZŐ EMBER

(A legrövidebb levél — Sürgönystilus — Címek, rangok — A levél stílusa — A papír — Levél, kártya, névjegy, levelezőlap — Cím és címzés — Rossz frázisok — önfegyelem és levélírás).... *RÁTH-VÉGH ISTVÁN*..... 81

## MODERN OLVASÓ

(Nyomtatott betűk áradata — A közönség rétegei — A bőség zavarai — Romantikus korunk — Karrierdarab, regényes életrajz — A mozi törekvései — Detektívregény — A költő védekezik — A regényhős — Mi több a valóságnál?)..... *KÁRPÁTI AURÉL*... 103

## MŰVELT ÚR A SZÍNHÁZBAN

(Színházi kultúra — Néző és színpad — Tragika a kabaréban — Kor és művészet — Hősök és intimitások — Színész, rendező, díszlet, színpad — Stílus és a munka tisztelete — A fölényesség bukása) *MÁRKUS LÁSZLÓ*.... 111

## AZ INTELLIGENS EMBER MŰÉLVEZETE

(Természet és művészet — Tanult és szerzett ismeretek — Az ábrázolás titkai — Építészet, festészet, szobrászat — Divat és lényeg — Alkalmazott művészetek) *HERMAN LIPÓT*..... 119

## MŰVELTSÉG ÉS MAGYARSÁG A ZENÉBEN

(Két fogalom ismerkedése — Klasszikus vagy magyar? — Zenei anyanyelv — A cigánymuzsika honvágya — A korcsosodó »magyar nóta« — »Labanc«-kultúra — Az egyesítés kultúrája — Mélykultúra, magaskultúra — Tiszta, egyszerű, természetes: azaz klasszikus) *TÓTH ALADÁR*..... 129

## HÁROM A TÁNC

(A délutáni tea — Az esti tea — Bál — Frakk, szmoking, uccai ruha — Lekérés — Ki fizet? — Hazakísérés — Ismerkedés — A virágcsokor) Beszélgetés *IFJ. WAHLKAMPF HENRIK-vel* ..... 141

## FŐNÖK ÉS ALKALMAZOTT

(Viselkedés minden irányban — Munka és bér — Ellenőrzés felfelé — Ellenőrzés lefelé — A magánélet más — Alázat vagy udvariasság? — Az ideális főnök — Mit kíván az alkalmazott? — A dolgozás mestersége és a dolgoztatás művészete)..... 147

## AZ AJÁNDÉKOZÁS MŰVÉSZETE

(Érték és figyelem — Két furcsa arány — Ajándék vagy fizetés — Az ajándék mellékíze — Kinek mit? — Csomagolás, tartalom, érték, alkalom) ..... 155

## KARRIER

(Vagyon és siker — A karrier útja — A karrier lépcsője — Mi a jó alkalom? — A hízélgés és veszélyei — Fel-tűnés — Mindennapi karrierek). *SIKLÓS FERENC*..... 159

## UCCA ÉS TELEFON

(Jogaim és kötelességeim az uccán — Tartsd meg a szabályt! — Koldus és adakozó — Tárgyilagos jótékony-ság — Ismerkedés — Az aszfaltbetyár — Hogyan kell köszönni? — Félreértések elkerülése telefonon — Vissza-élés a készülékkel) ..... 169

## BÁRSONYSZÉK ÉS MANDÁTUM

(A mandátum születése — Hol az elv? — Az italt bírni kell — Hölgyek a politikában — A miniszterelnök mo-solya — Vezérek és közkatonák — A büffé-ben — A felsőház levégője — A minisztériumok) *DERNŐI KOCSIS LÁSZLÓ*..... 175

## VAN GYEREK SZOBÁJA?

(Gyilkos kritika — »Itt minden tilos« — Kérdés és fele-let — Fegyelem, szeretet és eredmény — Az igazi te-kintély — Korai rombolások — Mutatványok)..... 191

## UTAZNI, NÉZNI, LÁTNI

(Nézni és látni — A program — Észrevenni a szépet! — Semmiségek csodái — Jegyzetek az útról — Ver-sek az útról)..... *EMŐD TAMÁS*.. 197

## ILLIK EZ LÓVERSENYEN?

(Start I — Izgalom és idegesség — A fogadó és a foga-dás — Ló és zsoké — Szépen félni — Gyalázkodó ver-senylátogatók — A szakértő, a tipszter és a lebeszélő — Elegáns urak, szép dámák)..... *FEIKS JENŐ*... 207

## AMI A CSELÉDKÖNYVBŐL KIMARADT

(Milyen a cseléd? — Milyen a gazda? — Veled nem for-dul elő? — Egyenlőségek és különbségek — Címzés és modor) ..... *KŐSZEGI IMRE* 219

## JÓKEDVŰ UDVARIASSÁG

(Etika és etiket — Az alapvető udvariasság — A forma nem mindig csal — Férfi és nő — A látogatás illemtana — Kínálás és borralaló — Udvariasság és udvarlás)

*PÁLMAI JENŐ*..... 225

## A ZÖLD POSZTÓN

(Kártyahősök — Szépen nyerni, szépen veszteni — Mennyi a biztos ráfizetés? — Az elegáns kártyás — Udvariasság a kártyaasztal mellett — A kártyázó nő) ..... 233

## NÉHÁNY NÉPSZERŰ KÁRTYAJÁTÉK

(Alsós — Dartli — Máriás — Snapszli — Piké — Preferánsz — Lórum — Brides — Kaszinó — Romi — Tarokk — Hárfá-pasziánsz — Wahnsinn-pasziánsz — Perpetuum mobile-pasziánsz — Sikanöz)

*DARVAS RÓBERT*..... 245

## A JÁTÉKOS EMBER

(Mindenki játszik — Gyufajátékok — Hamisgyufázás — Tűz! — Kártya trükkök — Kacagj, áldozat! — Kettő egy pár — A másik oldal — Hol a bűnös? — Apróhirdetés — Kényszermozgás, kényszerválasz — Ragad a pénz — Italszakértő — Orr és fül — Kézze-lábbal — Egy becsapós játék) *GRAETZER JÓZSEF*..... 263

*VÉGE*